

Apologetica Ioann. Oecolampadii. : De dignitate Eucharistiae sermones duo ; Ad Theobaldum Billicanum quinam in uerbis Caenae alienum sensum inferant ; Ad Ecclesiastas Sueuos antisyngramma.

<https://hdl.handle.net/1874/416736>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

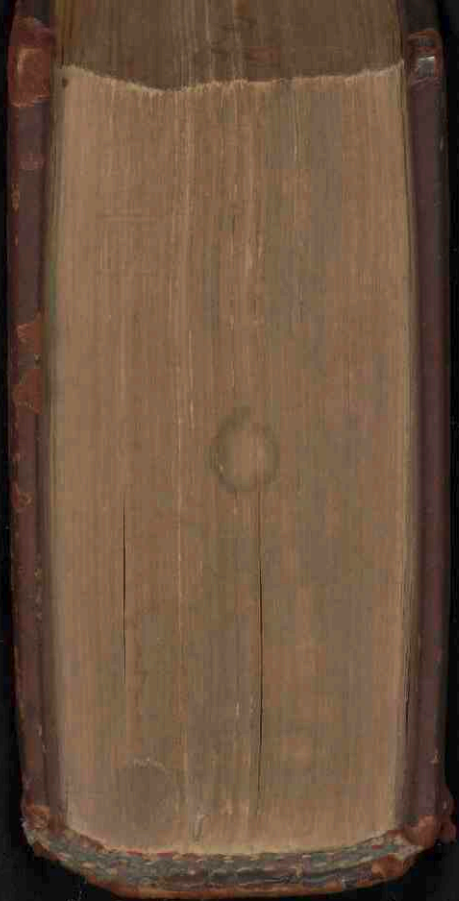
Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

E oct.

126

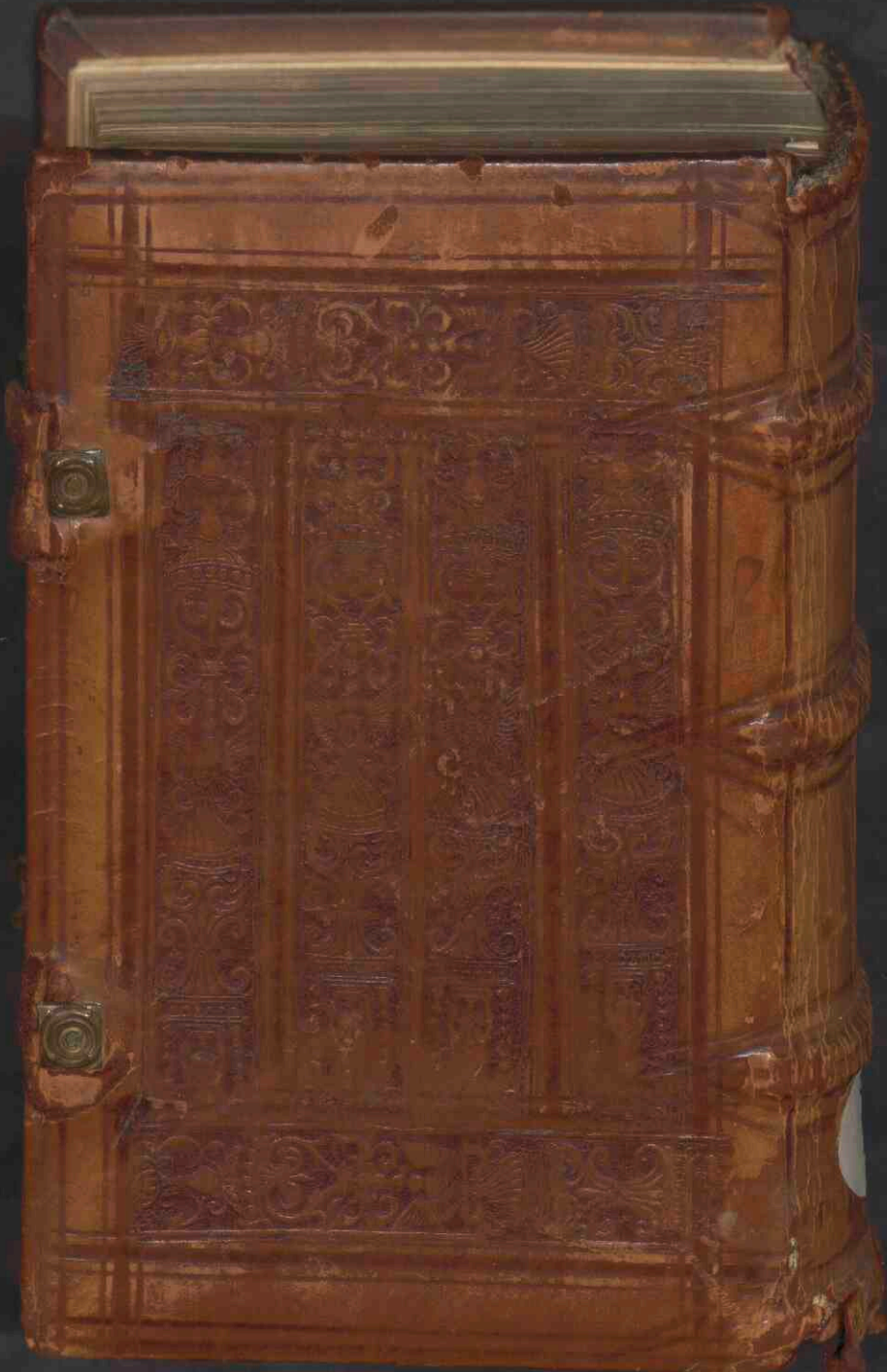
U.B.U.

59
e

120
D. 107

Theologia

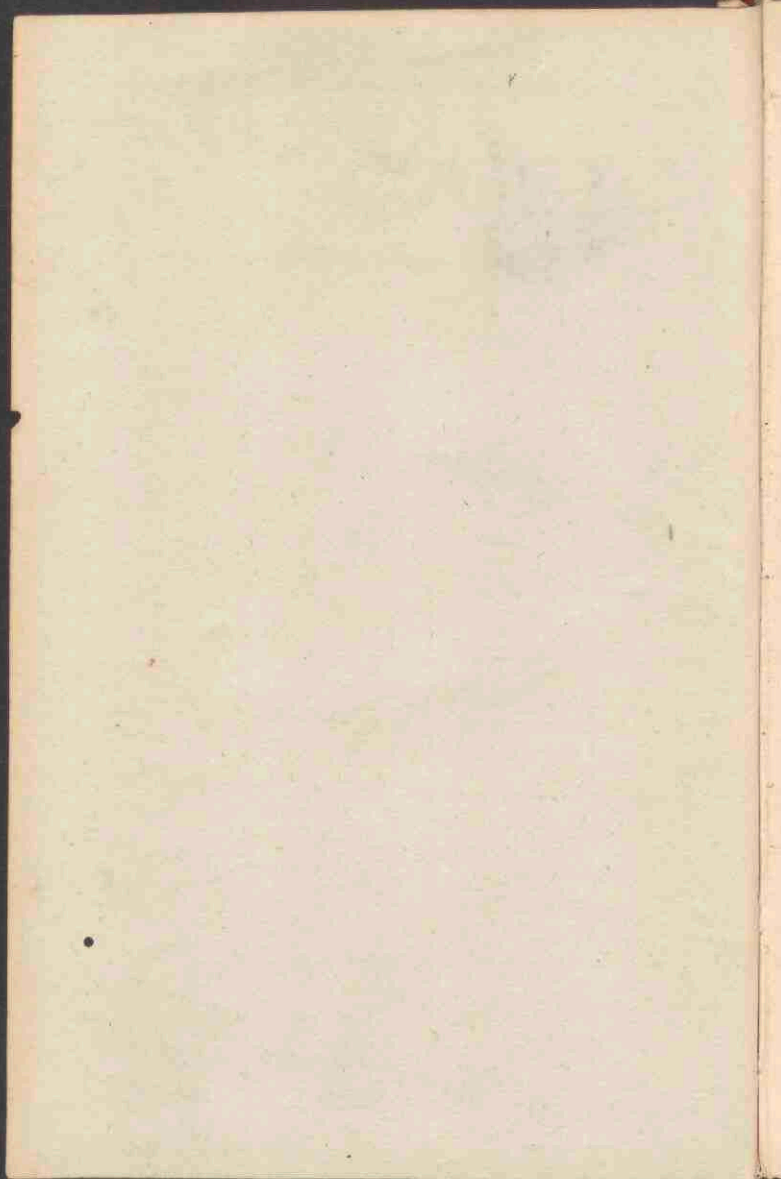
Octavo n°. 126.

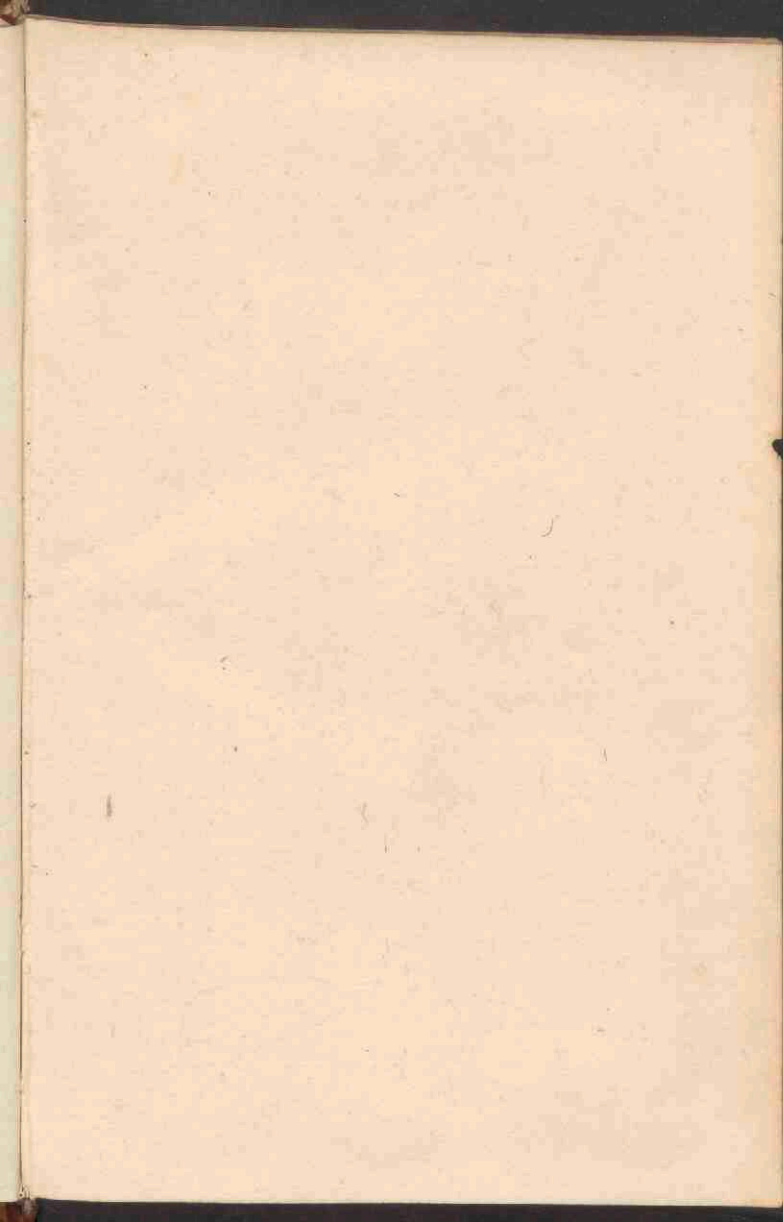
Universitätsbibliothek

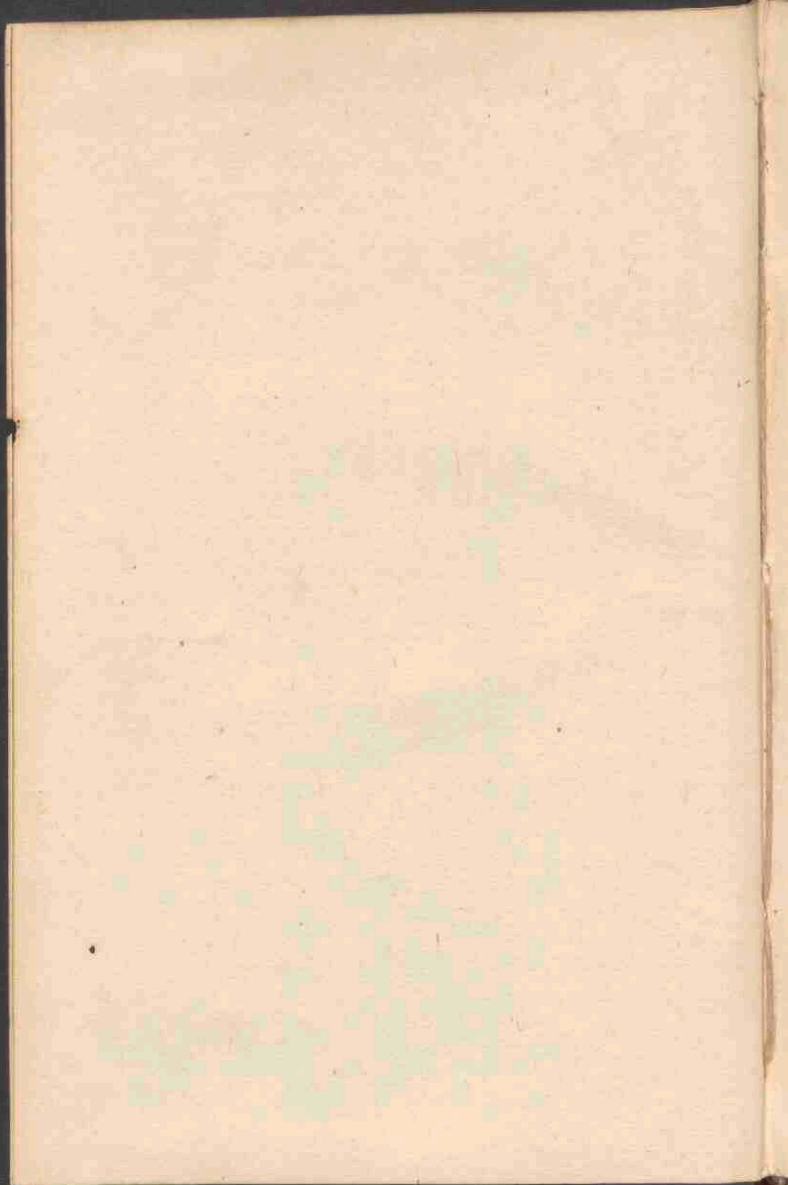
Wien

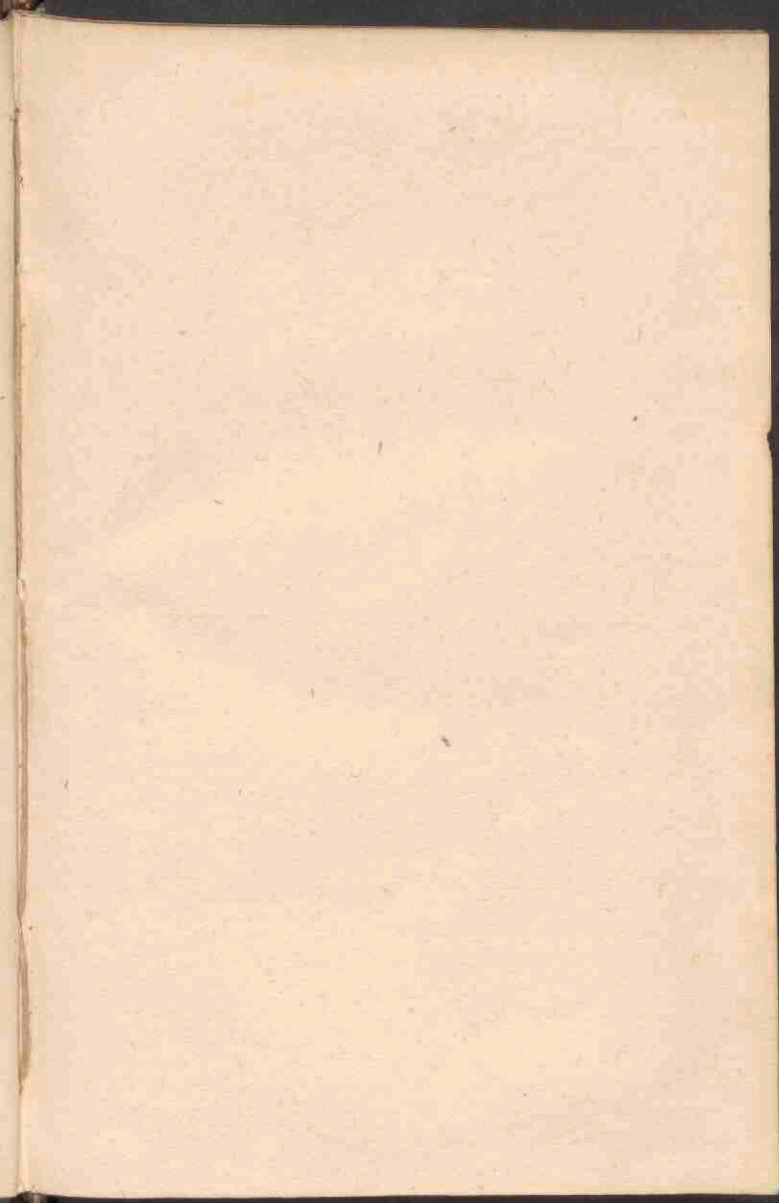
~~Universitätsbibliothek~~

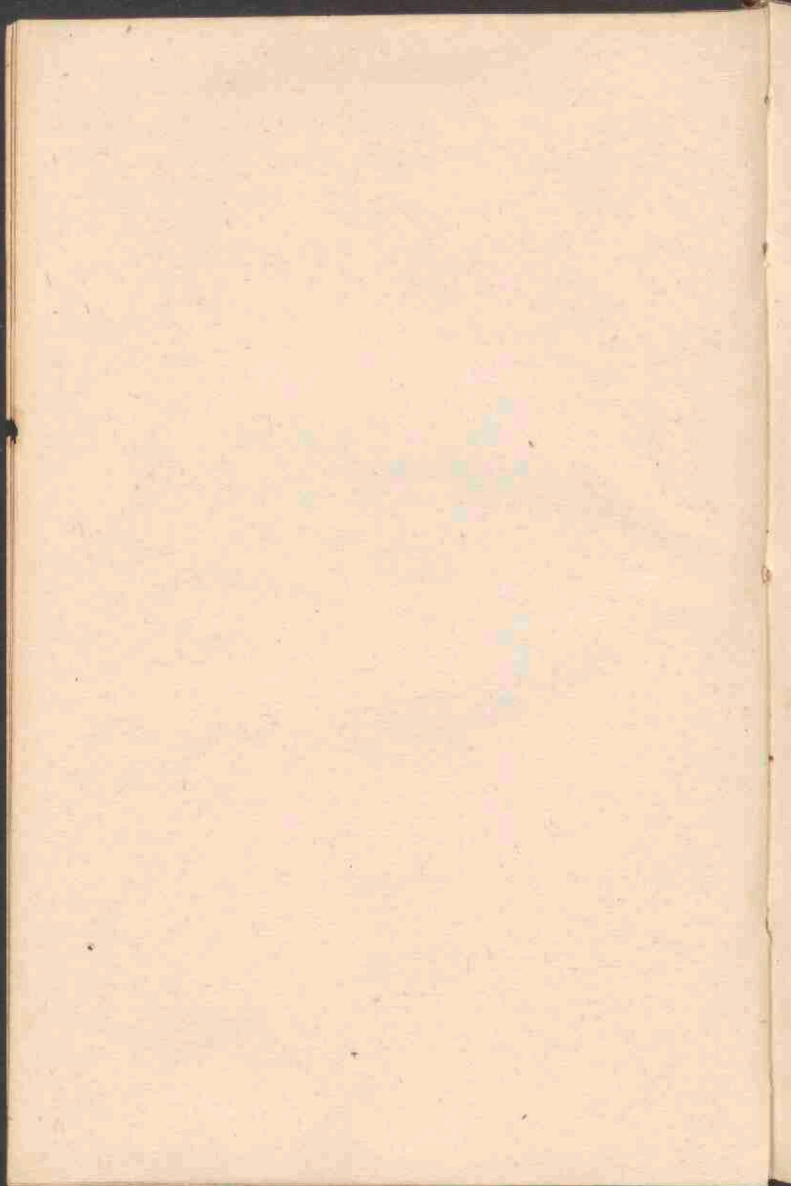
Βιβλίο της ἀριστείας σουλάγου

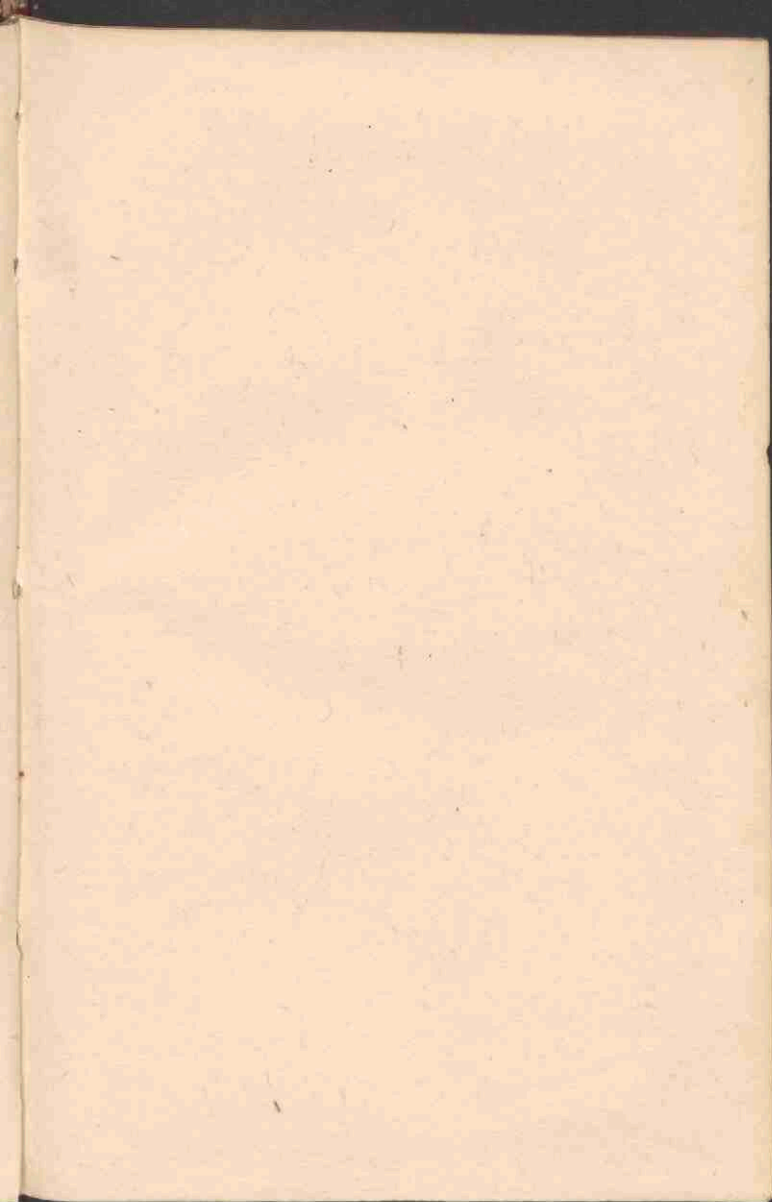

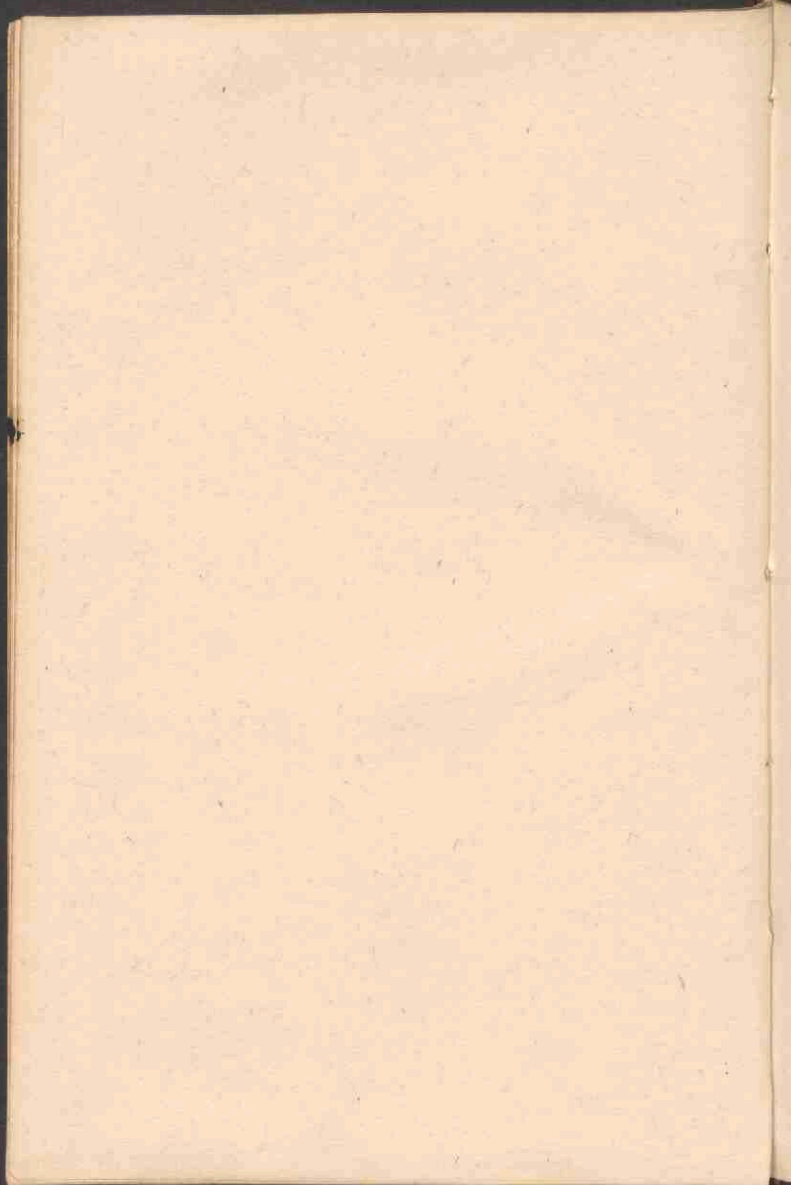

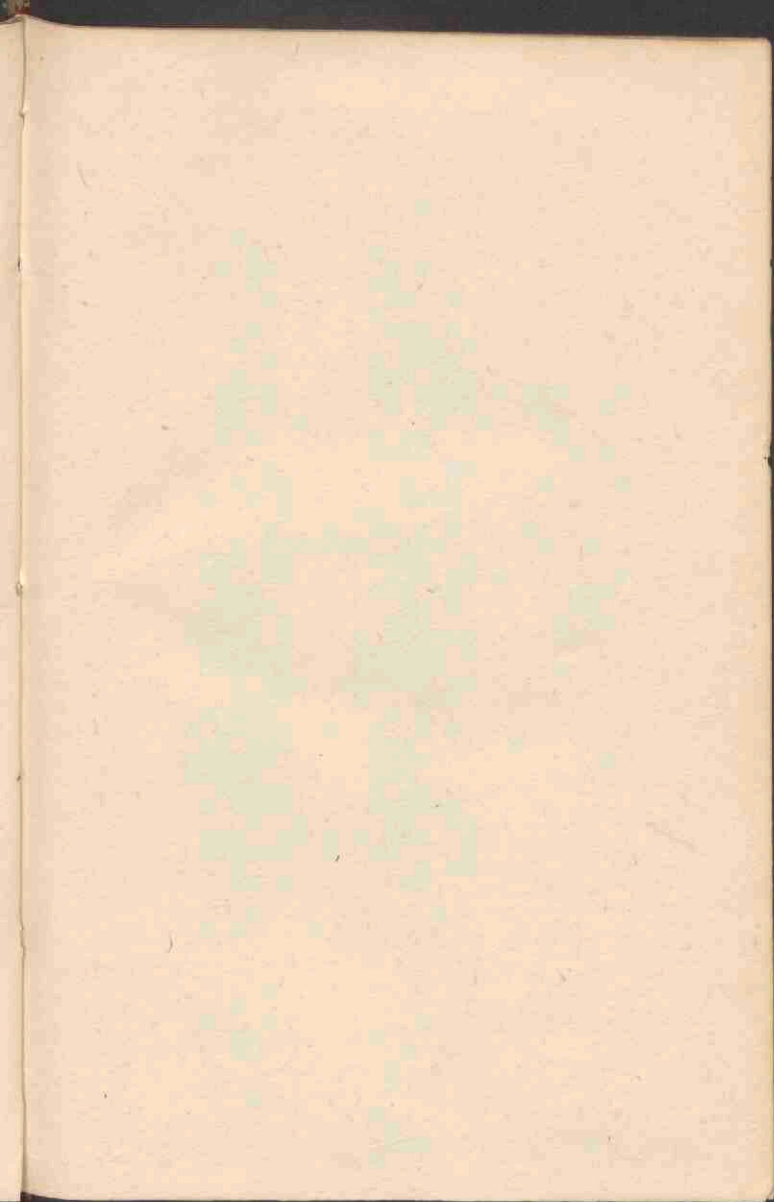

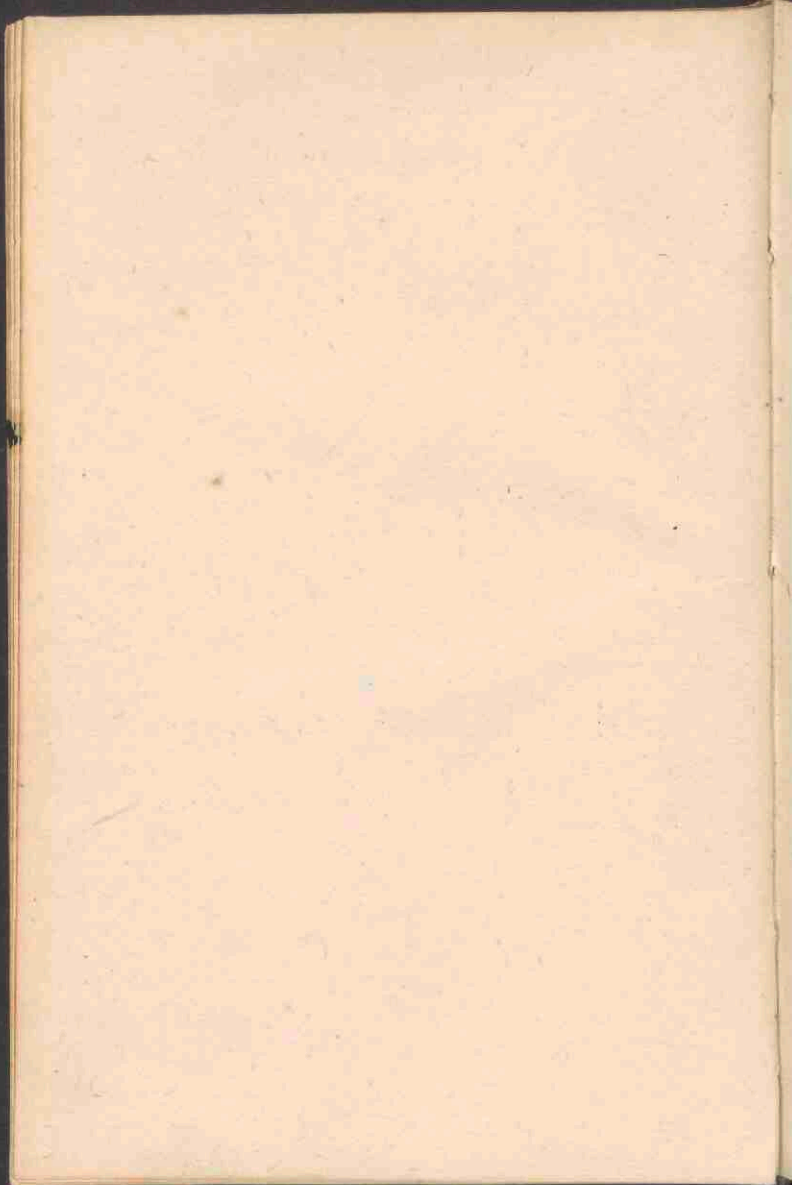

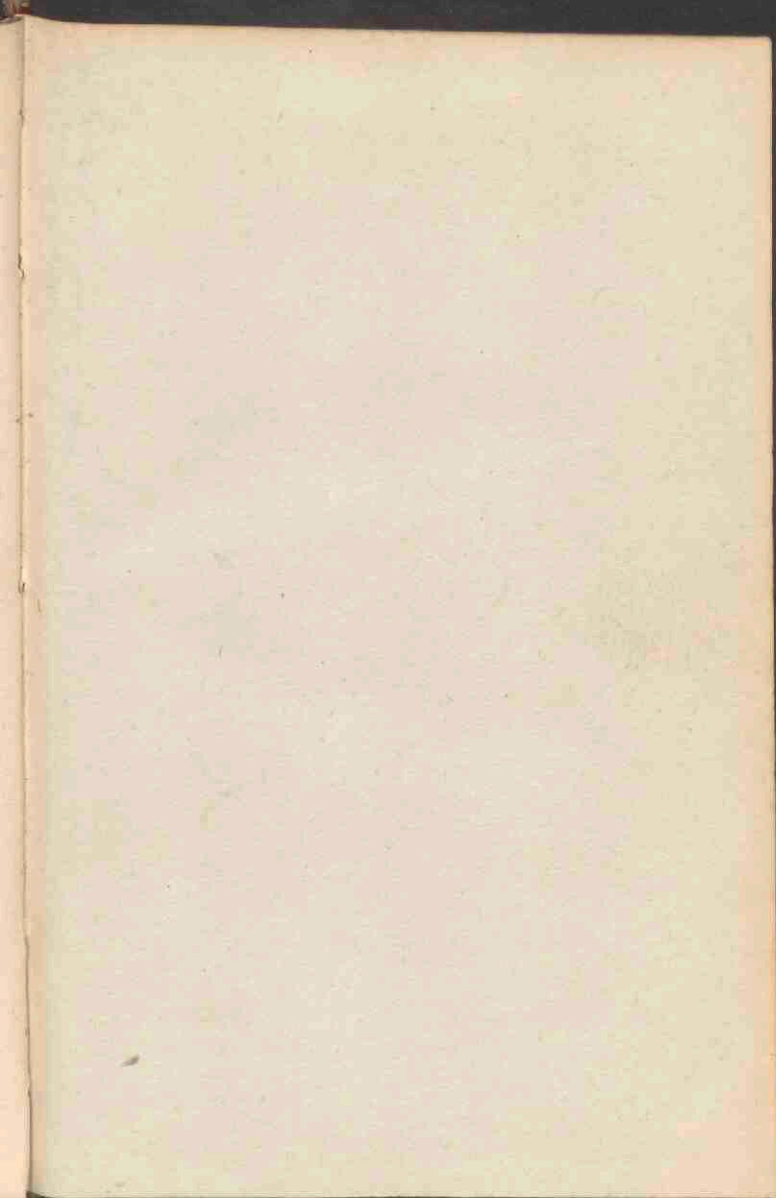

1

APOLOGE

TICA IOANN. OECOLAMPADII.

DE DIGNITATE EVCHARISTIAE

Sermones duo.

AD THEOBALDVM BILLICANVM

quinam in uerbis Cene alienum

sensum inferant.

AD ECCLESIASTAS SVEVOS

Antisyngramma.

M. D. XXVI.

ex dono Buchelij

APPOLOGE

THE JOSEPH G. ...

OF DISTRICT ...

AD ...

AD ...

SERMO

APOLOGETICVS DE DIGNITATE
Eucharistiae, IOAN. Oecolampadio Authore, in die
S. Thomae, Lecto Euangelio

IOANNI. 21.

PAPE, ET IN PASCHA
inter Discipulos Domini, in re
neutiquam contemnenda, audi-
tur disceptatio? Annunciant de-
cem resurrexisse Christum è mor-
tuis, oblectatur Thomas. At tole-
rabilis & utilis erat contentio,

neq; eam Christus diuturnam esse passus est, quia neq;
per fastum, neq; per libidinem agebatur aliquid. Qui
misericordiam adsequuti erant, morosulum amice fere-
rebant: contra ille non subscribens, charitatis iacturam
probe cauebat, aq; discipulis propterea non diuelleba-
tur. Quid faceret ad hæc Christus Princeps pacis, &
Deus charitatis? Despiceret uirum non pessimi animi,
licet pertinaciorẽ? negligeret quem erraticam? minime
Sed quã antea in cruce redemerat, resurgens quoq; colligi-
git: & cõdonato errore, confessorẽ sue gloriæ facit. Vti
nam, quoniam & hodie omnia plena sunt dissidijs, ea-
dem mansuetudine conuiuere tur, essemusq; minus carnã-
les, non dubito, quin & nostras lites benignus Christus
breui dirimeret. Neq; enim est, quod de eo queramur:

DE DIGNIT. EUCHARISTIÆ SERMO

Idē est Christus heri & hodie. Itaq; & nos, si edocti fuerimus à Deo, ne quē despiciamus, facessat superciliū, ualeat philautia, doceantur mansuete rudiores: sin minus acres fuerimus ingenio, & in tenebris adhuc agimus, etiā nisi uariant dogmata, docilis tamen, & pacis renitēs sit animus, tantū in charitatē ne peccemus. Adsit desiderii ueritatis nō fictū, nec lōge aberit ueritas, quæ Christus. Turpe est Herodē & Pilatū comuenire propter Christū, condiscipulos autē, & eiusdem dei Præcones dissidere: Simul pascuntur lupus & agnus, & pugnant inter se oues? Nunquam, si affectibus indulserimus, uel rixandi finem, uel ueritatis ortum uidebimus. Age, quamuis aduersarij nostri modestiam minus seruent, nos tamen placide illis fidei rationē reddamus, maxime super his quæ de Eucharistia obijciunt. Timeo enim ne fortassis pusillanimes quidam, audaculis clamoribus uel retrocedant, uel magis reddantur pusillanimes. Præterea, & dies festus adpropiat, in quo multos charitatem testaturos spero sacrosanctis Symbolis. Igitur aliquanto apertius agā, non solum ut sciatis alios nō bene iudicare de nobis, sed & ut se, qui hactenus mysteriorum rationem minus tenuerint, nunc plenius eruditi, uitam ita instituant, ne aduersarijs detrectandi occasionem præbeant.

Exordiamur autem ab his, quæ nobis ex hoc Euangelio obijciunt, ij quibus ad gloriam Christi non sufficit, quod in articulis fidei testamur iuxta scripturas, corpus sanctissimum sedere ad dextram patris, nisi & substantialiter

PRIMVS IOANN. OECOLAMPAD.

stantialiter panem esse adferant. Quando .n. simpliciores vulgaribus argumentis eos adgrediuntur & opponunt, quod opinio eorum abhorreat à communi sensu, & quod aliud pronunciet gustus atq; ipsi tradunt, & gustui subscribant oculi, aures, ac alij sensus. Tum illico ex hoc Euangelio, dictum Domini promūt, & inquirunt scriptum esse: Beati qui non uiderunt & crediderunt, atq; sic colligunt: Quamuis sensibus aliter uideatur, & nihil sentiant eorū que hic asserimus, scimus tamen sensus falli, uerba non fallere: fides eorum est que non uidentur, hæc illi. At nos expendemus quid sibi illa uelint. Certum est in hoc Euangelio non fieri mentionem de Sacramento, sed confirmari fidem resurrectionis. Quod si ita arguere liceret, hoc non uidetur, propterea credendum est: probabimus & bouem in pisa, culicemq; elephantem esse: & nullum tam prodigiosum mendacium futurum est, quod fidem non mereatur, Germana autem sententia inde potest sumi. Christus subinde Abraham & Patriarcharum fidem commendare solebat, & fideles illius filios ac imitatores dicebat, sicut Zachæum & eos qui ab Oriente & Occidente ueniunt, & recumbēt cum Abraham in regno cælorum. Et iterum Iudæos tanquam adulterinos & degeneres, negabat Abraham filios. Ita & hic ad illos respicit, quod fidem habuissent resurrectioni, solo uerbo dei admoniti, absq; signo, & proinde Thomas in hoc indignum se gesserit suis parentibus, qui nec post factum credidit. Dicit igitur Thomæ: Hoc

DE DIGNIT. EUCHARISTIAE SERMO

signum te non beat, imò condemnat, uere fideles uerbo credunt. Ultra si contendant esse generale dictum, & etiam suo proposito quadrare, inueniemus nostræ sententiae magis ad stipulari, & suo illos gladio cadere, oportebat. n. primum, uerbo certo esse cōmonstratū, esse panem corpus Christi, & deinde non hæsitare rem ita se habere, cōtradicente etiam non solum hominum sed & angelorum intelligentia, at hoc est quod desideratur. Nam dum clamant. Hoc est corpus meū, multa sunt, quæ non permittunt hunc intellectum capi quod panis substācialiter sit corpus, uel in pane sit corpus illud, qd' idem in cælo. Atq; adeo ex Papistarum scriptis habetur, ex sola Ecclesiæ determinatione hunc sensum capi, & non ex nudis Euangelistarum uerbis, neq; id euincant alij, etiam omnibus artibus & uersutijs in subsidiū accersitis, modo deus non puniat ob peccata sua, à luce se auerentes. Porro, quāndiu non probabitur diuino uerbo præsentia corporis, nemo adiget, ut fidem sensuum repudiemus. Stultum autem fuerit non adducto uerbo quempiam ad fidem adigere, quomodo enim credent, qui non audierint? Cæterum si adminiculatio uisus & sensus beatitudini fidei derogant, etiam præsentia corporis in hoc fragilitatem humanam offendet, eoq; magis quo reconditor, dicit enim. Nisi ego abiero paraclētus non ueniet: porro fides illa beata, nō est carnis uel sanguinis, sed spiritus sancti, qui à carne auerit, ut enim becūmur, præteruolare necesse est, quicquid

Roffensis.

quicquid non est summum. Qui à carne pendent, offenduntur facile, qui autem à uerbo dei, summa tenent absq; periculo. Fides quam à nobis dominus exigit, cum aliàs in multis locis, tum sub finem huius Euangelicæ lectionis proposita est paucis. Ea. n. quæ scripta sunt, ideo scripta sunt, ut credamus Iesum esse Christum, & filium dei, ut credentes uitam habeamus: hæc nobis fides commendatur, non illa opinio, quod corpus Christi sit panis, multa alia quæ dominus fecit, nihil ad nos pertinent, ideo commode prætermissa sunt: sed quæ necessaria, in hoc sumuario recapitulantur. Porro si hoc loco, uisus & gustus nos impediunt & decipiunt, per uisum recte intelligimus omnem corporalis præsentie imaginationem. Nam illa non minus impedit, quàm ipsa uisio, solet. n. usu uenire, ut uisa, mentem à contemplandi studio non auocent: imaginatio autem quando non quietem animi interturbat? Quod si in pane dixerō esse corpus, idq; per suum sit, ita subito fieri, modoq; mirabili, nequit continere se humana imbecillitas, quin ad nouitatem rei dimoueatur à re sublimiore. Vnde cōsequens est eū qui ab oculis carnē sustulit, eandē & ab imaginatione submotā uoluisse, et ut beēmur, præter uolandū quicquid nō est summū. Ut rem clarius aperiā, exemplo indicaturus sum. Media & atra nocte precari deum & speculari summa quædā decreui, euenit, amicū charissimū corporaliter mihi asidere, quē tamen neq; uideo, neq; audio, neq; palpo, tantum scio

DE DIGNIT. EUCHARISTIAE SERMO

presentem, quomodo potest fieri, ut non subita illius presentia non interturbet, & animum à sublimioribus cogitationibus non auellat? Quomodo illa plena miraculi presentia, in qua se occupat imaginatio, nō magis obstupesciat mentem quā in memoria passionis recte exercere se queat? Prodimus enim nobis ipsis nostrā hypocrisim, quod dicamus nos credere, id quod non credimus. Sanè Patriarchæ uerbo credentes, corporali presentia frui nondum poterant, & propterea beatificantur. Igitur non est, quod pro se æmuli citent: Beati qui non uiderunt & crediderunt, stabit enim pro nobis, ut sit sensus: Beati, qui citra corporalem presentiam crediderunt, id quod deus credi uult.

Ceterum, sicut leuiculis argumentis, ita & calumnijs facile respondetur, quibus nos adspargunt. Primum enim clamant nos sacramenta diuina conspurcare & exinanire. Deinde deplorant per nos tolli sponsum Christum, speciosum præ filijs hominum ab Ecclesia auferri, spiritualem cibum, ac præciosissimum thesaurum animarum surripi ipsum corpus Christi & sanguinem, quibus in mundo nihil diuinius. Neq; his contenti, incessunt & dicunt, in ecclesijs nostris non esse præter panem ac uinum, destitutos nos Deo ac Christo. Seq; & porcos suos domi suæ æq; atq; nos laute pasci, uel si multū habemus, conferunt panis sanctimoriam pani in honorem Vdalrici uel Huberti uel alterius diui benedicto, dicere debebam incantato. Deniq; perfidiam Iudeorum nobis impingunt.

impingunt, qui semper Christianorum sacramenta op-
pugnant, adduntq; iudæos priscos propter ceremonias
& sacrificia sua, nobis esse præstantiores. Disimulare enim
illa omnia, sed propter nimis exercitatos ac constan-
tes non ausim, nam detegenda est ueritas. Vos oro, pati-
enter audite, nihil impium proferam, res nondum de plo-
rate sunt.

Principio, falsissimum est, quod Sacramentis suum ho-
norem negemus, & auferamus: imò statuimus, & saluã
esse cupimus: uerus autem honor non est in ornatu ue-
stium, in gemmatis & aureis uasis, in magnificis facibus,
& similibus. Neq; .n. deus aliquid horum uel cupit, uel
laudat, uel amat. Quid autem uult? fidei sinceritatem, ue-
ritatem absq; hypocrisi, innocentiam, charitatem, & id
genus, quæ plantare cupimus. Priora, si Christus curas-
set, utiq; prior & ipse obseruasset: ipse est qui nobiscũ
dispensauit & docuit, ne ab his elementis mundi pende-
remus. Cõser hic causam nostram, & aduersariorum:
insaniunt si quis uel crucis signum obmittat, uenerantur
autem, & inter amicos uenerant, à scortis ad commu-
nionem properantes, simoniacos, homicidas, usurarios,
osores uerbi, blasphemos maximos, tãtum more papisti-
co, hoc est impie, missent. Vtri quæso Sacramenta con-
taminant? utri intollerabiles sunt? utri perniciosi Eccle-
siæ & sacramentis? scitis ipsi & uidetis. Et hæc ad pri-
mum. Videbitis etiã et in alijs illos magis reos esse quã
nos: imò planè innoxij sumus, ut ut illi oblatrèt. Nam quo

DE DIGNIT. EUCHARISTIAE SERMO

maxime nos inuidiosos reddere nituntur, uanissimum. Qui n. nos sumus, ut Ecclesie sponsum auferamus, de quo dictum, quod adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carnem unam? neq; hoc ex uerbis nostris unquam colligent. Similiter neq; spirituales cibum auferimus, imò proferimus. Tempestiue autem admonent nos coniugij. Similiter enim Christus sponsus est ecclesie, & eam carne pascit, ac sanguine potat, nam sola fide utrumq; constat, & neq; in nuptijs, neq; conuiuio, corporis presentiam adesse oportet. Si autem illi ita carnalem cenam cogitant, nimirum & carnales nuptias somniabunt. Absint autem tales ab ecclesia dei blasphemie et id genus: despōsauit nos deus fide, misericordia, & miserationibus, ut Oseas dicit, & fide nos illi adheremus, fiuntq; fide, ea que Christi, nostra, & que nostra, Christi. Ipse tulit opprobria nostra ut cohonestaret, inops fuit, ut ditaret, mortuus est ut uiuificaret, nostra est eius gloria, iusticia, hereditas & omnia, uerum non est propterea opus corporali presentia.

Sponsus etiam si absens sit, manet cum suis, & eos adiuuat. Etiam absens corpore, presentem se fore, uirtute, auxilio & benedictione promisit & presens est. At nos illum absentem non facimus. Ipse quando uoluit hinc ad patrem profectus est, de qua sua absentia prædixerat Matth. 9. Non possunt filij sponsi lugere, quãdiu cum eis est sponsus, uenient dies quum tolletur ab eis sponsus. Aberat & Paulo dicenti, cupio dissolui & esse cum

PRIMVS IOANN. OECOLAMPAD.

esse cum Christo, nunquid currebat ad Sacramentariū,
 & repositorium? In cœlum migrabat, in cœlum
 & nos transire iubebat. Si consurrexistis, inquit, quæ
 sursum sunt querite, ubi est Christus in dextera patris,
 ubi & municipatus noster, ubi caput, & thesaurus:
 Bene sciunt fideles, quod Christus eis nequeat auferri,
 quàm diu fides manet incolumis. At uide, quis ad do-
 cendum fidem magis sollicitus, qui docent cum operi-
 bus manuum suarum fornicari, uel ij qui audire neque-
 unt, quod per fidem uiuamus ac saluemur? An non tol-
 lunt fidem, qui tam parum ei tribuunt, & proinde
 sponsum ipsum? Est & aliud connubium sanctum, quo
 Verbum dei caro factum, nostram naturam assumpsit,
 & ita assumpsit ut nunquam relinquat. Et quis negat
 Christum ita sponsum nostrum? Imò neq; in morte uer-
 bum reliquisse carnem, credo. Et quia carnem nostram
 fert, ita & nos etiam illius carnem gestamus, tanta ef-
 ficatia suæ diuinitatis, ut sicut caro eius resurrexit, ita
 & nos resurrecturi simus, sicut in carne sua, imò no-
 stra ascendit in cœlos, ita & nos ascensuri simus, non
 petimus nobis cōmunicari, ut impius quiuis quinq; uer-
 bis in panem transire adiuret, neque in hoc nobis uel
 Christo timemus. Dicant illi ubi scriptura aliter de cō-
 iugio Christi loquatur.

Idem nunc respondemus de spiritali cibo animarū,
 qui qualis sit, exconiugio animarum satis colliquescit,
 nam sicut per fidē desponsamur, ita per fidē & carne

DE DIGNIT. EUCHARISTIAE SERMO

pascimur, id quod satis constat ex cap. Ioan. 6. quod non recipit aliam interpretationem. Et iterum conuincimus hoc sacrilegium illis imputandum, qui in prædicanda fide parciores sunt, & salutem operibus tribuunt. Dicant quis sit cibus animæ? Vtiq; cibus animæ idem est, qui & angelorum. Angeli autem sapientia & agnitione Dei pascuntur, uerboq; Dei subsistunt: & nostræ animæ nõ aliter pascetur, quàm agnitione domini nostri Iesu Christi. Hæc est. n. uita æterna, ut cognoscant te solum uerum deum, & quem misisti IE sum. Hæc. n. agnitio si uera sit, uiuificat, pascit, refocillat, satiat, impinguat animam: ab angelis in hoc differimus, quia nos fide, quod illi gloria: & quod nos obscure, illi clare uident. Nihil aliud est qd' animam pascat, præter summã illam sapiëntiam: ueneniũ est quod illi aduersatur. At nos hanc doctrinam palam docemus, & dolemus hæc solã ob causam, qd' pauci eam recipiunt, & pleriq; aliud agant, aliud loquantur. Qui non credunt, se ipsos fraudant: aut si cuiquam culpa adscribenda, rei erunt ij, qui ægre ferunt fidei prædicationem, timentes ne quid operibus decedat.

Fideli nihil tollitur, quia seruat thesaurum suum: non enim corporalis præsentia thesaurus est, sed uerbũ, per quod omnia facta, quodq; corda fidelium inhabitat: & nihilominus etiã thesaurus ille in animo nostro est, quia animus cum illo in caelis. Quis diceret agrũ auferri cuiuspiam, si proprietatis titulus cum usufructuum saluus maneat, etiamsi ager longius absit, & ipse domi epuletur?

Quam

PRIMVS IOANN. OECOLAMPAD.

Quam iacturam facit ille? En & idem hic habes: Christus donum tuum est, pater illud tibi dedit, tibi natus, tibi passus est, omnia eius tua sunt, gloria eius tua, hæc dōtas eius quoq; tua, & quicquid fructuum ad te redire potest, nunc spe possides. Itaq; nihil terre at te quod nugantur, inò calumniētur, redundat enim in ipsos id conuicti: habemus ergo sp̄sum nostrum, uescimur spiritali cibo, locupletesq; sumus thesauro.

Ab hac calumnia ad secundam transimus, qua contemptim in populum spargunt in Ecclesijs nostris nihil esse præter uinū & panem. Miror quare ita loquantur, num ideo qd' audiūt panem & uinum, cenam & mensam, ac conuiuium adpellari? At hæc causa non est idonea. Non. n. peccabimus, etiamsi Sacramenta his uerbis panem & uinum uocemus, quandoquidem per Apostolum & Euangelistas spiritus sanctus ita loquutus, quo nolimus esse peritiores. Est. n. panis, & erit panis, quamdiu uel mica affuerit: atqui propterea non dicimus simpliciter panem & communionem. Etenim quantum ad materiā adinet, nihil differt ab eo quem domi edimus: sed non ideo cōmunis panis est ac laicus. Panem esse licet Papistæ negant, etiam mures ac uermes testantur. Antè usum, & post usum uere nihil aliud est quàm panis, & proinde non oportet cū tanta idololatria reseruari in repositorijs. Panis. n. est, & Christus in hoc non instituit. Cæterum ne quis arbitretur iniurios Sacramentis, quam dignitatem apud nos habeat Eucharistia, enar

DE DIGNIT. EYCHARISTIAE SERMO

rabimus. Si .n. panes propositionis in lege non erant
 cōmunes panes, & quantum ad materiam à cōmuni pa-
 ne nō differebant, quanto magis hic nihil uulgarē erit?
 etiamsi uerū corpus nō in pane, modo legitima gratia=
 runactio nō desit. Sed ut promisi edicam, quo in honore
 apud nos sint Sacramenta. Primum igitur, omnia quæ
 nobis Christus commendauit, nobis maxime chara sunt,
 qualiacunq; illa sint, etiamsi uel siliculum nobis cōmen=
 dasset, gratiorem quauis margarita demērit. An nō mire
 afficiuntur pij simplices, si uel lapides, uel aquæ è terra
 sancta afferantur, quanto magis ubi accedit cōmendatio
 Christi? Nam illa inde allata, nimirum ideo nō iussit ad=
 mirari, ne superstitioni seruiant. Grata etiā sunt & iu=
 cunda, omnia quæ Christus qualitercunq; gustauit, etiā si
 amara alioquin. Esuriit Christus, & nobis benedicta est
 fames: mortuus est Christus, & nobis mors sua uis est: op=
 probratus est ignominia crucis, unde & nobis gloriosa
 erit crux: quanto igitur commendatior nobis Cene illius
 sanctissimus ritus? Vsus Christi, & eius cōmendatio res
 nobis cōmendauit. Si aliorū amicorū munera tanta sunt
 nobis, quæ nōnunq̄ illis nolentibus possidemus, quomo=
 do ritum illum à Christo in ultima Cena demandatū, au=
 demus irridere? Expende cōmendantis dignitatem, quis
 sit, & quis tu sis, & quale sit quod cōmendauit, nec uile
 scet tibi. Tu peccator multis tartaris dignus, omnibus bo=
 nis indignus. Qui autem commendat, filius Dei est, pri=
 mogenitus omnis creaturæ, per quem & propter quem
 condita

PRIMVS IOANN. OECOLAMPAD.

cōdita sunt omnia, qui dilectus patri & innocens: nam ille & nemo alius commendauit: ceterum non parum est quod nobis commendauit.

Christianis secundo etiam ea sunt sanctiora, quibus magis ac diuinius erudiuntur ac illustrantur. Et propterea iure in tanto honore Euangelicas & canonicas scripturas habemus, e quibus saluberrimas doctrinas recipimus. Vnde per illa s iuratur, ille inaurantur, & nemo Christianus aequo animo fert exuri & contemni: Sacramenta autem, quae & ipsa librorū loco sunt, quia iuxta ipsorum Etymon sacra symbola sunt, & ad diuinas res pertinentia: & ita non dicimus solum panem, sed & Sacramentum: & non cuiusuis rei signum, sed sacratissimum sanctissimi corporis. Admonent autem de sacratissimo corpore, quomodo pro nobis traditū & mortuum, nos uiuificet, atq; ita nobis sit panis spiritualis, recte per panem materialē significatus, nihil in omnibus libris sanctius doceri potest, quā qd' panis docet. Verum ne quis forte rudior signa minus capiat, addita sunt & uerba, quae clare illud significant. Alij ridiculam rem agunt, ut testatur Paulus Corinthijs, qui loquuntur incognitis linguis: nos uero uernaculo idiomate, quod & Cerdonum pueri intelligunt, & quod ad hominum affectus mouendos plus momenti habet.

Accedit ad haec, quod in toto mundo nihil sanctius habet Christiani, memoria mortis Dominicae, quae hic adeo dilucide iuxta mandatum Christi dicitur: Hoc facite

DE DIGNIT. EUCHARISTIAE SERMO

in mei memoriam, celebratur, ut nihil usquam uiuacius.
 Et ubi memoria passionis seruetur, audet dicere quispiã
 nihil adesse præter panem & uinum? Sunt qui occidit
 subuersores statuarum, qui tamen zelo fortassis pio, ad
 uitandas idololatrias eas cõmoliti sunt, quantum & il-
 lis irasci possent, qui memoriam mortis nõ magnificiunt?
 Dicunt recte nos dicere, si & corpus adesse fateremur.
 Quibus respondemus, plus esse memoriam corporis quod
 pro nobis passum, quàm præsentiam: non dico corpore
 memoriam, sed memoriam digniorẽ esse præsentia. Me-
 moria passionis promouet, præsentia paucis proderat,
 etiam dum oculis spectaretur. Quãto amplior fides Cen-
 turionis quàm Reguli, præsentem domi medicum habe-
 re cupientis? Dicant, quis fructus noster quod Christus
 in pane, si non sit in corde? quod detrimentum nostrũ si
 illum in corde possideamus, licet in pane non habemus?
 Melius est cor memoria passionis fideli stabilire, quàm
 eibis carnalibus qualibuscunq;. Ecce, si in pane, & non-
 dum in corde, quomodo gratias agemus, quur non po-
 tius nos inter supplices continemus? Hæc nostra pro-
 batio est, quam Paulus exigit: hic uidemus qui nam Ec-
 clesiarum, inò sibi ipsis sponsum Christum auferũt, ser-
 mone. n. suo se produunt nondum incorporatos, & pro-
 inde neq; desponsatos, sed sub hora mysteriorum incor-
 porandos. Nobis non possunt obijcere, q. Christus non
 sit nobiscum, qui ad gratias agendas conuenimus: cre-
 dentes. n. per fidem edunt carnem, & bibunt sanguinẽ,
 prius

PRIMVS IOANN. OECOLAMPAD.

prius probando se esse quod simbolo postea testantur, si
 bi bene conscij sunt. Ipsi autem si nondum ederunt pa-
 nem uitæ, quo pacto audent se uēditare pro Christianis?
 quisue gratias agunt?

Deniq; & aliud in cena nobis est non minus admira-
 bile, sanctissimæ carnis præsentia, nempe charitatis fœ-
 dus, cuius nos Christus tantam uult rationem habere, ut
 siquidem postularet necessitas, denuo, imò nullies permit-
 teret crucifigi corpus suum, ne eo frauderemur. Laudet
 alius fidem, qua montes transferat: linguas quæ cum an-
 gelis certent: contemptum uel diuitiarum, quo omnia in
 pauperes distribuuntur: uel carnis, quæ se incendio ob-
 iicit. Nobis amplius bonum est, sacrosancta ipsa chari-
 tas, cuius autor est Deus: uiderint qui nos conturbant
 quid agant, tantum bonum ne pili quidem faciunt, qui
 propter suam opinionem in nos magis sæuiunt, quàm in
 Catulorū raptores, exasperatæ Tygres. Mysteria nostra
 sunt, quod unus panis & unum corpus sumus: qd' unum
 uinum & unus sanguis sumus, qui unius panis & eius-
 dem poculi participes sumus: præmonemur, ne quis alte-
 ri irascatur, ne quis iniuriã in corde seruet, ne quis uin-
 dictam meditetur: optamus fieri proximorum serui, &
 ita crescere, ut ad exemplum Christi etiam pro proximo
 mori, nedū in necessitatibus de his quæ nobis supersunt,
 subuenire parémur. Non conuenimus ut seditiosi, quos
 præ omnibus excommunicamus, si prodantur: non cra-
 pulamur ut epulones, qui mane sectantur ebrietatem: nõ

DE DIGNIT. EVCHARISTIAE SERMO

conciliant nos secularia lucra. Sed unanimes cupimus agere gratias domino nostro Iesu, à quo nostra bona omnia, cuius est omnis gloria, atq; ò utinam, quicquid est in caelis ac terra nobiscum ad laudem domini nostri Iesu Christi uocem extollat.

Et quum nihil habemus, quod retribuamus, calicem salutaris accipimus, & nomen domini inuocamus, haec communis gratiarum actio, magis deo quam hominibus innotescens, charitatem nobis commendat, & ad uitae hortatur sanctimoniam, ne per nos tanquam indigna membra Christi, nomen dei sanctum blasphemetur, testamur fraternitatem, parati ad Ecclesiae monitionem, emendari, & pœnitentiam deo acceptam agere. Nihil enim bona haec quis dixerit, ubi tanta animorum concordia? ubi tanta pax? ubi gratiarum actio illa caelestis? quis audeat dicere non esse in medio nostri deum? Quis auferet à nobis charitatis datorem? Proferant si Christiani sunt, quid in suis ecclesijs habeant aduersarij, quibus ad conuiuia delicatiora inuitent, quæ apud nos desiderentur. Si de annuntiatione mortis Christi gloriantur: gloriamur & nos, si fidem & charitatē exercent suis protestationibus: id ipsum & nos operamur, spiritu aliter eorum animi reficiuntur: deliciamur & nos spiritualiter. Vnū est, quo se diuites putant, nempe, praesentia corporis & sanguinis, at nos illorum fructibus non destituemur, quæ maiori gloria in caelo esse credimus.

Horror est cogitare, quod ad quorumuis Sacrificum
uerba

PRIMVS IOANN. OECOLAMPAD.

uerba adesse incipiant, modo quo illi dicunt. Interim ta-
men sub Sacramento, modo sciatur, quid sit Sacramen-
tum, habemus & nos Christum, nec dubito, quin multo
uerius, quàm hi, qui indigna Christo sentiunt, conser-
uat & nos caro Christi immortales, custodit & nos san-
guis Christi, ne pristinorum peccatorum pater memor
intollerabilia supplicia nobis irrogat. Certi & nos sus-
mus de hereditate, de Testamento Christi sanguine con-
firmato. Et in summa, nihil est, quod nobis deest, qd' uel
Christo dignum sentire, uel quod quippiam emolumentum
afferret. Itaq; obrectatrices linguas, nostramq; gloriam
elevantes, nō audite: sed ea patientia, humilitate
charitate & honestate uitam instituite, ut
& illorū uanitas, & nostra pietas co-
rā deo hominibusq; elucescat,
per Christum dominū no-
strum, Amen.

IN VIGILIA NATALIS SERMO
secundus IOAN. Oecolamp. authore

Tiam in hoc sermone respondere debeo aduersarijs, q̄ dicere audēt ut odiosos nos reddant, nos Iudaismū sapere, & minus esse religiōis, et diuini cultus in ecclesijs nostris, q̄ apud Iudaeos ipsos: respondebimus autē eis opportune, ubi Euangelicam lectionem exposuerimus, ex qua sola iudex æquus cognoscet, quantum absumus à uulgo Iudaeorum, quod uirginitatem Mariæ negat.

Audite itaq; primum, quid Matthæus doceat, deinde non obliuiscar officij, ut illis respondeam. Discamus primo exemplo uirginis Mariæ & beati Ioseph, eos qui uocem domini audiunt, licet periclitentur nonnunquam, & angantur, misericordia tamen domini nunquam derelictum iri. Nam absq; dubio postquam beata uirgo consentiens & credens angelo, subiecit se uoluntati dominicæ & dicens: Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum uerbum tuum: grauida facta est è spiritu sancto: licet gauderet de dono & misericordia dei, non tamen constituta fuit extra periculum. Neq; .n. premodestia, mysterium prodebat, Elizabethæ soli indicauit, ubi spiritu sancto instigante, iam manifestata esset, neq; foetus ultra occultari poterat, eratq; periculum, ab incredulis & immisericordibus Iudæis, qui & bonis detrudere non uerentur, ubi suspicionis nullum indicium, quomodo pepercissent uirginis? Certe si non attentassent lapidare, utiq; uel traduxissent saltem, unde Deus
in tempore

SECUNDVS IOANN. OECOLAMPAD.

in tempore subuenit, & curauit eā, anteq̄ cōciperet & audiret ab angelo, per parentes uiro iusto & sancto Ioseph desponsari, qui haberet illius curam: non legimus quod uirgo precatā fuerit, & concupiuerit maritum, uerum hoc officium parentum erat, qui illam collocabant coniugio. Utinam & hodie parentes dignam curam gererent, expediretq̄; publica lege irritari coniugia, quæ citra parentum consensum inchoantur. Verum de hoc alijs.

Ioseph autem & ipse, quum delegisset sibi piā uxorem, ualde angi cœpit, didicit. n. prægnantem, & prætereatantæ sanctimonie, ut nihil suspicari mali posset, cohabitare nō audebat, quandoquidem iustus erat, & fuisset illi author mortis, cauet. n. scriptura, ne quid sinistri suspiceris, nam & dicit deprehensum, quod esset grauida è spiritu sancto: quomodo autem inuenta, libenter ignorabimus, quia scriptura non reuelauit, siue igitur prophetia, uel sanctitate uitæ uel nuncio Elizabeth, uel quod nuper uidisset non grauidam, & subito alia comparuisset. De Ioseph certe testatur quod fuit iustus. Inustus autem fuisset, si non reliquisset si fuisset suspicio. Igitur quum secum fluctuaret animo, & omnino constituisset clam abire, quò & uirginis honor saluus maneret, & ipse propter cõtubernium non periclitaretur. Et quia deérat humanum consilium, subuenit diuinum. Apparet. n. angelus in somnis, & quod uirgo non edocebat præ modestia, indicabat angelus. Et ferè

DE DIGNIT. EUCHARISTIAE SERMO

singulis uerbis certum reddebat ac confirmabat. Quia .n. uocabat filium Dauid, promissionis admonebat, quæ Dauid facta, Metum ostendens, à metu liberabat reuelatione arcani. Quod à spiritu conceptum factum dicit, confirmat sanctam opinionem, quod non sint decepti. Opus autem domini asserit, quod filium paritura sit, & Iesum iubet uocari, quo cognoscat esse deum. Nam solus Dei est saluare, & liberare à peccatis. Nemo saluat nisi Deus: nemo à peccatis liberat nisi Deus. Deniq; & per Prophetiam Iesaiæ confirmat, qui uirginem prædixit parituram deum, hominibus præsentem futurum. Nam licet Christus dictus sit IESVS, præsens tamen per eum nobis fuit Deus, unde & אלהים היה היה אלהים fuit, id est nobiscum Deus. Quid igitur metuere poterat à toto mundo? qui eius pueri tutor, qui & Deus, unde confirmatus, officium suum fecit. Præterea, ne offendaris in uerbulo, Donec, quasi postea non manserit uirgo. Proprietas .n. linguae hoc non arguit, quemadmodum uidetur ihs qui ex illo Matth. Non exhibit donec reddat ultimū quadrantem, arguunt in Purgatorio quadrantē reddi. Similiter caue, ne in uerbo primogenitus aberres, Dicitur .n. primogenitus, eò quod sit non alius prior genitus, non quod sub sequutus alius. Erat .n. etiam unigenitorū priuilegium insigne.

Porro, ut in his Euangelij dictis nihil cōmune nobis cū Iudeis, ita neq; in re Eucharistia. Quid ad nos quod illi Sacramenta nostra oderunt, quæ nos eo loco, quo à Christo sunt instituta cupimus obseruari, puraq; ac im-

SECUNDVS IOANN. OECOLAMPAD.

maculata celebrari? Fieri potest q̄ & Iudæus quorundā simplicitatē itelligat, et abominetur idololatriā, execreturq; auaritiā sacerdotū nostrorū, quibus nihil est uenalius, & in hoc nobis subscribat, unde igitur Iudæiz abimus, si et nos quod illicitū est execremur? Scimus reprobos, cecos, & perfidos Iudæos, sed immensa nimirū crimina sunt, quæ & Iudæi ipsi damnare coguntur in nostris. Damnant Iudæi homicidia, furta, adulteria, ac id genus. Num igitur Iudæiz abunt, qui tantas impietates probare nequeunt? Et si in mysterijs idololatria subiatur, ut nō nunq̄ fit, neq; idololatrias excusabit, neq; zelum nostrū infamabit Iudæorū austerior cēsura, alioqui satis discreti sumus. Ut Iudæis non arrident noster Baptismus, Cœnæq; ritus, ita nobis illorū circūcisio, Synagogæq; nausea sunt: sed uideamus inter nos, utri mores Iudæorū sapiant, quos ab odio in Christū emetiri oportet. Hoc. n. Iudæos à Christianis discriminat, et tanto quisq; propior est Iudæis, quanto magis ab agnitione Christi desciscit, hoc est, quanto magis in Christo offenditur, Inter eruditos enim Iudæos et nostros, de dogmatis alijs facile cōueniret. Solus Christus qui nobis lapis est angularis, et ab illis reprobatus, suis cōfessoribus innocentie præbebit testimonium.

Itaq; in tribus offensi olim potissimū. Displicebat primū Iudæis, qd' patrū traditiones à Christo nō magnificebāt. Grauatim deinde ferebāt, quod Sabbato et ceremonijs minus tribuebat. Postremū, tantū nō insaniebant,

DE DIGNIT. EVCHARISTIAE SERMO

imò rabidiores erant canibus, quod se Christum filium
 dei dicebat: in his perspicuum est uidere, quis hoc saeculo à parte Iudaeorum & Phariseorum stet. Nostra certe
 doctrina $\pi\epsilon\pi\iota\epsilon\upsilon\chi\alpha\sigma\iota\varsigma\iota\alpha\varsigma$ longissime discedit, id quod
 nemo ex uobis non testabitur, modo audire non dedigne-
 tur. Legimus Matthæ. 15. offensos Iudæos à rusticitate
 discipulorum, qui manibus illotis, præter traditionem
 patrum panem edebant, & excusabantur à Christo, di-
 cente: Non quod intrat in os impurat hominem, sed quod
 egreditur ex ore: & obiurgante dicto Iesaiæ, Hypocri-
 te, recte de uobis prædixit Iesaias dicens. Appropin-
 quat mihi populus hic ore suo, & labijs suis me hono-
 rat, cæterum cor eorum procul abest à me, sed frustra
 me colunt docentes doctrinas præcepta hominum. Itaque
 Christus ueritatis doctor, à traditionibus liberauit hu-
 manis, Iudæizant qui addicti sunt hominum uerbis
 (nunc non de Reipub. administratione, sed de animorum
 loquimur libertate) Christiani uero, qui se liberos sci-
 unt. Vnde Galatis scribit Paulus. Libertate qua uos
 Christus liberauit, state, & ne iterum iugo seruitutis con-
 tineamini. Et ad Coloss: Si mortui estis cum Christo ab
 elementis mundi, quid quasi uiuentes in mundo decre-
 tis tenemini, ne tetigeris, ne gustaris, ne contrecteris? Sa-
 nè in cœna dominica, Paulus Corinthijs nihil adijcere
 audebat, sed quod acceperat à domino, hoc & tradebat
 quem recte & nos imitabimur, ut alieni simus à Iudæ-
 orum morosis ceremonijs. Olim grauer taxabantur
 mulieres

SECUNDVS IOANN. OECOLAMPAD.

mulieres nisi curiosius essent peplatae. Viris fas nõ erat accinctos esse, lauandi erant dentes, illegitimum reddebat uel gutta aquae mane pota, in aureis tantum uasis, uel argenteis tantum administrabantur mysteria, sacerdotem indui oportebat alba, humerali, manipulo, stola, pluneta, non rufus abominabilis fuisset, quae omnia cum multis alijs, ex humanis traditionibus profecta sunt, non à uerbo dei, quo solo conscientiae obstringuntur. Vide autem qui hodie pro Ceremonijs contendunt, tumultuentur, caelum terrae misceant. Nonne Monachi & Papistae atq; hæc uidetur illis summa iusticia quae summa iniquitas est. Impune à scortis uenientes, simoniaci & omni inuidia ac malicia pleni, Sacramenta tradunt, & pro Christo se uenditant. Qui simpliciter ac sine apparatu, iuxta uerbum Christi, mortem domini annunciat, & fratribus seruit, iugulatur, suspenditur, exuritur, scelestissimis quibusuis flagiciosior habitus. At occlamant illi charitatem lesam, habendamq; infirmorum rationem, ita scilicet oui lupus respondet, quod turbasset ripam, quamuis ab inferiore parte fluminis illa biberet. Nam ipsi rumpunt charitatis uinculum, qui iuxta uerbum dei uiuentes persequuntur, hi uero post predicatum satis Euangelium, eos non curant, de quibus Christus dicit. Omittite eos, quia caeci sunt duces caecorum, & sua libertate fruuntur, obtemperantq; ac uerbo se accommodant. Neq; enim infirmi & imbelles ita repugnant, Pharisei perpetuo scan-

DE DIGNIT. EVCHARISTIAE SERMO

dalo laborabunt, & male idonea sunt eorum contra nos testimonia.

Sequundo, Iudæi iustiore: ut sibi uidebatur: causa exarsurunt in Christū, eō quod legem abolere putabant, sicut scriptum est apud Marcum, transeuntibus discipulis diebus sabbatorum per segetes, & inter uiam uellentibus spicam, Pharisei dixerunt. Ecce cur faciūt sabbatis quod non licet? Quibus respōdit Iesus: sabbatū propter hominem factum est, non homo propter sabbatum, itaq; dominus est filius hominis etiam sabbati. Quo discimus Iudæizare eos, qui in parte diei festi quempiam iudicant, cessauit. n. sabbatum Iudaicum, destructū est & templum, ubi igitur sacrificia Iudæorum ē transierunt ceremonie ueteris legis omnes, finis est circumcisionis, purificationū, unctionum, & in summa quicquid imperfectum lex habet, luci & ueritati umbræ ac figuræ cedant. Ita. n. perficiuntur, sicut Christus uenit non ad soluendum legem, sed ad implendum, igitur qui reducunt nobis legales ceremonias, Christum obumbrant, & Ecclipsin ecclesiæ inuehunt. Quid igitur dolent os αὐτοῦ πάλος? Ecce aiunt, Aaron olim maiestatem diuini nominis in fronte gestabat, conspicuus gemmis, fulgidus auro, purpuraq; ac bisinis ornatus, fragrans opobalsamum, & crepitaculorum tinnitu, omnes in sui admirationē rapiens. Nos aiunt, ornatu, uel Leuitis inferiores, habebant Iudæi quod offerret, nos absq; sacrificio luzebimus? Respondeo. O miseros, quādiu sub pe-

dagogo

SECUNDVS IOANN. OECOLAMPAD.

dagogo manebitis? quando crescetis in uirum perfectū?
 Ecce non permittunt Apostoli, mulieribus auro textas
 uestes sed ad uerum ornatum animarum exhortantur.
 Et Antistites illa admirabuntur, quæ alioquin cōtem-
 nere iubentur? Si hæc tanti momenti sunt, pro quibus di-
 gladietur, quur non Christus ornatus est hoc habitu,
 & exemplum prætulit? sed Christus ignorauit illa &
 respuit. Noluit. n. ex tribu Leui, sed Iuda, nasci. Ut cog-
 noscatur esse uerus ille sacerdos secundū ordinem Mel-
 Kizedec. Imò ipse est MelKizedec. Quanto autem præ-
 stantior est MelKizedec Aaron? Nam ei Aaron deci-
 matus est in Abraham. Et maior est qui decimas reci-
 pit, quàm qui dat, quomodo igitur superbit Aaron in
 ornatu suo? Et quum Christus non secundum ordinem
 Aaron sacerdos sit, quid nos ad ordinem illum adi-
 gunt? Post Christum prædicatum ita se Lararum rex
 adornet. Fideles ministri, uestigia magistri uolent se-
 ctari, scientes quas nebulas hominibus ad superstitio-
 nem propensis, illa aduehant. Belle & magnifice culti
 sunt, qui in luce ambulant, ne contempnas simplicita-
 tem Euangelicam, quum & sub lege Naamus, fastidi-
 ens aquas Iordanis, à ministro didicit nō despiciendas.
 Præterea falsum est, quod nobis desit sacrificium, nos
 n. non offerimus uitulos uel oves. Sed olim Christus sui
 corporis sanctissimā hostiam pro peccatis nostris ob-
 tulit, quam repetere non est opus. Semel satis fecit, &
 est sacrificium illud perpetuum in oculis Domini dei

DE DIGNIT. EUCHARISTIAE SERMO

nostri, offerant Christum denuo, pro quibus non est factis factum, nos redempti gratias agimus. Et cōmemorādo habemus, quod olim per actum, fructus sacrificij non flet est. Hæreant quibus lux ueritatis contemptibilis est, in luto & in umbra sedeant, & se testentur Pharisæorū discipulos. Rectissime prodūt se Iudaizare, qui instaurare & postliminio reducere sacrificia conantur. Nos epulabimur in azimis sinceritatis & ueritatis, hoc est, operā dabimus, ut absq; hypocrisi, fidem nostram, quæ in Christo, custodiamus. Præterea morbū aduersariorum nostrorū deprehendemus, & alijs indicijs. Translato sacerdotio, transfertur & lex, alia crassorum Iudæorū, alia nostra Lex est, Synagogam Lex timoris, Ecclesiam lex spiritus & amoris, gubernat. Iudæis lex cū tonitru & fulgure, magno tocius Gentis metu data, Lex uero quæ spiritus in cordibus nostris scribit, gaudij atq; pacis parēs est. Qui ergo, uel spe præmiorū, uel metu poenarū, uirtuti student, uel mensæ participes, ij nimirū Iudaizant. Quos autē pater dulci tractu ducit, quicq; spiritu Dei acti, gratias agūt Deo, ij sane nobilissimi filij dei, & rudi Iudæorū populo præferendi. Age si libet, & hic quæ docemus, confer cum illorū doctrinis, quot inuenies qui uel lucernā gratis accendūt; bona pars seruit Venenri, multos hypocrisis inuitat, nō paucos mandati necessitas. Neq; .n. ignoratis, quanta austeritate precipiebatur, ut ad Pascha singuli cōmunicarent: sed & hoc bene meministis, quam tenuis frustus fuerit. Certum est omnes

SECUNDVS IOANN. OECOLAMPAD.

omnes indignos, quos lex adducit, siquidē absq; lege, uel
 prēmij adduci nō possent. Non dant tales honorē deo,
 honor. n. eius est, ab eo, qui opus uoluntarium facit.
 Vides Iudæos? Nos uero hortamur, ut contemptis pœnis
 & prēmij, ad solū Deum spectemus, sponteq; ac impul=
 su spiritus omnia faciamus. Leti adsint, qui sentiunt suā
 in uerbum Christi fidem, extimulare se in nouam uitam.
 Quod si qui uel deesse sibi fidem, uel animum proficien=
 di cognouerint, caueant ne ulli ferro, ad tam tremenda
 accedere conentur mysteria. Nouum. n. populū, hila=
 remq; ac spiritualē requirit Christus. Demū & hæc nota
 cōtēnenda non est, quæ Iudaicos mores indagare licet.
 Quid. n. ita discindit Iudæorū pectora atq; filiū dei fā=
 ctum in cruce maledictum? Hac de causa fingebant se il=
 lum tradere in mortem. Dicebat eis Iesus Christus, se
 esse panem uitæ, qui de cælo descendit, tam necessariū,
 ut quisquis illum non manducaret, uitam non esset ha=
 biturus, Iudæi nihil sublime capiunt de Christo, & sen=
 per in carnali manducatione hærent. Petrus autem à
 patre edoctus, intelligebat, manducabat, & uitam ha=
 bebat, dicebat enim: Domine, ad quem ibimus? uerba
 uitæ æternæ habes, & nos credimus, & cognouimus q̄
 tu es Christus filius Dei uiui. Ex hac confessione satis
 manifestum, Petrum carne Christi saginatū fuisse, unde
 nimirum non indigne, & Sacramento postea usus, Iu=
 dæis autem durus sermo erat, & quum audissent, hoc es=
 se opus dei, ut credant in eū, quem pater misit, subiiciūt

DE DIGNIT. EUCHARISTIAE SERMO

Quod ergo tu facis signum? Erat .n. in operatione plurimorum prodigiorum ualde adhuc contemptibilis, & pro filio Ioseph habitus. Hic iterum innotescit, nos alienos à Iudæis, quàm omnes aduersarios. Nam illi carnalem cocnam expectant, & mädicationem aliam, quàm apud Ioannem manifeste proposita est, nos uero manducamus, sicut Petrus Iesum esse Christum filium Dei asserentes, quàm fidem sanctissimo postea Symbolo contestamur. Qui carne pascuntur alio modo, quàm Christus docuit, uerborum dei capaces nõ sunt, & aliquid Iscarioticum habent, & Iudaicum, qui ad dilacerandũ præparati (absit uerbis iniqua expositio) in summa, illis caro non prodest, atq; adeo incarnatus Christus inutilis. Qui uerbis dei uegetantur, quæ tam certa pater uoluit, ut incarnati filij morte pro mundi uita obsignaret, illos nos magnificamus.

Ita uidetis amici, quàm facile sic quospiam scematis & conuicijs incessere. Qua in re strenuos nacti sumus aduersarios, At ueritas immota manet, & dehonestari nequit, etiamsi obscurari credatur, statim suum reparat decorem. Audiuiſtis quo in honore, etiam hodie habeamus Sacramenta. Verum oro, atq; obsecro, ut uite innocentia atq; puritate, magis quàm maledicentia, non solum studeamus aduersariorum obturare ora, sed & ipsos lucrari, idq; perpetuis etiam precibus obtinere à Christo, cui cum patre & spiritu sancto, eadem est gloria in æternum, Amen.

Theobaldo

THEOBALDO BILLICANO NÖRD

lingiacensi Concionatori IOAN. Oecolam.

Gratiam & pacem à Christo.

Vam obseruans tui nominis haectenus fuerim frater dilecte, satis idonea, opinor, testes sunt, familiares illae non paucae, quas olim ad te dedi, Epistolae? Nunc uero postquam in lucem prodijt illa tua, in qua me quidem non inciuliter excipis, sententiam autem Catholicam, quae de Eucharistia, tanquam parum piam, refutas, fortassis alienior ab officio, moribusq; meis, uidebor, nisi quod tum arriserit illa, indicaro. Contentus autem essem, sicut olim, inter nos familiaribus & priuatis literis, mentem meam aperire, uerum exemplo tuo publice, & nuncupatim, ut tecum agam, res postulat. Equidem nominatim in harenam liber meus euocauit nullum, sed nunc à te cum Tertuliano blandè pertrahor, imò cause non diffidens (ut ueritatis negocium serium est & nullis uel Ronchis subsannantium, uel dehortatione ad humanas laudes spectantium, impeditur) cum priuatim, tum publice siquidem opportunitas permittat, fidei meae rationem, praesertim exposcentibus, haud grauatim reddo. Non, quod silentium non magis iuuat, uel quod contentionis extinulet libido, quam mihi exosam esse, testis est mea coràm Christo conscientia, sed quod credam ueritati prauiudicare si nunc tacuero. Interim tamen tua in dicendo Authoritas, ne minuat, sed ut crescat, Christum precor: quod si secus contingeret;

planè mihi auditu durissimum foret, nihil. n. talium mo-
 lior, quod sciam procul à charitate. In omnibus alijs:
 quantum mihi tua doctrina innotuit: Laudatissima &
 inculpatissima est, in causa autem Eucharistie (nisi
 aliud calamo aliud ore p̄fiteri Christianū sit) subscribe
 re tibi nequeo, neq; tacere debeo, quandoquidem scri-
 pturarum & spiritus admonitione, indubitatum mi-
 hi, à parte nostra stare ueritatem. Siue quod nuper lite-
 ris tuis editum est, interpretor ab immodico indaganz-
 di ueri studio, profectum, & quiduis aliud quàm malig-
 nitatē incuso. Vt enim nondū prorsus tibi sordere uide-
 or, ita nec te adeo deplorauī, quin si certiore nostram
 cognoscas uiam, in nostra castra propere concessurū,
 confidam.

Non igitur hoc agitur, ut candidæ tuæ famæ struan-
 tur insidiæ, imò in uotis est, ut aliquid accedat gloriæ,
 quod certò accidet, si clarius hoc agone eluceſcat ueri-
 tas, tametsi pridem hos fumos à te contemptos, non dis-
 fidam. Equidem gloriosum arbitrarer, si quando me ui-
 cto, triumpharet ueritas. Absit ut eximia talenta, &
 multipharie dotes, à domino tibi concredite, me autho-
 re descendentur. Absit, ut si aliquandiu, in re una, hominū
 more, fueris hallucinatus, propterea omnis tua, uel in di-
 cendo facundia flaccescat, uel in scripturis exercitatio
 eleuetur, uel in asserenda laude tepeſcat feruor, uel in
 oppugnandis fidei hostibus, constantia languescat, mi-
 nusue celebretur. Saluum te cupio. Salua omnia tua cu-
 pio,

AD THEOBALD. BILLIC.

pio, imò ea quæ Christi omnia in te salua precor. Verùm
tamen quod te ad scribendum excitauit (metuis. n. ne
Euangelij munus silendo prodas) & me respondere
cogit. Alios qui nostra, quæ nuper de uerbis cœnæ
scripsimus, aut non intelligunt, aut non legunt, & dam-
nant, uel opinionis nimirum inueterate captiui, sententi-
am præcipitant, patientia, mansuetudine ac silentio
(quando nullus docendi fructus) uincendos, uel saltem
tollerandos censeo. Hos uero, qui libellos ædunt, &
certiores de fide nostra: ut fiant, urgent, siue id effusio-
re zelo, siue urbaniore modestia, ut tu & alij illi Eccle-
siaste sueui, haud scio quo pacto silens contemnere pos-
sem.

Ingratum tibi scio, quæ tua est pietas, si ueritatem,
qualitercunq; agnitam, subticuero. Gratum igitur, si-
quidem ab officio hoc, etiam nullis periculis deterrear,
terret sanè, licet non perterrebit, quod nuper infœlicius
cesserit: etenim quam nuperiorem librum, in quem an-
tiquorum sententias congesseram, mitius sperabam scri-
ptū, quam ut amici calumniarentur, imò, quod amplius
fuerit, pollicebar etiam iratis aduersarijs, succensendi
præreptam occasionem, modo bili imperare uelint, tan-
ta charitatis habita ratio, tanta conuictorum fuit parsi-
monia, cuius officij neq; nunc pigebit, etiamsi denuo nõ
impetraro ab amicis, ut hæc, quo scripta sunt, animo su-
scipiantur. Quæ sperarem, inquam, modestiæ me studu-
isse, non desuerunt qui ex pacifico, turbatorem rerum,

ex amatore ueri, blasphemum, ex interpreti fideli, peruersorē facere non sunt ueriti, his nūc, ut respondeam, occasionem & tu suppeditas. Respondebo autē simpliciter, absq; fūco & contentione, re ipsa animū syncerum declarans. Auertat deus ne unquā nobis obijciatur, quod alijs aduersarijs obiectū, totam fermē causam illorū pessundedit, Aniculae cōuicijs pugnent, filij huius seculi technas meditentur, irrideant ebrij, Tyrannorū furorē implorent Papiſtæ, aures contineant Iudei, garritatē Sophistæ exerceant, argutias sibi habeant Philosophi, oculos uidentium circulatores præstringant. Nobis cura sit, ut Christianos & Christi discipulos nos declaremus, id quod ipse Magister noster ignoscens peccatis nostris, & effundēs super nos misericordie suæ uiscera, in sui nominis gloriam, optime fortunet precor. Te autē frater, eandem quam à tuis exigis auditoribus beneuolentiam, mihi quoq; oro, ne deneges.

Argumentū igitur nobis textit, suspitio illa, qua grauius laboras, à qua Epistolā ferē exorsus es, in quam & desinis, nempe, quod in scripturam, sensum, non quem illa requirit, sed qui nobis arrisit, inferamus. Quod crimen equidem non minus quā sacrilegium abominor, quid. n. hoc aliud fuerit, quā cum cauponibus apud Iesaiam, uinum aqua miscere? uel abominationes ac idola in domo domini statuere, ut Ieremias inquit, & in summa, quid foret aliud quā adulterari uerbum? At me non reum, non damnat conscientia, sed absoluit.

AD THEOBALD. BILLIC.

Examinemus autem causam aliquanto diligentius, ut colliquefeat, uter alienū scripturæ sensum, sectetur, (siq; hoc epistole argumentum.)

Fieri potest, occasionem suspicandi præbuerim, rem iuxta præscos authores expendendo, nam hinc factum, ut Tertuliani non pessimi authoris suffragatorem dixeris, sed quæ non magis Augustini, qui & apertius mecum sentit? cuius nomen minus suspectum, quæ non ecclesiæ potius, quam nobiscum facere declaramus, declaraturiq; sumus? An non pridem sectarū nominibus renunciauimus? Tam non agnoscam ipse Tertuliani, quàm in Lutheri uel Carlstadij nomen, quantumuis interrim si quid sani dixerint, non refutamus, id quod & te facere uideo, nondum enim in uniuersum patres contemnis, at nihil oportebat offendi operosa magis quàm gloriosa, in congerendis illorum sententijs diligentia, neque enim in illis fiducia nostræ præsidium collocauimus: sed quoniam & tum apud non paucos animaduertebam, illorum auctoritatem in summa ueneratione, & quicquid dicant, pro oraculo haberi, uel quod in tractandis scripturis hodie minus sint suspecti, uel quod uulgi sententia, Neotericis fideliores putentur, opere præcium fuerit non dissimulare, & patres & Ecclesiam, nobis fauere. Neque omnino ingratam tibi lusi operam, opinor, quamuis non quantum uolebam gratificatus sim. Vtar igitur eorum testimonijs partius. Nam & tu ad cœnæ Dominicæ uerba adpellas,

interim obturaturus aures, ad demonstrationes, ad coniecturas, ad argumenta. Rationes tibi nihili sunt, persuasiones præteris. Absurda, quæ alibi probè uitas, non curas. Nihil ad te ociosa & incredibilis miraculorum congeries, atq; alia. Equidem propterea te non auersabor: sed eris in hoc mihi nõ ingratus, quod ad VERBUM DOMINI prouocas, electissimiq; dumtaxat armis spiritus, dimicandum censes. Quid .n. hæc mouerent stomachum? quando & illa ipsa me tutantur, et tibi onerosiora erüt. Videbis, ut spes est in DOMINO etiam hac parte causam nostram stabiliorem, tuam uero ualde tenuem, imò planè nullam. Quamuis & antea satis scripturarum prompseramus, quibus nondum: ut oportet: obuiam itum est. Quin & iucundius illis utar. Quem enim non magis è fontibus, quàm è subturbidis annibus bibere iuuaret? Nunc simpliciter enitatur, ut suspicio hæc, è tuo aliorumq; animo eximatur.

Et ego antequàm respiceret me Dominus, supra modum religiosus eram, ac planè supersticiosus, adeò, ut & spiritui in me loquenti contradicerem, modo ab hominibus non dissentirem. Quoties enim seriem uerborum (de quibus nunc agitur) apud Euangelistas legebam, aliam in cortice medullam subesse, in animum incidere. Quod tamen leui certamine refutans, cogitabam, ut pleriq; hodie. Num tu præ alijs sapiens eris? Credendum est, quod cæteri, Magnum itaq; expertus sum esse malum, intempestiuam pusillanimitatem. Qualem

tum

AD THEOBALD. BILLIC.

tū me sensum in tēplū DOMINI arbitraris obtulisse?
 Ah me miserum, Meum offerebam, & non meū, Me-
 um quidem, quia parum pium, & non meum, quia ab
 hominibus mutuatum, & propterea mendacem, uere
 autem & hoc nomine meum, quia & ego homo sum,
 & in eadem qua reliqui peccādi consuetudine, nisi qua-
 tenus à Domini gratia custodior. Sæpenumero me
 accusabam, quum quid in aliorum pectoribus lateret,
 non cogitans. Solus ne tu tam obiectus à facie Domini,
 ut illic repugnes, ubi ferè nemo? Ah quoties antiquo-
 rum Doctorum lectione, infirmitatem meam uincere co-
 nabar? sed sicut apud Euangelistas, ita & apud Patres
 principio minus occurrebat, quo iuuaretur, crebro erat
 obuium, Corpus Domini, & sanguis Domini, sed quali-
 ter corpus, qualiter sanguis, rarius explicabatur, &
 supra modum enigmaticōs. Inferebam itaq; in scriptu-
 ras sensum, non ausim dicere proprium, sed nō mentior,
 si duplici nomine dixero alienum, utpote ab aliorum
 pendens iudicio, & spiritu sancto indigna sentiens. At
 ita non suum asferre, est uere adulterinum quippiam
 exhibere. Esto, innumera Miryades angelorum adstipu-
 lentur & subscribant. Quid .n. aliud hic non meus sen-
 sus erat quàm humana interpretatio? At eam, teste Pe-
 tro, non recipiunt αὐθροῦ πῦς αὐ γαφαί Quid age-
 bam aliud quàm quod super harenam edificabam? Si
 fidem aliam apud homines inuenissem, aliter pronūci-
 sem & ego. Tandem ut authoritas hominum, quos in

pluribus mendaces, et imposturis expositos, cōperi, suam
 coram me laruam exiit, facile ueritas fulgidior afful-
 sit, nec ultra opus erat inferre papisticā illam sententiā,
 sed obuiabat serenior lux, quam, si ad tenebras redeun-
 dum censuissem, cōtemnere potuissem, et possem. Atq;
 me terret quod ad Hebræos. ὁ ὑπερφύκτωρ occlama-
 tur. Proinde, exoticum nihil, ὡς ψευδομουσίς
 ui inferam, sed alijs liberaliter communico, quo ego
 adiutus sum. Et sunt adhuc qui probaturos se scriptis
 pollicentur, mala in hac re conscientia me ad scriben-
 dum profuuisse, quod tunc præstabunt, ubi mendacium
 argumētis euincens esse ueritatem. Verum, quia hæc ar-
 cana sunt cordiū, nunc parū accomoda, sed in die τῆς
 ἀποκαλύψεως ad persuadendū efficacissima, et eā ob-
 rem, euidentioribus nunc indicatijs ostendā, qui nam alie-
 nos et incircūcisos in Dominicū templū, hoc est in hæc
 scripturæ uerba, introducant. Christus utiq; in scripturis
 tractandis scopū monstrauit non contemnendum, quum
 et ipse legis falsò argueretur esse destructor (quas illi
 gratias habebimus, quod et hoc opprobrio uulneratis
 auribus suis, nostras corroborauit) Et quem monstra-
 uit scopū? Non quero, inquit, uoluntatē meam, sed uolū-
 tatem eius, qui misit me Patris. Si ego te testimoniū perhi-
 berem de me ipso, testimoniū meum non esset uerū. Et
 iterum dicebat: Quomodo uos potestis credere, qui glo-
 riam, quæ à solo Deo proficiscitur, non queritis? Et ite-
 rum: Mea doctrina, non est mea, sed eius qui misit me.
 Si quis uoluerit eius Doctrinæ obtemperare, cognoscet de

AD TEOBALD. BILLIC.

Doctrina, utrū ex Deo sit, an ego à me ipso loquar. Quī à semetipso loquitur, propriā gloriā querit. Qui autem querit gloriā eius qui misit ipsum, hic uerax est, et iniusticia nō est in illo. Hinc probabimus quis in scripturis expendendis, dexterior. Nā si duo contendant, & unus Deo plus, alter uero minus tribuat, ille nimirū scripturæ sensum germaniorem tribuit, hic autē Mangonem agit. Quippe quū sacrarum literarū author sit Deus spiritus sanctus, nō poterit ille inspirādo suæ gloriæ de esse, quā ubiq; saluam, præ omnib. uult, atq; is erit sensus natiuus, et nō nothus, hoc est humanus. Exēpli gratia, Legimus dominū non potuisse facere uirtutem ullā, nisi quod paucos infirmos, impositis manibus sanauit, in patria sua. Ibi cuipiā litera & caro impotentem Christum depingunt, cuius uirtutē adeo uincat aliorū malicia, ut nequeat, repugnantibus illis, ubi, uel quantū uult, operari. Igitur hac argumentatione, ij qui natura increduli manebunt increduli. Spiritus autē qui Dei gloriā interire nō sinit, statim subreptionē impiam emendat, & deo ad scribit quod rectius est, docens summā esse potentiā, nihil indecenter posse agere. Deus. n. si quippiā agere se indignū posset, utiq; et peccare posset, id qd foret peccare, et nō posse. Interpretatur itaq; spiritus eū nō potuisse facere signa. ppter id quod sequitur, nēpe ppter incredulitatē, quā admirabatur. Quia. n. illi cōtēnebant dona maiora, quæ eis data, cōsuetudinē ac doctrīa Christi, merito denegātur eis et miora, addo ex Euāge indigni erāt

qui super maiora constituerentur, minora male dissipantes: dicitur igitur spiritus: Tantum malum esse incredulorum impietatem, ut indigni fiant, quibus ultra beneficiat Deus, nec decere Christum, ut in tam ingratos, suam benignitatem exerceat, & quum eum non deceat, certum est, deum non posse, id quod fuerit maxime potentem esse, etiamsi litera potentiam simpliciter neget. Neque hoc repugnat spiritui, ut intelligamus his uerbis, morositatis incredulæ Christum tenuisse, ut id non possit, quod non oblectet, sicut apud Iesaiam. Non potero iniquitatem & coetum. Et Matth. 17. O natio incredula, quamdiu ero uobiscum? quamdiu patiar uos? Sicut & uulgo nos dicimus, nos non posse facere, quod non iuuat, uel non deceat, id quod & iurisperiti in ore habent, id non possumus, quod iure non possumus, unde sicut in exemplo dato, cum uerbum contentioso ethnico, contemnendi Christum ansam porrigat. Spiritus, gloriæ dei studiosum, in uiam rectam dirigit, sic & in nostra causa, litera sonans, Hoc est corpus meum, pueriliter sapienti, impanatum corpus Christi dicit, spiritus uero aurem uellicat, & ad sublimiora ducit, admonens ne quid pronunciemus uel sentiamus Christo minus decorum.

Christi gloriam testatur, quod beato corpore consederit in caelum & sedeat ad dexteram patris, in electissimis bonis, unde & uenturus sit. Optandum magis, ut praesens uirtute, quam corpore, suppetias ferat: gloriosius fuerit, ut uirtute sua opituletur absens, quam citra utilitatem nouam, praesens. Quid, oro, gloriæ accedit Christo, si carnem, modo
quo

AD THEOBALD. BILLIC.

quo tu uis, habeamus in mensa, uel, quā utilitatē inde capi-
 mus? Quod subdo, quia undecūq; pij cōmodū sentiūt,
 ad gloriā dei redundat. Spiritus autē manifeste clamat,
 carnalē manducationē inutilem. Igitur nō fuerit huma-
 nus, aut proprius sensus, id asserere, qd' nullus articulus
 fidei prohibet, & qd' magis gloriā Christi uindicat, q's
 ueterū pro articulo fidei hunc statuit unq; quis episco-
 porum dum ordinaretur sic docturū se iurauit? Donec
 uenit pontifex, qui se pulpificē uocari egretulit. Quis il-
 lū docendū suscepit, ante q̄ Papistica illa Ecclesia in scri-
 pturis pro libidine sua dominari, & qd' somniabat, uisi-
 onem domini affirmare cepit? Vae nobis si secus egeri-
 mus. Dicit. n. Malachias. Et nunc ad uos mandatū hoc ō
 sacerdotes. Si nolueritis audire, & si nolueritis ponere
 super cor, ut **DETIS GLORIAM NOMINI MEO,**
 ait Dominus exercitū, mittam in uos maledictionem.

At dices, hoc ouillo amiculo & lupi se uestiūt, cōmu-
 niter. n. gloriā domi præteximus omnes, quā & Nota-
 rij etiā in prophanis stipulationibus, à nomine domini
 exordiuntur. Prætexit & Cayphas nomen domini,
 quid nunc causam discernet? Tantū ualebit meum pot-
 tantū tuū ō, Scio mi frater quod uix quispiam sit, cui
 sacra curæ, qui nō idem pientissimus, ac fideliss. diuinæ
 gloriæ, præco haberi uelit. Omnes Christū in ore habe-
 mus, sed nō pari fide, fides autē quæ sincerior, ex collati-
 one deprehendetur, collatione, inquā siue cū alijs dilu-
 cidis scripturæ uerbis cōferatur, siue opponatur suo cō-

trario, magis autem expedit utramq; ad canonice scripturæ lucernā proferre. Et quia salebrosa & obscura multa sunt in literis, pro cōpendio habēt, q̄ doceri cupiunt, ut semp̄ ex manifestioribus ad abstrusiora penetrēt.

Gratias hic sententiæ meæ agere posses, moxq; opinionem tuam ad uerba domini. Hoc est corpus meum: conferre, & uelut uictor (ut multi solent) exlanare, quid adhuc opus testimonijs? Quid obscurantur quæ manifesta? Nihil hoc dicto dilucidius, Plausibilior autem futurus erit triumphus si, & quod ego sentio, ad eorundem uerborū regulam perpenderit. Hui quantū discesse uidebor, quandoquidem ego panem sacramentū & memoriale uoco corporis domini? Dominus uero dicat, hoc est corpus meū. Quomodo hæc quadrant? Hæc tui. Patienter autem & me audies, scio.

Sunt quedam in speciem, ut primū audiuntur manifestiora, minus tamē nota, quàm ad ueritatem uenire cupienti, opus sit. Iam qui ueri indagandi studiosus fuerit, non mox stupefcet, & addictus erit inicio sermonū sed cogitabit quid sapiens Solomon monuerit, dicens: Melior est finis orationis, quàm principium, id quum in cottidianis negocijs prudenti consultum sit, quanto magis in diuinis rebus necessarium? Verum est, si quis imprudentior, rigescencia uerba hic iuxta Grāmaticen rapiat, negotium omne iam confectū iurabit. At si apertis oculis: ut aiunt: pugnantibus in speciem scripturas. & circumstantias expenderit, pronuntiabit obscuriora fuisse,

AD THEOBALD. BILLIC.

fuisse, quæ antea clara dixisset. Adferam autem ali-
unde exemplum. Absq; controuersia, perspicua uerba
Christi sunt dicentis in cruce: Mulier ecce filius tuus,
Iam si quis ignoraret Mariam ἀειπαρθένου, & Ioan-
nem Zebedæi ex alia filium, nõnne paucis illis uerbis
auditis, quæ sole meridiano clariora uidentur, maxime
si non posse mentiri sciat Christum: contendendi ansam
caperet, Ioannem è Mariæ utero progenitum? Nõnne,
quod quidam tuorum facere solent, ecce dicet, manife-
stiss. uerba? Nullis hic opus Sybillis, uel Oedipodibus,
nõnne & adiunctio uerborum, quod Christus mulie-
rem dicit? Et iterum Ioanni: Ecce mater tua, sententiam
eius confirmaret? At ubi compererit, Mariam uirgi-
nem, & aliam Ioannis matrem, absq; commentario, spi-
ritum sanctum non arguet candoris, & Tropum sub
esse sermoni testabitur. Idem & ἐν ὕλῃ τῆ ὑπεκαμένῃ
eueniet. Manifesta uerba sunt, non attendenti articulos
fidei, prætereunti circumstantias, non curanti quid ali-
bi dicant scripturæ, at si tota rei series coniungantur,
si aliæ scripturæ cõponantur, si gloria Christi trutine-
tur: Liquidum erit, indignum esse spiritu, mordicus te-
nere uerbum, & absque interpretatione pro litera cer-
tare.

Obscuritas itaque illustranda erit, non ex uerbis
tantum propositis, sed similibus scripturis adhibitis,
& circumstantijs non neglectim præteritis.

Neutiquam obluetaberis opinor, & huic Canoni,

et non tam unum locum, quam collationē scripturarū, lubens amplexaberis. Nam licet quatuor in locis: Hoc est corpus meum, reperias: Ita tamen uerba hæc relinquuntur, quasi in uno dūtaxat loco reperta essent, ut nihil inde ad lucem parandam, emolumentum adcedat. Ergone ad unum locum scripturam torqueremus? Non ita edocti sumus.

Similiter autem ridiculi erimus, si probaturi, nō esse hic figuratū sermonem, sed τὸ ἐστὶ substantiue accipi, et corpus in natiuo relinqui sermone, probando principium petamus, dicentes: Panis accipit uerbum. An non istuc petebatur principio cōfirmandum, panem hunc honorem datū, ut incipiat esse corpus Domini? Satis ne fuerit dicere, panem hoc modo accipere uerbū, ut sit substantialiter corpus, et nō ut figuret corpus? Quod si bellum fuerit ac honestū ita argumentari, simili contentione certabimus, calicem esse sanguinē, et neq; μετοψωμίζω admittemus, sed dicemus calicem recepisse uerbū. Et quid lucri habebimus ex disputatione? Contentione et cetera que carnis sunt: Quid ad me, si sexcenties clament: Templū Domini, Templū Domini, Templū Domini? uel etiā quod idē: Verbū domini, Verbū domini, Verbū domini? Siquidē non queratur illa, quā requirit spiritus in uerbis sinceritas. Sicut et nihil gratius, si candidè tractetur, id quod contemnitur ubi ubi. Verū hæc alijs dicta sunt obiter, nos ad ea pergamus, quæ promissimus, ut ex Euangelistis enutescat, num proprio sensu scripturas

AD THEOBALD. BILLIC.

scripturas dilaceremus: Venimus autem (ut dictū est)
 ad ueritatem ipsam, si à manifestioribus, ad abstrusiora
 ingrediamur. sunt autem in scripturis serè magis abdi-
 ta, quæ prius tradita. Eadem tradunt Prophetæ, quæ
 Mosè: sed non tam recondita inuolucris & anigmatis.
 Eadem & Euangelistæ docent, quæ illi, ita ut uerbo Do-
 mini, neq; ad crescat, neq; decrescat aliquid, atq; idem
 sit in perpetuum, sed lucis sunt pleniora, & perspicua
 magis. Et in his quoq; obseruatum est, posteriores di-
 lucidius tradidisse, & suppleisse, quod præteritum ab a-
 lijs. Iam quid Paulo absolutius, qui omnium moribus
 se adcomodare poterat, omnibus omnia factus? Qui
 Christi organum, qui Gentium Doct̃or, Sapientiumq;
 & insipientium debitor? Quid eo eruditius qui in cælo
 tercio fuit d̃x̃p̃õc̃t̃us? An non & ipsum spirituales ac
 sanctam quandam incuriam posterioribus Epistolis,
 resarsisse adparet? Nonne parum aberat in priore ad
 Thessalo. tardiusculus offusas tenebras, & erroris ad-
 ministratū fomitem, quasi dies Domini uicinus esset, id
 quod & ex alijs Epistolis poterat coniectari, dum uult
 uiuentes, cum timore aduentum Domini expectare? &
 pollicetur ipsos, qui reliqui in aduentu Domini, domino
 occururos. Non multum, inquam, aberat error, nisi
 posteriore Epistola, eius dici indicia præuia, præmonu-
 isset. Ampla itaq; præscriptionum maiestas, sed
 tanta non est quæ posteritatis, eundem spiritū sortitæ,
 interpretamentum respuat. Iam Euangelistarum primi

scripsisse omnium consensu censentur, Matthæus & Mar-
cus, solide profecto, indubitatoque dei spiritu: sed clario-
ra sunt pleraque, à posterioribus, Luca, Ioanne & Paulo
tradita. Id sane cum in alijs, tum in ijs quæ ad cœnâ Domini
adinent, perspicuum fuerit, quæ in re fideliter spiritus
sanctus nostræ tarditati consuluit. Gaudeamus, Sat Resi-
næ est in Galaad (ut dicunt) Sat thesaurorum ab Apo-
stolis, patribus repositum est, modo nos, ut bonæ frugis
filijs, posito contentionis studio, quid doceant, uideamus.
Quamuis autem plus lucis in ijs, qui scribendo posteri-
ores, attamen quando & hoc in disceptatione, ab aduer-
sarijs non statim extorquetur, exordiamur uel ab eo,
qui prius scripsisse traditur, Matthæo inquam, & uide-
amus num nostra, hoc est, Catholica sententia, satis intel-
ligi & deprehendi ualeat. Me sanè & mediocriter ini-
ciatum, ne quaquam offendit, uel sola illius lectio, imò
multum confirmat, etiamsi uerbis illis: Hoc est Corpus me-
um, nihil addatur ultra ea, quæ habet contextus, & po-
steriorum Euangelistarum, post habeatur enarratio. Nam
& hic plus sensus se offert, nec finit ut interim alienus
temere, nisi ualde somniculosus, uel errore præoccupatis,
obrepit. Atque mirum est, quo pacto inualuerit impie-
tas, sed quid miror? Hypocrisis & impietas nostræ lon-
ge grauiora meruerunt, utinam illarum tandem finis
nunciatur. Neque ea, quæ ante cœnam, negligenda.
Næ ex circūstatiã uberius ueritas colliquescet, quam qui
non curant, nimirum si subinde labantur. Dicit igitur.

AD THEOBALD. BILLIC.

EX MATTHAEO.

Primo autē azimorū, accesserunt discipuli Iesum, dicentes ei. Vbi uis paremus tibi, ad edendū Pascha? At ille dixit: Ite in ciuitatem ad quendam & dicite ei: Magister dicit. Tempus meū prope est. Apud te facio Pascha cū discipulis meis. Et fecerunt discipuli, sicut constituit eis Iesus, & parauerunt Pascha.

Attendo hic quid nomine Paschæ discipuli intelligant, nimirum agnū illum, qui sollemni ritu edebatur, Atq; adeo statim ipso nomine admonebantur, quid mysterij habeat nomen **ΠΑΣΧΑ**, & unde originem sumpsisset. Neq; n. cōmune agnorum nomen erat, unde si multi agni, tunc uni patri familias obuēissent, nō fuissent omnes dicti, paschæ, sed solus ille nomē erat habiturus, qui ad prisca agni memoriā celebrandā assumebatur. Erat ergo representator agni eius, qui olim in Egipto mactatus fuit. Quāuis autem & dies festus pascha dicebatur, cognominatus tamen dies magis ab agno, quā agnus à die. Proinde & scriptura frequenter diem, uel festum adpellat paschæ, ut Exod. 34. cap. Neq; residueat in mane, de uictimo solennitatis paschæ: Certum autem & agnum sæpe pascha dici, Vt quum dicitur: Et immolarunt Pascha, Exod. 12. & 1. Paralip. 30. quod non licet exponere diem festum eo loco. Quis n. mactat diem uel festum? Similiter hoc loco: Vt edamus Pascha, non poterit quis interpretari, ut edamus diem festum. Aut si ita placet, faciamus etiam ex azymis & lactu-

cis agrestibus diem festum, eò quod & azymorum diem legimus. Ut n. paschæ festum, uoces pascha: & ob agnum & ob eandem memoriam transitus, recte dixeris, sed contra, nõ item. Et spiritus sanctus exponit pasce: Exodi. 12. Victima transitus domini: non exponit, dies uictime domini. Quomodo uictima transitus, & cuius? Exponit & hoc, eius que immolata, quando transiit dominus domos filiorum Israël, percutiens Aegyptias, & domus nostras liberans. Neq; rogant filij, quis dies ille? Sed que Ceremonie, & que religio, ac quis cultus ille, quo dies tam celebris fit. Accepit ergo statim ab initio tropum, nomen paschæ, ut sequuturi agni dicti pascha, Aegyptium representarent, unde assuefieri ad nomen paschæ ceperunt.

Porrò, Apostoli suscepto mactandi agni munere, nõ paruum recogitandi beneficij, patribus exhibiti: occasione nacti sunt, adiuuari quoq; eo fidei exercitamento facile poterant, ut & ampliora sibi, de Dei misericordia pollicerentur, qualis fermè patrũ fides illa, qua deo in rebus corporalibus placuerunt. Nimirum, ut fieri solet: religiose agnum salutabant. Tu innocens quidem pœcus ac simplex, sanguine tuo paternorum tabernaculorum tuorum, minime somniculosus fuisti custos: tu pro liminibus, inermis armiger, exterminatorem illum terribilem auertisti. Tu primogenitis nostris, mortis expositis periculo, tuo cruore salutifer fuisti medicus. Tu retributionem septuplam, in sinũ Aegyptiorũ,

AD THEOBALD. BILLIC.

nos in luto ac latere fatigantiū desideratus nobis uina
 dex fuisti. In hoc nimirū, & ad alia fortassis, quæ recon
 ditiora mysteria, quæ nobis nondum innotuerunt, à deo
 delectus, festum diem præstabis. Verisimile profecto id
 genus sermones tractatos. At tam stupidi non erant di
 scipuli, nec tam iniqui tropis, ut sermonem ad agnum
 præsentem conuertentes, illum imaginarentur Pythago
 rica palingenesya redhibitum, uel in ea binos mactari
 & manducari, unum qui uidebatur, & alterum qui
 & olim comesus erat.

Quando autem memores fuisse uerborum domini,
 qui dixerat: Tempus meum prope est (aut quomodo
 minus recordarentur, id quod iussi annunciare patrifa
 milias?) intelligebant certe, Christum occidendum, post
 tam crebram admonitionem, tanetsi uerbum de resur
 rectione, uocationeq; gentium nondum caperent. Ve
 risimile igitur fuit, & hæc secum cogitasse. Ecce, si præ
 ceptor noster occidendus, uere non minore innocentia,
 quam agnus ille præditus est, uere non minus mansue
 tus est. Talia autem si Philosophati fuerunt discipuli in
 agni mactatione, non propterea inagnatum, uel præ
 sentem dixissent, longius adhuc in itinere absentem, ta
 met si agnus interim, sanctius quoddam fieret Sacramē
 tum, quod certe Ioannes cognouerat, dicens: Ecce agnus
 Dei, qui tollit peccata mundi. Opinor autem, quod Iere
 miam quoq; ac Iesaiam & Dauidem non latuerit.
 Certe Paulus tantum non luxurians in tropis, decenter

inquit: pascha nostrum immolatus est Christus. Non uult
 & illi qui dicunt: Dignus es accipere librū & signa-
 cula eius, quoniam occisus es, & redemisti nos per san-
 guinem tuum. Tenuia quidem sunt hæc ἐπιχρῆματα
 sed à proposito nō abludentia, nam sermonum Tropis,
 Sacrarum literarum studiosos, assuefieri oportet.

Nunc ultra uideamus, quid Euangelista dicat, omnia
 enim nos manuducunt.

Vespere autē factō discūbebat cum duodecim & e-
 dentibus illis, Dixit: Amen dico uobis, quod unus uestrū
 me proditurus est. Et tristes redditi uehementer, cepe-
 runt singuli dicere ei. Num ego sum Domine? At ipse re-
 spondens, dixit: Qui intinxit me cū manū in Catinū, hic
 me proditurus est, filius quidē hominis uadit sicut scrip-
 tum est. Væ autem homini illi, per quem filius hominis
 proditur. Bonū erat ei, si natus non fuisset homo ille. Re-
 spondens autem Iudas: Qui tradidit eum, dixit: Num
 ego sum Rabbi? Ait illi: Tu dixisti.

Quid hæc, dixerit quis, ad sequentiū uerborum ex-
 planationem? Nonne περιποίησις ista solius Iudæ im-
 pietatem detegit? Multum profecto. Sed ante-
 quam indicem, quomodo, Consideremus, quæ Paschæ
 ritum seruantibus, fuerit consuetudo. Comedebant
 festinanter, stabant calceati. Baculos in manibus fere-
 bant, azimis & lactucis utebantur, Quarum obser-
 uationum religione, fugam & exitum ex Aegypto re-
 memorabant. Neque enim frustra & absq; intellectu
 Symbola

AD THEOBALD. BILLIC.

Symbola celebrasse, et ea, propter quæ instituta neglexisse, existimare debemus, eò quod Euangelista dicat. Discumbebat cum discipulis, nam eo uerbo scriptura ostendit, quod se coenæ perficiendæ aptarint, fortassis quidam stando. Vtiq; sub hanc horam, Iuda proditore obseruante, aliquid ex præcipuis in lege præceptis omitteri, Christus non probasset. Qui igitur omnia alia legitima curabant, id quod præ alijs mandatum. Gratiarum actionem, & memoriam rei commendatæ, non intermittlebant. Inhortati sunt itaq; mutuum, uel etiam ipse Christus in hortatus est, uerbis quæ Moyses dixerat: Edite, est enim Pascha Domini (non iubet diem comedere, sed Pascha, hoc est, Agnum) aut certe apertioribus uerbis. Victima est transitus Domini, quando transiuit domos filiorum Israël, percutiens Aegyptios & domos nostras liberans. In quibus uerbis Tropicus sermo nihil morabatur, quin cognoscerent Agnum esse uictimam, id est, immolaticiam pecudæ transitus, hoc est, monumentum & memoriale eius, quæ olim mactata, et conspectus eis sanguis, transire domos filiorum Israëlitarum fecit Angelum. Et quid obiectant, nomen Paschæ in hoc contextu Mosi, ad Religionem dumtaxat pertinere, ij qui nos ex Hebræo docere conantur? Annon sic legimus apud illos,

וזהיה כייאמרו אליכם בניכם מה העברה
הזאת לכם : ואמרתם זבח פסח הוא ליתור
אשר פסח על מתי בני ישראל במצרים :

Et erit, si dixerint ad nos filij uestri. Quæ Religio ista
 uestra et dicetis: Victimam Paschæ ille domino, qui tran-
 sijt erga domos filiorum Israël. Dicant quomodo apud
 Hebræos conueniat dici עברה quod semininum, &
 adiungi postea masculinum אגנן? An non rectius retule-
 ris ad אש, hoc est, Agnū, qui domino est uictima tran-
 situs? Et interim attendito ad mysterium, quis agnus
 ille immaculatus, masculus, ammiculus, electus. Non uideo
 ut referam אגנן ad religionis עברה nomen, quod est
 semininum, neq; cōuenit, ut diem uictimam dicas. Quæ
 igitur alia uictima quàm Agnus? Agnus itaq; nomine
 tropico Pascha dicitur. Ab hoc ueteri ritu confessum
 est in cœnam, quæ pane & uino constabat, ut quod re-
 liquum famis expleatur. Hic tum Iesus proditorem suum
 monere, passionemq; patefacere, quam ante a tot modis
 inculcarat. Valde .n. nobis Dominicā PASSIONEM
 cōmendari expediebat, unde toties à prophetis prædi-
 cta. Ioannes uocarat Agnum Dei, Nycodemus audierat
 exaltandū sicut serpentem æneum in deserto, Petrus ut
 filium Dei dixit, & mysterium passionis audiit. Contule-
 runt & in monte de excessu Christi, Moses ac Elias. Eā
 autem ut Christus obfirmauit faciem, uersus Iherusalem
 uadens, non semel prædixit, nempe quum Pharisei sug-
 gererent Herodis insidias: quum illuminaret cœcum,
 quumq; responderet Zebedæi filijs, num possent calicē
 bibere, quem ipse bibiturus erat. Quum deploraret ci-
 uitatē. Quum ungeretur à Maria, quum ante diem fe-
 stum

AD THEOBALD. BILLIC.

stum Iherosolymis docens exaltandum se diceret, et gra-
 num nisi emortuum, non fructificaturū, quum in para-
 bolis indicaret soluendū in triduo templum, & filiū ui-
 nee heredē occidendū. Et quanto propius erat tempus,
 tāto minus occultabatur: repetit ergo & in cœna, quasi
 diceret: Agnum edimus, ecce alter agnus immolandus
 multo mansuetior, multoq; innocentior. Horretis utiq;
 à facinore, utpote crudelissimo, nan ter maximum est,
 patratoriq; in malum summum cedit. At nihilominus
 res tam certa est, ut etiam unus è uobis, & in catinum
 iningentibus, me agnum immolandum tradet. Cæterū,
 scripturæ illò tendunt, ut futuram dicant proditionem,
 & mortem, quia à patre ita præuisum, eò quod uobis
 profutura plurimum, & longe amplius quàm agni nō
 rationalis occisio.

Dum igitur adhuc uescerentur, et in ueteris ri-
 tus memoria subsisterent, ut adhuc multo amplius pas-
 sionibus cōmendaretur. Accepit (inquit Matthæus) pa-
 nem, & quum gratias egisset, fregit, deditq; discipulis,
 & ait: Accipite, comedite, Hoc est corpus meum.

Quod uerbo sæpe docuerat, nunc uerbo & Sacra-
 mento magis insillat. Solent .n. quæ uidemus, magis mo-
 uere ijs quæ audimus. Accipit igitur, panem, cibum pa-
 rabilorem quàm agnus, magisq; familiarem, quò alteri-
 us, hoc est, suam & innocentissimi agni mortem, cōmen-
 det. Gratias egit, & fregit, ut ostendat se cū gratiarum
 actione fractionem, hoc est, mortem corporis sui susci-

pere. Et ne lateret eos signi interpretatio, uerbo quoque
 docet. Accipite, comedite, Hoc est corpus meum. E qui-
 bus uerbis, quem alium sensum discipuli primum cape-
 rent, quam quod dicatur eis. Ecce, in hunc modum age-
 tur cum corpore meo, tradetur, frangetur, hoc est, occi-
 detur: & quod uidebant in pane fieri, hoc apud se disce-
 bant accedentibus uerbis Christi, in corpore Christi ad
 impleri debere. Euidens profecto passionis predictio, et
 qua uix alia euidentior. Quam salutaris futura esset eius
 mors, docebantur, cum per gratiarum actionem, tum quod
 iubentur & accipere, & comedere. Abhorreretur
 utique & à pane, siquidem mors Christi, quæ fractione
 panis commendabatur, infructifera esset, Christumque no-
 bis poenitus auferret. At quum uitam illa peperit, pa-
 nis, qui beneficii testis est, magna gratulatione, animique
 desiderio suscipitur. Et sicut desiderabile erat agnum
 manducare, ita iucundum credentibus est, & de pane
 Dominico edere. Vides, ut apertus, sensus uerborum fiat,
 si series coherens cum iudicio spiritus, conferatur? Vi-
 des ut nullus alienus irruerit sensus, sed simpliciter qui
 offertur, non respuitur? Quod si alius subest, is nobis
 nondum reuelatus, & propterea illum docere non aude-
 mus, sed ut ἀδόξαλον reijcimus. Qualis ille sensus est,
 Hoc est corpus meum, id est: In hoc pane est corpus do-
 mini, uel hic panis substantialiter est Corpus Domini.
 Quomodo. n. talem, uel imaginari possumus? Nunquid
 Apostoli etiam tale quiddam de Pascha sunt imaginati?
 & dixerunt,

AD TEOBALD. BILLIC.

Et dixerunt, in Pascha, id est, in agno Paschali esse uisum
 etiam Paschæ Domini, agnum illū ægyptiacū, olim ce-
 sum, id quod nō minus domino possibile, quàm quod cor-
 pus Christi in pane. Certum ab illorum sensu abfuisse
 Apostolos, irrefragabile indicium fuerit, in re tanta eos
 quouis pisce, fuisse magis mutos. Aut si cognouerunt, in
 cultu et gratiarum actione parum reuerentes. At pio
 ac simplici animo facile imotescit, quid per panem di-
 dicerint Apostoli. Aperiam autem rem similitudine,
 opinior non inepta.

Accepit Philippus Rex in signum amoris, et susci-
 piendi regni, annulū imagine patris Caroli insignitū,
 quem omnibus amicis inter conuiuia ostentat, dicens:
 Ecce Carolus, qui me regno donauit, uitaq; mihi Au-
 thor. Sic autē annulū uocat, eō qd' imaginē tanti bene-
 factoris gerat. Idē morti uicinus, iterū ostendet eum num-
 mum filijs, et dicat: Ecce, Carolus qui uos regno dona-
 uit, et uita uobis author. Nemo tunc illorū: qui Annu-
 lū uiderit, è mortuis reuocatū Carolum in annulū dicit,
 sed omnes cognoscent, id qd' est, monumentū et pignus
 amoris, ac memoriale beneficiorū. Porrò, si illo submo-
 to, nouū anteaq; nō uisum depromat, sua effigie insig-
 nitū, porrigatq; ac dicat; Ecce, Ego Philippus, uel, Hæc
 est facies mea, hūc habetote in mei memoriā. Nonne in-
 sanus foret, qui cōtenderet ac clamaret: uerax est Pater
 meus (ut detur ei interim in hac re oīpotentia) dixit an-
 nuli effigiem Philippū, ergo est ipsiſs. Philippus? Nonne

is planè alienum sensum inueheret? Contra, qui memoriam commendatam cognoscunt τῶ μνημοσῶνας quo modo taxabuntur ut rudes? Similiter se habent quæ in Cœna contigerunt. Prolatum est primo memoriale redemptionis ex Aegypto, agnus qui dicitur pascha, & non ignorabatur nõ esse agnus Aegyptius, sed symbolum ac Sacramentum, sicut annulus Carolus. Postea sic initiatis, datur & panis, qui nomen accepit corporis Christi, in memoriam recentis & maioris beneficii. Quid opus est noua intelligentia se torquere, & aliter de pane qui est corpus, quàm de agno qui est pascha, loqui? Age si non piget & aliud exemplum accipito. Ostendo primum in speculo pomum, quod illi oppositum iacet, & dico: Ecce, pomũ quod in hac uel illa arbore natum. Nemo est tam incogitans, nisi supramodum puer, tale pomum figuratum, in arbore natum esse: sic & nemo agnum illum, quamuis sit pascha, dicet mactatum alterum in Aegypto, tametsi agnus præsens, absentis & eius qui olim occisus, effigiem gerat. Deinde si in alio speculo ostendatur botrus cũ uerbo. Ecce, Botrus qui dat uinum, quod inebriat homines. Quis tam moti cerebri esset, ut ante a etiam in speculo eruditus de pommo, nunc de Botro nolit erudiri? At dicet quis: Non est eo modo in pane effigiatio, ut in annulo uel speculo: imò, inquam, non minor, panis enim sua natura quia pascat, & ut pascat, datur & frangitur, quia corpus panis dicitur, credulus statim discet, quid de corpore doceat,

nempe,

*nempe qd' sua fractione pascat, & in uita cōseruet. Po-
 tuisset sane Christus agnū denuo, loco panis substituisse,
 & fuisset nō tantū opinor difficultatis. Si dixisset, alio
 demonstrato agno: Hoc est corpus meū, id est, sicut prior
 agnus, quē edistis, est in memoriā agni in Aegypto occi-
 si & paschæ, ita hic agnus quē nunc comedendo propo-
 no, est in memoriā mei corporis, qd' pro uobis occide-
 tur. Verū nō debebat maior difficultas occurrere, quod
 panē recepit in manus, & his uerbis cōmendauit. Dece-
 bat. n. panē eligi, uti magis parabilē materiā, et ad signi-
 ficandū nō minus idoneā. Etenim ut agnus occiditur,
 quo possit comedi, ita et panis frangitur, ut sit manduca-
 bilis. Vide autē & hoc, qd' agnus primus, qui in Aegyp-
 to mactatus, sua natura nō fuisset nec est tantus, ut ex-
 terminatorē auerteret, sed per benignā dei uoluntatē,
 qui promiserat, Israëlitas protexit, figurans eū qui pro-
 tegebat: imò agnus ille nō defendebat, sed noster agnus q
 peccata mundi tollit, in quo bene placitū patri: tametsi
 crassiores illū ignorarunt. Esus erat agnus, & sanguis
 infecerat postes, factaq; est liberatio, facta semel libera-
 tiōe, ritus ille perpetuus factus est: Sed nō erat populus
 iterum ex Aegypto liberandus, neq; Aegyptorum pri-
 mogenita perdenda.*

*Quid faciebat igitur agnus? memoriā referebat gesto-
 rū, & fideles misericordiæ diuinæ admonebat ulterius
 expectādæ. Et corpus utpote caro, p se nō fuisset tantū,
 ut liberaret etiā occisum, nisi Christi fuisset corpus, &*

uoluntario oblatū in spiritu sancto, & semel quidē oblatum, perpetua nos libertate redemit, nec opus est ut angelus domini iterum percutiat primogenita, id est, ut Christus triumphet mundum, & principes tenebrarū. Itaq; agnus ille, quantum ad liberationem adinet, figura erat corporis Christi, qd' fidelissime deliniabat. Sed quantum ad religionem adinebat, nostræ cœnæ præliu debet, uiamq; præparabat. Vbi igitur de redemptione fit mentio, non dicimus corpus Christi figuram alterius nostræ redemptionis, uel alterius Christi, quem expectemus. Absit, sed ueritas est, nam in cœna de corpore suo testabatur, qd' tradendum, & occidendum. At ubi spectatur ritus Ceremoniarum, sicut agnus memoriam alterius reficabat, nō præsentis, & eius qui omnino non erat ultra, ita & panis mysterium est corporis, qd' in cœlo sedet: sicut. n. postquam ex Aegypto exitum, nō erat ultra percutiens, & nec in ipsa cœna aderat apparendo angelus, quamuis futuræ liberationis, eximia esset fides, ita & hic etiā in cœna nō erat in pane corpus, neq; panis corpus: adsidebat autem corpus illud in quo apparebat angelus magni cōsiliij, uerus homo factus, & ea nocte percussit & uicit mundum. Plana hæc sunt, et morari nullum deberent. Et nos credimus deuictos Aegyptios spirituales, & proinde in memoriā rei, edimus.

Est autem & aliud exemplum, quod & ipsum ad rei manifestationem conducit. Serpens exaltatus in deserto, per se neminem curasset, curauit autem facta promissione

AD THEOBALD. BILLIC.

promissione. Non accepit tunc internam uim ullam; neq; DEVS VERBUM coadunauit se serpenti, ut quis serpentem substantialiter uerbum dicat. Deus autem opus suum operabatur, remansit serpens ille in multa secula.. Sed quid faciebat? memoriam beneficij conseruabat: plebs stulta & idololatriæ dedita, suspicata est serpentem illum plus esse quàm æream serpentis figuram, & cōtinere latentem quandam uim diuinam. Proinde Ezechias iustissimus Rex, zelo dei, illum contriuit, ut idololatriam aboleret. Subrepsit & hic in pane, pro eo quod erat in memoriam corporis, ut pro ipso corpore habetur. Nimirum si Christus imaginem crucis probasset, idolorum nullus esset finis, quum etiam absq; uerbo dei inuenies multos simplices, qui arbitrent etiam lignum & figuram crucis multa posse, ita ludificante eos Diabolo, ut uerum crucis honorem extinguat.

Olim certum est rudes Catechumenos, non fuisse eo modo eruditos, in re mysteriorum, quemadmodum hodie: ut est uidere apud Augustinum, (liceat nobis ut uiri sancti, de quæ re Christiana bene meriti, facere mentionem) quod neutiquam debuerant, siquidem ignorare corpus Christi in pane, tantum & incondonabile peccatū, propter qd' Christianis usq; ad sanguinis effusionē, et ciuitatū destructionē, tumultuari liceat: Et uide quo instituat, & quousq; uerba eius, Sacramēta, signacula rerū diuinarū uisibilia esse, & per eas illas ho-

norari, nec sic habendam esse illam speciem, benedictio-
 ne sanctificatam, quemadmodum habetur in quolibet
 usu: Dicendum etiam, quid significet sermo, quem au-
 diunt, & quid in eo condat, cuius illa res similitudi-
 nem gerit. Sic instituebat Augustinus. Haud dubium
 quin non aliter institutus ab Ambrosio. Per signa di-
 cit res, honorari quarum sunt signa, non dicit res
 contineri in signis, sed ea gerere similitudinem rerum,
 quas signant. Aut igitur panem non dicetis esse
 Sacramentum & signum, contra omnem Christi eccle-
 siam, aut panem fatebimini esse Sacramentum corporis.
 Quod si euiectum fuerit, iam sensus noster minime alie-
 nus erit ab eo, quo pii fuerunt usi. Nunquã probabitur
 idem simul fore signum & signatum. Quid est autem
 aliud Sacramentum, quã sacrum signum? At uidemur
 dum hæc dicimus, nuper nati Theologi. Oro autẽ, quo-
 modo in his quæ Sacramenta sunt, erudiuit diuus Augu-
 stinus lib. 3. de Doctrina Christiana, ubi satis aperte in-
 dicat, ubi nam figuratam, uel propriam loquutionem
 sumere deceat. Cauendum, inquit, ne figuratam loque-
 tionẽ ad literã accipiamus, ad quod citat illud Pauli. Li-
 tera .n. occidit, spiritus autem uiuificat: sed ne uideatur
 intempestiue nutuassee testimonium illud Apostoli (scio
 enim quosdam tam impatientes, ut putent inexpiabile
 peccatum, extra contentiosam etiã disputationem, sim-
 pliciter quedam, inoffensa fide & charitate, citari)
 Quum .n. figurate dictum sit accipitur, tanquam pro-
 prie

August.

AD THEOBALD. BILLIC.

prie dictum sit, carnaliter sapitur. Neq; ulla mors anime congruentius appellatur, quam quum id etiam, quod in ea bestias antecellit, hoc est, intelligentia carni subijcitur, sequendo literam. Qui enim sequitur literam, translata uerba sicut propria tenet, neq; illud quod proprio uerbo significatur, refert ad aliam significationē. Sed si Sabbatum audierit (uerbi gratia) non intelligit, nisi unum diem, de septem, qui continuo uolumine repetitur. Et quum audierit sacrificium, non excedit cogitatione illud quod fieri de uictimis pecorum, terrenisq; fructibus solet. Ea demum est miserabilis anime seruitus, signa pro rebus accipere, & supra creaturam corpoream, oculum mentis ad hauriendum eternum lumen leuare non posse.

Audis mi Theobalde, quantū periculum, si figuratū sermonem, in proprium mutauero? An non putas nobis opus circūspectione, ne ex liberis seruos faciamus, ne animas gloria priuemus, qua bestias antecellunt, deniq; ne animas occidamus? Adiungam & alia, que de signis tradit. Excusatur plebs Iudæorum, que sub lege Pedagogo signa rerum spiritualiū, pro rebus obseruauit, August. nescientes quò referentur, eò quod tali seruitute, uni omnium quem non uidebant, placere Deo. Vbi autem Christus uenit, et cessauit Lex, laudantur illi, qui proximi spiritualibus, quamuis in ipsis temporalibus, & carnalibus uocibus atq; signis: quamuis quomodo spiritualiter essent intelligenda nescirent, capaces tamen extite-

runt spiritus sancti, ut omnia sua uenderet, eorumque praecium indigentibus distribuendum, ante Apostolorum pedes ponerent, seque totos deo dedicarent, tanquam templum nouum, cuius terrenae imagini, hoc est, templo ueteri, seruebant. Non enim hoc ullas Ecclesias gentium fecisse scriptum.

Damnantur Gentiles, etiam si signa sua, hoc est, idola interpretarentur esse significationes illarum rerum: unde dicit, si signum utiliter institutum, pro re ipsa sequi, cui significandae institutum est, carnalis est seruitus: quanto magis inutilium rerum signa instituta, pro rebus accipere. Ultra. Christiana libertas eos quos sub signis utilibus inuenit, Iudaeos scilicet, interpretatis signis, quibus subditi erant, eleuatos ad eas res, quarum illa signa sunt, liberauit. Et hinc sunt Ecclesiae Israelitarum. Quos autem inuenit sub signis inutilibus, non solum seruilem operationem sub talibus signis, sed etiam ipsa signa frustauit, remouitque omnia, ut a corruptione multitudinis simulatorum deorum ad unius dei cultum, gentes conuerterentur: nec sub ipsis iam signis utilibus seruiturae, sed exerciturae animum potius in eorum intelligentia spirituali.

Porro, sub signo seruit, qui operatur aut ueneratur aliam rem significantem, nesciens quid significet. Qui uero aut operatur, aut ueneratur utile signum diuinitus institutum, cuius uim significationemque intelligit, non hoc ueneratur quod uidetur et transit, sed illud potius, quod talia cuncta
refe-

AD THEOBALD. BILLIC.

referenda sunt. Talis autem homo spiritualis, & liber est etiã tempore seruitutis, quo carnalibus animis nõdum oportet signa illa reuelari, quorũ iugo edomandi sunt, omnesq; in populo Israël, p quos nobis spiritus sanctus ipsa scripturarũ & auxilia, & solatia, ministravit. At quorsum hæc omnia? Huc. Ut quid de nostris Sacramentis sentiendũ sit, nõ ignoremus. Nam eadẽ ratione de nostris loquendũ Sacramentis: eã propter, ne putetur hæc frustra adducta, subdit. Hoc uero tẽpore, postea q̃ resurrectione domini nostri, manifestissimũ indicium libertatis nostræ, illuxit, ne corũ quidẽ signorũ, quæ iã intelligimus, sed quedã pauca pro multis, eademq; factu facillima, & intellectu angustissima, & obseruatione castissima. ipse dominus & Apostolica disciplina, tradidit. Sicuti est Baptismi Sacramentum, & celebratio corporis & sanguinis domini, quæ unusquisque quum percipit quò referatur imbutus, agnoscit, ut ea non carnali seruitute, sed spirituali potius libertate ueneretur. Hæc utinam secum expenderent diligentius, qui adeo temere nos insectantur.

Inter ea quæ figurate accipienda sunt, ponit celebrationẽ Corporis Christi, quæ uox probe intellecta, rationẽ mysterij aliqua ex parte explanaret: celebre. n. prædicamus corpus dñi. Qui celebrat amicũ, laudibus uirtutẽ & beneficentiã eius extollit, nec ppter ea corporaliter adesse facit. Et addit signanter, ut autem literam sequi, & pro rebus quæ his significantur accipere, carnalis

seruitutis est, ita inutiliter signa interpretari male uagantis erroris est: qui autem non intelligit, quid significet signum, & nihilominus signum esse intelligit, nec ipse premitur seruitute. Melius est autē uel premi incognitis, sed utilibus signis, quam inutiliter ea interpretando à iugo seruitutis eductam ceruicem, laqueis erroris inserere. Hec Augustinus de figuratis loquutionibus.

Vos uultis presentē pericopen totam Grammaticā, hoc est: literalem expositionem, id autē mortem animæ affert, sicuti & Origenes ante eum dixit: uos nostrū sensum dicitis scripturarum descriptionem, at nisi illū derimus, carnali seruitute, eaq; miserabili, onerabimus auditores. Ite nunc qui tales estis & nos exhibete, quū olim testimonio spiritus, ab exercitatisimus sitis tanquā pueri, & doctores eorum, qui nesciunt quid loquantur, derisi, & meremini profecto, nisi resipiscatis.

Nos si nihil ulterius sciremus, quā quod signa essent nulla seruitute premeremur, At inutiliter interpretabimur, si uos sequemur, imò interpretationem nullam suscipimus, uerbo addicti. Itaq; bis seruitutē expectamus, siue interpretemur, siue non interpretemur uobiscū.

Aut proferte uos utilitatem presentie corporis: dicitis consolationem conscientie? At si qua est, ex memoria mortis, & ceterorum beneficiorū Christi est: alioquin eo usu fraudarentur ij, qui cœnæ nunquam adesse possent, quos tamen non raro pater consolationum, longe opulentiùs consolatur. Nam ex ijs donis erit, quæ
non in

AD THEOBALD. BILLIC.

non in adificationem Ecclesie, sed mentium nostrarum
in occulto rescillationem faciunt, quibus insensibile &
non imaginabile corpus nihilo plus confert præsens,
quàm absens: An non ut discipuli consolationis cœle-
stis capaces fierent, ad patrem ire Christū oportebat?
Et quæ illa consolatio, à qua mox animū ad memoriam
aliorum beneficiorum reuocatis? Ita. n. Respondendum
censuerunt Sueui fratres. Si consolatio in præsenti
corporis eaq; nulla est nisi cogitantib. & memorantib.
se animis offerat, quid adeo subito illos ablactatis?

Similiter Christus indicium amoris, ab itionem osten-
dit, dicens: Si diligeretis me, gauderetis utiq; quia uado
ad patrem. Christum ne cœlo deuocabimus? Quæ il-
la immodica philautia? non posse hisce consolationibus
aliquandiu fraudari? Nunquid autem: ut quidam di-
cunt: consolatur nos etiam si ignoremus, quid commo-
di inde ad nos redeat, adeo promissionibus eius oblecta-
mur? At qui hoc fuerit petere principium, non mediocre
ad inueniendam ueritatem impedimentum, & conten-
tionis utile fomentum. Queritur, n. hoc, num in illis
uerbis ea promissio fiat. Verum, cuius unquam animū
erexit promissio, etiā si qua esset, à cuius consideratione
mox auocatur, quæ nullam utilitatem in se habere cog-
noscitur? Liberiùs dicam. Somnijs nos consolamur,
& idola nostræ uanitatis sectamur. Quæ dum mecum
recogito, nō ausim τὸ ἀποκρίνω de scripturis pro-
nuntiare.

Pergamus nunc ad reliqua, quæ, si prædicta sane teneantur: non multũ obscura erunt, quin sua claritate superiorem interpretationem, magis liquidam reddent ac confirmabunt. Patebitq; iterum exoticũ sensum à nobis non admitti. Dicit autem sic: Et accepto poculo: gratijs actis, dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes, Hic est enim sanguis meus, noui testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.

Sanguinem non solum hominis, sed & animantis bruti, ab ipsis Noah temporibus, usq; ad Apostolos, edũ uel bibi non fas erat. Et Apostoli ipsi, ita dictante charitate à sanguine abstinentum sanxerunt, ut Iudæorum infirmitati aliquid tribueretur, donec in unã Ecclesiam hi qui ex circumcissione, cum his qui incircumcisi coalescerent. Propterea nec agni sanguis in potum Iudæis patribus commendatus. Nihilominus autem sanguis in signum dabatur, & in Pascha sumebatur inter immolandum de sanguine, quo postes & superliminaria Domuum, in quibus edendus agnus, cruentabantur. Erit, inquit, autem sanguis uobis in signum, in ædibus in quibus eritis, & uidebo sanguinem, & præteream uos, nec erit in uobis plaga disperdens, quando percussero terram Aegypti. Iussitq; hoc legitimum custodiri usq; in sempiternum. Igitur & in cœna Dominica, mactato agno, & postes aspersi: non dubito autem quin Apostoli cognouerunt, à nemine tunc ignoratum, signum hoc, signum & memoriale sanguinis, qui olim ex Agno Aegyptio

AD TEOBALD. BILLIC.

Aegyptio sumptus, & proinde ueteris beneficij magis admoniti fuerunt, unde apposite ad eam figuram respiciens Christus, sui quoque sanguinis pandit mysterium, Dicens: Hic est sanguis meus, quasi dicat: Vidi-
stis signum in postibus & superliminaribus, nempe agnium cruorem, qui cruoris olim effusi, indicium. At nunc ad poculum istud conuertite oculos. Hoc enim non est sanguinis agni prisci, sed mei memoriale. Ille in Aegypto effusus, meus in cruce effundetur. Quia enim sanguis non est potabilis, & pro Agno panem subieci, in uini specie quod bibere poteritis, anxiam sanguinis mei memoriam consecro. Hic igitur potus, meus sanguis. Quid oro, moueret illos, qui res ita geri, & uetera nouis componi cernebant, ut aliam, eamque absurdam mentem, ex uerbis Christi colligerent, etiamsi contentus fuisset Christus uerbis istis.

Hic est sanguis meus? Analogia profecto, qua utitur bonus Paterfamilias, de Thesauro suo proferens noua & uetera, Commentarij neutiquam contentendi loco fuerit. Si quemadmodum de sanguine agni, ita & de sanguine Christi, sermo intelligatur. Erruditis in lege, quales Eleazarus & Phinees, spiritu facillimum fuisset cognoscere per Agnum & sanguinem, quod nos per panis & uini sacramentum. Nos nunc de Apostolis adhuc crassioribus sentimus, quod ab agno paschali, & sanguine eius cognouerunt, quae figura sermonis Christi. Verum ut illa adhuc parum

nota sunt, & nihil efficiant, cogit tamē quod adiecit do-
 minus, ne crassum quiddam suspicarentur. Adijcitur e-
 nim, qui est Noui Testamenti: quo uerbo, scientibus qd
 sit Nouum Testamentum, statim quomodo sit sanguis te-
 stamenti in poculo, innotescit, ueritate lucem suam fe-
 rente obuiam. Quippe hic testamentum, fœdus ac pa-
 ctum est, inter deum & hominem, in hoc conditum, ut
 certi essemus remitti nobis peccata nostra: ut apud Ie-
 remiam quoq; legitur. Quare conscientijs, uel gratius,
 uel optabilius cōtingere potest nihil, quarum infirmitas
 ut corroboraretur, sygillo mortis ac sanguinis filij sui u-
 nigeniti, misericordissimus pater, illud obsignare digna-
 tus est, ut ab æterno prædestinaret. Et uere ratū ne dubi-
 taremus, Testatoris confirmatū est morte. Hinc Eccle-
 sia nata est. Nam ut è latere dormientis Ade, prodijt He-
 us, ita è latere Christi sanguine fluente, ædificata est Ec-
 clesia. E latere, inquam, non è calice, à cruce, nō à men-
 sa: tametsi coram hominibus symbolis testetur, id quod
 coram Deo pridem per fidem fœliciter ceptum. Quod
 etiam ipsum quoddam ædificari fortasse quis nō inepte
 dixerit. At proprie, morientis sanguis purificat, resfo-
 cillat ac uiuificat. In sanguine .n. testamenti est eccle-
 sia, ut Zacharias & succincte, & iucunde inquit, di-
 cens: Et tu in sanguine testamenti tui es. Legit enim He-
 braica ueritas in fœminino genere, ut ad ecclesiam re-
 feratur, in hunc sensum, Quod tu populus meus es, uel
 subsistis, addo quod talis, tam pacificus, tam liber, tam
 gloriosus

AD THEOBALD. BILLIC.

gloriosus, tamq; populosus es, debes sanguini testamen-
 ti tui. Ecce ille uocat sanguinem testamenti nostri, sicut
 Euangelista sanguinem testamenti, non dicit testamentū
 in sanguine tuo, sed sanguinem testamenti tui. Nostrum
 enim hoc testamentum, quia illud nobiscum Deus iniit,
 & per sanguinem filij confirmauit. Quamuis enim &
 sanguis noster est per fidem, quia pro nobis effusus; at
 ideo sanguis testamenti, quia testamentum confirmat:
 unde Dominus, ubi nos legimus, dimisisti, in secūda per-
 sona, subijcit dicens: Dimisi uinctos tuos de lacu, in quo
 non est aqua. Quia, inquit, tam gratum mihi sacrificiū,
 & tā acceptus sanguis filij. iuxta hoc fœdus omnes ec-
 clesie filios, qui misera peccatorum seruitute captiui
 erant, dimittam & libertate donabo. Quid igitur hic
 uult dum dicit, Sanguis testamenti? num sanguis testa-
 mentum confirmabit? peccata remittet? conscientias so-
 labitur? ut est in calice & ore potabilis? Non profecto,
 nam spiritus sanctus, ut hoc caueret, addidit: qui effun-
 ditur in Remissionem peccatorum: non effunditur san-
 guis de poculo in poculum, ut remittantur peccata, sed
 in cruce. Eatenus igitur est consignatio testamenti, &
 certos nos de propitia uolūtate patris reddit, quatenus
 effunditur. Sanguis igitur ille in calice quem dicitis, si
 ad perficiendum testamentum pertinet, ut obsignet, con-
 scientiamq; nostram obfirmet. Iam non est futura suffi-
 ciens mors Christi in cruce, & quotidie supplendum
 erit, quod in cruce non est perfectum: nec dimissi uincti

ē lacu, in quo non est aqua.

Et quid hoc aliud esset, quàm semel omne meritum Christi abolere? Nullum enim est, si non est sufficiens, quod Christianæ menti auditu intollerabile. Quo pacto igitur has Sphragidas confirmare conscientias putant? Experiuntur enim se falli & frustrari, si se recte cognoscant, nisi antea à certissimo Spiritus sancti Arrabone, consolationem intus acceperint. Neq; enim Sacramenta per se, sed quia signa, & uerborum loco Christum prædicant, consolationem ministerio suo, tanquã organa adportant. Ceterum, occlamare quis posset, Annon & sanguis etiam Christi puelli adhuc, erat sanguis testamenti, neq; enim alius postea, quàm tunc quum puellus esset? & quum idem qui in calice, et qui postea effunditur, nonne tanquam sanguis quo confirmatur Testamentum, erit in calice? Verum est, erat idem sanguis Christi pueri, & effusus: sed quum esset pueri sanguis, testamenti sanguis non potuit haberi, sed tunc primũ, ubi effundi cepit: fœdera enim effuso sanguine firmanantur. Non potest itaq; sanguis testamenti dici. Proinde satis perspicue Lucas & Paulus uocant nouum testamentum in sanguine, quod hic dicitur effundi. Quod si præter hanc commemorationem alia testamenti, effundendiq; ratio est, reparabimus Papiſtæ suas immolationes, & Sacrificia. At chirographum peccatorum nostrorum affixum in cruce est, & exaltatus Christus ad se traxit omnia.

Vide

AD THEOBALD. BILLIC.

Vide igitur, mi Theobalde, Nondum Testamen-
tum complebatur, neq; sanguis effundebatur, & quem
sensum alium inuenimus de sanguine ut adsit, quam
modo commemoratiuo, qui gratiarum actioni maxi-
me seruit? imò ipsa memoria fidelis, uera gratiarum
actio est, maxime quum præcedat ueteris ritus celebra-
tio, quæ tanquam Pædagogus admoneat, ac manudum-
cat.

Porrò, nondum satis factum est Argumento tuo,
quod Susq; deq; uersis, ex Oratorum regulis assumptū.
Hoc autem potissimum confidis te effecturum, ne pos-
sit subsistere id glossematis, uel loquutionem figuratam.
Nam quia subditur: qui effunditur, colligis consecra-
neum, si mea stet sententia, figuratum sanguinem effu-
sum: & figuratum sanguinem, esse noui Testamenti
sanguinem, quo fiet ut Martionianæ hereseos argui
mereamur. Quid hic nodus in scirpo queritur? Qua-
re simplicitatem relinquimus? Quæ necessitas ur-
get, ut colligam. Hoc est figura uel memoriale san-
guinis, qui effusus est, ergo memoriale sanguinis effu-
sum est: Cur non ut oportebat: ergo memo-
ria sanguinis, quatenus effusus est, uino significa-
tur? uel, non solum memoriale est sanguinis, sed etiam
memoriale quod sanguis effusus est?

Age, si uno uerbo complexus esset, ac dixisset:
Hoc est ἀμυρόν υἱοῦ, numquid memoria utrius-
que commendata foret? Et quod in complexio-

ne nõ offendit, utiq; in clariore disinctione minus offendere oportebat. Imò plus energie in hac oratione, & autoritas grauior, solo sensu, quàm si dixisset: Hoc est figura uel memoriale sanguinis, & memoriale effusio- nis. Addo & hoc, nec ornatum deesse: quales cunq; no- bis offundantur argutiarum nebulae. Id quod in Poëta- rum, & uulgatis loquutionibus, & ecclesiarum consue- tudinibus audimus, non dixit inornate Poëta.

Lanigerosq; apices, et lapsa ancilia cælo-
Extruderat.

Dices ne picta ancilia cælo de lapsa? Et iterum:

Parte alia fugiens, amisissis Troibus armis.

Infœlix puer atq; impar congressus Achilli.

Fertur equis, curruq; heret resupinus inani. Dices ne infœlicem picturam Achilli congredientem? Et si de- monstrata Pauli imagine dixerò. Hic est Paulus qui gla- dio uerbi totum Illirici, & Grætiæ tractum expugnauit, & Euangelio impleuit, uel, uisa Petri imagine dixerò, Hic est Petrus qui cæli clauces accepit. Nūquid expones, Hæc est imago Pauli, quæ uerbum domini annunciauit in Græciæ? & illa effigies quæ spiritu sancto plena, prædicando cælos aperuit? & me ineptum pronuncia- bis qui in Grammaticos peccarim? Et si de Agno quem edebant Apostoli dixissent. Hic est Agnus, cuius sangui- nis postibus adpersus, Aegyptios pestuendedit, et nos li- berauit: intellexisset ne quispiam figuram sanguinis ad- spersam postibus. & ab Angelo conspectam? In re tanta
quid

AD THEOBALD. BILLIC.

quid corraduntur, tam imbelles ratiuncule? (Quod autem imbelles sint, posset te admonere Dialectice. Quid iuris in pregnantibus propositionibus) & respiciuntur grauiſſima, quæ obijci à nobis ſolent. Planè arguunt hæc immodicum contendendi ſtudium. Quod & ſi nos ſectaremur, nonne dicere poſſemus. Ecce effundi in præſenti dixit? proinde neceſſe erit ſub ipſa myſtica- rum operationum hora, ſanguinem effundi, corpusq; frangi. Verum metuumus τὸν ἀγυπτῶν λῆγας βατρᾶχους, & in tempeſtiua libenter ignoramus. Nihil itaq; obſtat quo minus hoc χίμα, admittatur, quod nullus puer non agnoſceret, ſi cœnæ inter fuiſſet, quem admodum Apoſtoli. Et quod hic de ſanguine reſpon- dimus, reſponſum ſit & de pane, apud Lucam & Pau- lum, etenim dicētes, Hoc eſt corpus meum, quod pro uo- bis datur uel frangitur: non uolunt figuram corporis dari uel frangi, ſed id quod corpus figurat, illud etiam traditionem uel fractionem deliniat, hoc eſt, in memo- riam reducit; atq; adeo ſatis procul ſumus à Martionis inſania, cui tamen crasſus intellectus, quod corpus Chri- ſti phantasticum in pane lateret, à ueſtra opinione non paruam dediffet anſam. De his nunc ſatis. Sunt enim & alia, quæ non impium, ſed germanum intellectu ſten- dunt & cōuincunt. Nam ſequitur. Dico autem uobis, quod non bibam amodo de hoc genimine uitæ, uſq; in diem illum, quæ illud bibam uobiſcum nouum in regno Patris mei. Simpliciter & generali ſententia his uer-

bis dicit, ultra se non affuturum nobiscum corporaliter
 (hoc enim significat non bibiturum uel esurum, ut Lu-
 cas addit) sed ex hoc mundo abiturū ad patrem, id qd'
 & Ioannes in cena commemorat: unde spiritus sanctus
 probe cauet, ne crassum quiddam in his quæ dicta sunt,
 intelligamus. Qui enim mox subiungit se ab futurū, &
 habendam sui memoriā anxie cōmendat: satis indicat,
 quid panis uel uinū sint. Etenim uinum quod cōmodum
 dixerat sanguinem, adhuc uocat uinum, imò uerbis ma-
 gis euidentibus per Periphrasin, uocans fructum uel
 γέννημα, uitis. Quem igitur alium sensum reliquit
 quàm uinū quidem esse uinum, & non esse substantiue
 & proprie sanguinem, qui iam auferendus erat? Igno-
 tum autem sensum respuit, quod hoc quo ferunt modo,
 pani corpus & uino sanguis insit. Quid uellet hæc
 λεωτολογία Non bibam de fructu uitis? Nunquid
 Philoxeni uel Epicuri Scholæ Magister noster præsi-
 debat, ut corporales necessitates, quæ in edendo ac bi-
 bendo intermittendas, tanquam res arduas narret? quū
 sciamus regnum dei non esse in Esu ac potu, neq; mag-
 nam in eis uim sitam. Sed hoc sermone ostendit se mor-
 ti proximum, & post hæc corporalem præsentiam su-
 am, in hoc sæculo non querendam. Quamuis singu-
 lari dispensatione, ad comprobendam resurrectionis
 suæ & nostræ ueritatem, postquam resurrexit, comedit
 atq; bibit cū discipulis: neq; enim tūc famē pellebat, neq;
 in illis delicias querebat, ipse summa beatitudine satur:

tunc

AD THEOBALD. BILLIC.

tunc tamē non bibit, sed tale, quali & nos uetegamur,
 alioqui non comprobata fuisset corporis ueritas. Pro-
 inde, per illum diem intelligit præclarum & expectatū
 istum diem, quo omnibus electis congregatis, iucundū
 se exhibebit conuiuā. Diem illum intelligit quo tene-
 brarū detegentur arcana: quando resurgentes pij, obui-
 am ei progressuri: quādo regnū tradet deo patri, uicto
 hoste nouissimo: Nam tūc corpora quoq; suis gaudijs af-
 ficiet, pro uarijs & innumeris, quæ nunc patiuntur affli-
 ctionibus: & sicut nunc ipse gaudet immortalitate, ita
 tunc & nos quoq; immortales cōfigurati corpore, cla-
 ritatis suæ, cōgaudebimus, & cōuiuabimur, nouo bea-
 tissimoq; modo: tūc certe nouū erit uinū, quando & no-
 uum cœlū, & noua terra, imò noua omnia: tūc inenar-
 rabili nostra leticia, iterū corporaliter nobiscū cōuersa-
 bitur, desideriiq; nostrū, præsentia suæ bonis explebit.

Nōne hæc sententia sponte prodit, clarāq; est ac ma-
 nifesta, & Christiano spiritu digna? Vereor autē, si uo-
 biscum corporalē præsentiam, qualemcūq; modo pro-
 prie corporabilē, hic in exilio ante diem requiram: me-
 post tam perspicuam uerborū dei interpretationē cog-
 nitam olim in regno patris, desideratiss. conuiuij nō se-
 re participē: maxime quū & nunc experiar, inconside-
 rantem illam, ne dicam puerilem imaginationem, solis
 de contemplationi nō parū præiudicare, cuius mihi te-
 stes erunt hi, qui dijudicandorū spiritūū dono præditi,
 quiq; interni hominis studia, accuratius animaduertūt.

Obseruasti mi Theobalde quàm leui opera ueritas
 aqud eum Euangelistam elucescit, qui contra nos pug
 nare uisus est: neq; opus foret aliorum Euangelistarum
 testimonio. Ceterum, uideamus & apud alios, nun=
 quid dicant, quod nobis illum sensum, minus esse piuum
 declaret, & ab eo reuocantes, discedere iubeant: agi=
 tur enim hoc unum, ut ne à ueritate aberremus.

EX MARCO.

Proximus igitur Matthæo Marcus introspiciatur,
 si quid ultra illum dicat, tametsi iisdem sermè uer
 bis utatur: tantum in apparenda cœna amplior,
 hospitem Christi miraculo non paruo predictum, inuen
 tum indicat. Nempe, dum discipuli in domum gestantis
 lagenam aquæ, ire iubentur, & audacter petere, ut
 monstretur eis, *ἄνωγειον* magnum stratum, quo subli=
 mitate ac maiestate loci, ad eximia & non humilia ad=
 mittendos, discipuli se in hac cœna cognoscerent, hoc
 est: ut discerent cœlestia & non terrena, spiritalia &
 non carnalia se qui se debere. Carnales autem planè
 sunt, ut diximus, & humi repunt, adeò ut in cœnacu=
 lum conscendere nequeant, qui signis pro rebus utun=
 tur: & sic carnem in cœna, pani inditum asserunt.

Verum ne allegorijs tenuioribus ludere potius quàm
 natiuum sensum scripturæ, indagare uideamur, his mis
 sum factis, obseruemus Euangelistæ diligentiam: neuti=
 quam ociose toties paschæ nomē præmittit, dicit enim:
 Primo die azimorum, quum pascha immolarent: dein=
 de quæ

AD THEOBALD. BILLIC.

de quaerunt discipuli, ubi parent, ut edant pascha: & postremum dicit: parauerunt pascha. Tropicum nomen Hebraeis pascha, & praeter id quod oculis subiicit (ut Sacramentis peculiare est) aliud in mentem uenire facit. Eiusdem diligentiae est, quod memoria passionis in culcatur, dum intestinus hostis minis tam grauibus admonetur. Non. n. minima doloris dominici portio erat domesticum habere proditorem: imò tanta fuit, ut & spiritus sanctus illum per Psalterium non obticuerit. Dicit enim: Etenim uir pacis meae in quo speraui, comedens panem meum, magnificauit super me supplantationem.

De poculo sic enarratur. Et accepto calice gratias egit, dedit eis, & biberunt ex eo omnes, & dixit eis. Hoc est Sanguis meus, qui est noui testamenti, qui pro nullis effunditur. Hic qui nullam alienam imbiberunt opinionem, leguntq; discipulos prius bibisse, quam Christus finiisset uerba, statim agnoscut, uino praeter sacram passionis memoriam, nihil extraneum accessisse, nihilq; absurdum suspicantur. At ij qui scolastica tueri uolunt, opus habet figura, quam dicunt πρωβύς εγώ, & aliorum Euangelistarum inuocant suppetias, quum tamen nullo sudore fuerit opus: Spiritus enim quo adflati Euangelistae scripserunt, prauidens multam nostram ignauiam, & superstitionem, qua supramodum religiose, prolaticijs uerbis addicti sumus: Ut eo malo nos liberaret, & superfluum cogitationem adimeret, tantum non clamat. Ecce quum Euangelistas in hac re

tanta, uideas citra anxiam sollicitudinem, tempus & ordinem, & uerba absq; religione scripsisse, tu ne supra modum sapueris, & dum in his, in quibus nō oportebat, pietatis pondus constituis, Charitatem & rem ipsam amittas. Memoria enim & gratiarum actio passionis dominicæ, quibus panis & uinum suas seruiunt materia, totius huius rei prora sunt & puppis: Hic nullus scrupulus, nullus nodus, null ad difficultas. Quid igitur Lectori simplici & forte moroso ponuntur triæ, è quibus extricare se nequit? Quid absq; causa obscuratur scriptura? Quare in spiritum sanctum culpa reijcitur, quasi minus candide docuerit? Quir non accommodamus nos scripturæ? nunquid illa nostre seruiet tarditati? Quir in tenebris quàm luce ambulare malumus? Si tantos in scripturis quærimus ornatus, quir sententiarum inuestigamus salebras?

EX LVCA.

SVnt & alia hic, prius dicta, quæ in coena apud Lucam posteriùs dicuntur. Etenim quod hic de uino tantum dicitur, & post sumptum potum, è quo se non amplius bibiturum, dicit Dominus, donec bibat in regno patris. Lucas dicit ante gratiarum actionem panis, de pascha & potu, ubi non solum finis imponitur prisco ritui, sed (ut commemorauit) abitio domini manifeste ostenditur. Quod si, & alij Euangelistæ tam copiose tradidissent, possenùs abolendum legis onus dumtaxat suspicari, per hæc uerba uoluisse docere: sed
adparet

AD THEOBALD. BILLIC.

adparet ex aliorum breuitate, non minus quam illius copia, quid uelit. Contra, quæ alij de traditione Iudæ præmiserūt, apud Lucam subiiciuntur: qua præposteritate, nimirū simpliciter, & pulcherrime docetur mortis dominicæ memoria, obitusq; domini, & interim ornatuine tantillum quidem decedit. Porro ea quæ præcedunt uel sequuntur sacram operationē: nūc missa faciamus: nam ex alijs satis cognoscitur, quid hūc seruiat, tantum uerba quæ super panē & uinū dicta expendamus. Adidit enim, qd' pro uobis datur. Hoc facite in mei memoriā, ad hoc qd' Matthæus & Marcus succincte tradiderunt. Hoc est corpus meū. Hic doctore spiritus sancto, fœliciter qd' sentiendū sit de uerbis cœnæ discitur: in cœna nihil præterea agendū q̄ quod dominus iussit. Quid igitur dominus iubet? accipere et comedere panē iubet, ut est apud alios Euangelistas, apud quos nihil præterea facere iubemur: nō lego qd' accipere & comedere corpus iubeant: Nō lego qd' promittant in pane corpus futurum: Non lego qd' potestātē dederit sacerdotibus mutandi panē in corpus, ut substantialiter incipiat esse corpus. Hic uero ultra lego, ut memoriā corporis eius habeamus, nā illud nūc cōmentarij uice subiectū est, ut manifestum sit, qd' apud alios obscurū, & hoc est tertiū qd' iussit, ut faciamus: comedere igitur et accipere, ad panem referuntur: habere autem memoriā, ad corpus.

Neq; enim facere sacrificare est, ut quidam Parientis A S I N V S ineptit ex Vergilio. Cum faciam uitula

pro frugibus ipse uenit. Iterum ergo ut supra exponimus, ut hoc, id est, panis sit corpus, id est: memoriale uel figura corporis: Sed quomodo? In hoc sit memoriale, quia corpus pro nobis traditum. Iam supra monui, Schema orationis non urgere nos, ut propterea a figuratum corpus dicamus traditum: Et satis nos monet quod adpertissime adijcitur, FACITE IN MEI MEMORIAM. Quomodo in Christi memoriam? quia corpus eius pro nobis traditum: Proinde iuxta Hebraismum. QVOD, Non inepte pro quatenus reddideris, idem erit dicere quod traditur, quatenus traditur: Verū & de hoc supra dictū ē, nec opus ut toties inculcetur.

Satis manifestum ἐναργεστως dici corpus tropice, quam figuram corporis sine tropo & cum Schemate corpus quod pro uobis datur, quam absq; Schemate Syntaxis fiat, ut dicas, figura corporis que figurat corpus tradendum uel traditum. Præterea, quum audio quod corpus pro nobis detur uel frangatur, ut est apud Paulū, nōne genuina sentētia obuiat, quod hoc qd' traditur uel frangitur pro nobis non est panis neq; in pane pro nobis frangitur uel traditur? Quod autem quibusdam uisum est, dationem & fractionem magis referri, debere ad panem quam ad corpus, sed repugnat præposicio ὑπὲρ ὑμῶν, pro uobis. Si. n. ad distributionem respicias qualiter panis distribuitur, nō dicimus. Do pro uobis. Sed do uobis, Verum quod pro alio datur, ostendit quod aliud dandum fuerat, quod non datur: Nos dari

AD THEOBALD. BILLIC.

dari in mortem debueramus, sed ut liberi nos fieremus, ac uiueremus, Christus pro nobis datus est à Iuda Iudeis & à Iudeis Præsidi, & à præsidi crucifigentibus: hæc omnia pro nobis, & propter nos facta sunt. Si autem de pane qui mihi datur, dixeris quod pro me datur, si ad Grammaticen attenderis, non quadrabit.

Porro si ita exponere uolueris: quæ mihi consolatio reliqua? quæ promissio mentem refocillabit? Quæ illa commutatio, pro eo quod Christi corpus in mortem pro me & mihi datum, audiam in pane delitescere? Vi uificauit in cruce, id promissionis in pane minime habet, alioquin quid opus erat illum mori? Apparet igitur qui incognita scriptoribus sacris, in scripturis doceant: Arridet quidem quod & dandi & frangendi uox pani conueniat, sed cogit τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ut corpori tribuamus, quatenus pro nobis datur ad mortem: quod autem & Symbolo & sacramento conueniat, hoc secundarium fuerit, ut sacramentum manifestius fiat, & euidentius doceat: ut sicut natura panis pascit, & ex granis coadunata est, & in operatione fractio & distributio occurrunt, ita credam & discam fidem in corpus quod pro me traditum me pascere, charitatem autem in Christo eidem capiti & corpori coadunare. Et iterum, sicut fide didici Christum mihi fractum & passum, ita distributum, ut totus sit omnium nostri, qui illi credimus: Ecce mortis, agni usus commune faciebat, & quur non etiam panis?

Nec est quod tam abhorreatur à uoce frangendi, non enim propterea confracta ossa Christi nostri agni dicemus, sed quum effusum sicut aquam aruisse sicut testam, liquefactum sicut ceram, esse uermem & non hominem legamus: quid deterret si frangi & dari dicatur, tam apto proposito Symbolo? Sed illud minus mouere debet, quod petunt, ut ostendamus ubi nam locorum, corpus pro memoriali corporis sit positum, An non satis quod hic ponatur? Ducenta enim ferè si non plura uerba, diligenter inquirens inueniet, quæ non in pluribus, sed in uno tantum loco scripturæ occurrunt: & quomodo illa interpretaremur, nusquam scriptura interpretis officio fungente? Itaq; & Euangelista Lucas, sedulam operam nauauit, ne crasse intelligeretur.

Id autem multo apertius in uerbis poculi tradit: Hoc poculum nouum testamentum in meo sanguine, quod pro uobis effunditur.

Qui non amat contentiones; nisi uelit hyrundine esse indocior: dicet facile, quid sit sanguis testamenti apud Mattheum, imò rem totam. Quia enim hic non possumus aliter interpretari quàm commemorationem testamenti, & alibi sanguis erit commemoratio sanguinis, per quem testamentum confirmatum, & corpus commemoratio corporis, quod pro nobis traditum.

Ex uno enim si stet interpretatio, & quid aliud uelit, per Analogiam colligunt, ij qui spiritalia spiritalibus
cōfer=

AD THEOBALD. BILLIC.

cōferre norunt, haud ignorantes, quæ sibi à Christo do-
nata sint. Nemo ignorat, poculum non esse testamentū:
Sed in confesso est esse signum testamenti. Et quæ nos
anxia cogit religio, ut in eodem contextu non feramus,
& panem ita uocari signum corporis, ubi corpus ap-
pellatur? Testamentum enim pacti species est maxi-
me sancti, quam Græci διαθηκὴν generali nomine uo-
cant, fermè autem ubique. LXX. διαθηκὴν uerte-
runt, ubi Hebræi dicunt ברית. Non absurdum aus-
tè de specie per rationes generis differere. Foedus igitur
dei cū hominibus est hoc, ut deus ipse, sit deus eorū, ipsi
uero uicissim populus eius. Non est enim pactum nisi
inter duos, paciscentem uidelicet, & eum cui fit pactū.
Ut autè deus sit deus aliquorum peculiariter, hoc est, ut
pro misericordie conseruatore & protectore habeat-
ur, opus erit, ut condonet ac remittat peccata, & sui
nominis noticiam illam multò suauissimam præstet.

Nos uero ut illius simus populus, uocem eius audire
& misericordiam credere oportet.

Quod ad deum spectat, nulla obfignatione opus
fuerit, ut ipse certus fiat de nostra erga se fide, uel
beneuolentia, quandoquidem nihil est ab oculis eius
reconditum, & proinde neque operibus nostris indi-
get. At nobis quos supra modum terrent peccata, ut de
beneuolentia & gratia eius confidamus, propter incre-
dulitatem non sufficiunt simplices promissiones, sed
etiam iurante deo trepidamus adhuc, parumquæ

securi sumus: proinde etiam externo signo confirmanda erat nostra imbecillitas, & ut id fieret perfectissime signum incomparabile, desperatissimi morbi requirebat malicia. Itaq; quum nihil suo uerbo, quod est unigenitus eius filius, uel charius, uel præciosius, illud carnem moriturã, & sanguinem pro nobis in cruce effundendum, assumere uoluit. Cui signo quisquis credere noluerit, in testamento Dei nequaquam erit: nunquã deum patrem, hoc est, misericordem cognoscet: nunquam conscientiam suam recte consolabitur, nunquam remissa sibi peccata sciet, eò quod filium ignorat, per quem uia ad patrem, qui & uia est ac ueritas & uita. Hoc igitur testamentum consumatũ & confirmatum in morte Christi, ut nunc fidamus Deo, & uere fateamur patrem, qui unigenito filio suo, propter nos nõ pepercit, sed pro nobis tradidit illum, & per spiritum eius non iam in tabulis saxeis, sed carnis, hoc est, in uisceribus & corde, legem charitatis spirituales facti inscribi patiamur. Vere ter beatus qui intelligit. Tanta autem huius fœderis est obsignatio, ut nec maior esse possit: & non est maior charitas quã ut quis animam suam ponat pro amicis ijsq; quantum in ipsis erat, inimicis ac peccatoribus: nec repeti debeat, nam id argueret fœdus non satis obsignatum. Multo certissima & p̄cipue fœderis ac testamenti erat, incarnari uerbum: sed in sanguine morientis sufficientissima nobis obuinit. Sanguinem igitur proprie ea ratione testamentum, id est, Sygillum fœderis appellamus

AD THEOBALD. BILLIC.

appellamus, qua fœdus absoluit ac perficit. At in calice non potuisset cōsumasse testamentum, nisi & ab impijs ibi fuisset effusus. Quomodo igitur poculū ibi testamentum, id est, sphragis testamenti proprie, si & ipse sanguis non sit proprie testamentū in calice? quia non est ibi effusus, ea, quam requirit testamenti obsignatio, perfectione? Quomodo aspersum cor hoc sacro sancto cruore talem sensum agnosceret? Annon prophanaret et cōculcaret preciosissimum illum sanguinem testamenti, si à gloria sua, qua in cruce alienaret? Fateberis fortassis, imò necesse est ut fatearis, testamentū in cruce consumatum: sed interim sanguinem esse in poculo dices, quo testamentum postea obsignatum. Verum tunc aliud obstabit, quod sanguis ille non erit inebrians corda bibentiū, nec satis morbo incredulitatis medebitur.

Sed contendet quis, quod memoria passionis & effusionis sequitur inebriet, sanguis autem ille adfit. Gratias habeat ille, quod nunc nouum testamentū, dum suo seruit usui, hic cōmemorationē testamenti agnoscit. Quur non eadem libertate & sanguinem fatetur hoc loco significare memoriale sanguinis? VBI LIBET SERVI-VNT TROPI, VBI NON LIBET MINIME AV-DIVNTVR. Quin hoc nomine potissimum animam rigat & refocillat sanguis, quod cōmemoratur, non quod bibitur. Decebat autem Christum sanguinem mihi dare, nō ad bibendum è poculo, unde minus, sed illinc unde plurimum iuuari poteram. Fideli commemoratione

IO ANN. OECOLAMPAD.

effusi sanguinis in cruce letatur, et secuta fit mens pia,
at non item quod uinum est sanguis factum. Quid eu-
charistia? nō est mihi Sphragis? Dico sanguinem Chri-
sti in cruce, proprie sygillum, & corpus sacrificium. Vi-
num autem & panem, neq; sygillum, neq; sacrificium
proprie, sed figuratum sermonem si admisseris, docens
cōmemorationē esse sygilli, negotiū omne trāsactū erit.

Discamus hęc uera esse & ex ueteri testamento,
Carnale illud erat & propterea uetus, sicut nouū quia
spirituale, Tale enim fœdus, qualis populus. Et erat ille
magna ex parte carnalis, & numerabatur interim in
populo dei, quum leges & ceremonias datas seruaret.
Erat deus illorū deus ac protector, erantq; ipsi peculia-
ris populus, constabat fœdus si seruassent fidē & se nō
conuerterent ad idola, quæ Gentes deum uerum igno-
rantes, colebant. Causa enim omnium exiliorū, seruitutū,
& transmigrationū erat IDOLOLATRIA. Alia
enim peccata in terra Israël, saluo quodammodo fœdere
puniebātur. Quāuis autē & lex uetus spiritualis erat,
eō quod liberū requirebat spiritū, sed quia non presta-
bat quod præcipiebat, sed sub iugū suum renitentes tra-
trahebat, nō meretur noua dici: sed uetus recte dicitur
carnalis. Porro, carnale fœdus, & quod temporariū
erat, etiam ipsum sanguine sanctū fuit, nempe sanguine
uitule, ut est Exod. 24. Asperso enim populo et libro dix-
it: Hic est sanguis testamenti, quod Dominus pepigit uo-
bis cū super cūctis sermonibus suis: unde certiores red-
diti

AD TEOBALD. BILLIC.

diti sunt tunc Israëlita, se esse ex populo Dei. Habebat
 autē & crassior populus alia sacrificia, & quāuis non
 perspicue cognosceret uenturū illud perfectū sacrificiū,
 tamē memores fiebat per illa, quomodo in Syna lege da-
 ta in populum dei conscriptus fuerit. Eiusmodi memo-
 rie seruebant cineres Vaccae Rusæ, quæ post adoratum
 uitulum sacrificata, de qua Exod. 19. In aquam lustralem
 reseruat. At Christus mystico sanguine, maioris nobis
 beneficij et fœderis memoriā instillat, quo non externa,
 sed interna purificentur: imò & externa, nam totum
 hominem ut saluum faceret, in hunc mundum uenit. Si
 cut igitur olim non redintegrabatur fœdus, quod semel
 cum populo firmatum, Abrahæq; fuerat promissum,
 sed erat idem fœdus, semper enim se pro Deo eius po-
 puli, & populum pro populo suo habuit Deus, donec
 noua lege ueterem aboleret, & carnali Testamento,
 spirituale succederet. Interim carnalibus uictimis, &
 externo cultu beneficium testantibus. Ita hoc nouum
 fœdus incomparabiliter excellentius, nulla eget repara-
 tione, tantum nos iugibus ac spiritualibus hostijs, hoc
 est, Gratiarum actione, siue laudando deum & eius be-
 neficia prædicando, siue seruiendo proximo per cha-
 ritatis opera, memoriā eius fidelem ne amittamus: æ-
 ternum est, & his qui ab initio usq; ad finem mundi,
 fuit & futurum est utile. Qui igitur sic eruditi, quo-
 modo adulterari scripturam uobis uidebuntur?

Argutabuntur fortasse pleriq; pluribus, & dicent: Nouum quidē testamētū tū in cruce consummatū est, at in cœna nostrum esse incepit, fide uerbum & signū, quod alterum uerbum est, nobis accipientibus. Quibus ego, si uel tunc innouentur, & melius habere incipiant, non inuideo. At noster est Sanguis, nostrumq; tunc testamētum fieri incipit, ut primū crediderimus Christum iusticiam nostrā, & sanguinem pro nobis effusum, etiāmnū extra Cœnā, ut liquidō discimus ex capite Io. 6 Fides sane & **AVDITVS VERBI INTER=**
NVS à patre, obsignante pectora nostra spiritu sancto facit nos populum Dei, spontaneum & obediendi autem. Estu autem tunc testamēti per spiritum certiores reddamur, seruiēte in hoc Sacramentario organo, nū propterea sacramētum proprie dixerim testamētū, & uinum illud sanguinem?

Itaq; nihil uspiam occurrit, quod sinat illic propriam, uel quod prohibeat figuratam loquutionem: atq; adeo plane humanam, hoc est, mendacem allaturus sum expositionem, si aliam protulero.

Hæc apud Lucam sufficerent, nisi sciolus quidā nuper & articulum τὸ ubi legimus, qui pro uobis effunditur, exponendum dixisset, per quod pro uobis effunditur, ut referatur ad poculum, & poculū magis quàm sanguis effundi dicatur, qua ratione pulcherrimū præteritur mysterium. Existimabat ille, eundē casum seruandum, ut ad sanguinē referri possit, dicendumq; fuisse

AD THEOBALD. BILLIC.

τὸ δὲ δὸ μὲν, non τὸ δὲ δὸ μὲν, sed nō attendit iste
quid præpositio ὑπὲρ ὑμῶν pro uobis, exigat: nec
spectat, hoc loco solutæ orationi plus emphasews in esse
quasi dicat signanter. Tunc in sanguine meo consecra
bitur nouum testamentum, quum pro uobis effunditur.
At ille bonus uir, etiam in Matthæo εἰς ἄφροισιν τῶν
ἀμαρτιῶν non pertinere ad contextū, asserebat. Quid
igitur si & hic tergiueretur?

EX PAVLO:

Lucas ut Paulo comes fuit, ita & à Pauli dictione
non multum disidet. Primum autem fidem suam
cōmendat, quod ea tradiderit, quæ à domino acce
perit, ritum scilicet, qualiter ab Apostolis & Christo ha
bitus fuit. Hoc primum moneo, contra ineptientes alios
quosdam gloriantes, quasi his uerbis ostendat datam sa
cerdotibus potestatem, in panem corpus Christi, uerbis
certis incantandi (uerbo sit uenia) quum Paulus hysto
riam cœnæ dūtaxat, suo argumento seruicntem, acco
modare studeat, neq; n. cœnæ Paulus interfuit, sed fact
us discipulus, à domino doctrinam suam accepit, ut cog
nosceret Christum memoriã mortis suæ, sub hisce Sym
bolis, ad alendam inter suos ueram charitatem reliquis
se. Quod mysterium & superiore capite declararat di
cens: Quoniam unus panis & unum corpus multi su
mus, nam omnes ex eodem pane participamus. Et quo
modo? istuc etiã ipsum dixit, Panis, dicens: Quem fran
gimus, nōne communicatio corporis Christi? quasi dicat:

IOANN. OECOLAMPAD.

Quir frangimus & edimus panem, nonne ut contestemur comunionem & charitatē, quam nobis mors corporis Christi, pectoribus nostris cōmuniter insidens conciliat? quæ tanta, ut omnes nos quasi eiusdem corporis membra coadunet. Hoc utiq; coenæ mysterium à domino edoctus, quia antea Corinthijs tradiderat, iterum inculcat, ut efficax seclis quibus laborabant, Antidotum adhiberet: Et in hūc modū enarrat: Dominus IESVS ea nocte qua traditus est, accepit panem, & postquam gratias egisset, fregit ac dixit: Accipite, edite, Hoc meū est corpus, quod pro uobis frangitur. Hoc facite in mei cōmemorationem. Ad eundem modū & poculū peracta coena dicens: Hoc poculum nouū testamentū in meo sanguine, hoc facite quotiescunq; biberitis, in mei memoriā.

Quod ad noctem, cuius submeminit, pertinet, Paschæ ritus suggeritur, & sermo qui de proditione præmissus. Vbi Lucas ponit, datur, hic dixit frangitur: uterq; autē addit pro uobis: & non simpliciter uobis, id quod fieri decebat, si sola distributio, & non magis mortis memoria ostenderetur, Est. n. & fractio ipsa mortis Symbolum in pane, sicut mactatio in agno, quomodo enim ederemus nisi fractū? Discimus tamen quam frangitur, & frangēdo distribuitur edendus panis, uiuificari nos, Panis quidem nobis frangitur, Christi autē corpus pro nobis & nobis frangitur. Iam si Corpus Christi in pane, non pro nobis, sed tantum nobis fractus fuisset. Sed ne offendaris in uerbo frangi, eò quod non sit os fractum

Etum

AD THEOBALD. BILLIC.

Etiam ex ossibus agni, nam et multæ fractionis species: fractio est si anima à corpore separetur, et ut supra dixit de morte sua Christus, & alia dixit, utpote granum non fructificare nisi emortuum, id quod putredinis foret. Diligentissime autem Paulus exponit per hoc quod ait. Faciendum hoc in memoriam Christi. Hoc enim est quod Christus iussit. Et similiter de poculo enarrat. Hoc facite quotiescunq; biberitis, in mei memoriã. Et ne quis ineptum quid colligat in uerbo. Hoc facite, iterum exponit, subdens. Quotiescunq; comederitis panem hunc, & de poculo hoc biberitis, mortem Domini annunciate donec ueniat. Satis commentariorum in his uerbis haberemus. Quid iubet nos facere Dominus? Comedere corpus suum in pane? Hoc non dicit: Bibere sanguinem suum in uino? Hoc non dicit: Iussit ederemus panem & biberemus de poculo, & quid præterea? habendam memoriã mortis. Neq; tantam articuli τῆς τοῦ & τῆς τοῦ uim habent, ut propterea substantialiter Corpus in pane & uino intelligamus: sed uoluit hunc panem & hoc uinum, non inter communes cibos, qui à Domino non usq; adeo commendati, haberi: Est fateor, aliquid emphasew in articulis, sed non ea ut supra omnem creaturam, rem dignitate extolant. Nonne, dignissime articulos recipiunt, que sacratissimo usui sunt adpropriata? Quid autem in esu isto faciendum? Habenda memoria Domini: sed id non oportet fieri uulgariter & frigide, nam hoc sic exponit, Annunciate, hoc est, cum celebritate magna re-

IOANN. OECOLAMPAD.

cogitate & predicare, qd' corpus domini fractum sit pro uobis & mortuum. Annunciate, non in obscuro angulo, ut excludantur fratres optimi, adsint diuites, obscedant pauperes: Dominica coena non separat pauperem à diuite. Sacerdotem à Laico, doctum ab indocto, uirum à muliere. Annunciatur mors omnibus, & participes fiunt omnes fideles iusticiæ & meriti Christi passi. Neque paucorum dierum hic mos erit, sed durabit usque ad finem mundi, nam & mundus durabit usq; sub aduentum Christi: dicit enim, donec ueniat: Qua breuitate etiam indicat, quod Euangelistæ pluribus proposuerunt, alijsq; uerbis, quod Christus non sit esurus ex agno, uel non bibiturus ex fructu uitis, donec bibat illud nouum, uel edat in regno patris.

Euangelistæ sua narratione, præsentis adhuc in coena Christi hystoriam: ante oculos proponunt, Paulus uero in usum respicit, qui tunc in Ecclesia celebrari incipiebat. Omnes tamen uel absentem futurum, uel absesse conuincunt.

Hic non possum satis demirari alios, qui NOVO quodam MODO adesse dicant corpus, quod aduenisse negant, esset sanè in angelis incorporeis mirabile & incredibile, ut aliquò se recipiant, & loco definiantur, negenturq; adesse, sicut de corpore differunt, quod adesse incipiat, & non aduenerit, adsit autem neq; glorioso neq; humili modo. Nescio an hoc sit scire quid dicatur.

AD THEOBALD. BILLIC.

Urget ultra Paulus, & adhuc panem relinquit panē
dicens: Itaq; quisq; ederet panem hunc, & biberit cali-
cem domini indigne, reus erit corporis & sanguinis do-
mini.

Debat iuxta uos non tam *μικρόλογος* esse, sed
dicere. Quisquis ederet corpus domini nostri Iesu Chri-
sti, reus erit mortis domini. At dicit panē hunc. i. panem
domini, sicut uocat poculum domini: Quare domini po-
culum dicit? quia ad dominicæ mortis memoriale con-
cessum ab ipso met domino: Et quare tam grauem pœ-
nam interminatur, si non adest corpus, ut reus quis fiat
corporis? In promptu est, quod respondere conuenit.

Pœna plectitur perduellionis, qui regis imaginē deho-
nestauit, quasi ipsum regē iniuria affecerit: sicut temere
nomen dei in os assumens, prodit se non magnopere glo-
rificare deum: Et qui locum sanctum uiolat, in dominiū
loci peccat, ita & quem nihil mouet memoria mortis do-
mini, adeò ut Symbolum eius despiciat, nimirum & in
corpus absens iniurius esse dicitur, proprie enim hic ac-
cipio corpus. Vere corporis reus est qui tam ingratus,
ut oblata memoriæ ac gratitudinis opportunitate, ad-
huc in hypocrisi, malicia & ingratitude persistit:

Quem nihil mouet memoria mortis Christi, nōne illi
frustra occisus Christus est? Qui à peccatis non resilit
recogitans quod tam inestimabili *λύτρω* redemptus,
quid illum emendabit? Habuit ne deus quippiam filio
suo præciosius? & potuit ne rem maiorem facere filius

quàm ut peccatricis carnis similitudinē, ipse absq; peccato, assumeret, proq; peccatore habitus innocenter p nobis trucidaretur? Quur non ergo corporis & sanguinis reus, qui tantæ rei memoriam nihili facit?

Porro, unde reus? num quod non credit in pane corpus, & in uino sanguinem? Hoc non dicit: subiungit uero, sed probet homo semetipsum, & sic de pane edat ac de poculo bibat: Qua in re se examinabit ne reus fiat corporis & sanguinis domini? ne Christus frustra p eo mortuus sit. Pro his autē Christus frustra mortuus est, qui nō credunt se iusticia Christi iustificatos, et mortem eius nostram uitam, abluisseq; sanguinem eius peccata nostra. In hoc ut expendat secum, num Christus se pascat, nam si non pascit ipsum Christus, mendaciter se pasci panis Symbolo testatur: unde aliud argumentum, non esse corpus Christi panē, quia indigne manducāt panem Symbolicū, qui non cœlesti pane prius uegetantur, & fide carnem Christi manducant: quid igitur addat Sacramentaria manducatio, quod nō antea præstitit fides? Sed de hoc postea: Ita autē se probet, num fides per charit atē operari incipiat: Nam si te tanti beneficij magnitudo, homine induit nouo, ita ut propter Christū & fratres, & omnia quæ Christi sunt diligas: quæcumq; autē Christo displicent odio habeas: utpote immūdicia, iram superbiam, rapinam, & quicquid id genus: Nam in hoc taxantur Corinthij, quod Christi mortē quidem annuntiauerint, sed ita, ut hodie pleriq;, nihil de pristino fastu emendant

AD THEOBALD. BILLIC.

emendant, quiq; ad nouitatem uitæ, fratrumq; dilectionem non extimulantur. Quæ est illa ficta mortis meditatio? Quæ illa inflos & Ecclesiæ Hypocrisis? Nihil ne amplius uideatur illis corpus domini, quod pro ipsis mortuum, quàm cadauer carnis, dum non mouet lachrimas & dū ad pietatem non incitat? Nam hoc est non diiudicare corpus domini. Quamuis & hoc loco nonnulli corpus pro Symbolo corporis interpretentur, eò qd' nō diiudicantes, inter sacrū & prophanū panē nihil discriminis ponant: sed minus quadrat, sicut & hoc qd' de corpore mystico referūt, eos nō diiudicare corpus dñi, q̄ Ecclesiā dei nō reuerentur: at prior nostra expositio planior est.

Et iterum attende quod toties interserit, edere panē et bibere de poculo, ut nihil aliud in mentem facile occurrat nisi errore miserabiliter preoccupatis. Alioqn sermonem angustiore rei maiestas postulasset: Deniq; pœnam ostendit indigne Symbolis utentium, graue iudicium, id quod & in hac uita per corporales quasdam infirmitates incipere uidetur. Ita enim intelligūt: propter hoc inter uos multi imbecilles & inualidi, & dormiunt multi. Etenim si nos ipsos diiudicassemus, haud quaquam iudicati fuissēmus. At cum iudicamur, à domino corripimur, ne cum mundo condemnemur.

Non improbarim quosdā panitos ob contemptū in Sacramentorū usu: qui in eo potissimū attēditur, qd' nō dī iudicatur corpus domini. Hinc. n. morbi animos primum corripūt, ut uere imbecilles sint: in asserenda ueritate

IOANN. OECOLAMPAD.

minus prompti, ad uincendas animi cupiditates ignaui,
 in iuuandis fratribus fastidiosi, pueri sensu, scemine ro-
 bore, sibiipsis placentes, aliorum contemptores & men-
 daces. Vbi enim dominicæ mortis memoria cordibus ue-
 re insederit, nihil intermittit quod ad emendandos mo-
 res attinet. Itaque animis male affectis, haud mirum si iu-
 dicio domini corpuscula quoque diuexentur, id quod &
 Paralytico accidisse, ex uerbo domini habemus, dicen-
 tis: uade ne pecces ultra. At ego fidei uirtutumque iactu-
 ram longe magis horreo, quæ nunquam non comita-
 tur. Proinde haud mirum sacrificarum & monacho-
 rum gente, non esse aliam peiorem, inuidiosiore, im-
 puriore, superbior, & inclementiore, eò quod
 sacris rebus tam temere sese ingerat: iudicemus igitur
 nos ipsos nunc uere pane coelesti pascamur. Nam si absque
 hypocrisis uitam ageremus, minus errarem in tene-
 bris, minus in pronuncianda ueritate meticulosi esse-
 mus, atque adeo non solum in tribulatione, sed & in ad-
 uentu domini, libero & Hilari animo, leuaturi essemus
 capita, scientes quæ hic patimur in bonum nostrum ces-
 sura omnia.

EX IOANNE.

Satis diu in uerbis coenæ uersati sumus, nam ita uo-
 luisti, nunc non inuitus concedes nobis, ut ad sex-
 tum caput Ioannis transeamus, & illum Numisma-
 tis nostri probatorem constituamus, Paulus quidem
 per occasionem, ut de Symbolis loqueretur, in ductus est,

At

AD THEOBALD. BILLIC.

At Ioānes de illis in uniuersū tacet, et ne attingit quidē.
 Quod si tantū consilium DEI in pane honestando, ual
 demirum, quod tantus uir, qui sublimioribus gaudet, rē
 tam profūdo præterit silentio: inō satis nos fidelissimus
 præmonuit Euangelista, de omnibus ad Salutem nostrā
 spectantibus. Sunt qui absurdescunt prorsus, audien=
 tes citari quedam è Ioanne, eò quod de Sacramentis no=
 minatim nihil prodiderit: uerū quā iuste hoc faciant,
 uiderint ipsi. Quis autem Thēoricos medicos content=
 nit, eò quod Generales, bonæ ualetudinis uel tenendæ,
 uel reparandæ, & querendorum pharmacorum, Regu=
 las præscribant, & non magis arat ac diligenter audit,
 ut quum incertum cui morbo sit futurus aliquādo obnox=
 ius ne peculiari, quāpiam medicina abutatur, ut eum
 egrotare contigerit? Auersetur Ioannem qui doceri
 non uult, mihi colliria, quæ ab illo parantur, hallucinan=
 tibus maxime necessaria, & proxime ad rem facere ui=
 dentur, modo recte accommodentur. Vix aliunde ma=
 nifestius cognoscemus quis de coena domini rectius sen=
 tiat: quum hic doceatur quis panis animæ, à quo detur,
 quomodo obtineatur & manducetur: aliena ne à nostro
 argumento erunt? frustra ne docebitur quomō caro uel
 edi uel non edi queas? Nihil ne refert scire, quatenus ca=
 ro profuit, uel non profuit? Mihi uero non parua difficul=
 tatis pars hinc enodari posse uidetur. Si enim sciero
 carnem nihil proficere, carnem pro se non manducabi=
 lem, solum Patrem dare panem, consequenter, quid ab=

homine, & quid in cœna expectandum facile coniectu
bo. Vnde expendemus & quæ in. 6. capite, et quæ in cœ
na agit, si forte nostro instituto seruiant, in utroq; sane
loco occurret, quo nos probamus, an ad cœnam digne
uel in digne accesserimus: In sexto capite instruimur
qua fide præditos esse deceat, ut sine periculo cœnæ ad
esse possimus. In cœna uero & alia nõ intermittuntur,
tantũ de signis nihil agitur, eò quod de illis non erat con
tendendum, neq; enim illa tanta sunt, quanta prædican
tur. Docemur autem hic primum, quis sit animarum
panis, ne utiquam enim uulgaris inexplebili esurie labo
rantibus, & peccatorum conscientia adflictis suffice
ret. Et quis ergo? Ipse Christus filius dei uiui, per quem
condita sunt & subsistunt omnia, nimirum ille & pas
scere & uiuificare ualet. Dicit enim. Ego sum panis
uitæ, qui uenit ad me non esuriet. Et iterum. Ego sum pa
nis uiuus qui de cœlo descendi, si quis ederit ex hoc pa
ne uiuet in æternum.

SECUNDUM. Vnde habet Christus quod sit pa
nis uitæ? Num quia filius hominis? Non: Sed quia pater
eum consignauit. Num quia carnem habet ut nos? Non:
Sed quia de cœlo descendit. Num caro è Maria as
sumpta profuisset? Non: Sed quia misit eum uiuens pas
ter, & uiuit propter patrem, spiritus enim est qui uiui
ficat, caro non prodest quicquam.

TERTIUM. Quæ ratione fit nobis manducabi
lis? Quia quum esset informa dei, non rapinam arbi
tratus

AD THEOBALD. BILLIC.

tratus est esse se æqualem deo, sed semetipsum inaniuit, forma serui sumpta, in similitudinem hominum constitutus, & figura repertus ut homo, humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod exaltauit deus illum, & dedit illi nomen quod est super omne nomen. Quæ Apostoli uerba, Christus illis indicat. Quia descendi de cœlo ut faciam non quod ego uolo, sed quod is qui misit me pater. Hæc est autem uoluntas eius qui misit me patris, ne perdam quippiam ex omnibus quæ dedit, sed recuscitẽ in nouissimo die. Vides quod quum in forma dei, se inaniuit, hoc est descendere de cœlo, quod non fecit uoluntatem suam sed patris, quod erat obedientem esse usque ad mortem, in qua nobis ministravit uitam. Et quod morte sua nos sit uiuificaturus, ita docet. Et omnis qui uidet filium, (hoc est, cognoscit filium dei ita se humiliasse usque ad mortem: diuinisq; uirtutes in terris operatũ) & credit in eum, habeat & uitam æternam.

Et postea clarius. Panis quem dabo caro mea est, quam EGO DABO pro mundi VITA, hoc est.

Mea caro erit uobis panis, eò quod propter magnam charitatem sponte, ut uos uiuificent, dabo eam in mortem.

Alienum scripturæ sensum ingerunt, qui hoc de Sacramento pane dictum allegant, sicut Theophylactus meus, quem citare dignatus est Urbanus Rhegius uir excellens mira eloquentia & eruditione, sed in

IOANN. OECOLAMPAD.

hac re minoris quam par sit (pace eius dixerim) iudicij. Nam, licet Theophilaetus Chrysoftomum in plerisque feliciter imitatus sit, hoc tamen loco infœlicissime. Verba enim Chrysoftomi sunt etiam hæc. Panem uitæ seipsum adpellat, quoniam uitam nostram & hanc, & futuram corroborat, Et fatetur quidem mysteriorum sermonem esse, sed non simpliciter, nam sequenti Homelia. 47. satis ostendit, quomodo sua de Sacramentis uerborum luxuries capi debeat, dicens. Quid est carnaliter intelligere? Simpliciter ut res dicuntur, neq; aliud quidpiam excogitare. Non enim ita iudicanda sunt quæ uidentur, sed mysteria omnia interioribus oculis sunt contemplanda, hoc est, spiritualiter. Hæc Chrysoftomus, id quod & clarius alibi monet, interiores oculi autem, ut panem uiderint, creaturas transuolant, & non de illo pane à Pistore cocto cogitant, sed, de eo qui dixit se panem uitæ, qui per mysticum panem significatur. Doleo autem eiusdem Urbani nomine, quod minus animaduertit non esse Athanasium, quem illius nomine citat, sed eundem Theophilaetum, qui etsi non contemnendus uir fuerit, in hoc tamen negotio nequaquam circumspexit: quam uis nec uerba illa conuincant: sunt. n. ex phrase Chrysoftomiana, qui libenter de Symbolis, tanquam de rebus quæ per Symbola signantur, loquitur. Ita & apud omnes Veteres inuenies corpus & sanguinem dici, pro sacramento corporis & sanguinis: de qua re satis dictum in Libello meo, neq; opus ut nunc repetatur.

Similiter

AD THEOBALD. BILLIC.

Similiter imposuit multis liber Cypriani nomine, de cœna Domini, quem suppositivum & adulterinum libri testantur omnes, quibus Cyprianus aliquanto notior. Nam ignobilis autor præfatur se suppressurum nomen suum, id quod neutiquam fecisset Cyprianus. Apparet fuisse monachum quendam. Sane nos hæc quæ ille obijcit, & alia quoque hinc inde collecta testimonia pridem expendimus, & olim quibusdam obicimus. Nunc certiores sumus redditi, quæ priscorum sententia: sed hæc obiter diluta sint. Redeamus ad ea quæ Evangelista inquit. Panis quem dabo Caro mea est. Hic videtur quæ utilitas carnis Christi, & quæ non, & quatenus profit uel non profit, quia. n. Caro Christi est, & pro mundi uita datur, credita uere pascit, At si in os ingeratur uel stomachum, minime profutura erat anime. Petri uel Mosis Caro, siue manducata, siue oblata nihil profuisset. Caro uero Christi: ut recte Cyrillus dicit, uiuificare potest, quia caro uerbo dei unita est, at tamen carnis presentia nihil ad rem facit. Nō poterant discipuli qui discebant tantæ carnis dignitatē adprehēdere, et propterea offēdebantur. Quomodo .n. Carnales in cruce gloriam, in stulticia sapientiā, in morte Vitā cognoscerent? Cessaturū autē erat scandalū, sublata è terris carne, quum pro insigni humilitate nomen accepit, super omne nomen.

Quod Evangelista sic dicit: hoc uos offēdit. Quid igitur? Si uideritis filium hominis ascendentem cō ubi prius erat, SPIRITVS est qui uiuificat, caro NON

prodest quicquam: dicere uult. Tunc apud ueros discipulos offendiculorum finis erit, quum uiderint diuinam potentiam, qua Christus resurrexit, & in caelos ascendit, & quum caro abesse ceperit: quia carnis praesentia etiam spiritui, ne mitteretur discipulis, oberat: & ueritas nihilominus in toto mundo fuerit conspicua, tunc indubitatum erit Christum esse filium DEI, & qui uerbis quae loquor in eorum corda fidem habuerint, uisus erunt spiritus & uita, hoc est, uirtutem conferent, ut spiritualiter uiuant, & iam non iuxta carnem sapiant. Et sic Caro mea uere illis cibus est, & sanguis potus, non alia manducatione quam fidei, quae non ficta, uel simulata erit, sed qua cor renascitur, deumque pie timere ac amare incipit, & saginatum memoria tam fidei, in opera prorumpit & gratiarum actionem. Haec enim unica manducatio Carnis Christi est. Nam in coena panem porrexit edendum. Quod si dicat quis edendum corpus, necesse est ut & tropicam loquutionem in uerbo comedite collocet: & propterea quia non est alia manducatio, non decebat diffinire panem esse substantiale corpus. Animaduerte etiam hic. Sicut non est uio lentus Tropus, quum dicis: Caro mea uere est cibus. Ita neque dum dicitur: Hoc est corpus meum. Vtrinq; enim disertè uerbo, EST, utitur saluator. Qui enim fide manducant, ijs non tantum indicatur res ipsa signo, sed per fidem obuenit, & obuenit quidem corpus, non ut praesens sit, sed ut nostrum: quamuis & ante a nostrum

AD TEOBALD. BILLIC.

strum. Et libenter fatebor adesse corpus, dum eius usus confertur et adest, nempe cognitio misericordiae patris, qui uerus conscientiae cibus.

QUARTVM. Quae utilitas cibi istius spiritualis? Cibus ille permanet ac permanere facit in uitam aeternam. Dicit enim: Qui uenit ad me non esuriet: & qui credit in me non sitiet unquam. Et ultra, Eum qui uenit ad me, non eijciam foras. Item: Qui ederit ex hoc pane, uiuet in aeternum. Et: Qui edit meam carnem, & bibit meum sanguinem habet uitam aeternam, & ego suscitabo eum in nouissimo die. Qui ederit me, uiuet propter me. Et: Qui manducauerunt Manna, mortui sunt. Qui ederit hunc panem uiuet in aeternum. Faciunt & haec testimonia ne in pane corpus esse, temere admittamus. Etenim uerba manifesta uidentur, & simpliciter promittunt uitam esuris & bibituris, et si semel quis comunicarit, habebit intra se fontem uitae, & non ultra erit opus illi ut comunicet. Praeterea duae salutis uiae erunt. Vna, credere quod in pane sit corpus ad nos uiuificandum. Altera, quod fides in Iesum Christum crucifixum nos saluos faciat. Ex hac coena igitur tantum reportare oportebat, quantum à cruce. Verum quomodo se probabit homo, siquidem illinc remissionem peccatorum expectat, quam non antea per fidem in mortem Christi assequutus est? Praeterea si corpus Christi eo modo manducabile & sanguis potabilis, ut dicitis, ne redundet in abstemios & infirmos maledictio, & conscientiae ne periclitentur, timendum,

quia dum sub illis Symbolis non edunt. Nisi ederitis carnem filij hominis & sanguinem eius biberitis non habebitis uitam in uobis. Si hic contendendo quis uelit certare, non deessent plana uerba: proinde gaudendum est, uerba hæc non pertinere ad coenam: quamuis si opinio consistat de impanato corpore, non uideo quomodo non totum hoc caput sextum ad Sacramentum pertineat: non enim absq; maximis causis, tantum operabitur miraculum.

QVINTVM. Quis dat hunc panem & à quo petendus? A patre qui in caelis, dicit enim: Dixi uobis, udistis me et non credistis: Omne quod dat mihi pater meus, ad me uenit. Item. Non Moses dedit uobis hunc panem de caelo: sed pater meus dat uobis panem de caelo, uerum. Et. Nemo potest uenire ad me, nisi pater meus traxerit eum. Est scriptum in Prophetis: omnes erunt docti à deo, Omnis ergo qui audiuit à patre & didicit & uenit. Et concludens sermonem, dicit: Nemo potest uenire ad me, nisi datum fuerit ei à patre. Habebunt ne omnes hunc panem? Minime: sed soli prædestinati, qui à patre trahuntur. Nemo igitur suis uiribus, uel agnitione scripturarum, uel suorum operum iustitia, illum sibi parabit.

SEXTVM. Quomodo & quando accipimus panem hunc? Dum non operamur cibum qui perit: nec mundum & ea quæ in mundo, uentre, honores, diuitias, addo & ceremonias, & quicquid sub Christo sectamur, sed magis desiderijs querimus filium dei, uirtutes diuinas ostendentem,

AD THEOBALD. BILLIC.

dentem, et dum omnia pro stercoreibus cum Paulo habemus, ut Christum lucrifaciamus.

Porro dum queritur quid faciendum? Hoc, inquit, est opus dei ut credatis in eum quem misit ille. Et, Amen dico uobis, qui credit in me habet uitam aeternam.

At si carnem Christi in pane querimus. Nonne ab hominis manu recipimus, quod ut donum à solo patre expectandum erat? Insuper si in pane triticeo fuerit, etiam alio modo quam fide in crucifixum, noster esse et manducabilis fieri incipit.

SEPTIMUM. Exemplis docemur, qui manducarint et qui non. Petrus manducarat carnem et biberat sanguinem, et propterea dicebat: Domine, ad quem ibimus? Verba uitae aeternae habes, et nos credimus ac cognouimus, quod tu es Christus filius dei uiui: quem gustum caro illi praeberit, quam profuerit, quantum oblectarit, nemo nisi qui et ipse à patre fuerit illustratus, norit. Iudas uero Hypocritarum typus inter discipulos non manducarat, sed diabolus erat, et manens, nimirum offendebatur, utpote organum irae et proditurus Magistrum, quem post tanta miracula adhuc pro puro habebat homine. Et hodie in posteritate Iudae uidemus, quantum à Christo desciscant, in quibus ne mica quidem fidei est. Tantum ex capite sexto, quo docemur, qui manducant carnem Christi, et qualiter manducari possit, unde non pauca sunt, quae conuincunt figurato sermone dominum in coena usum.

Annecterem & quæ Christus apud Ioannem in cœna de abitione sua ad patrem, de prodicione Iudæ, & quàm obsistat corporalis presentia aduentui spiritus paracleti. De unico præcepto Christianorū charitate, & de humilitate & patientia in aduersitatibus exemplo magistri: sed minus faciunt ad examinandū, qui nā germanū sensum in scripturis inuexerint, ultra ea quæ dicta sunt. Igitur ea relinquo. Vnū hoc tantum responderim quibusdam. Si fide sola beati sunt, epulantur & suriunt nunquā, uiuunt in eternū, ij qui uere fideles, etiā si cœnæ nunquam interfuerint. Quid opus isto Ritū Quibusdixerim, Quod hoc nomine potissimū adornari decebat. Amant .n. ij qui beati sunt, suam foelicitatem ceteris annunciare, & benefactori gratias agere, et quantum in se omnem populū ad gloriam dei attrahere, id quod alioqui fieri solet uerbi prædicatione et exhortationibus. Infirmi tamen humanæ indultum est aliquid in Symbolis instituendis, quibus maiori quadam celebritate, id quod scripturis & uerbis aliās ebuccinatur, nam sine illis in unā eandemq; religionem parū foeliciter cōitur. Proinde sanctissime obseruanda, in omni sinceritate, ueritate fideq; ac charitate. Si .n. diligimus Iesum, qui pro nobis mortuus est, fratres nostros & et eiusdē corporis mēbra, modis oībus iuuare & amare debemus, cui rei non parum seruit cœnæ usus. Et longe foelicus habitabit in nobis quàm in pane Christus Iesus, qui est benedictus in sæcula, Amen.

AD THEOBALD. BILLIC.

Ita mi Billicane, meo cordi uerba coenae offeruntur, ut
 in domino confido, & pie, & inculpate, ubi si & tu lu-
 cem admiseris, uidebis omnia quam speraras planio-
 ra. Caterum & Tertulianus meus excusationes tuas nō
 agnoscit, neq; .n. ita obliuiosum fuisse apparet, ut so-
 lennium istorum uerborum memoriam amiserit. Neq;
 in Marcionis persona loquitur, nā totus contextus re-
 clamat: & apparet quod occupatior fueris, quam ut
 omnia expenderes. Velim autem, ne putes contempti-
 bile argumentū, quod dicit hisce Symbolis ueritatē cor-
 poris Domini significatā aduersus Marcionitas. Nam
 & apud Chrysostr. & Hieronymum idem inuenies: con-
 ueniebat autem hic sermo illorum temporibus, quibus
 Manichaei non pauci inualuerant. Iam quid moratur
 id quod ad uxorem libro secundo scribit, dicens: Non
 sciet maritus quid secreto ante omnem cibum gustes,
 & si sciuerit, panem illum non credit esse qui dicitur,
 Quid urget hic? Possset ne porcus ethnicus inter sa-
 crum & prophanum discernere? Quid ille pronuncia-
 ret de margaritis? Quomodo sanctum panem corpus
 Christi diceret, qui Christū resurrexisse constantē ne-
 gat? Putas, quod & Luacrum regenerationis esse cre-
 diderit quod dicitur? Quoties doctores de Sacramentis
 loquentes admonent, initiatos scire, quid dicatur? Pro-
 inde, non tam facile moueri oportebat. Neque
 figuram coenae ita putat, ut inde ueritatem tollat: ne-
 que enim id figurae nomen cogit, alioquin & Christū

phantasma dices, de quo legimus quod figura repertus
 ut homo. Figuram enim dicimus quod similitudinē rei re-
 presentat, quod & signum uel sacramentum dicere
 poterat. Cætera supra diluimus: quare etiamsi in sentē-
 cia sua perseuerarit Tertullianus, adhuc frater noster
 erit CHRISTVS, ueram carnem nostram indutus,
 ut & nos uiuificet.

Porro, quod libellus Sueuorum meorum tibi arridet,
 nescio an apertis & uigilantibus oculis illum legeris. E-
 quidem ut non sim ualde importunus censor, mea senten-
 tia infeliciter dissimularunt se modestie & charitatis
 oblitos: nam qui concordie gratia scribunt, aliter Sti-
 lum instituunt. Condonet oro, & beneficiat illis Domi-
 nus, atq; utinam sola mea causa ageretur, quam uellem
 peius audire & tacere: sed ueritatis negotium est, quod
 negligere non licet. Respondi igitur illis, quantum de-
 dit Dominus. Qui conferent quid utriq; scripserint, for-
 tassis inuenturi sunt, Vtri magis candide.

Postremo quod & amicorum precibus me cōmendas,
 gratissimum mihi est, neq; mihi rem facere poteris gra-
 tiorum. Ab hoc officio ne desistas precor, nam & ego
 tui non obliuiscar. Faxit Christus ut & precibus, &
 exhortationibus in utilitatem ecclesie & gloriam no-
 minis sui, diu mutuam iuuenus. Vale.

Kalend. Fæbruarij.

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

SYNGRAMMA.

Iohan. Lachmannus Heylpronnensis, Erhardus Schne-
pfius VVimpineñ. Bernhardus Grieblerus Gemmin-
gen. Iohannes Geylingius Vlsfeldensis, Martinus Ger-
manus Firueldensis, Iohan. Gallus Sulcefeldensis, Vtri-
cus Vuiffacensis Suigerus. Iohan. Valtensis, Volsgan-
gus Taurus Orendelsalinus, Iohan. Heroldius. Iohan.
Rudolphi Orengiacensis, Iohan. Isenniannus, Michael
Gretterus. Iohan. Brentzius, & alij Hale Sueuorum cō-
gregati Ecclesiastæ, Iohan. Oecolampadio apud Basi-
lienses Christum prædicanti.

GRATIA, MISERICORDIA,
pax à Deo & domino nostro Iesu Christo
Amen. Cogit nos. Oecolampadi in Chri-
sto amicissime, charitas (p quã nos qui nõ
paucis Sueuie partibus Christũ adnũtiamus, ne cõtentio-
ni perniciosissime in ecclesia pesti studeremus, sancte ad-
iurasti) ut libello tuo, quem in uulgu, de expositione
uerborũ, Hoc est Corpus meum, edidisti, literis respon-
deamus. Cogit & FIDES, ut quæ credimus, loquamur.
Nam cũ ille tuus libellus de Coena Domini esset lectus,
quid nobis faciendũ esset? silendum ne? At fides in Chri-
stum crumpere ac sese orbi declarare etiamnum in me-
dijs tentationibus gestit, tantum abest ut uel eloquentia,
uel humana autoritate, à confessione deterreatur. Fa-
ctus est & nobis, ut propheta ait, sermo Domini ignis
exæstuanus, & clausus in osibus nostris, defecimus, ferre

IOANNIS OECOLAMPAD.

non sustinentes. An potius adito in orbem libello, nostram fidem tuæ opinioni è rationibus, audies proculdubio, qualibus collectæ, diuersam testaremur? Sed prohibebat charitas, ut te non ante admonitum per ora hominum traduceremus.

ANTISYNGRAMMA.
IOANNES OECOLAMPADIVS.
Ecclesiasticus, qui nuper HALAB Sueuorum congregati, pacem & ueritatem à Christo.

SI Christianis omnibus, fratres dilecti, par esset in cognoscenda ueritate, mentis acrimonia, uel in ea quam cognouerunt seruanda, fidelis constantia, uel si de sola nominis mei, iniuria liber uester ageret, satius ac consultius existimarem, profundo silentio expectare, donec intumescens ille uestri syngrammatis æstus, sponte defruescens, in seipso subsideret, quæ antisyngrammate periclitari, ne ultra uobis humani quippiam accidat: id quod & multo gratius. Neque enim tam male sedatum mihi in ferendis fratrum morositatibus ingenium. At quum uideam bonam hominum partem propensiores, ut sucata pro ueris recipiat credulitate temeraria, quam ut auidita sincero iudicio expendat, haud ausim committere, ut mea patientia neglectos se ulli querantur, si ueritatem,

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS.

tem, quam semel bene mihi conscius profiteri cepi, primo uestro occurſu fractus, ipse non agnoscere uidear.

Igitur nemo mihi succensuerit, denuo in lucem prode-
 unti. Iterum enim me neceſſitas euocat, & non minus,
 quam pridem. Quin potius conferatur, quid utrinq; scri-
 ptū, & ueritati faueatur. Apparebit, Vtri fidem uel opi-
 nionem ſoueant, utri firmitioribus utantur rationibus,
 id quod & facturos uos conſido. Admonuerim igitur
 principio prout mihi coniectare datum est, calorem il-
 lum, qui ossa uestra coquit, haud mediocriter suspectū.
 Vereor enim, quod neq; à uerbo Domini, neq; à fide uel
 charitate, fomenta quæ prætextit, sumpserit, sed magis
 prohibeat, ne insignia illa uestra dona, suis, ut antea so-
 lita sunt, fungantur officijs: fidei flamma pridem reluce-
 bat purius, Charitatis ardor pridem oblambebat blan-
 dius. Nunc incircumspectius taxantur quæq; nunc
 molestius exaggerantur suspiciones. Vt alia taceam, in-
 dubitatum est, non esse uestrum ignem de quo scribitis,
 eundem cum eo quo sanctissimum prophetæ pectus ex-
 arsit. Neq; enim Phasuris cõtubernio sum, Habuit enim,
 habebitq; semper, ut spero in deo salute mea, suã apud
 me dignitatem: uerbum domini, uel saltem eam, ne con-
 tradicrem. Proinde remittere licebat æstum istum im-
 modicum, & solita tranquillitate causam pensiculare.
 Nihil enim aduersus fidem uel charitatem attentatum,
 nihil iussum quod impium, nihil commissum quod cuius-
 piam animæ damnosum. Quæſita est gloria Christi,

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

quesita religionis nostrae sinceritas, quesita fratrum utilitas, Et unde ignis ille? Haud mirum si tantum charitatis specimen protulerit, ut prius admonere me dignarentur, quam orbi innotesceretis. Eam charitatem seruant & duces belli, qui depopulationem honestatam arbitrantur, si minas premiserint, & ijs, quod bello nequeunt, extorscrint. Minatae enim sunt, & uestrorum τῶν ψευδῶν ἑλφῶν (non enim omnes arguo) literarum, modis omnibus adendum libellum: & alia quae non dico, nisi Palinodiam canerem: neque ingratum fuisse id beneficij, quantulumcumque erat, si locum habuisset mea breuis, & unius diei responsio.

Qualiter autem excepta fuerit ea, si non aliunde, certum est ex precipitata illa uestri libelli editione, cognosci potuisse. Quae meo nomine, me non tam male habet: nam si rem poenitius inrospexero, non tam me traducit, quam ad ueritatem cognoscendam promouet, apud eos qui iudicio ualent, uos ipsos, quali tunc animo fueritis, delinians. Quamuis interim simplicioribus quiddam offendiculi inde suboriri uerear, propter quos, ut res postulat, ne & illos & uos contempnisse uidear, quantum ad innocentiam meam, & doctrinae ue'ritatem attinet, rationem nunc reddam. Animos praeparet DOMINVS, ut ueritatis fiant quam capaci sumi.

- 2 SYNGRAMMA. Patrem in Christo uenerandum haecenus, quotquot nostrum sunt, te agnouimus, quid nos non ut filios tuos tractasti? Vide enim quam belle conueniat,

IOANN. OECOLAM. AVTHORE

conueniat, ut tu primum non admonitis nobis in Ecclesiis nostris, quibus non nostris meritis, sed dei munere presumus, de Coena dominica dissidium excites. Dein uero ut charitatem seruemus multis argumentis suades.

Quod si tantopere ab alijs charitatem expectas, cur dissensionis semina prior iecisti? Pater aleam ponis & filios ludere prohibes.

ANTISYNGRAMMA. Ut nulla ducor penituntine, siquid beneficiorum meorum feliciter apud uos collocatum promeruit, quod me pro patre agnoueritis: ita nullum ingratitude locum relinquam, si immeritum, tanto prosequuti fuistis honore. Vtroque sane nomine licere mihi arbitratus sum, si non patris, certe amici et fratris officio fungi, communicando quicquid nunc aliquot annis in Ecclesiasticis doctoribus uersanti occurrisset, quod tardioribus: siqui essent: ad ueri indagandi frugem conducere uideretur. Neque hoc alienum a charitatis studio habitum est unquam. Proinde non uideo, quamobrem primus charitatis foedus ruperim uel quam aleam ludendam filijs proposuerim. Adeo autem integrum est pectus meum & pristini amoris tenax, ut cum non desint ex amicis, qui uobis tanquam seuerioribus succenseant, ego bene precer, & uestram deplorem in hac causa precipitantiam, licet interim aduersarios communes, tacito (ut aiunt) sinu, gaudere sciam. Vos amicitiae renunciare uidemini, ad quam seruandam hortatus sum, sed mihi perpetua erit, quantum in me est.

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

Neq; liber meus disidij seminariū uocari potest, apud uiros pacis & contemptores gloriae, quam uestram latēdem haecenus libenter praedicaui. Si ueritatis praedicatione sedicioso, quid Christo & Apostolis, quorum uestigijs nimirum ingredi uultis, seditiosius? Et si seditiosa, uobis sane seditiosa minime esse debebat. Imò nec ecclesijs uestris, quarum pleraeq; non sunt tantae, et in ijs admodum paucos opinor, qui librum uel legerint, uel legere potuerint, utpote latine editum, quod & ipsum pacis studio seruit. Fingam autem uerū quod contenditis, male me docuisse: non pertinet tamē ad ecclesiarum tumultus excitandos, quod ita traditur, ut ad solas seditiones & dissensiones tollendas natum uideatur, maxime in ecclesijs, quae Euangelium agnouerunt. Quum charitatem me seruaturum sim praefatus et illā libenter amplexer, meliora docentes non inuitus audiam, neminem in uerba mea iurare cogam, neminem Satanae tradam, quum dissensio mea contra charitatem non pungnet, & simplicitas sibi optima quaeq; polliceatur: quid tantū uos torquet? quur utrosq; facit is fabulam plebi? uereor autem ne & Angelis nauseam.

Sed dicite, qua in re uos offendi? cōtristat ne hoc, quod uobis NON ADMONITIS lucubrationem nunciari? Audite ut res adiderit. Scriptum à me librum de Eucharistia, cuidam ex fratribus, in uestro Syngrammate non recensito, significauit, indicans per epistolam amice, fratribus Sueuis me nuncupaturū eum, nisi id officij ingrātū fore existimet. Respondit autem is, nihil illis dis

applicaturū, quicquid à me ædi contingat sub illorum nomine. Itaq; suspicione carebat quenquã offensum iri, præsertim nullius nomine prodito. Nam caui diligenter ne quis mea causa periclitaretur. Me profecto nequaquã male habuisset, etiamsi nomini meo abusi essetis, modo id adueritatis manifestationẽ aliquo pacto fuisset cõducibile. Neq; uos tota Sueuia estis. Etiã eos, qui adhuc sub Pape tyrannide agunt, ueritatis et pacis studiosos uelim. Sunt et alij qui genua sua nõ flectūt Baal. Quid si Christianis omibus (quibus et scripto est) obtulisset, ut animus erat nisi ppeniori in uos fuisset studio? Oēs ne hostiatim antea monēdi erāt? Vnanimiter ne nõ admoniti mihi succensere nt? Quis legẽ illã statuerit, ignoro: nec tamẽ ignoro charitatẽ, nõ tã morosã, quin ad tãtillũ peccatũ coniueret, et uos! cõdonare aliqua ex parte uideam.

SYN. Vix dũ perniciosam Carlstadij hypocrisin effugeramus, et ecce tu eandem Camerinã (quãquam longe cruditiuſ) moues.

ANTISY. Amici, qui rē nouerūt, necessitatẽ non licẽtiã fuisse testabuntur. Scitis integro nunc anno sermonẽ de cœna Dominica per omniũ ora uolasse, nec declinare poterã, quin fidei rationẽ darẽ, præsertim hinc inde scripturæ locis inter cõcionandũ urgentibus, et plebe mirũ in modũ periclitãte. Quid ad hæc subsequutũ? Veritatẽ, mox ac doceretur, cõmitabatur odiũ. Odiũ uero erũpebat in quotidianũ cõuitorũ iliadẽ, qb; me usq; in hũc diẽ abluunt, non unius generis aduersarij. Expectabatur

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

disputatio, quæ à senatu Basilenſi Decreta, qualites ſpe-
 rabantur diremptum iri. Verũ publici tumultus, ut mul-
 tis alijs, ita & huic bono obſtitere. Interim nunciatur,
 quomodo quidam per Sueuiam, & Bauariam pro ſug-
 geſtu in nos debachentur. In Carliſtadium ſcribebantur
 libri, qui cauſam eius non ſolum, non ſubuertebant, ſed
 & confirmabant. Cæterũ, tametsi nihil nobis conſuetu-
 dinis cum illo eſſet, mox tamen Carliſtadianos quidam
 nos appellare ſunt auſi. Nulla ne tum occaſio erat fra-
 tribus nos commendare, & innocentiam ac fidem pate-
 facere? Nonne crudelitatis ſpecies eſt famã cum diſpen-
 dio ueritatis negligere? Silentio utiq; peccaſſem in tan-
 tiſ turbelis. Camerina (ſi ſic licet ueritatis indagatiõẽ
 appellare) moueri, & nondum ſopiri ceperat, cogita-
 re interim de ſalubritatis ratione, & diſſerere indecens
 fuerit?

A SYNGRAM. At Deo gratia, qui per miſericor-
 diam ſuam, quam in Chriſto Ieſu filio ſuo & domino no-
 ſtro adcepimus, nos erudiuit, ut aliena à uerbo Chriſti,
 non ideo meliora, & ueriora exiſtimemus. quod meli-
 us, ac eruditius dicantur. Neq; enim ideo cibus inſulſus,
 nobis ſapidus eſt, quod argenteo ad nos uasculo adſera-
 tur. Saporis nobis cura eſt, non uasculi. Et iubet Iohann.
 ut ſpiritus probentur ſi ex Deo ſint. Nonne hoc ipſo
 prohibemur, ne ad dictiõnis laruã, ſed ad uerbi ueritatẽ
 reſpiciamus? Proinde optime Oecolampadi planẽ nobis
 pſuaſum eſt, te facile pro agnata tibi modèſtia, imò pro
 Chriſtiano

IOANN. OECOLAMPAD. AVTHORE

Christiano candore, passurū, ut tantisper de pane et ui-
no Coenae Dominicae à tua opinione dissentiamus, dū do-
minus et tibi, et nobis τὸ θεῶν φρονεῖν dederit. Opta-
mus aut ut breui fiat, Nā si diutius dissentiamus, quid nō
malorū in Ecclesijs, uix dum ab antichristi faucibus ere-
ptis, expectandum erit? Minori periculo errat priuatus,
minori dispendio contendit uicinus cum uicino. At si er-
ret propheta, si Episcopus cū Episcopo contendat, quan-
tā Satanae deliciae, quantum tripudium? Nos ut sancte iu-
remur, in hac nostra causa nihil aliud querimus (quā-
uis in hoc non simus iustificati) quā uerbi gloriam, &
Ecclesiarum profectum. Eat nūc Satan & gloriatur uel
maxime in Ecclesia contentione esse, suo enim malo glo-
riabitur. Nam audemus ex hac amica dissentione diui-
no munere fructum longe maximū nobis polliceri. Dis-
sensit Paulus de legis onere cum Petro: sed ita, ut ea dis-
sensio facta sit noster consensus. Cur in hac causa, non
usq; adeo dissimilis argumenti, non eadem speraremus?
Sed nunc ad rem ipsam accedamus.

ANTISYNGRAMMA. Neq; eloquentiae, neq;
prophanae eruditionis titulos agnosco. Pro mea simpli-
citate, qd' sentio citra fucū eloquor & scribo, & prop-
terea non est quod imponi sibi quis à dictionis larua ti-
meat. Aperte scripsi, quamuis aliquanto durius. Certe
qui uestra cum meis conferent, mihi simplicitatis, uo-
bis eloquentiae studium tribuent, nisi discernere ne-
sciant.

ANTISYNGRAMMA. AD SVEVOS.

Deinde nullis opus precibus, ut à me dissentire liceat, id quod omnibus semper liberum feci. Oro tamen ut ne indigna Christo sapiatis. Habemus lucernam, habemus canonem, habemus gnomonem fidei & scripturas. Ille spectentur. Ego longe inferior, quam ut quisquam à me petat, ne mihi addictus sit. Neminem adigo, neminem urgeo: urgeat autem uerbum domini. Quod si omnino dissentienti animus, uidete ne id cum iactura charitatis fiat. Ceterum quod optatis, et ego ualde precor, ut breui unum ac idem sentiamus. Et adsis $\bar{\omega}$ deus charitas, & ipsa pax, ut uotorum fiamus compotes, ne gloriètur aduersus populum Dei sanctum, incircūcisi ac allophyli. Quero sane & ego PATRIS gloriã ac ecclesie utilitatem: atq; illa ipsa sunt, propter que periclitor, factus peripsema, nimirum ceteris mortalibus miserabilior, si me latete quapiã palpauero hypocri-
si. Res aut ipsa docebit, utri magis uerbi gloriã querat.

5 SYN. Principio causam uestrã de Sacramẽto coenae ualde suspectam reddit spiritus, initio sibi disfidens. Nam Caroloostadius huius pugnae κορυφαίον & pronomẽ Hoc, in hac locutione, HOC EST CORPVS MEVM ad corpus non ad panem refert, satis testantur libri editi. Sed cessit ille harena, & alterius est pila. Zuinglius uero referens HOC ad panem, in uerbo, EST, miris modis se torquet donec μεταμορφώσθαι, aut si mauult μεταμψυχώσθαι quidam, ex EST, SIGNIFICAT faciat. Tu tertius adcedens in tertia etiam dictione uirium
tuarum

IOANN. OECOLAM. AVTHORE

tuarum speciem exhibes, & ex corpore figuram corporis facis, quid hoc? Tria sunt uerba, ipsissima scz Helena, propter quam pugnamus, HOC EST CORPVS MEVM, & tres iam nobis pepererunt sectas? Non mirum est quod Esaias inquit: Dominum esse lapidem offensionis & petram scandali, quando hoc uerbū, litera quidem pusillum, sed re maximū tot ac tantos offendat? Si ex prole, hoc est, sectis aestimandus esset parens, deformem certe parentem iudicaremus, sed didicimus uerbū Domini summa ueneratione tractare, etiam si multis ruine occasione praebeat, non quidem sua culpa, sed legentium uel audientium imbecillitate. Et conuenitis quidē tu et Zuinglius, sed ubi manet Carolostadij Hoc? Aut enim ille male docet, referendo HOC ad corpus, nō ad panē. Aut uos à uero scopo aberratis, referēdo. Hoc non ad corpus, sed ad panem. Vide Oecolampadi, ò noster, ne quis nasutulus uobis hoc apophthegma occinat, MENDACIA SIBI NON COHAERENT, His uero, λογομαχία absit πραγματομαχία uolumus, utcumq; in uerbis dissentiamus, re tamē ipsa cōuenimus. scz panē nō esse corp⁹ Christi, et uinū nō esse sanguinem. Ita ne existimabitis causam uestram iustificatam, si in summa conueniatis? Quasi uero non & auri in corradendis opibus conuenirent, sed diuersa uia, hic enim furto, ille sycophantijs, hic parcitate sordida, ille turpib. obsequijs rem familiarem auget. Nonne ut opes corradant, conueniunt? sed diuersis uijs & modis

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

conantur. Veritas non ex dissentientibus, sed sibi consentientibus argumentis constat. Sed hæc quanquam magna ex parte spiritū uestrū prodant, missa faciamus.

ANTISYN. Longe alia probandorum spirituum ratio est, & uere spirituales in hoc negocio nos condēnare non poterunt. Periclitabitur ne fidei ueritas si pleriq; in scripturis nō assequantur, quantū oportet?

Non sine causa uaria spiritus sancti dona recensentur. Neq; parua res, quod spiritus prophetarū, prophetis subijciuntur: Non erimus propterea sectarū auctores, quod in uerborum interpretatione concordēs non sumus, nec propterea reiiciendum, quicquid recte sapuerimus, dominusq; reuelarit. Partius obsecro, alioqui & uos à sententia uestra decideris. Sunt & inter uos multi, qui rogati de quibusdam scripturæ locis, non mox idem responsuri sunt, modo non è commentario sapiant. Et in hoc argumento, sentiunt plus uobiscum Papistæ: et quidam ex uestris, in pane dicunt corpus Christi mortale, alij uero gloriosum, alij autē neq; humile neq; gloriosum. Et iterum, unus negat impijs præsentiam carnis Christi, alius uero non. Nunquid igitur & uos cedetis à principali sententia? Ante sesquiannum certe pauci similiter respondebant, nunc nescio quo oraculo commoiti maiorem concordiam audimus. Nonne & nobis uestrarum opinionum ambiguitas suspectum reddit spiritum uestrum? At uos tria uerbula nobis obijcitis, tanquā Helenam, cum uos in re ipsa uix tandem conueneritis.

Nostra

Nostra certe pugna non est propter uerborū interpretationē, sed propter gloriā Christi defendēdam, quæ minus constabit si uestram asseramus sententiam. Lubens ignouerim hallucinationem, in EST, uel in HOC uel in CORPVS, adde & in COMEDITE, modo salua sit rei ueritas, fideiq; ac charitatis nulla iactura. Vt nā erutæ essent trabes: de festucis propediem consulere retur. Trabs est impanari carnem Christi, uix festuca si non desit charitas, nescire in quo uerbo lateat tropus.

Equidem non despicio auream illam diui Augustini regulā, quā libro primo de doctrina Christiana tradit, sic dicens. Quisquis scripturas diuinas, uel quarūlibet earum partem intellexisse sibi uideatur, ita ut eo intellectu non ædificet istam geminā CHARITATEM dei & proximi, nondum intellexit. Quisquis uero talem sententiā inde dixerit, ut huic ædificandæ charitati sit utilis, nec tamen hoc dixerit, quod ille quem legit eo loco sensisse probatur, non pernitiose fallitur, nec omnino mentitur. Videtis multos, diuersas interpretationes, citra periculū adferri posse, & habere illos non admodum deformem spiritum? Oro, quot in locis eandem dictionem aliter reddiderunt Septuaginta, aliter Theodotion, aliter Aquila, aliter Hieronymus? En uarietate uerborum, adiuuamento fuerunt ignaris lingue Hebrææ, ut sensum facilius expiscarentur.

Nescio quas sectas dicatis, meo nomini, non opinor uel unam mulierculam addictam, cum subinde mihi si-

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

dem derogem, & Scripturæ omnes obedientes esse iubeam. Id ipsum facit & Zuinglius, & ni fallor, nec Carlsta dius detrectat. Ad Christum omnes mittimus, & nos nihili esse fatemur. Quomodo igitur sectas inducemus?

Ego me ipsum nec saluare nec docere possum & qua pompa, quo auditorio inflarer?

Et quid mihi Isaiam obtruditis. Christum nobis petram scandalis? Vbi ille docet in Eucharistia Christum factum petram offendiculi? Verbum CRVCIS, & predicare crucifixum Christum, & esse in Pusillo grege, hoc mundum irritat, hoc Sapientes sæculi infatuat, hoc Hypocritas blasphemare facit. At Christus impanatus (uenia detur uerbo) Idolum est, Idolum autem petra nõ est, Verum, Christus qui in cruce, idolum non est sed Petra est, in hunc qui offenderit, & cum suo honore non dignatur, in Petram facile impinget.

Nescio autem, qua ueneratione tractetis uerbum, qui circumstantias pungentesq; scripturas præteritis, & mordicus unam syllabam triumphantem à figurato sermone tanquã ab aspide fugitis. Si hoc est uenerari scripturas, uenerati eas sunt & ἱερωδομοσφῖτου & qui maxime infirmi, ijdem & maxime uenerantur.

Cæterum quod consensum nostrum in summa causæ, comparatione filiorum Belial & auarorum honestatis, intempestiuus factum sit

- 6 SYN Rationes tui libelli tractandæ erunt. Quod enim nos prima statim fronte errorẽ de corpore Christi suxisse

IOANN. OECOLAM. AVTHORE

suxisse à Petro Lombardo, alijsq; sententionarijs scri-
 bis, serio te scribere ut credamus, induci nō possumus.
 Nam qd' panē cœnæ sanctificatū uerbo Christi, corpus
 Christi pro nobis traditū pronunciemus, nō è Petro Lō
 bardo, neq; enim tantū honoris homini deferim⁹, sed ex
 ipsissimo Christi uerbo, & sacro eius ore hausimus. Nō
 est tanti aqūd nos uel Lombardus ille, uel Damascens⁹,
 ut illis adceptam feramus fidem nostram. Laborē corū
 nō contemnimus, hoc enim inuidi, nō candidi pectoris es
 set. At fructū laboris, in hac causa utcunq; in alijs scrip-
 serint, neq; enim nūc animus est uelle illos uel excusare,
 uel adcusare, domino obferimus. Certe quo cōsilio nos di-
 scipulos Lōbardi uoces, tu uideris, forte enim hoc nomi-
 ne apud pios causam nostrā, si nondū improbā, tamē su-
 spectam reddere conaris. Eodem animo ni fallamur, in
 Libelli processu, nostra cum execrabili Papistarū missa
 cōmittis. An quia probentur nobis, dū asserimus panē
 cœnæ esse corpus Christi impietates missarū? Nequaq;
 opinamur enim te huiusmodi quæpiam de nobis ne suspi-
 cari quidem, adeoq; maxima hæc nobis cura est ut uer-
 bo domini ab ecclesijs nostris tam horrendū ac fœdum
 idolum profligamus, & id quidem strenue conamur,
 dominus autem conatus promouet. Superest igitur ut
 hac unica causa nos à partibus Papisticæ impietatis, sta-
 re insimules, & fidem doctrine nostræ, imò nō nostræ
 sed Christi de cœna domini, apud pios, quibus omnia
 non tam uerbum quàm sacramenta, in ecclesia Papisti-
 ca suspecta sunt, perdamus. Attamen Oecolampadi, o

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

uenerande, absit ut hoc de animo tuo somniemus, probatior nobis est candor tuus, quàm ut tale quidpiam de te suspicemur.

ANTISYNGRAMMA. Mirum quàm fluctuat sermo uester. Non suspicamini, et nihil non suspicamini, Si non suspicamini, quid opustanta rhetoricatione? sin suspicamini, quid dissimulatis? Suspiciabor & ego, sed profabor libere. Qui contendere uult uel recedere ab amico, occasionem quærit. Non hoc consilio producitur Lombardus, ut suspecta sit causa uestra apud pios, sed cum uobis optime uelim, errorem istum, qui & uos ali qua ex parte tangit, prorsus abolitû cupio, eò enim pergit totus liber. Aperiam ergo & uobis consilium meû, In re inuidiosissima, & apud tam teneras, imò apud tâ crassas aures, ut à contemione longissime abessem, argumentum quæsiui maxime pacificum. Et opinor qui factum digna trutina expenderit, statim odorabit, hoc pacis studio factum. Vos autem nunc uestra conscriptione, in harenam progredi me cogitis. Bene, si Lombardû nõ agnoscitis Præceptorem, quod non ignorauit (fæliciores enim præceptores sortiti estis) quid agnoscitis culpam innocentes?

Et quid tam egre fertis, quod cum papistis coniungamini, si tam diuersi ab illis estis? Sed hoc minus grauat, nescitis enim inter quos & ubi locorum agam, & quod satis faciendi duabus factionibus una opera animus erat. At uideo quod nunc uobis se iungunt Papi-
ste,

ste, uosq; collaudant ac in precio habent, & uobis propugnans spectatores, tantum non ignoscunt, quicquid iactura à uobis haecenus fecerunt. Vereor, si domino errore illo diutius populum diuexari permissuro, uictores Papistae uobiscū fuerint, processu temporis non magno, laborem nostrum omnium minores, quam sperabatur, daturum fructus. At quum uel uos illis, uel illi uobis iunctis copijs contra nos stetis, quum non utrosq; aggredere & suis utriq; uulneribus, quando à me petiti fuerint, cognoscent: sed non oportebat in his nugis morari.

SYN. Sed inquis, superstitioni & hypocrisi ansa 7
omnium maxima datur, si credamus panem esse corpus Christi. Age, nemo pius Idololatriam uerius dixerimus: quam superstitionem qua haecenus panis coenae tractatus fuerit, probare potest. Nam Christus inquit, non ueni ut mihi ministretur, sed ut ego ministrem. Sic panis per uerbum corpus suum tradit, nobisq; donauit, nō ut ipsi inseruiatur, sed ut nobis inseruiat, ut edamus & bibamus, ut conscientiam nostram confirmemus: quomodo enim panis coenae conscientiam confirmet, post sequetur.

ANTISYN. Quando uestram opinionem ab Idololatria cupitis uindicare, uellem eam uberius proponeretis. Si caro enim in pane substantialiter est, uere impanata est, & confectaneum etiam deum impanatum. Corpus enim illud à deitate non separatur. Iniuste igitur ei cultus denegatur, ubi ubi nobis occurrit.

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

Neq; fidelis mens à cultu abstinere poterit, At deum im-
panatum colere, cum non sit deus ulli creaturæ, quàm
carni Christi addictus, non caret falsa religinne.

Dicitis, carnem dari non ut illi ministraretur, sed ut
Christus ministret nobis. Libenter cōcedā, sed nō eo mo-
do quo uos dicitis, ut propterea sit in pane. Nam scio
quod se & hodie præcingit, & panem in regno cælo-
rum ministrat, conscientias credentium pascens. Porrò
tempus obedientiæ, hoc est ministerij Christi morte con-
summatum est, de quo dixit, non ueni, ut ministretur mi-
hi, sed ut ministrem, Postquam enim resurrexit non mi-
nistrat, sed regnat & gloriosus in cælis gaudet. Pro-
bare autem oportebat quod in pane conscientias præ-
sentia sua pascat. Pleriq; enim hoc constanter nega-
mus, quia sine uerbo dei dictum est.

- 8 SYNGRAM. Iam ut maxime hypocritæ pane cœ-
ne abutantur, num igitur non erit corpus Christi? An
quod ansam præbeat superstitioni, negabimus eum esse
corpus? Eadem certe ratione Christus, nō esset Christus,
nec filius dei. Nam propterea quod filiū dei se fecerat,
clamarunt crucifige. Abusus rei, ueritati eius nihil adi-
mit. Abutuntur & impij uerbo domini, num propterea
pernegabimus uerbū domini esse? Quàm impie tracta-
runt Iudæi Christū alapis, flagellis, & cruce, lippis &
tonsonibus notum est, an ideo Christus nō erit Christus?
Eò quod ad has impietates prædicando se esse Christū
seu filiū

seu filiū Dei ansam præbuerit? Iniquū ne factum interpretabimur, si enim priuatus uixisset, nullo publico munere sanctus, iuxta mundi rationem nullam in se sciendi occasionem dedisset, iam cum prædicarit, & miraculis inclaruerit, reijciemus ne in Christum Iudæorum scuitiam? absit longissime. Ad eum modum de pane cœnæ differere licebit, iniqui enim iudices essemus, si superstitionum, impietatum, ἰδωλολατρίαν idololatriarū causam in panem, qui corpus Christi est, reijciemus. Quasi uero panis ideo non esset corpus, quod caro superstitionis fula sit, quæ solet non nunquam etiam num ex deo idolum facere, dum in deo quarit nō quæ Dei, sed quæ sua sunt. Malum igitur erit deum esse deum? Nonne & plerique hypocritæ è diuo Valentino, aut alio quopiam sancto idolum faciunt, sed propter alienam hypocrisim, Valentinus si modo quispiam est hoc nomine è sanctis uocatus, non è diuorum numero proturbatur. Proinde quantum ad hanc rationem adtinet, adhuc stabile manet, panem cœnæ esse corpus Christi, iuxta uerbū Christi.

ANTISYN. Argumenta illa uestra sunt, neque enim ita colligo, Hypocritæ abutuntur pane cœnæ ergo non erit corpus Christi, scio tamen hodie gloriosorem Christum, quàm ut ab illis se uel tangi uel edi carnaliter sinat, qui & resurgens muliercule piæ tactu propter incredulitatem interdicebat. Erat tempus quo humiliabat se Christus, nunc impiorum manus adeo euasit, ut illorum auiditati impiæ nullo modo ni-

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

nistraturus sit. Tametsi mihi neutiquam contemptibile uideatur argumentum, Christum corpore suo Hypocrisi nostræ nõ seruire, qui ueritatis est doctor, ut ut benignitate eius abutamur. Didicimus autem plerique (ignoscite oro fratres, res enim alios spero, tangit) pulcherrime in cœna simulare & fateri nos credere toto corde, cui toto corde refragabamur.

9 SYNGRAM. Nam quæ de miraculorum generibus ex Augustino adfers, sic adcipimus ut obiter citata, non ut credamus ea te proposuisse studio improbandi nostra. Quanquam enim Augustinus panem speciem dicat, peracto ministerio transituram, non tamen negat panem id esse quod est, nempe corpus Christi, id quod ex priorib. colliquescit, nam quod serpentem illum æneum in eremo exaltatum speciem aliquantulum mansuram uocet, nimirum serpentem finit esse quod est.

ANTISYNGRAMMA. Imò non sunt temere dicta, nec infideliter proposita dicetis, si illum consuleritis. Sed ideò fortassis non improbabunt uestra, quia Augustinus, Augustinus est, & non Matthæus uel Lucas. Contemnatur igitur, quia nõ stat à parte uestra, nam quod uos dicitis esse supra captum nostrum, hoc ille dicit planè intelligibile: & quum uos miraculum maius ponatis, quàm sit creatio mundi, ille miraculum esse negat. Hactenus Augustinus uir acutioris habitus est ingenij.

10 SYNGRAM. Porrò quid panis cœnæ sit, pulchre

IOANN OECOLAM. AVTHORE

chre nobis etiam manifestum fit ex collatione cum ser-
 pente aeneo. Sic enim Nume. 21. legitur. Loquutus est
 DOMINVS ad Mosen, Fac serpentem aeneum, & po-
 ne eum pro signo, qui percussus aspexerit eum, uiuet.
 Quid ergo serpens est? an solum serpens? an solum sig-
 num? Nequaquam, sed serpens est, uel signum SA-
 NANS: unde hoc habet? an quia serpens? an quia aene-
 us? non, sed quia hoc uerbū habet, QVI PERCVS-
 SVS ADSPEXERIT EVM VIVET. Ita
 spiritus in Psal. 106. intretatur, Clamauerunt, in-
 quit, ad dominum cum tribularentur, & de necessitati-
 bus eorum liberauit eos, Misit uerbum suum & sanauit
 eos: Non ait misit serpentem, sed uerbum. Quale?
 hoc scilicet, QVI PERCVSSVS ADSPEX-
 ERIT EVM VIVET. Igitur adcedente ad ser-
 pentem hoc uerbo, tale fit serpens, quale uerbum est,
 manens interim & serpens & aeneus & signum, sed
 & sanatiuus est. Ita loquendum est de pane coenae do-
 minicae. Is enim panis ut maxime pistus sit in fornace, ut
 maxime & stomachū pascat, talis tamen fit, quale uer-
 bum est, quod ad panem, ut ita loquamur, adcedit, uer-
 bum autem est, HOC EST CORPVS MEVM
 QVOD PRO VOBIS TRADITVR. Iam
 ut serpentis uerbum sanationem ad serpentem adtulit,
 cur non ita coenae uerbum corpus ad panem ferret?
 quando ut serpentis uerbum in se uim sanandi posside-
 rit, ita & coenae uerbum secum possideat corpus Christi

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

fiti. Nam tropum non esse, nec in dictione EST, nec in nomine CORPVS, postea conuincemus. Vides autem clarissime uir, nos pinguisima, quod aiunt, Minerua, nostram sententiam declarare. Proinde animo grato tuleris, si quando minus uerborum parci fuerimus.

ANTISY Vtinam allegoriam serpentis aenei, non in alium sensum quam Christus apud Ioannem docuit, afferretis. Ibi Christus exaltatus est serpens æreus ascensans, Christus in cruce sanat fideliter aspicientes, propter fidem. In cruce, in cruce exercenda est fides. Hæc, hæc, uia est ad ueritatem & uitam. Vbi legitis promissionem sacramentis datã, ut hanc uim habeant? Ritum enim illum sacrosanctum instituendo, Christus promissionem dedit credentibus in mortem corporis pro ipsis traditi, non in Esu panis. In æternum non probabitis talem substantia panem, quale uerbum: sed uidebimus quomodo sitis probaturi: neq; ostendetis talem serpentẽ, quale uerbum.

Misit inquit dominus uerbũ & sanauit eos, quibus misit non serpenti, ut uim ille haberet reconditam, & in substantia sua nous ui dignior fieret, sed ut significando futura mysteria, misericordiam domini doceret: misit autem DEVS hominibus uerbum, hoc est, per uerbũ declarauit uoluntatẽ misericordie sue & hoc signo serpentis, quo morbum suum agnoscebant & uirulentum animal absq; ueneno cernebant, fidem ac obedientiam eorum excitabat. Equidem si nõ puro diuini uerbi iussui
acceptum

IOANN. OECOLAM. AVTHORE

acceptū ferrem, sanatos saucios, malle id angelis quāms
 Serpenti, eò quod per illos plerāq; miracula Deus ope-
 rari dignatus sit. Etenim si ea uis serpenti fuisset indita,
 male egit Ezechias, qui tanto deo populum suum pri-
 uauit. Nam si uerbum substantiali modo serpenti aereo
 deus uniuisset, ut serpens non solum esset æneus & sig-
 num, sed ex præsentia & unione uerbi sanatiuus, non
 peccassent illi Idololatæ: sed non peccauit sanctus Rex
 qui sciebat æreum serpentem nihil aliud esse quāms sig-
 num, misericordia autem Dei saluatos quotquot à ser-
 pentis ictu seruati.

Iam quod cœna uerbum habet, non habet, ut sibi da-
 tum, sed ut signum, quod significet quid alijs promissum,
 uel in alio factum. Admonet enim nos cœna beneficij
 per mortem Christi nobis exhibiti, non ipsa beneficium
 præstat. Admonet quid nobis, non quid sibi promissum.
 Videte autem quāms arguti dialectici sitis. Datis serpen-
 ti uim sanandi, pani uero non conceditis, & fit deterior
 conditio panis, quāms serpentis, aut, si dabitis pani uim
 redimendi, quia secundum uos corpus est. Frustra di-
 cetis crucifixum Christū quem prædicatis. Tradi enim
 pro nobis, uel frangi pro nobis, est redimere nos. Hoc
 uerbum soli corpori datum est, memoria autem cœnæ.
 Beneficium in cruce, cōmemorationem autem in cœnā
 querimus.

SYNG. Itaq; Augustinus cum panem transituram
 speciem uocat, non negat Panem non esse Corpus,

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

quemadmodum nec serpentem negat sanatiuam uim habere (nō qua serpens est, sed qua uerbum habet) quāuis eum speciem uocet, aliquantulū mansuram. Porro hinc opinamur, nunc maxime cognobile esse, quæ sit ratio sacramenti, uel panis coenæ.

ANTISY. Augustinus nouem genera significatio-
num ponit, & in nullo uult rem signatam eiusdem cum signo substantiæ, ita ut res significata uniaturo signo. Et in his panem mysticum inter postrema numerat, eō quod in eo minus miraculorum. Nec inficias eo, alicubi illum, panem uocare corpus, & ego ita libenter appello, sed ut ille interpretatur in Epistola ad Bonifacium ac alijs locis, ita & sentio, nempe quod sit sacramentum corporis. Qui mos loquendi ecclesiæ familiarissimus, & ipsissima mea sententia.

Quid est autem dicere, qua uerbum habet? Nonne dum sic loquimini principium petitis, quo morbo solos contentiosos, non precones VERBI PACIFICI laborare deceret. Nam de hoc inter nos controuertitur, an hoc uerbum ideō dictum, ut panis sit substantialiter corpus, uel dictum, ut panis significet corpus. Et si admittitis eatenus accepisse uerbum, nemo est qui negat, uel contendat. Et Augustinus uim sanatiuam non tam serpenti quā diuinæ uoluntati, uel angelis tribuendā existimat. Tametsi interim ad exercitamentum fidei, serpentis spectaculum præbitum sit.

12 SYNG. Calumniantur enim multi, quod in pane
eiusmodi,

IOANN. OECOLAM. AVTHORE.

eiusmodi, quæramus fidei confirmationem, conscientie solatium, peccatorum remissionem. Inquiunt enim signa exteriora non posse esse conscientie firmamentum, & fidei robur: Sed dumtaxat fidei protestationes, si quidem carnalia in spiritualia nõ agunt: prudentes scilicet homines, & maxime salutis nostræ sitientes, ne ponamus spem & fiduciam super arenam, formidant. At nos recte sentimus, illi autem non recte sententiam nostram intelligunt. Sacramentum enim cœnæ symbolon esse et communionis protestationem quis negat? Adsentimur patribus qui & communionem & ὁμοῦ ἐῖς ἃ ἁγῶν ἡμῶν nos carunt, unde & Christus in eadem Cœna plura de dilectione, plura de fratrum cõmunionem differuit, quàm aliis unquam. Sed quia cœna Domini, non solum panem cõmunionis Symbolon habet, sed & uerbum, non iniuria conscientie solacium, peccatorũ remissionem, ac fidei robur in cœna quærimus.

ANTISY. Vbi uos consolationem quæsieritis nõ contendo, sed scio magnam partem plebis omisso uerbo, signorum mancipium fuisse, & ab elementis huius mundi pependisse. Ceterum in signis fidei confirmationem quærere, perfectioribus indignum iudico: rudibus sicut deo, ut meliora addiscant relictis ijs, quæ periculosa ac damnosa sunt. Regnum enim Dei & gaudium in spiritu sancto in nobis est, & intra nos erit.

Iam recte docetis materiam illam panis, addite & carnẽ, si a sit, nihil prodesse, sed qua uerbũ habet, fructu

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

non carere. Non contradico uerbum ad exercitamentum fidei non nihil facere. Vnde quia & cœna non solū uerbum habet, sed & ipsa uerbi uice est, signandoq; loquitur, quod illud insonando significat, pijs mirabiliter intus operante spiritu sancto, prodest. Est enim uerbum externū organum, & ut aiunt, uehiculum spiritus. At ut uerum solatium capiamus, ut uere doceamur, ut uere ungamur, ut uere remissa nobis peccata sciamus, necesse est, ut simus θεοδιδάκτοι, & spiritū habeamus docentem clamare, Abba pater. Nam inde & nomen habet ἡ παρακλησις, eò quod inhortetur nos, & consoletur, quem abiens hinc Christus opulentiùs daturū se promisit. Testari charitatem oportebat in sacramentorum perceptione, & iam nos pastos consolatione in Christo, & propterea ἐν χάρις εἶναι. Internarū enim rerū ueracissimæ protestationes Christianis sunt. Quemadmodū adultus baptismum polluit, si non eū antea spiritu perunctū prioris uitæ peniteat. Ita & is qui corpus indigene edit si consolationem non in ipsa passionis fide reperit, antequam accedat, ualde periclitabitur, nisi miraculo quodā à spiritu Dei uisitetur, sicut si antea se probauerit tantis externis admonitionibus, quibus adiunguntur internæ, nimirum multum proficit quamuis interne, id ipsum etiam absq; signis, plerūq; efficacius operentur. Quia corda pia uerbum illud in corde fouent, & bonum thesaurum reconditum habent.

13 SYNGRAM. Siquidem in uerbo hæc uniuersa
sa repe-

sa reperiuntur, modo quis uera fide querat, uerbū enim solatur adflictos, erigit deiectos, fidem confirmat, breuiter, omnia dei bona nobis adfert. Iam cum panis cœnæ hoc uerbum habeat, HOC EST CORPVS MEVM, QVOD PRO VOBIS TRADITVR. Quo confirmatur conscientia, & peccata remittuntur (uerbum enim est filij Dei) quid prohiberet, quo minus hæc eadem in pane quereremus? quando panis cœnæ iam nō solum panis sit, sed uerbū habeat, Hoc est corpus meum &c. nec nos fidei robur in pane qua panis est querimus, sed qua uerbum habet.

ANTISY. Quod multū præstatis uerbo non uitupero. Sed uidete ne aliorum, quàm quo debent trahantur uerba DEI MAGNI, id quod uobis nō usq; adeo curæ est, sed simpliciter inculcatis uerbū habet. Nec probatis quod hoc modo, ut dicitis, habeat.

SYN. Quemadmodum & ciuiliſ quepiam cœna symbolon est ciuiliſ amicitia: Sed & confirmatio eius est non qua cœna est, sed qua amicas pollicitationes, aut si nihil aliud, confabulationes habet.

ANTISY. Si intra hos cancellos uos continuissetis, non tam longe à meta uos abesse iudicarem. Conuenimus in hoc quod amicis promissionibus pascimur. At ille non inserunt corpus pani, hoc, quo dicitis, modo, sed semper ad memoriam passionis eius, absentis in quâ, quantū ad corpus attinet, inuitat: et uel ad gratiarum actionem, uel ad uitæ emendationem compellunt,

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS.

15 SYNGRAM. Præterea longissimo interuallo intersunt sacramenta, quæ Gedeoni & Ezechie contigerunt à sacramento cœnæ. Veterum enim miracula uerbum confirmant, sicut & Christi uerbū miraculis confirmatum est. Panis autem cœnæ non uerbum confirmat, sed à uerbo confirmatur. Ad hæc miracula alia quæ facti miracula sunt, non uerbi, fidem confirmant, propter factum, non propter uerbum. Cœnæ autem symbolon confirmat fidem, non propter factum, sed propter uerbum. Iam ut quoduis uerbum dei miraculum est, ita & cœnæ uerbum, Nemo enim negauerit Cœnæ uerbum esse Euangelium.

ANTISYN. Si pro miraculo habetis quod rarum, doleo uerbum dei apud uos, quibus illo nihil frequentius esse decebat, miraculum esse. Sin pro re ardua & admirabili, non apposite cum raris illis signis, & ad confirmationem datis confertur. Etiam hodie humanæ imbecillitati magis necessarium est, uerba miraculis, quæ miracula uerbis confirmari. Vnde illa miraculorum uanitas? Somnijs simillima sunt, quæ dicuntur. Nescimus enim aliquid in toto naturæ rerū ordine, quod hic aliter se habeat, neq; uerbum quod affertur, hoc cogit, cui ad credendum parati essemus.

16 SYN. Audi ergo quid Paulus dicat Roma. 1. Euangelion est potentia dei ad salutem omni credenti. Audiemus ne, & in hoc loco nouam uestram expositionem. Euangelion (quod & literas & syllabas & carnales dictio-

ditiones habet) non esse potentiam dei, sed significare? An nõ talibus expositionibus euerteretur tota laus Euangelij? Et ut planè intelligas quale miraculum in pane & calice cœnæ adseueremus, adpertius & crassius demonstrabimus, Christum proculdubio non solum ueracem, sed & ipsam ueritatem credis. Inquit enim, ego sum uia, uita & ueritas: adeoq; se ueritatem esse declarauit, & signis & miraculis & resurrectione, & spiritus sancti missione, hæc enim omnia ueritatis Christi σφραγίς & sigillum sunt.

ANTISYN. Quod & prolaticijs uerbis uim quandã plusquam humanam uindicatis, substantiali modo internam, non capio: neq; probatũ est. Operatur scilicet deus per uerbum, ut per organũ, ipse in sua interim fœlicitate quietissimus, idẽ in omnibus & extra omnia. Vnde & præsentiam eius uerba & sacramenta, ac omnia ipsius opera testantur, nec tamen propterea tanquã præsentia dei, magis mirabilia sunt, nisi quatenus organa sacrosancta sui officij dignitate nobis adeo grata ut planè humiliant & religiosius tractentur.

Iam hoc ad Rho. i. Euangelium est potentia dei omnimodis credenti non ita exponimus, ut Euangelium quod literas & syllabas habet, significetur esse potentia sed qd' in annunciatione Euangelij elucescat potentia dei, quæ nimirũ obscuratur, nisi uerbũ doceatur. Fatemur enim libenter uerbũ esse uehiculũ spiritus sancti, ut per illud operetur, sed operationis modus longe præstantior est,

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

quàm spiritus sanctus sono interim additus putetur. Neque hoc Paulus docuit, sed uoluit dicere, se non pudere Euangelij eò qd' sciat nō nisi per Euangelij administrationem salutē contingere. Porrò quū humanæ naturæ soli, in persona Christi uerbū substantialiter uniat ur, ita ut possim dicere DEVS VERBUM EST HOMO, absit ut de ulla creatura in hunc modū uerbum deum prædicem, ut si dicam, hoc uerbum externum est uerbum dei, uel hæc scriptura est uerbum dei, facilius persuadebo mihi quod mentem uestram non capiam.

Scio quidem. 1. Thess. 2. Paulū dicere, cun accepissetis à nobis uerbū auditus dei, accepistis, nō ut uerbū hominum sed sicut est, uerum uerbum dei. Item Rho. 10. fides ex auditu, auditus autē per uerbū Christi: & in multis alijs locis, quod ideo dictum est, quia nō humana, sed diuina doctrina tradita est, & quod exterior uox assumat in se imaginē uerbi interni à sancto spiritu excitatam, illamq; significet ac annunciet. Atqui operatio illa dei tam pura est, ut substantiua illa prædicatio locū nō habeat, quæ nobis innumeris hypostases produceret.

Quid tunc gloriæ diuinæ reliquum, si dei inuervationem, impanationem, inliterationem, & in sacramentationem audiamus? Qui intellectus etiam gentibus, quæ non omnino brutæ, grauis fuisset.

Et expositores totam laudem Euangelij omnisq; scripturæ semel euertent, hi nō solū qui minus dicūt, sed & qui præter scripturæ mentē hyperbolas asserunt, quibus ne-

bus nescio quò tandem uolabunt labia magniloqua.

SYN. Iam cū Christus ad paralyticū siue ad peccatricem mulierē dixit. Remittūtur tibi peccata tua: nōne in hoc breuissimo uerbo, remissio omnū peccatorū includitur, & inclusum ad paralyticū et peccatricē adfertur? Præterea cū iussit Apostolos pacē optare domui in quā intrarent, dicentes. Pax huic domui, nōne in hoc uerbū, PAX HVIC DOMVI, pacē inclusit, & quodammodo pacem uerbo captiuam dedit (pinguiter enim loquimur ut intelligamur) quā uerbo inclusam ad domus inhabitatores Apostoli obtulerūt? quis sanus hæc negaret? Ad hæc, cū inquit, ego sum resurrectio & uita, nōne hoc ipso uerbo auditori adfertur uita et resurrectio, nō imaginaria sed uera, sed tali, quali resurgimus & resurgemus, si uerbū adcipiamus? Ita cum ait, Ego sum Dominus deus tuus, nōne hoc uerbo DEVS TVVS, donat se dominus totū, unā cū omnibus suis bonis? Non enim potest esse deus, sine sua bonitate. Proinde cum se donat uerbo, omnia sua donat.

ANTISYN. Colligitis pluribus exemplis uerbis insitam energiam. At ego dum fidem meam exploro, fidem etiam aliorum qualis sit, inuenio. Non enim simpliciter attendo quod sunt uerba, nam sic parum me recrearent, sed specto quod sint optimi & maximi DEI, promissionē, quæ fallere nequit, annuntiantia. Itaq; fiduciam meam uiuat misericors dei omnipotentia, qui nō tam sono q̄ sua diuina ueritate mihi uult esse propitius

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

Sic & pacem recipio, & deum ipsum. Non est enim alia inclusio quàm quod significatur, id quod non solum uerbis, sed & nutibus fieri posset.

18

SYN. Simili ratione, cum Christus dixit: CORPVS MEVM PRO VOBIS TRADITVR, et SANGVIS MEVS PRO VOBIS EFFVDITVR, nonne in hoc uerbum, corpus & sanguinem conclusit (absit uerbo inuidia) usq; adeo, ut quicumq; hoc uerbum adripiat & credat, fideq; teneat, arripit, adcipit, habet & tenet uerū corpus, & uerum sanguinem Christi, eum scz qui nobis effusus est, non spiritualem, sed carnalē? Siquidē sanguis spiritualis non est pro nobis effusus, sed carnalis.

ANTISY. Et quæ illa consequentia, obsecro, nūc enī dialecticē dedidici. Donat se deus per uerbū, igitur & donat se uerbo, & antea se uerbo inclusit. Admittitis ne & has illationes? Rex per literas suas regno me donat, igitur & mortuis literis regnū donat: & quomodo regni capaces erūt literæ? Donauit Pater mihi filium, unde exulto, nū donauit & libro meo, in quo doceri donationē inuenio? Sic dicite, quomodo donauit panni & uino? Videmini hæc incōsideratius protulisse. Porro si corpus & sanguinē donari dicetis uino, & sanguini, ut rex literis regnū includit, quò filiū donat, placetq; manere intra hæc septa. Iterū res plana est, et nulla opus contentione, solisq; uerbis dissidemus. Quid refert quomodo loquutionē baptisemus, siue tropica sit, siue proprias

pria? Verū est, qui arripit fide ab INTERNO DOCTORE uerbum hoc. Verbū caro factum est (ut nō in solo isto moremur : Hoc est corpus meum, quod pro uobis traditur,) qui credit, inquam, habet uerum corpus & uerum sanguinem Christi: nam & membrū Christi est incorporatum illi os ex ossibus eius. At nolo eam uel panis, uel uerbi externi dignitatem, qua nobili ora forent quouis angelo. Non enim apprehendit Deus angelos, uel ullam creaturam aliam præter hominem.

SYNG. Iam cum solum uerbum tantæ est energie ut ad nos adferat corpus Christi corporale, illud scilicet quod pro nobis traditum est, & sanguinem corporale qui pro nobis effusus est, cur nō eandē energiam retineret, cū ad panem et calicem adcedit? An hoc uerbū, corpus pro te traditur, cōtinet corpus, et auditori id ipsum adportat. Cum uero adcedat ad panem HOC EST CORPVS QVOD PRO VOBIS TRADITVR, non eadē retineret quæ ante? Panis ne aliquid uerbo adimet? absit, sed uerbum ad panem fert, id quod in se continet. Continet autem corpus Christi uerū corporale, proinde fert & corpus ad panem.

ANTISY. Arguitis perpetuo à non concessis. Verbum, inquam, dei nullam creaturā assumet, hominem semel assumpsit, neq; corpus sonum assumet articulatū, quo tanquam uehiculo : ueniam profor : gestetur. Inauditum mihi hætenus fuit, corpus Christi corporale esse in uerbo, sicut ipsum in sacramento tradiderunt. Sanè

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

iuxta meam assertionem non est quod obstat, quin sic se res habeat, ut argumentamini. Sed nō debebam oppugnari à uobis, si non dissentiretis. Sed dissentire uos diligentià uestra coarguit. Igitur fœlix contentio, olim corpus Christi corporale in sacramento tantū in terris putabatur, nunc etiam absq; sacramento, in uerbo corporale adest. Aut si aliter uobis uidetur, dicite. **QUI TOT** estis ac tanti, unde hoc probabitur quantū satis? Unde recipietis uerbū, quo uerbo corpus asseretis? Discubuit ne Christus in Euangelio uestro, & loquutus est sermo, nem, & dixit, hoc .i. sermo est corpus meum ubi religio cogat, **EST** substantiue exponi? Verbum dicitis id qd in se continet, ad panem affert. Hoc est boni fratres, qd probari cupimus, ut ubi ubi uerbū ac diuinitas, illic sit & corporis ueritas. Siquidē proprie loqui uolueritis, nisi forte, ibi etiā dicatis pedes hominis esse, ubi ubi eius animo, unde pbabitur et in corde esse pedes? Et quomodo hoc consequetur? Ad nos defert corpus, ergo & ad panem? Nos propter humilitatem Christi ad eam descendimus dignitatē, ut citra sacramenta, carni & sanguini communicauerimus, eo quod ipse nostrarum passionum factus est particeps. Nobis autem ita communicatur, siquidem crediderimus. Nunquid autem panis et uinum credent, ut eiusdem doni fiant participes? Nos precibus & fide à misericordia Christi obtinemus, ut eius dignitas nobis patrocinetur nosq; uiuificet. Quis hoc pani præstabit, fratres mei? Hoc mihi planè uidetur esse humi repere, & Christum, qui est gloria nostra,

loco se in digno collocare,

SYNGRAM. Habes igitur quale miraculum 20
 confiteamur esse in pane & calice cœnæ domini. Totum enim miraculū, uerbi miraculum est, quo distribuitur corpus & sanguis per panem & uinum, non qua panis & uinum, sed qua hoc uerbum habent, HOC EST CORPVS, HIC EST sanguis.

ANTISY. Sperauerā in tractando miraculo, concordie uiam inueniri potuisse. Siquidē tantū pacis, quantum impugnandi uobis studiū, sed cum solito proditis miraculo, nempe ut impanetis carnem, & cōsequenter etiam deum. Et quamuis ita de uobis quempiam loqui nolletis, res tamen ipsa clamat, quod miraculo illo cœnæ trium, imò quatuor naturarum hypostasin inuehatis. Explicantes quoq; mentem uestrā, rem ita obscuratis, ut intelligere nō possim, quid dicatur: nescio autem an ipsi uerba uestra sanē intelligatis. Corpus dicitis distribui per panem, & eatenus esse miraculum qua hoc uerbum habet, non qua panis est. Nihil ergo secius habet panis quam antea? nihil accessit illi corporale de quo substantiue prædicatur. Nihil est quod est corpus Christi? Eatenus dicitis uerbū habet. At hoc est, qd' facit, ne panis etiam, ut panis, miraculo nō careat, nisi sententiæ nostræ accedatis, ut affectū uerbo panē significationi eius duntaxat ministrare dicatis. Si uerbū dat pani, qd' in se gerit, ut de illo substantiue dici possit, ut uos argumentamini, quomodo non & in recipiente miraculum comparabit? Aut non est mirabile, cui accedit aliquid nouis

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

An non plusquã mirabile est, id cui substantiale quippiã accedit & mirabile non est. Si bouẽ nunc non rationalem uere diceremus, nonne & bos, quia differentiam illam recipit, natura sua mirabilis foret? Quartam ferẽ partem libri uestri occupatis hoc dicto, uerbum habet panis, & quomodo habeat, ne syllaba quidem digne probatis.

21 SYNGRAM. Neq; mirum est, quod hæc Apostoli in cœna non admirati sint (quanquam quis sciat mirati ne sint, an non) quando Luc. 18. de ijs scriptum est, cum Christus dixisset clarissime, tradetur gentibus filius hominis, illudetur, contumelijs afficietur, conspuetur, & postquam flagellauerint, occident eum, ac die tertio resurget, additur. Et ipsi nihil horum intellexerunt, & erat uerbum absconditum ab eis, nec intelligebant quæ dicebantur. Si enim tunc uerbum absconditum fuit ab oculis eorum, quid mirum si & in cœna, ferẽ idem uerbum absconditum manserit.

ANTISYNG. Quod Apostoli non fuerunt admirati, non esset tam leuiculum argumentum, siquid solidi haberet opinio uestra. Quĩ enim non obstupescerent in re tanta? Nec congruisset, fuisse ab oculis eorũ absconditum hoc uerbum. Nam ut dicitis, uerbo & panis, & credentibus affertur corpus. Si igitur non cognoscebant uerbum, quid per uerbum esset eis allatum? Aut putatis etiam pueris ac amentibus communionem tantam obtrudendam? Profecto si admirati non sunt, non senserunt

senserunt de eo quod nos sentimus. Sin admirati, utiq; se aliter gessissent, interrogando, colendo, gratulando, alijsq; modis, quod ut rem scitu apprime utilem scriptura ne utiquam silentio præterijisset.

SYNGRAM. Ad hæc Satanam multa ludibria molitum esse circa panē & uinū quis negauerit? sed ea longe alio consilio molitus est, quàm tu suspiceris. Non enim uanis phantasmatibus hoc egit ut credamus panē esse corpus, propterea quod hoc uerbum Christi uocet, non Satan, sed ut à ueritate, à pietate, in hypocrisis, impietatem, adeoq; idololatriam impelleret. Nam ut edamus & bibamus Christus cœnam instituit, ut in cœna omnia quæ in uerbo quæreremus. Ab hoc saluberrimo cœnæ usu libenter traduxisset nos Satan, & multos traduxit, ut ij cœnæ participes, uel esu uel uisu existimarent, uana seductione illusi, sed potius Christo aliquid facere, dare & offerre, quàm accipere.

ANTISYN. Nulla ne est cura Satane detorquendi uerba domini à natiuo sensu? & quibus alijs armis pestilentiores inducti errores? unde Papæ primatus? unde auricularis confessio? unde humanarum traditionū authoritas? Quid non molitur, ut scripturam suis erroribus seruire cogat? Sanè ut obtinuit esse corpus panem, habuit quo hypocrisim stabiliret, à saluberrimo cœnæ usu traduceret, ignotū apostolis sacerdotium introduceret & si in posterū obtinebit EXCELSA ista, multo fortius regnū suū firmabit, quandoquidē ueritas patefacta, tantam fert repulsam.

ANTISYNGRAMMA. AD SVEVOS.

23 SYN. Iam quod ueterum ecclesia non legitur genu-
 culationes fecisse pani & calici, num ideo panis non est
 corpus? At forte nec uerbo genuculationes fecerunt, an
 igitur uerbum non erit filius dei? Et nos nec hodie huic
 uerbo: CORPVS CHRISTI PRO VOBIS
 TRADITVR, ullas corporales reuerentias exhibe-
 mus, sed reuerenti corde & fide, ea enim demum uera
 est reuerentia, quoties audimus, suscipimus, An propte-
 rea non adferret nobis corpus, aut in se non conineret?

ANTISY. Coniectura certe est, non sensisse Patres
 de Eucharistia, quod nunc defenditur. Vtiq; pro sua pie-
 tate, tanta rei maiestatem aliquo etiam externo cultu te-
 stati fuissent. Quin & uocali uerbo, si uerbum externū
 hoc hypostatico more se contemperasset, profecto non
 peccarit, qui adorarit Christum in uoce. Imò iterū ex-
 torquebit fides, illud testari, Scimus sane ubiq; esse uer-
 bi diuinitatem, sed corpus suo loco glorificatum est. A-
 lioqui quid opus erat transferre illud in caelos? Gratia
 deo sint, quod non usq; adeò humiliati sumus sensu, ut
 & sonis uerborum genua flectamus, sed pro literis illis
 utimur, unde Christum & beneficia eius cognoscemus.

24 SYN. Petrus dum lauabatur à Christo non genua
 flexit, Christus igitur non est uerbum, aut filius Dei?
 Iam ante eius rei meminimus, Christum corpus suum in
 ccena non dedisse, ut ipsi seruiatur, sed ut nobis seruiat.
 Eadem ratione donauit nobis totū Euangelion, quo non
 solum nobis praesentia fiunt corpus & sanguis Christi,
 SED TOTA DEI POTENTIA, TOTVS

IO ANN. OECOLAM AVTORE

DEVS cum uniuersis suis bonis. Si quis igitur pius ante faciem Euangelij non adperiat caput, non detrahat capitium, peccabit ne? an eo signo declarat, sibi uerbo Euangelij non adferri salutē? Nequaquam, sed quod uerbo adfertur adoratione cordis, hoc est, fide accipit.

ANTISYN. Coniecturam etiam illam ridetis magis quod facilius est, quàm reuellitis, sed nihilominus interim manet coniectura. Dicite an non in lotione pedū renitebatur? At incomparabiliter cœna illa: iuxta uos: admirabilior. Vnde autem probabitur quod non uelit sibi seruire, si talis adest, sed seruire nobis. Imò uult ut nos alijs seruiamus cognitis summis illis beneficijs. An nō et alio loco Petrus, cōperta Christi diuinitate procidebat, & ut à se exiret, orabat? Ridicula uobis omnia uidentur, quæ nos proferimus, eadem tamen à uobis prolata non liceret ita contemptim & per risum transire.

SYN. Sed PATRES inquis habeo, meæ sententiæ adstipulatores, qui panē figurā corporis Christi, aut corpus Christi significare, non uerum corpus esse sentiunt. Nolumus, ut premas nos humana authoritate, quamlibet sancta, nec patres sancti hoc uolunt, ut maiori fide eorū sensa adcipiamus, quàm scripture, nec nos usq; adeo, ΦΙΛΑΥΤΙ & contemptores sumus, ut patres reiiciamus. Amplectimur eos summa ueneratione, agnoscimus in eis plerāque eximia dona spiritus, labor eorum, & sollicitudo pro Ecclesijs, eximie nobis placet. Sed interim interpretationes eorū non præponimus adpertsis

simo uerbo Christi.

ANTISY. Neq; ego patres canonicis scripturis antefero, neq; ideò cito, quasi humana nitar autoritate, uel ut dicitis, uos preman. Sed quoniam clamabatur, hãc etenus in nostra sententia fuisse neminem, nosq; scripturam pro nostra libidine dilacerare, non uisum est abs re si nos, nec Veteres, nec Neotericos, contemnere doctores ostenderem. Sunt enim non pauci, quos remoratur hoc unum, quod olim patres in nostra sententia non fuisse constanter putent, quibus id remedij haud inutile fuisset.

26

SYN. Nam etiam si concedamus patres pie panem & calicem, corporis et sanguinis symbola uocasse, item panem significare corpus, et id genus, non tamen uerbo Christi præiudicabunt, quod enim aliãs coenam domini sacrificium uocent, candide, non iuxta uocabuli rigore interpretamur, sed iuxta Christi uerbũ qui dixit, HOC facite, non in mei sacrificium, sed in mei memoriã. Quis igitur prohibebit quo minus candide interpretemur, si quando panem & calicem symbola uocarunt, ut panis non solum symbolum & exemplar sit, sed symbolum cũ re ipsa coniunctum, quando panem nunc corpus, nunc corporis symbolum adpellat, ut symbolon referas ad panem, qua panis est, sic enim panis corpus Christi signauit, priusquã Christus mundo reuelatus est, ut Tertulianus ex Hieremia citat. Venite cogitemus aduersus eũ cogitatum, conijciamus lignum in panem eius, id est, crucem.

em in corpus eius, quanquam uerior lectio sic habeat. Venite iniiciemus uenenum in cibū eius, Conabantur enim Anathotites ciues Hieremiam ueneno interficere. Sed condonabimus hoc Tertulliano, quando non impie sentiat, iam ut panis qua panis est, symbolum est corporis, ita qua uerbum habet, HOC EST CORPVS MEVM, non solum symbolum est, sed et ipsum corpus. Multo enim iustius est ut patres interpretemur per Christi uerbum, quam Christi uerbum per patres.

ANTISY. Saluum manet uerbum Christi, etiam si panem non corpus, sed symbolum corporis dixeritis. Cæterum, si patres symbolum corporis recte uocarūt, quid opus tanta uerborū farragine? Nunquā. n. firmabitis eandē rē esse signū et id quod signatur. Hæc scolasticorū et Papistarum euasio erat, symbolum cum re ipsa esse coniunctum: tametsi uos aliquanto purius illis scribatis. Igitur panis erit symbolum corporis in se latentis, magis quam tradendi, & in crucem dandi ad quod ipsum Christus referebat? Absit. Patrum dicta nemo interpretabitur illis ipsis melius, qui corpus exponunt per sacramentum corporis & symbolum, & non uicissim, sicut et synaxin interpretantur cōmunionis signū, quod manifestū est & apud Chrysostomū & Aug. Nō oportebat igitur per obscuriora exponere. Quæ autē illa religio, sacrificiū dici memoriam sacrificij, & non corpus memoriale corporis? Nam si iuxta Christi uerbū facitis, ex sacrificio memoriam sacrificij facientes, eadem dexteritate po

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

teritis in corpore intelligere, memoriale corporis. Dixit enim, hoc facite in mei memoriam.

27

SYN. Audiamus Chrysoſto. ita ſcribentem. s. Homil. ſuper Matthæū, Chriſtus quoq; bibit ex calice, ne auditis uerbis illis, dicerent, quid igitur ſanguinē bibimus, et carnem comedimus? ac ideo perturbarentur. Nam & quando prius de ijs uerba fecit, multi ſolummodo propter uerba ſcandalum paſſi ſunt. Ne igitur tunc id quoque accideret, primus ipſe hoc fecit, ut tranquillo animo ad cōmunicationem myſteriorū induceret. Hactenus Chryſoſto. Ecce inquit, apoſtolos carnem comediſſe, & ſanguinē bibiſſe, & Chriſtū primū hoc feciſſe (neq; enim uel p̄ præcedentia, uel ſequētia licebit hoc intelligere de ſpirituſuali manducatione, ſed corporali) Proinde, ſi alijs panem ſymbolon uocat, pie interim & candidè ſuſcipiemus, ſed ſic ut priori ſuæ ſententiæ non refragetur, qua Apoſtolos ſanguinem bibiſſe teſtatur.

ANTI. De Chryſoſtomo ſatis multa dixerā quantū nobis adſtipuletur, & quanta in uerbis eius luxuries. Intelligat, qui intelligit. Nolim nūc, quando ægre audiūtur nouos è patrib; cōmētarios cōgerere neq; uacat. Hoc tamen pace ueſtra dictū ſit, parū fideliter tractari hoc loco Chryſoſtomū. Nā cū ille crāſſum intellectu diſcipulorum hac doctrina amouere curat, eò qd' fortaſſe nō attendere potuiſſent ſermonis tropū, docet dominū ideo bibiſſe è poculo, ne diſcipuli ex ſermone figurato offenderentur, unde tranquillo animo myſteriorum, hoc eſt, ſymbolo

Symbolorū, participes forent. An producit is tale testimo-
niū corā me qui parū in Chrysostomo uersatus sim? Esto
nō sim circumspēctus. Video tamē, qd' apostolorū uerba
quæ hic inerudita uult, tanquam assertiua obijcit is. Hæc
uestra in doctoribus legendis fœlicitas? Ipse potuissē
alia proferre, quæ tamen propterea sententiam meam
à loco suo non statim dimouerent.

S Y N. Eadē in Augustino uides, q̄ inquit, ferebat cor- 28
pus suū in manibus. Age adijciat dein, quodammodo, id
quidē tamē dumtaxat pro sermonis temperamento &
correctione adiectū est, nō ut neget panē esse corpus, si
ue uocet symbolon, siue exemplar siue ἄντικυρον, ut
Basilius, nihil priori suæ uerborū Christi expositioni de-
rogabit. Sic alibi scribit, ad inquisitiones Iannuarij lib. 1.
ca. 6. Liquidō adparet, quādo primū adceperūt discipu-
li corpus & sanguinē dñi, nō eos adcepisse ieiunos, nō
aut discipulos figurā corporis, sed ipsū corp⁹ adcepisse

A N T I. Augustinus uix alio loco sic cōfuse loquitur
ut Psal. 34. & tamē nec sic obsistit ijs, qui morē loquendī
patrū nō ignorant. Et uos ipsi nō nihil nobis propicij, ex-
penditis, qd' nō absq; causa adiecerit, quodā modo, nem-
pe per correctionē. Et quid sibi uult correctio, si nō esset
tropus in uerbo? simpliciter corpus dixisse cōtentus esse
debeat. Iā qd' Iannuario scribit discipulos nō ieiunos ac-
cepisse corpus &c. satis collique scire debebat ex alijs
eius scriptis, ipsum intellexisse sacramentū corporis, qd'
uos, nescio qua simplicitate, libentius figuram dicitis.

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS.

29 SYN. Porrò quod Tertulianus corpus pro figurâ corporis exponat Lib. 4. aduersus Marcionem nõ conuincitur propterea Christum sic intellexisse. Dabimus enim ut hac expositione Tertulianus suo argumento cõtra Marcionem inseruierit, non dabimus ut sua auctoritate cogat, sic uerbum Christi intelligere.

ANTISYN. Gratia uobis, qui uel unũ ex antiquissimis doctoribus à parte nostra stare permittitis, quamuis uideam, quare illi me libenter adiungatis.

30 SYN. Sunt alij patres, maiori propè modum fide, qui diuersum scribunt. Sic enim legimus te interprete, amiceissime Oecolampi, apud Theophilaetum in. 26. ca. Matth. Porrò dicens hoc est corpus meum, ostenditur, quod ipsum corpus domini est panis, qui sanctificatur in altario, & non respondens figura. Non enim dixit hoc est figura, sed hoc est corpus meum. Ineffabili enim operatione transformatur, etiam si non uideatur panis. item in Marco cap. 14. Cum benedixisset, gratias egisset, fregit panem, id quod etiam nos facimus preces adiungendo, Hoc est corpus meum. Hoc inquam quod sumitis, non enim figura tantum & exemplar quoddam dominici corporis panis est, sed in illum conuertitur corpus Christi &c. En quàm male tibi cedat labor tuus, quod contra te producat. Sed inquis Theophilaetus Tertuliano recentior est? Atqui tempus pietati nihil præiudicat, non de historijs aut rebus gestis, in quibus forte plus credendum est maioribus ac uetustioribus,
contro=

controuersia est, sed de uerborum Christi ingenio ac
 spūitu. Quod si conferre libuerit Theophilactum Tertu-
 liano, maiora fidei ueræ uestigia Theophilactus post se
 reliquit, nouit enim orbis quid Tertulianus de digamia
 contra scripturam, quid de paraclêto Montanice sense-
 rit. Non hæc de Tertuliano, exprobrandi animo proferi-
 mus, quem summe & exosculamur & complectimur,
 nec propterea eum ad ignem aut infernum ut Papa so-
 let, adiudicamus, sed ut ostendamus in hac causa autho-
 ritatem eius non tanti faciendam esse, ut ab ea discede-
 re non liceat, quanquã nec hac parte dissentimus.

ANTISY. Theophilactus in qua scriptorum clas-
 se recenseatur, non ignoratis. Siquidem diligenter le-
 gistis & sapienter iudicare nostis. Fuit autem Dama-
 sceno mea cõiectura multo posterior, & Lombardi for-
 tasse Synchronus, illi quidem nec eloquentia, nec erudi-
 tione conferendus, hoc autem iudicio longe inferior. Et
 nunct antopere arridet, nimirum quia uobiscum sen-
 tit. Quid si sexcentos ex Magistris nostris Parisiën., &
 Louaniën. produceretis, obmutesceremus ne? Quid si
 & illi producturi aduersus uos Papiste ad stabilien-
 dum liberum arbitrium & purgatorium & alia, ob
 eximiam quam ei nunc tribuitis laudem, nõnne rursus
 exhibitis illum? Sanè quod illum communicau, roga-
 tus à quibusdam, opinor, neminem candidum mihi male
 uertere, Male autem cederet labor, si in uerba eius iu-
 rassem. Quid nocuit Hieronimi fidẽ, quod περι ἀρχῶν

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

Origenis librū uertit? Deniq; quod illum Tertuliano op-
ponitis, in hac causa non moueor, etiā si & Tertulliani
nulla fieret authoritas. At non ignoramus in quibus su-
spectus eius fides fuerit. In re Eucharistiæ ab ecclesiasti-
ci doctoribus, nō est habitus male sensisse. Theophylacto
uero nondū is honor datus, ut eius doctrina ad Lydium
lapidem probaretur. Liceat mihi quod uobis, relicto
eo ad scripturam appellare.

31 SYN. Nam panē corporis Christi figurā & exem-
plar confitemur. Sicut enim panis corpus fouet, ita cor-
pus Christi animam uegetat ac nutrit, sed panem cœnæ
dominicæ non solum figurā adseueramus, sed & ipsum
uerū corporale corpus Christi. Qua ratione, quo argu-
mento? Ratio nostra nō dialectica, nō coniecturalis, sed
ἀποδείκτικῶς, uerbū Christi est dicentis: Accipite &
comedite, HOC EST CORPVS MEVM. &c.

ANTISY. Sæpe diximus & de hoc tota discepta-
tio est, neq; Christi uerba euincunt, panem illū uerū cor-
porale corpus Christi, & proinde non est ἀπόδεικτικόν
Date germanum sensum uerbi.

32 SYN. Tropum aiunt intellige uel in uerbo, EST,
uel in nomine CORPVS, ut uel Est, pro significat
uel Corpus, pro figura corporis adcipias. Mirum quòd
non et in dictione panis uel fregit, uel accipite, uel edi-
te, tropus fingatur, quando tanta animi libidine adlu-
bescat tropus in, Est, & Corpus. Age igitur rationes
uestras consideremus, quibus coacti tropum in uerbum
EST,

IOANN. OECOLAM. AVTHORE

EST, reiiciatis, nam & alijs scripturæ locis EST, pro significat reperitur, ut Genesis. 41. Septem boues pulchri, sunt septem anni ubertatis. Matthæi. 13. Ager est mundus, & alibi. Aduersarius est diabolus: Semē est uerbum. In quibus loquutionibus, nisi, Est, pro significat adcipias, gratiam sermonis perdidideris,

ANTISY. Non uideo quid ad inueniendum uerū conducatur τὸ χλευάζειν quod ita in troporū expositione iocamini tam acerbe. Sed hic disceptationum fructus, ut temperare nobis nequeamus, quin mutuum interim, illesa ut dicimus, charitate, contemnamus. De tropis ZVINGLIUS satis multa scripsit, & fortasse uberius scribet, quem uirum, si nossetis quanta ferat, & agat pro Christo, fortassis ampliori honore prosequeremini. Quid autem si pius etiam in comedite, & in uerbo panis tropum eruat, num esset ille contemnendus propterea? Et uos ipsi illi estis, qui tropum in uerbo comedite ponitis. Dicitis enim panem comedi corporaliter, corpus uero spiritualiter. Proinde comedere in pane est proprie, in corpore, translative dictum, quomodo & Ioannis. 6. cap.

Verum quia censors oppidō tetrici estis, & tantum non emungitis sanguinem, quandoquidē exempla troporū à me absque omni dolo adducta, omnia uellicatis, etiam quæ manifestiora sunt & certiora, quàm ut carpi possint. Et propterea haud mirum, si immodico ZELO non nunquam imprudentius feriat,

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

Prodā ergo potentibus consiliū meū. Quum nihil mihi
 persuasius, quā corpus Christi non esse in pane σωμα
 Τικωσ & figuratam loquutionem agnosci debere,
 ut inusitatus lector ex multis tropis uideat, quā sit
 familiare scripturis, tropis uti, indicandum duxi. Cor=
 rasi igitur aliquot, qui tunc incidebant, cū multo plures
 potuissē. In illos uos ita irruitis, quasi ne uel in uno
 uerbo tropus haberi possit, ut omnia uidear, uel per in=
 scitiam, uel mala fide ac conscientia egisse. Proh, quan=
 tum censuræ, quantum supercilij, quantū impetus? Ve=
 rum nondum euicistis, tamesi mihi pugnandi nō sit ani=
 mus. Nam ubi ubi dictio non est in primario, ac proprio
 significato, & ad aliud transfertur, ibi impune dixerim
 tropum.

Generale enim nomen est Synedochē, metonymia=
 an, antonomasia, catachresin, antiphrasin & alias spe=
 cies complectens. De quibus, quia nihil ad propositum,
 libenter silui, Metaphoram exempla pleraq; sonant, eō
 quod à re, quam proprie significant, ad aliam significan=
 dam translata sint, ob similitudinem quandam utriq; cō=
 munē, Filius proprie est, qui à patre genitus, sed trans=
 laticium est, si adoptiuus dicatur filius. Sic & Idola dij
 νετὰ μετέφορα neque enim hoc nomen merentur.
 Petra proprie saxum est, sed per translationem adapta=
 tur etiam rei, quæ non est saxea, unde deus petra, sic fi=
 lius Ioannes dicitur. Sic nauta auriga, Rex pastor, & si=
 milita uocabulis quoq; rerum figuræ earum utuntur.

Que

IOANN. OECOLAM. AVTHORE

Quæ ut Grammatici testantur usu suo λόγος ποιούται
 σὺν ἑπειδ' ἕσπερον καὶ ἑναγ' ἕσπερον. Obtinebo autem
 apud amicos: ut tropus esse sinatur ubi ubi est ἐκ τρῶπῆ
 τῆς λέξεως. Nam ita illi definiunt. Inuenietur autem in
 omnibus exemplis aliqua translatio. Quæ propter non
 ob dictiones, in quibus nihil periculi tam molestos expe
 ctassem, maxime, quia non τὸ λογομαχεῖν gratia
 scribitur. Absit, ut ego unquam cū dilecto fratre Zwing
 lio ueliter, quia tropum ille in est, constituit, & ego in
 corpus. Scio morem hunc non esse ecclesiæ. Quam Tro
 iam igitur uos expugnetis, ipsi uideritis. In alijs uos
 probo, in hac re minime.

En iterum ostendam uobis uirum eruditione insignē,
 quomodo caute in scripturis uersandum, uos docentem.
 Is est Augustinus, & attendite, quomodo uos pulchre
 ad germanam huius loci expositionem ducat libro de
 doctrina Christiana tertio. Quæ locutio figurata esse
 debeat, sic inquit: Si præceptum est loquutio, aut fla
 gitium, aut facinus uetans, aut utilitatem, aut beneficium
 iubens, non est figurata. Si autem flagitium aut facinus
 uidetur iubere, aut utilitatem, aut beneficentiam uetare
 figurata est. Nisi manducaueritis, inquit, carnem filij
 hominis, & sanguinem biberitis, non habebitis uitam
 in uobis: facinus uel flagitium uidetur iubere. Figura est
 ergo, præcipiens passioni Domini esse communican
 dum et suauiter atq; utiliter recondendum in memoria,
 quod pro nobis caro eius crucifixa et uulnerata sit. Hæc
 Augustinus.

ANTI SYNGRAMMA AD SVEVOS

In quo est uel candoris mica, is uidet, quomodo comedere corpus, figuratum sermonem requirat, & flagitiū iubere uidetur, si quis proprium sermonem inducat. Porro ab hoc loco sententia maxime natiua se ostendit, si enim flagitium ut uitemus. Ioann. 6. figurata petitur expositio, & in coena idem periculum. Bene enim intellexit beatus pater, quomodo & hoc loco id quod Ioannis. 6. ante doctū erat, exponatur. Itaq; necessitas est, ut ne carnem corporaliter flagitiose appetamus figuratū sermonem nos arripere. Sed experiar quæ sunt arma uestra in nos, & quanto impetu uibrentur.

33 SYNGRAM. Pulchra profecto dialectica, & uenusta argumentatio est, Coruum nigrum, oportere igitur Cygnum nigrum esse: Pulchrum Absolonem, oportere igitur & Thersiten illum Homericum pulchrum esse. An non eiusdem farine hæc, Est, aliquibus scripturæ locis pro significat adcipitur; Oportet igitur, ut & in hac locutione, HOC EST CORPVS MEVM pro significat intelligatur. Absit ut uobis auctoribus sic discamus pro nostra libidine scripturas discernere Longe aliter nos unctio docet. Nam ut in prioribus locutionibus, Est, pro significat adcipias, postulat somniorum parabolaq; expositio, ac proprietas, ubi enim uel somnium interpretaris, uel parabolam, tum demum licebit, Est, pro significat exponere, in alijs locutionibus nõ item. Neq; enim in coena, Christus ijs uerbis, HOC EST CORPVS MEVM, uel somnium uel parabolam

bolam interpretatur, quanquam si omnino contentiosum funem (id quod procul a nobis absit) trahere libeat, citius nobis liceret tropum in his locutionibus, Ager est mundus: Verbum est semen, non in uerbum (est) sed in (ager & semen) rejicere, ut in parabola dictiones adciperentur in sua natiua significatione, in expositione uero dimouerentur à natiua ad tropicum. Neq; id à scriptura alienum est quando et .i. Pet. .i. uerbum semen dicatur, non corruptibile, sed immortale & incorruptibile, ubi si semen in natiua significatione adceperis, sermonis Petri ingenium non adsequeris.

ANTISYNG. Quis ita arguit, potest significatiue accipi, ergo accipitur significatiue? Nos multo aliter colligimus, nempe: non conuenit substantiua acceptio, ergo sumatur significatiua uel alia Tropica quæ conuenit: substantiue autem non posse accipi, multis probamus, estq; Dialectice nostra simplicior, quam ut tergiuersari uos deceat. Non docemus discernere scripturam boni uiri, ut tam male audiamus, sed cupimus eam non indigne tractari. Qualiscumque tandem unctio est, quæ uos secus instituat, spiritus sancti Christuma contentum est, fiducia in Christum, carnem uero non item cupit. Non ignorandum autem uerba hæc. Hoc est corpus meum, historiam rei quæ proponebatur exponere.

SYNG. Sed aiunt, extra parabolam uel somnium, Est, pro significat in Paulo reperire licet, dum inquit

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

Petra erat Christus. Agnoscimus Pauli uerba, quorum quis melior interpres fuerit ipso Paulo? Nam ut hoc loco, Erat, pro significabat interpretemur, nullo pacto admittunt præcedentia: Sic enim ait. Omnes eundem potum spiritualem bibebant: Bibebant autem de spiritali cos consequente petra. Quæ erat illa PETRA SPIRITUALIS? (nam de corporali saxo nihil agitur) Sequitur, petra illa, scilicet de qua dictum est, SPIRITUALIS, quæ conuocabatur patres, erat Christus. Iam si exponas, Est, pro significat in hac locutione, Petra spiritalis erat Christus, quæ absurditas erit? Valde nobis cognobile est, petram carnalem, Christum significare. Sicut & panem fatemur alicubi adumbrare: Ut enim petra corporalis, firmitudo est inmitentis, ita & Christus credentis firmitudo est.

ANTISYN. Non oportebat me hoc argumento premi, eò quod aliena citando dixi. In hac locutione petra est Christus, quod petra significet Christum, primum postulabat argumentum, quo ego serè libellum meum exordiebar, ab infaelice illo Lombardo, ut illius uerba citarem fideliter. Si non legitur. 10. dist. 4. lib. Quosdam ita asseruisse. Hoc est corpus meum, sicut Apostolus dixit, petra erat Christus: infideliter citauit, deinde Augustinum ad Euodium produxi testem, in hoc quod figuræ rerum, nominibus rerum appellentur: dicit enim.

Nec moueat quod res quæ significat, nomen eius rei accipit quæ significat. Spiritus sanctus dictus est corporali specie

IOANN. OECOLAM. AVTHORE

specie tanquam columba descendisse, & mansisse super eum. Sic enim petra Christus, quia significat Christum. Si hæc non inuenitis apud Augustinum, iterum infideliter citavi. Ad hæc si & petram tropicum nomen dicerẽ, hoc est à genuino significato ad aliud translatum, id iuxta uestrum sermonem dicerem, neq; enim Christus, sensibilis petra est per quam significatur. At proderit uobis, ut uaticinati estis, hæc aliquanti temporis dissensio, ad maiorem in excutiendis scripturis sollicitudinem, et propterea quia hic ualde urgetis, enarrabo & ego locum istum Pauli, & commonstrabo, siquidem dominus astiterit, nihil absurde sequuturũ, si petram corporale saxum dixerim, & is loquutionis modus seruetur.

Dicit igitur Paulus Corinthiis. Omnes eandem escam spiritualem comedebant, & omnes eundem potum spiritualement bibebant, bibebant enim de spiritali quæ illos comitabatur petra. Petra autem erat Christus, sed plures illorum non approbavit Deus, prostrati sunt enim in deserto. Hæc autem figuræ nostri fuerunt, ne nos simus concupiscentes rerum malarum.

Paulus ut ad componendos factiosos & arrogantes Corinthiorum animos, à sacrosanctis symbolis, loquendi argumenta opportuniora haberet, uiam sibi parans historiam notissimam, et maximis miraculis & sensibus scaturientem, sibiq; seruientem plurimũ, producit: primum itaq; historiam textit, deinde ex eadem, illos, imò nos omnes erudit. Quæ ad patres attinent tria dicit :

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS.

narrat enim primum carnali populo, carnalia beneficia præstita. Deinde, quomodo per illa manuductus fuerit, ut deo fideret. Postremum, quomodo ij qui beneficijs tantis non reddebantur meliores, sed increduli manebant, in deserto prosternebantur.

Itaq; principio dicit, quod omnes ijsdem diuinis miraculis fuerint aliti, quod omnes ijsdem sibi beneficijs diuina uirtus demereri studuerit. Idem enim manna omnium erat, & similiter ex eadem petra omnibus proflebat aqua, omnibus eadem mensa diuinitus adornata fuit, princeps non uicit abat lautius, nec priuatus partius. Qui multis bonis operibus abundabat & uirtutibus præcellebat, non amplius colligebat in ista pluuia mirabili, quàm populares alij. Etiam uere impios de ijs non statim abarcebat, sed sicut solem suū super bonos & malos oriri facit, ita & omnibus citra discrimen pluebat manna, & manabat aqua, unde dum dicit OMNES, fit de tota multitudine sermo, ita ut nec mulieres nec pueri excludantur.

Deinde quando inquit eandem escam, eundem potum, nō est faciēda collocatio cum nobis sicut quidam exponūt, qd' eandē, quā nos, ederint, sed inter ipsos fit comparatio, ut esca quā Mose manducarit, nec Chore nec Abiron, nec mulieribus sit denegata: nam nisi sic intelligas, historiam nō bene texes, tametsi quomodo eundem cibum cum patribus esitemus, spiritus postea suggerit, nec erant qui dicunt cibum spiritualem. i. anime nobis

mae nobis illisq; fuisse communem. Ultra dum dicit spiri-
 tualem escam, & spiritualem potum, non uult quod na-
 tura spirituales fuerint esca & potus, nam tales, fameli-
 ca corpora non pauissent, sed ideo spirituales dicti sunt
 quod fiebant per gratiam spiritus hoc est dei, qui illos
 ducebat, quemadmodum & infra dicit spirituale corpus
 resurrecturum, eo quod corpus spiritui non resistat à
 quo regitur. Manifestum enim est, quod non omnes co-
 mederint cibum animae, adherendo diuino sermoni, ad
 quem tanquam ad brauium in hoc stadio currere oportet:
 omnes enim currebant, sed ex illis omnibus multi de-
 ficiebant. Unde & Paulus subdit, quod plures illorum pro-
 strati sint in deserto: erantq; & tunc multi uocati, sed
 pauci electi: edebant igitur omnes idem manna, quod diui-
 nitus suppeditatum, & ita spiritualem cibum, sed admodum
 paucis interim Christus erat manna in corde: nam plu-
 res non approbavit deus, quos referre oportet ad illos
 omnes. Si igitur non approbavit eos, non comederunt
 escam spiritualem. Videtis hic, quomodo esca corpora-
 lis possit esse & spiritualis. Nam ita & idem corpus no-
 strum corporale, in resurrectione futurum est et spirituale,
 atq; adeo ita spirituale ut constet resurrectionis ueritas.

Et sic postea subdit & de petra, quod sit spiritualis, quae
 uis natura sensibilis fuerit, Proinde dicit, bibebant autem
 de spirituali, quae illos comitabatur petra, hoc est, id be-
 neficij fluētis aquae eliciebat eis diuina uirtus ex petra,
 quae uerbo dei subdita proferebat, quod natura non habebat,

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

Habetis igitur quomodo hic uocet cibum, potū & petram spiritualem, unde etiam nō difficile capimus, quomodo petra illi populo comes fuerit: neq; .n. adhuc ab historia disceditur. Comitabatur enim hoc modo, quia à saxis, aqua illis per desertum non defiebat, quæ nulla in Eremito comparuisset, nisi diuina beneficentia fuisset subministrata, neque participium ἀκολουθειας respicit ad sequentia tempora, unde foeliciter & perspicue uertit ERASMVVS quæ illos comitabatur. Graphice enim miraculum ob oculos ponitur, quod aquam à Petra Deus illis comitem fecerit, è qua profluebat.

Hucusq; mirabilium beneficiorum narratio. Postea subdit, quomodo carnalis populus per illa eruditus sit, ut deo fidat, dicens: PETRA AVTEM ERAT CHRISTVS: dicere uult. Petra illos tanto beneficio seruiens ducebat ad Christum, hoc est, ad deum cognoscendum & diligendum, atq; ita significabat Christum, & figura erat Christi, nam sicut solidum saxum, naturaq; aridum aquam scaturit, ita deus qui fortitudo ac propter fortitudinem suam tropice Petra dicitur, ubertim bonitatis suæ dona impartitur, cuius excellens uis sterilis uidetur, quando quidem per fidem sectamur ea quæ non uidemus. Nam hoc etiam mediocriter spirituales assequebantur, quibus adhuc opertanea erant mysteria Christi, quod eius corpus iudicio omnis populi, sterile, percutiendum à Mosaico esset populo, ut effluerent nobis aquæ & ad purificationem, & ad refocillationem

IOANN. OECOLAM. AVTHORE.

tionem animarum nostrarū. Hoc enim pleriq; nescierūt quod nobis reuelatum. Erat itaq; Petra illa quæ Pædagogus misericordiæ dei, sensibilis petra, neq; opus est, ut hic tropum constituamus, uel reijciamus in petra. Nam ad illam Petram, iuxta historiæ cōsequentiam Paulus respexit: potuisset alioquin aliunde Christo cōmodius dare Epiteton, reijciatur autem tropus in Christum. Nam Petra erat figura Christi.

Atq; hoc uersiculo subdidit historiæ expositionem, in qua Est recte significatiue accipitur: hic uere or ne quidā e uobis blasphemia, ante finē orationis nos arguant, et dicant: Quæ est illa temeritas, facere ex Christo figurā Christi? Sed placidos ac dociles minimeq; contentiosos Christianos esse decet. Nam Christus est Christus, sicut & corpus est corpus, uerum postulat sermonis ratio, ut lateat tropus uerbo in Christus, nam licet natiuā significationem retineat, non tamen de disparato subiecto dici potest, nisi accersat aliquid nouum, ut tropicum uideatur, et ipsum desinat esse prædicatum, unde dicimus Petra erat Christus, hoc est figura Christi: Et panis est corpus, id est figura corporis, & manet Christus Christus, & corpus corpus, tantum interpretamento tali tarditati nostræ consulendum, ut rei ueritas innotescat, Breuiter & recte dixerit quis, Petra significat Christū Nam & hoc loco exponuntur præcedentia, & in Cœna illis uerbis: Hoc est Corpus, mysterium detegitur, uultis autem scire unde hæc fiducia? nolim .n. dici, multo

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

autem minus esse, temerarius in scripturis.

Audite igitur. Paulus ipse me animat, dicens: Hec autem figura nostri fuerunt: de quibus loquitur? multa enim enumeravit, nempe nubem, mare, Moſen, eſcam, potum & petrā? De omnibus his Paulus unam rem interpretatur & dicit: Petra erat Chriſtus, quaſi dicat: Vis ſcire quid ſibi illa uelint? unā rem aperiam, unde alia quae expendas & cognosces. Petra enim erat Chriſtus. Ecce quia ſubiungit praeeſſiſſe figuras, neceſſe ut petra figura fuerit: & cuius dicite obſecro? Dicat nomine noſtro Paulus. Petra erat Chriſtus, hoc eſt ſignificabat Chriſtum. Obſcura erant omnia, & ignorata fuiſſent, quae nā illae figurae, & quid illa miracula in ſe continuiſſent, ſed aenigma diſſoluit Apoſtolus ille dei, & in denſa caligine lumen accendit, unde nunc illato lumine, apparet, quid ſit mare, quid nubes & quid manna: ut ſicut de Petra dicimus, quod figura ſit Chriſti, ita & de manna, quod manna ſit Chriſtus, hoc eſt figura Chriſti, & de nube, & mari noſtro diſſeri poſſet: ſed caetera quodammodo adumbrabant etiam externa noſtra ſymbole ſancta, quae ſacramenta dicimus. Petra autem ad Chriſtum attinet, qui eſt fundamentum aedificationis firmiſſimum, quod nec portae inferorum expugnabunt, & fons aquarum uiuarum perpetuo ſcaturientium.

Perſpicuum ne nunc, nulla temeritate nos uſos, & non tam male propitios ſcripturae? Non facit ad inſtitutum noſtrum, ut multis inſiſtamus, quo nam pacto inobedientiam

dientiam & incredulitatem eorum, qui à carnalibus beneficijs non erudiebantur: prosequitur enim Paulus pluribus uerbis & historijs, quibus nos emendet, & qualis nunc populus esse debeamus admonet, ne periclitemur sicut hi qui in deserto. Nisi enim summa quæ per Christum habemus beneficia, & quæ proprijs sacramentis commendata, ita emendent, ut deo fidamus & propter ipsum mutuum diligamus, futurum, ut Sacramenta non solum non profutura sint nobis, sed & maxime reos constituent: tanto grauius puniendos, quanto per sectius à Christo eruditi sumus. Videtis nunc, quomodo absurditatem effugerimus, & nõ tam miserabiliter lapsi simus, sicut nos deploratis. Gratulemini igitur, si amici ueri estis.

SYN. Et ut panis cibatur corpus, ita & Christus animam pascit: sed in cœna alius fit panis, uerbo domini sanctificatus. Nam si in cœna nihil aliud est panis, quàm signum corporis, quid opus est panis sanctificatione, aut à cõmuni usu sepeparatione, quando ante sanctificationem idem fuerit? Et Paulus cum in Corinthijs de PESTRA loquitur, non de corporali, sed de spiritali intelligit. Id quod nemo, locum diligenter cum præcedentibus conferens, negare poterit. Biberunt quidem patres de saxo corporali, sed eo loco Paulus de spiritali potu disserit. Inquit enim, Bibebant de spiritali eo. cõsequente Petra. Hinc. 2. Reg. 22. Dominus petra mea,

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

dominus firmamentum meum. Et in Zacharia, Ego ero eis murus ignis. Num & his locis intelliges, Est, pro significat? At postulat sermonis habitus, ut tropum in petram & murum reijciamus. In his enim locutionibus, PETRA & MVRVS, è natua significatione intranslatitiam dimota sunt: Sed non sic in hac locutione, HOC EST CORPVS MEVM, fieri potest. Si quidem corpus in sua natua significatione manet.

ANTISYN. In cœna fit alius panis, & non fit alius. Idem enim est qui antea, et nullam alienam materiam in se recipit: sed alius est significatione, ubi enim nõ celebratur passionis memoria, panis ad significandũ cõmendatus nõ est. Præterea nõ est cœnæ dominicæ panis, ubi nõ propter Christũ conuenitur: unusquisq; ait Apostolus, dum esurit, domi edat et bibat: de hoc respondendi in sermonibus apologeticis. Minime enim pro cõmuni pane hunc haberi uolumus, eò quod propter euiden-tem significationem & rei summe commemorationem consecratiã scimus mirabilem spiritus sancti operationem, dum mors domini magnifice ea hora per talia symbola fidelibus annunciat. Cæteris obiectionibus iam satisfactum est.

36

SYNG Age percurremus scripturam, & corporis significationes indagabimus. Nunc enim spiritus sanctus, eo utitur pro corporali corpore: Vt Esa. 50. Corpus meũ dedi percutientibus, & c. Luc. 24. Non inuenerunt corpus dñi in sepulchro. Nunc uero pro corpore metaphorico,

IOANN. OECOLAM. AVTHORE.

phorico, spirituali, uel Ecclesia. 1. Cor. 15. Seminatur corpus animale, resurget spirituale. Ephe. 4. Vnū corpus sumus Coloss. 1. Pro corpore eius, qd' est ecclesia. Pro figura uero corporis nusq̄ reperimus. Iam in hac locutione, HOC EST CORPVS MEVM: Corpus, nec pro spiritu ali, nec pro ecclesia adicipi potest, quādo mox sequatur, QVOD PRO VOBIS TRADITVR. Neq; n. spirituale corpus, neq; ecclesia pro nobis tradita sūt, proinde manet corpus in sua natiua significatione.

ANTI. Nomen corporis domini, ecclesiam usurpare pro sacramento corporis, ostendunt ferè omnium VETERVM DOCTORVM libri, & ostendit illud Augustinus in epistola ad Bonifaciū, nec tamē propterea negamus Christi corpus esse uerū corpus, licet nō dicamus esse in materia panis. Ceterū, quū hoc modo loquendi. i. tropo inusitatori, scripturam interpretamur, quæ illa necessitas, ut alio loco explanatū esse oporteat, quum per fidelissimam analogiam perscrutari liceat. Quot sunt uerba, quæ nō bis in scriptura reperiuntur? Quot item, quæ licet in multis locis occurrant, sed quū $\omega\lambda\upsilon\sigma\eta\mu\alpha$ sint, in uno significato, in uno tantū loco fiunt obuia? Verū tamen hic nō est ut latebras queramus, satis manifeste interpretatus est Christus ipse, q̄ subdidit HOC FACITE IN MEI MEMORIAM. Quibus uerbis nō solum usum rei, sed & rem ipsam declarauit. Etenim quod de Christo diximus paulò superius quod per petram significetur, & ita interpretari sine

ANTI SYNGRAMMA AD SVEVOS

periculo liceat, petra est figura Christi: & nihil decedit dignitati Christi, ita & nihil à corporis ueritate deperiturum est, si panem dixeris esse figuram corporis. Nam licet nomen figuræ ad prædicatum pertineat, uis tamen figurandi uel signandi est in ipso subiecto. Quia enim panis signum est uel figura, propter instituentis uoluntatem, recte de genere suo prædicatur, ut panis sit figura: quum uere de corpore ut disparata non possit. Hoc facile colliquescit & in alijs expositionibus. Et certissimum tamen in Epistola ad Corinthios, ubi dicitur, Petra erat Christus, & hic in cæna rei que gerebatur & seruanda commendabatur esse expositio. Cæterum, quod corpus in sua natiua significatione maneat, & nihil tropi admittat, hoc est, quod probari oportebat, sed semper in eundem impingitis scopulum, petendo principium.

37 SYNG. Porro quod è .12. cap. Exod. producitur EST PHASE DOMINI, nostra potius confirmat, quam conuellat. In ea enim locutione, nec EST pro significat nec phase PRO FIGURA PHASE ex poni ab humana temeritate debet. Siquidem spiritus sibi suorum uerborum interpretationem uendicauit, eam gloriam carni non largitur. Et quemadmodum Paulus ait: Nemo nouit quid sit in homine, nisi spiritus hominis. Ita quis melius sciret, quid per uerba spiritus intelligatur, nisi ipse spiritus? Proinde Oecolampadi doctissime, sine impetremus à te, ut Phase non iuxta somnium, sed

Sed iuxta spiritus sententiam exponamus, qui non pro
 figura, sed pro uictima phase interpretatur, ita eni scri-
 ptum est in eodem Exod. cap. 12. Cum dixerint uobis fi-
 lij uestri, quæ est ista religio? dicite eis, uictima phase
 Domini est. Vides spiritum optimum suorum uerborum
 interpretem, phase non pro figura, sed pro uictima pha-
 se exponere? ut sit sensus: Est enim phase Domini, hoc
 est, est uictima phase Domini. Neq; enim uictimam &
 figuram idem esse dixeris, nisi forte cum spiritus dicat,
 Christum esse uictimam, Christum figuram esse intelli-
 gas. Nam quod Zuinglius inquit hæc uerba: Est pha-
 se Domini, esse rationem eius, quod mox præcedit, co-
 medetis festinanter, facit nã dicendo, ut nihil dicat. Ergo
 ne esus festinantia suam habet rationem, præceden-
 tia uero nullam? Quid igitur est, erit agnus absque
 macula, in una domo comedetis, sanguine postes inun-
 gatis, renes uestros accingetis, calceamenta habebitis
 in pedibus uestris & c.? hæc rationem non habebunt?
 Sed probius ac uenustius Mose seipsum interpretatur,
 qui phase ad totam religionem agni refert, non ad par-
 tem. Amabimuste Oecolampadi humanissime, ut dili-
 genter consideres & tecum conferas, quid sequamur,
 cum à uestra sententia discedamus. Vides enim clarif-
 sime, erat in oratione. Petra erat Christus, & phase,
 pro uestra ratione constare prorsum non posse, iam si-
 ruant ferreæ, atq; aheneæ rationes, num tota causa do-
 li suspicione carebit?

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

ANTISY. Benedictus dominus, somniator erat
 & Ioseph, & non solum somniator, sed & alienorum
 somniorum felicissimus interpret, scio enim, quem ac-
 leo isto petatis. Satis erat acerbum, temerarios uocari,
 fatemur nos esse carnem: sed quid ultra? non sumus
 & imago dei? non sumus & à Christo redempti? Sci-
 tis prædictum per prophetam, quod et caro uisura sit.
 quid os Domini loquutum, & per alium, Effundam spi-
 ritum meum super carnem, & somniabunt seniores uestri. De
 nomine Phafe Theobaldo nostro respondimus, neque
 opus est, ut repetam, neque Zuinglius sibi, imò gloria
 uerbi non de futuris. Tantum hoc subijcio, quod neque illa
 uerba rigide recipienda sint. Est autem expositio serè ea-
 dem quæ in cæna. Non. n. de illo agno qui tunc immola-
 batur, sed qui à posteris, immolandus, filijs sermonem illum
 commendat. Pronomen Hebraicum אֲנִי non permittit,
 ut ad religionem referas, & res ipsa reclamet, ne ad diem
 exponatur, sed agnus est Pascha, id est, Victimam paschæ
 Domini, id est, memoriale & figura Paschæ. Proinde ad
 huc nihil doli suspicari uos oportebat, neque ruit aliquid
 ex his, quæ diximus: Nō curamus præcoces triumphos.

38

SYN. Sunt qui non nihil roboris suæ sententiæ adij-
 cere uidentur ex Gene. 17. ubi sic legitur: Erit pactum
 in carne uestra, in fœdus sempiternum. Circuncisio aiumt,
 pactum seu fœdus uocatur, cum nihil nisi fœderis signum
 sit. Ita enim scribitur, circumcidetur ex uobis omne mascu-
 linum, & circumcidetis carnem præpuçij uestri, ut sit
 in signum

in signum fœderis inter me & uos. Gratiâs agimus tibi sancte spiritus, qui tua sponte adperis, quid per pactum uel fœdus intelligas. Nam cum antea circumcisio pactû esset uocatum, nunc pacti signum dicitur. An sic de corpore Christi disertat? Cû enim Christus dixisset: HOC EST CORPVS MEVM. Nû postea additur, ut sit signû corporis mei? at hoc maxime oportebat in re tâta.

ANTISYN. Gratulamini & gestitis, quod spiritus sanctus exponit: recte gratulabimini & ob hoc, qd' interpretatione ista, ad similia sacramêta deprehendenda patefacta sit uia. Sane & in cœna si quesieritis, satis disertus est spiritus sanctus, ijs, qui dociles uolût esse. Nam licet non dicat, hoc est signum corporis mei, dicit tamen: Hoc facite in memoriam mei. Et per Paulum: Quoties cumq; manducaueritis panem hunc, & de calice hoc biberitis, mortem Domini annunciabitis. DONEC ueniat. Dicit item de calice, quod sit nouum Testamentum, sed de hoc infra.

Iam si circûcisio declarat sententiam Christi de pane cœnæ, ut recte dicitis, Et est circûcisio non nisi res externa atq; planè transiens accidens & actio, quæ signum quidem alterius internæ actionis, substantialiter autem actio esse nequit per quam signatur & ut talis sit circûcisio, quale sit uerbû. Verbum enim non erit propterea minus uerû, si signum non sit ipsum quod signat, imò si esset hoc quod signat iam non esset signum. Recte igitur & nos per corpus in uulgari sermone sacramentû

corporis dicimus, & pie interpretamur suo loco corpus figuram corporis.

39

SYN. Sed nec Paulus audeat ex corpore, corporis signū facere, inquit enim, nō dijudicans corpus dñi, nō ait, non dijudicans figuram uel signū corporis. Porro circumcisionis ratio uel omnium maxime declarat, sententiam nostram, imō Christi, de pane cœnæ. Est enim circumcisio, & pactum & signum pacti, quando nō solum carnis præputialis auulsio sit, sed & habeat adiectum uerbū. Quale igitur uerbum est, tale sit, & circumcisio Audi. Dixit DEVS. Ego sum, ponam pactum meū tecum: quid pactū est, nisi promissio, conuentio, fœdus? quæ ergo promissio facta est Abrahæ? Mox sequitur: Eris pater multarum gentium, faciam te crescere uehementissime, ponam te in gentibus, reges ex te egredientur, statuam pactum meum inter me & te & c. ut sim Deus tuus & seminis tui post te, daboq; tibi & semini tuo post te & c. En habes pactū, iam additur pacti sigillum. Circumcidetur ex uobis omne masculinū & circumcidetis carnē præputij uestri, ut sit in signū fœderis inter me & te & c. En signū pacti. Itaq; circumcisio ueri pacti sigillū est, sed & ipsum pactū uel fœdus uocatur. Quare? propterea quod habeat uerbū pacti adnexum. Vbi enim circumcisio pactū dicitur, ibi non licebit interpretari, ut sit signum pacti, sed cum spiritus respiciat in uerbū, circumcisionem iustissime ipsum pactū uocat. Nam quod pactum sit, ex uerbo habet, quod uero signum sit, habet

IOANN. OECOLAM. AVTHORE

habet ex specie externa, ita panis coenae uerbum habet,
 HOC EST CORPVS MEVM QVOD PRO
 VOBIS TRADITVR. Ex hoc uerbo habet quod
 sit corpus Christi, quod uero interim Christum adumbrat,
 è natura sua habet. Sicut enim panis pascit uentrem,
 replet stomachum, ita Christus pascit animam, animæ cib
 us est. Quemadmodum et petra, quia natura stabilis
 est et firma, igitur rectissime Christum delineat, qui est
 omnium in se confidentium robur, arx, et fortalitiu.

ANTISYN. Et de hoc loco in epistola ad Billicas
 num mentem meam posui, inò non meam, sed eam que
 est scriptura. Caterum locus ille non exponit sym
 bolum ut superior, sed indicat grauitatem criminis in
 digne sacramenta sumentium, redundat enim in inius
 riam instituentis et corporis Christi quod pro nobis
 mortuum, si frigeamus in eius memoria, et symbola
 quibus beneficium commendatur, despiciamus. Que
 adhereant his, antea expendimus.

SYNGRAM. Expendamus et aliud quod de ca
 lice, è Pau. et Luc. citatur. Hoc poculum, inquit, NOS
 VVM TESTAMENTVM EST, IN MEO
 SANGVINE, uel per meum sanguinem (Nam idem sunt)
 Miramur autem nos, qua fronte audeat quis in hoc loco
 nouum testamentum pro signo noui testamenti interpre
 tari, penè dixissemus, uiolare. Additur enim in meum
 sanguinem, uelut expositio calicis seu uini. Vnde enim
 calix nouum testamantum dicitur, an quia signum noui

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS.

testamenti est? nequaquam, sed quia habet sanguinem
 noui testamenti. Da honorem spiritui sancto, & sine, ut
 sua per seipsum exponat, id quod diligentissime facit et
 apud Matth. & apud Marcum. Nam quod Paulus nouū
 testamentum uocat. Hoc apud Matth. non signum sed
SANGVIS NOVI TESTA. dicitur, sic enim
 ait, **BIBITE EX HOC OMNES, HIC EST**
ENIM SANGVIS MEVS. QUI EST NOVI
TESTAMENTI &c. Clariorem ne interpretem
 desyderabis? An ad huc contra Euangelistarum exposi-
 tionem audemus ex nouo testamento, non sanguinem no-
 ui testamenti, sed signū facere? huc adcedit quod Exo.
 24. scribitur. Mose sumptum sanguinem respersit in po-
 pulum & ait: hic est sanguis fœderis &c. non ait, hic est
 signum fœderis &c. Sic Christus, cum in populum suum
 uerbo spargeret sanguinem, nō ueteris sed noui testamē-
 ti adcepit poculum dicens. Bibite ex eo omnes. Hic est
 enim sanguis noui testamenti, qui pro uobis effunditur.
 Hoc uerbo ad poculum dicto, sparsit sanguinem suum,
 non signum eius in populum noui testamenti &c. Nisi
 forte quis uoluerit sanguinem testamenti signum esse,
 non ipsum testamentum, neminem habebit diuersum.
 Testamentum enim nouum est, **REMISSIO PEC-**
CATORVM, SALVS AETERNA, & ut
 Hier. inquit, Dabo leges meas in uisceribus eorum, Ego
 ero eis in deum &c. Huius testamenti sigillum, imò impe-
 ratio est sanguis, sed quia sanguis sigillum tēstamenti
 est,

IO ANN OECOLAM AVTHORE

est, an propterea non erit sanguis? absit, sanguis enim quia Christi sanguis est, nouum testamentum obsignat, & confirmat. Sic & poculi dominici uinum, quia sanguis Christi est, igitur noui testamenti obsignatio & confirmatio est.

ANTISY. Parum absuisset quin à modestia uestra, uerba multo immitissima zelus ardens extorsisset, amirani frontem nostram. Imperioso exorcismo urgetis ut dantes locum spiritui sancto sinamus, sententiam suam per se exponat, & uix continetis linguam, ne uiolatorē sanguinis ac testamēti uocetis ὡς ἐπιζήλιος. Quā uellem temperaretis animi flagrantis ardorem, nam ubi tanta obuolitant cōuitia, nescio an audituri sitis uel me excusantem, uel docentem. Quid sit testamentum tractaui in epistola ad Theobaldum, eam si legere dignabimini, fortassis non omnino frontem nostram deplorabitis. Neq; enim Marcum uel Matthæum reijcio, sed per clariore Lucam & Paulum, usitato more, quo obscura manifestis illustrantur exponendos censeo, modeste autem & humiliter à uobis impetrare uelim ut unicum nobis testamentum sit, & id semel obsignatū in sanguine, tunc quando in cruce effusus. Chirographū enim peccatorum nostrorum in cruce affixum: sanguis proprie non dicitur sanguis testamenti, nisi quando testamentum obfirmat, proinde manifestum est, calicem esse nouum testamentum, hoc est commemorationem noui testamenti, quod in sanguine confirmatum est, quod si uolueritis

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

exponere manifestos per obscuriores Marcum & Mattheum, & non admittere mitiores expositiones, periculum est ne remissionem in calice constituat, & superflua sit futura Christi in cruce mors, quod satis scio nunquam annuetis. Est sanguis testamenti in calice? dicite, quam ob causam? ut testamentum confirmet? euacuabitur ergo crucis gloria maxima. Quid igitur reliquum est ut commemoretur esse sanguis ad testamentum perti-nens. Atqui corporalis presentia ad hoc nihil confert: quod memoria sanguinis praestat. Bene conscius mihi sum, DEO PATRI sit gloria, me non in malo spiritu audenter loqui, uinum non esse substantialiter sanguinem, sed signare nobis sanguinem.

Porro perpetuus lapsus uester non probare, quod et probasse uideri uultis, & si deo gratum foret ac possibile, maxime uellemus. Nam hoc non est probare, uerbum accepit, possidet sanguinem, habet sanguinem. Nemo uobis ex nouo testamento facit signum, sed uos eo propenditis, ut ex signo, nouum testamentum faciatis. Nouum testamentum nouum testamentum manet, sicut de corpore, & Christo ipso dictum: similiter sanguis testamenti, manet sanguis testamenti, sed in expositione uerborum, dum manet in sua natura sanguis, tropum non respuit, ut dicatur monumentum testamenti. Iam quod Moses dixit, hic est sanguis foederis, nihil contra nos. Nam & sanguis Christi in cruce sanguis est testamenti, inde enim
aspersa

asperfa sunt hyfopo fpiritus, corda fidelium. Et ficur
in facrificijs legalibus afperfiones alie in fanguine, non
fuiffent fanguis fœderis, ita etiam fi hodie maxime ha-
beretur in calice, non poffet proprie dici teftamentum.
Eft fanè fanguis fignum teftamenti ut conceditis, fed
quatenus effunditur, fufficit enim teftamentum femel
figillari.

Teftamentum ucro & fœdus apud prophetas in hoc
primum initur ut deus fit deus noster, & nos populus
eius, & propterea fcimus credentes deum effe nobis
propitium & faluatorem, fed de his fatis.

Non agit hic me malus error, nifi prorfus ignorem
Chriftum, quod in cruce patri per Chriftum facerdo-
tem fponte corpus offerentem & fanguinem effunden-
tem reconcilatus fum, ultra infirmis elementis feruire
non libet, quæ uerba habent ad fignificandum.

Admonere & tu eximia Contio, ut cogites tecum,
num fit citra offendiculum & cafte uulgo fcribere doz-
cere & contendere, quod Chriftus hoc uerbo. HIC EST
fanguis noui teftamenti: fparferit fanguinem fuum
non fignum eius in populum noui teftamenti.

Heu me miferum, quàm parum exaltatur gloria
crucis apud illos, qui illam ipfiffimam fe prædicare glo-
riantur.

SYNG. Sed à fanguine ad baptifmi rationem ad-
cedamus. Nam baptifmus confeputura cum Chrifto eft,

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

& regenerationis lauacrum? Quid igitur faciemus rursum ex lauacro & consepultura signum lauacri regenerationisq;? Mallemus ut scriptura tractaretur suo spiritu, non nostra ratione aut inuentione, ne subinde τὸ ἄγριον τοῖς ποσίῃ κατὰ πᾶσι, impij nostra temeritate docti, adsuescant. Tractanda sunt diuina uerba cum timore & tremore, ne uiolatores existimemur. Proinde quod baptismus regenerationis lauacrum sit, quis melius interpretabitur, quam is qui hoc dixit? Sic enim Paulus scribit Tito: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis. Iam quare baptismum regenerationis lauacrum uocet, adperit sese Ephe .6. Num quia signum sit? at sic non lauat animam, num quia aquam habeat? at sic corpus dumtaxat purgat. Quare ergo lauacrum dicitur? Audi Paul. Christus dilexit ecclesiam & semet ipsum exposuit pro ea, ut illam sanctificaret mundatq; lauacro aque per uerbum. Habes hic apertis. baptismū non propter signum, sed propter uerbum, lauacrum regenerationis dici & esse.

ANTISYN. Exposcit opinor horum extremorum temporum necessitas, ut etiam inter admonendum, singuli uersus, suis scommatis mordatioris facti, prohibeant, ne lector somniculosus fiat, iuuant enim Εὐμολοχίου mirum inmodum, nunc uidear sanctum concilcare pedibus, nimirum amica luto sus, qui lauacrum regenerationis & consepulturam dixi signa internæ lotionis & sepulture cum Christo, quomodo Paulus Romanis

manis depinxit Baptismum. Non nego esse lauacrum regenerationis, sicut Apostolus dixit, sed illud internum uolo. Spiritus sanctus enim est qui regenerat, qui & mundiori aqua uerbi, quod Christus cordibus à patre tractis loquitur: filij enim dei sunt, qui spiritu dei aguntur, et Ioan. 1. Qui ex deo nati sunt: solet autem id agere spiritus nō raro ante externū baptismū, imō aditus nisi internum baptismum se assequutum testari uoluerit & sit regeneratus, cum magna conscientie suæ condensatione accedit. Quid de cathecumenis dices, non dum per oportunitatem ad baptismum admissis? exclusi ne sunt à regno dei? Licet spiritu sancto agantur & arrationem omnibus externis sacramentis ueriores possideant? Illi igitur accedentes, numquid secundo regenerantur? Quod quum gloria spiritus sancti quem donorum suorum non pœnitet, non permittit, quid illi deest, quā ut per sacrosanctum symbolum, suam internā beatitudinem ac munditiem testetur? Nos Ioannes sumus, & in aqua tingimus. Qui in spiritu baptizat, suo quando uult, & ubi uult munere fungitur: tanetsi hora baptismi multis nominibus magis præsentem gratiam Christi pollicemur.

Neq; urget adeo, quod Paulus scribit Ephesijs, Ecclesiam mundatam lauacro aque per uerbum. Indicat enim Ecclesiam audito uerbo credidisse & obtemperasse, & ut in unum corpus coiret, internum baptismum declarando, aque lauacrum, magna in Deum si

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS.

ducia suscepisse. Iam enim illā fides in sanguinem Christi effusum abluerat, ut testatur Ioannes dicens: Sanguis Christi emundat nos ab omni peccato. Videtur hoc vobis esse margaritas conculcare, ubi nihil, uel fidei, uel charitati derogatur?

42

SYN. Et quid aliud nos de pane cœnæ adseueramus? Non enim dicimus panem, quia signum est, corpus esse, sed propter uerbum: HOC EST CORPVS MEVM, &c. Nam in dictione corpus, non esse tropum, iam putamus aliqua parte colliquescit, solutis uestris rationibus de petra, Phasce, & nouo testamento. Ostensum enim est, quā uolente ac plane contra spiritus ingenis um sint expositiones uestre.

ANTISY. Si errorem confirmat error, & ueritatem subuertit, bene muniuistis sententiam uestram & nostram omnino sustulistis. Sicut enim non est absq; errore dicere panem esse corpus Christi, ob fidem in uerba quædam externa, ita & spiritum detrudi in aquā tanquam circulum magicum mea fide, quæ superstitio uerius diceretur, minime blasphemia caret. Aut quando tandem tempus probandi ea quæ dicitis? Equidem nihil uideo, quod aut solide, aut digne hactenus propositum sit, propter quod nostra cū spiritu pugnare, agnoscere possimus, ut gloriari iuste debeatis, nisi forte quia uobis non subscribimus.

43

SYN. Nunc alia prosequemur, Matthæi .ii. Christus de

IOANN. OECOLAM. AVTHORE

stus de Ioanne ait: Ipse est Helias. Sed quid? an Ioannem ideo Heliam uocat, quod refert, aut signet Heliam? Quid igitur additur, qui uenturus est? Venturus ne est Helias ille ababitas? Nos multo certius in scriptura scopon intendimus Sunt enim duo Heliae: alter Thesbites Ahab regis Israel $\sigma\upsilon\gamma\chi\rho\nu\nu\omicron\varsigma$. Alter Helias de quo uenturo pronunciat Malachias Propheta, capit. 1. & 4. Is Helias Ioannes est, testantibus etiam nū Christi uerbis, qui ait: Hic est de quo scriptum est. Ecce ego mitto nuntium meum. Et postea, si uultis recipere, ipse est Helias ille, qui uenturus est, non Thesbites, sed is de quo Malachias uaticinatus est. Sicut & Matthaei 17. Dico uobis Heliam iam uenisse, & non agnouerunt eum. Processit quidem Ioannes ante Christum cum spiritu & uirtute Heliae, ut Lucas testatur: Sed hac occasione ex Est, non facies, refert. Ioannes enim refert Heliam illum Thesbiten: Sed ille ipse est Helias, qui uenturus est, hoc est, quem Malachias futurum esse ante Christum longe ante praedixit. Porro, quo iudicio pro tua sententiae testimonio, ex Gene. arborem scientiae boni & mali: praeterea ex Ioanne, Ecce filius tuus citaueris, nondum uidemus. Nam si contuleris uerbum Gen. cum uerbo Caenae $\delta\iota\varsigma \Delta\iota\alpha\pi\alpha\sigma\sigma\omega\nu$ distabit, sic enim loquitur: **וּמֵעֵץ הָרָעַת טוֹב וְרָע** AB ARBORE SCIENTIAE BONI ET MALI, NON AB ARBORE, QVAE EST SCIENTIA BONI ET MALI. Nam **ת** IN **הָרָעַת**
M iij

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

articulum genitiui casus esse nobis melius nouisti: In coena nihil eiusmodi audies: Non enim Christus inquit, Accipite, comedite, hic est panis corporis mei, sed hoc est corpus meum. Et quod Ioannes filius Mariae uocetur, neque est pro significat, neque filium pro figura filij sumpseris, quis unquam tales interpretes audiuit?

ANTISYN. Adhuc maiore uellicandi libidine quam edificandorum proximorum studio moramini in ceteris tropis quos produxi. In quibus omnibus satis mihi erit esse tropos uel aliquo modo alludentes, neque omnes ideo in medium allati, ut per omnia quadrent: sed hoc consilio, ne cui insolitum uideatur scripturae tropos admittere. Et quomodo negare poteritis in nomine Eliae non esse tropum? distinguitis Thebsiten ab eo qui à Malachia introducitur, quem dicitis Ioannem proprie an non in Eliam posteriorem, nomen à primo Thebsita translatum est propter uirtutem & zelum? quid igitur abhorretis quasi tropus dici nequeat? Simile est, quum non permittitis tropum esse, si quis filium alicuius uocet eum qui non est ab eo genitus. Quis unquam tam superciliosos audiit censors? Intollerabile & hoc uidetur, quod dixi uocari arborem scientiae boni & mali improprie: dicite an non uerum? Et uidete quam belle deceat uos ostentatio Hebraismi. Nunquid ego dixi arborem scientiam, ut opus sit consulere Hebraeos putatis ne uobis desint censors, qui tam acuti in meis ne quis carpendis? Nunquid proprium est arboribus esse se
races

races scientiæ boni & mali, uitæ & mortis? Nunquid illis arboribus ea uis inerat? Quod si non erant tales, & subest tropus, frustra tam curiose indagatis.

SYN. Nos solidiora querimus. Et ut uerum fateamur, ijs emendicatis testimonijs multo infirmior, ac contemptior redditur secta uestra, facis enim pro Rethorum more, qui ubi ἀποδείξεις desunt, coniecturis suamuniunt, persuadentes sibi egregie se perorasse, modo non sine coloribus, utcunq; causa probata sit, orationem finierint. Tu mox initio serè libelli unde quaq; corradis, quicquid uel speciem tuæ causæ faciat: firma postulamus, contra quæ nec Satan hiscere queat, aliter enim rebus humanis agitur, aliter diuinis. Res humanæ coniecturis ducuntur, & fulciuntur, quæ etiam si nonnunquam fallunt, minori dispendio fallunt.

Non enim ingens clades est, si fortunis nostris corporalibus destituamur. Res diuinæ ἀποδείξεις, nituntur, ut certa sit fides nostra, ne in uacuum curramus, ne in tentationibus succumbamus.

ANTISYN. Quid mali est fratres dilecti solidioribus argumentis tempestiuas adhibere coniecturas, de quibus nihil dubitamus, quin nec fidei nec charitati aduerferentur, nunquid id ipsum & uos inter concionandū agitatis? Admoneo tropos familiares scripturis, & uos rem adeo exaggeratis quasi blasphemijs opplessem scripturas. Sunt ex uobis, qui nec aures audiendi habuerunt, etiam quum offerrentur solida & firma: mire dissimula-

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS.

lare quidem norunt, & licet non habeant quid respon-
deant, modo pertinacia uincant: quis dabit illis firma-
satis? Nihil uidentur uobis tot miracula quæ ponitis oci-
ose: nihil uidentur gloriam corporis Christi esse, ut sit in
caelo, nihil uidentur carnalem manducationem & præ-
sentiam nihil prodesse, nihil uidentur & alia id genus.
Verum conferantur mea & uestra, & adhibito iudicio
uideantur insignes illæ demonstrationes, quæ unctio
quæ pietas scriptores uos fecit? ponite Rethoricen in-
nugacitatem, & nulla per uos grauabor inuidia.

45 SYNG. Nam finge & nos credere, panem cœnæ
esse duntaxat signum corporis, hac ratione persuasi,
quod in Gene. dicatur arbor scientiæ boni & mali. Et
ad Ioannem, Ecce filius tuus. Quid uero respondebimus
Satanæ? si obijciat, filium hoc loco non pro signo filij
adciipi, nec in cœna, ut in Gene. dici. Hic est panis corpo-
ris mei: tam, ut maxime (id quod orationis proprietates
nequaquam patitur) filium pro signo filij acceperis,
quis certum faciet, sic & corpus adciipiendum esse?
quando ut corpus pro figura corporis adcipiatur, non
facile in scriptura reperies. Quis, si ita scripturam dis-
cerpere liceret, prohibere posset, ne idem alius faceret,
in ea locutione quæ est Matth. 3. Hic est filius meus dile-
ctus, ut sensus esset. Hic est signum filij mei dilecti, quan-
do & suas rationes carni persuasibiles haberet, & ad-
huc hodie à Iudæis nobis obijcitur, quomodo homo pos-
sit filius dei esse?

ANTI.

IOANN. OECOLAM. AVTHORE.

ANTI. Quid si uobis occineretur IBI FORMIDA-
 VERVNT FORMIDANTES, VBI NVLLVS TI-
 MOR? nunc tandem religiosi effecti, quasi uero nul-
 lus in scriptura tropus? Quis iubet edificare super hanc
 nam, egregij illusores? Siccine oportet in ecclesia Christi
 disputare? Multas calamitates breui tempore accepi, sed
 nullam egriore animo audio, quam qd' eò usq; tragediã
 producat, quasi nostra fideli manu ductione, eò tandem
 perueniatur ut Christũ negaturi simus filium dei, et peri-
 clitaturi, ne fortasse filius sit filius adoptatiuus, et corpus,
 sit phantasticũ corpus. Hæcine de me sentient, qui ut pa-
 trem se ueneratos testantur? An non in promptu sunt te-
 stimonia, quibus perfidia Iudaica confundatur? Annon
 spiritus qui docet clamare Abba pater, nobis intra cor
 testimoniũ dat, Iesum esse Christũ filiũ dei? Quid ad nos
 maledictæ Iudaicæ gentis cæcitas, & perpetuum scan-
 dalum? Nos cruce non offendimur, scientes, quod pater
 per crucem filium glorificari uoluit, ubi uos docebitis
 per panem sic glorificari? Quid multis? si contendere
 iustum est, eadem ratione contendemus, nullũ usquam in
 omni scriptura esse tropum, sed omnia proprie dicta.
 Quid tum respondebitis Satanae? Qui uult seruare ani-
 mam suã perdet eam: quia .n. alibi, proprie in scriptura
 perdere accipitur. Angar mecum, & dicam, ecce uer-
 bum domini, saluari non potero, nisi perdam animam
 meam, hoc est nisi mihi ipsi mortem cõsciscam. Quod si
 quis me reuocare uoluerit ad laqueum properantem,

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

non audiam, sed auersans talem scripturarum discerp-
torem dicam: scriptura si uno loco proprie loquitur,
periculum animæ erit si ullo alio figuratus sermo ad-
mittatur. En quàm belli interpretes sumus.

46

SYN. Et nisi uana sit coniectura nostra, spiritus ille
sacramentarius, hoc spirat, hoc machinatur ut nobis Chri-
stum externum, uerbum externum subripiat. Huius enim
rei pulcherrimum nunc specimen dat, dum querere solet
quid uerbum dei est externum? Nonne litera est? nonne
syllabas habet? Literæ ne & syllabæ nos saluarent? In
propinquo est ut dicat, quid Christus externus est, non-
ne homo est? nonne caro est? Atqui caro non prodest,
& maledictus qui in hominem confisus fuerit. Exhor-
rescimus quoties hos satanæ actus cogitamus, nouimus
enim eius consilia, & certum est eum talia nunc domi
sue coquere.

ANTISY. Onerosa sunt, quæ de sacramentario no-
stro spiritu non solum suspicamini, sed & coniectatis,
& quum nosse uos satanæ consilia iactetis, non est mihi
difficile, uestri ingenij candorem perspicere qui talia mi-
hi opprobretis, sed seræ sunt amicorum tam infirmorum
morositates: solebat & Christus audire tanquam aduer-
sarius dei, ab his qui filij dei non erant, sed omnium mor-
taliū flagitiosissimi. Quid si me peccatorem ita exci-
pian amici? Viri optimi, si tam compertæ uobis satanæ
machinationes, et sic iudicatis de amico & fratre? Igno-
ro quæ illa spirituum discretio? quæ Doctrinæ probatio
quemue

IOANN. OECOLAM. AVTHORĒ.

quemue uos sacramentarium dicatis, & cui tribuatis, sed quid hæsito? aduersus me scribitur. Ipse petor, At me us spiritus quantum ad sacramenta attinet, seruilis per gratiam dei nõ est, nec contentionum amans, gaudetq; illis in utilitatem proximi uti, aq; elementis ascendere ad Christum, timet autem à Christo relabi ad elementa, Insipientior sum gloriando.

Nihil periculi est, quod docetur, ne mortuæ literæ ac syllabæ magnifient, dum modo id quod per illas spiritus operatur, non negligatur. Idolatriæ autem doctrina esset, si in sonis articulatis & scripturis, substantia liter inesse traderemus, id quod significant: & quod de uerbis dico, de sacramentis quoq; licet. Habent honorem suum uerba, habent scripturæ, habent & sacramenta, adeoq; omnia quæ à deo creata sunt, sed si tribuatur eis, supra id quod sunt, non solum honestiora inde non fiunt, sed & amittunt id quod habent decoris, alienisq; laudibus polluuntur. Recte itaq; dixerimus uerbum eternum, literis & syllabis constare & significando suum absolvere negotium. Porro interna doctrina solus est spiritus. Non frustra Christus dixit, se magistrum nostrum in cælis, qui se si uerbis uniret, non illuc respicere iussisset. At nisi ego uerba uestra non intelligam uos tam crasso tenemini errore, ut et uerbis ac scripturis in modicum conferatis honorem, & tantum non ea animatis: imò plus datis, quàm si uiuificaretis, quod quum refellitur, clamatis in propinquo esse, ut & Christi huma-

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

nitatem è medio submoturi simus: scilicet, conferre li-
 cet carnẽ Christi cũ litera & sacramento ac uerbo ex-
 terno? Nũquid illa pro nobis sunt passas? sed & de car-
 ne Christi si dicamus: Caro nõ prodest. Maledictus qui
 fidit in hominẽ: offendit ne hoc uos? & abhorretis uos
 ab his dictis, qui uerbi ter maximi præcones? Desipiam
 licet uobis, nõ tamẽ sensu Christiano prorsus sum insi-
 piens. Et quamuis uerbi externi, uel carnis dignitati ni-
 hil derogarim, scio tamẽ maiestatem dei ampliorẽ, quàm
 ut uerbis ac Sacramentis, organis nostræ salutis, nõ ut a-
 tur, in se illis nouo quodam modo uniat: neq; id nostræ
 infirmitati necessarium, sicut uerbi incarnatio. Magnũ
 mysteriũ est quod uerbũ per quod facta sunt omnia fa-
 ctum est CARO, sed eo nostra imbecillitas opus habe-
 bat. Nunc autẽ agnito eo, dicere possumus. Etiã si noue-
 ramus Christũ secundũ carnẽ, sed iam non nouimus, &
 à uia ut ad ueritatẽ ipsam properetur, hortamur. Nihil
 nos in uia retineat, neq; .n. dominus hoc uoluit, alioqui
 carnẽ suam super terrã reliquisset: sed transijt ad patrẽ
 ad deũ, ut nos quoq; à temporalibus liberatos prouche-
 ret. Porrò sicut à carne que super terrã olim & in cœ-
 los translata, ad patrẽ transeundũ docemus, ita & ab
 externis alijs ad interna uocamus, non quod illa cõtem-
 nantur à nobis, uel inutilia censeantur, sed quod uno tẽ-
 pore est utile nõ oĩbus prodest. Nolumus, ut quis in uesti-
 bulo domus moretur, at nõ propterea per uestibulũ in-
 gredi prohibemus, nec inutilem dicimus ingressum, qui
ad

ad progressum exhortamur. Si consilia Satanae, ut dicitis, uobis sunt cognita, gratulor. Quin et precor deū, ut astus eius clarius uideatis. Nā si hoc cōcedetur zelus ille in me quo nunc supra modū flagrat, non dubito, quin breui deferuescat, nō enim, ut adagio uestro utar. Domi suae hoc coquit, ut per Doctrinā nostram regnum suum stabiliat, quam sentit sibi maxime aduersam, utpote ueræ fidei sinceritate, & inculpatissimæ charitatis ueritate subnixā: sed nullū non lapidem mouet ut lucem ueritatis, qd' prohibeat PATER MISERICORS extinguat, ne regnū mendacij et tenebrarū tyrannis de crescat. Hoc spirat, hoc machinatur, ut totū mundū impleat idolis, & quum hic & illic in his, & illis altaribus, in huius & illius uerbis nullus sit deus, deus tamen queratur & colatur, nam & nos eius cognouimus infidias, quas nō pro Christo, sed aduersus Christū struere eum certū est: et nos pro Christo sumus, qui ita Christum agnouimus & docemus, ut quantotius ad patrem initiatos urgeamus, nec ab elementis mundi pendere patiamur. Non sunt hæc gloriandi animo dicta, sed cōuitiorum moles immensa cogit, ut præter morem, studium nostrum non possimus, non prædicare.

SYNG. Nondum adperto Marte se prodit, sed si permiseris, ut ex corpore signum corporis faciat, quid blasphemiarum non conabitur? Habet namq; Satan hanc naturam, ut longe aliud recessu prodat, quàm prima fronte finxerit, facile nouit se in angelū lucis trans-

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

formare. Nonne abunde satis hanc malignitatem, nostra tempestate, in populari seditione experti sumus? Fingebat ille initio, euangelio se ad futurum, pauperes oneribus suis grauissimis leuaturum, & in libertatē uindicaturum, meditans interim periuria, rapinas, homicidia, & quid non malorum? Sic spiritus uerbum domini dirumpens, fingit quidem se syncerum sacramenti usum docturum, ut est uersipellis, sed aliud clam machinatur. Dolet uerbum Euangelij esse reuelatum, sentit sui regni dispendium, proinde omnem mouet lapidem ut princeps mundi maneat. Etenim non minima uictoriæ pars esset, si pro corpore figuram corporis substitueret, uide quo dono nos priuasset? Nam cum uerbum dei dona nobis præsentia faciat, de qua re post dicemus, non ab re, hoc uerbo. HOC EST CORPVS MEVM, fit nobis, & exhibetur corpus Christi præsens. Quod si uero Satanæ tantum licuerit, ut è corpore figuram corporis faciat, nonne pro ueritate phantasma, pro re spe & etaculam inane, substituet? Nec hoc sine contentus sese contrahet, sed longius progrediens tentabit etiam ex pace, signum pacis, ex remissione, signum remissionis peccatorum, facere. Nam cum Christus Apostolis præcepit, ut pacem optarent domui, in quam intrarent, & misit ad remittendum peccata, malignus contendet, Apostolos non potuisse pacem, & remissionem peccatorum auditoribus offerre, quando solus Christus pax sit & remissio peccatorū. Neq; quis unquam uiderit Christi

stum

IOANN. OECOLAM. AVTHORE

stum apostolorū humeris de urbe in urbem, de domo in domum transportatum esse, sed de ijs rebus postea.

ANTISYN. Beatos nos, qui quum fidem ac ueritatem, pacem ac charitatem prædicamus MALA OMNIA ab hominibus audimus. En quam propitios rediditis nobis reges & principes. Quas non suspiciones illis oggeritis? parū abest, quin & seditionum causas in nos reiiciatis, eodem spiritu nos agitari testantes quo ille belli ac tumultuū facies. Arripite tandem & ipsi gladios, ut in nos irruatis, si hoc est Apostolicum, & lingue uestræ non sunt gladijs Bicipitibus magis acutæ, demittite tandem e caelo & fulmina, si non conuitia uestra quouis trifulco Iouis telo magis sunt molesta: siquidem magistratus & angeli, uos clamantes non audiant & nondum persuasum habent, nos chaos spiritualiū, mundanarumq; rerum inuecturos: confido autem mitissimū Christum, in tempore & principibus nostram innocentiam reuelaturum, ut cognoscant quā iniuste talia nobis opprobrentur, uideantq; nos non esse ministros Satane, sed Christi: amnunciatōres, non somniorum, sed ueritatis.

Multis seculis non est creditum corpus Christi esse in pane, & recte instituti in fide nunquam crediderunt, & quid inde mali subortum? imò qui mysteriorū uim recte nouerunt, & ipsi foelicius uixerunt, & alijs ualde utiles esse studuerunt. Et quæ illa collatio, si prætextatur sincerus sacramentorum usus? & quæ insanus ple-

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS.

bis furor ad insaniam suam honestandam proposuit? Nonne & uos multum laborastis in reformando sacramentorum usu? Si igitur tum quis, uobis obieciisset claustrinas antiqui hostis technas, quas illis gratias habuissetis? Quid igitur nunc confertis armatos ferro latrones, cum inermi Euangelio, soloque uerbo & crucis patientia pugnante? Dolet planè reuelatum Euangelium Satan, & magis dolebit, etiam Basi impietatum suarum relecta, quæ non est infirmissima ἐν τῷ τῶπ πλαῶν κρηουργία.

Nos sanè Christum non auferimus, neq; corpus eius phantasticum facimus, sed illud in cœlis ad dextram patris sedere confitemur, quæ eius maiestas infinites demonibus magis horrenda est, quàm illa in carne eius cõficta præsentia: imò hanc amat, illam tremescit. Etiam Christus in cœlis noster est cum donis omnibus, prædicamus item IESVM CRUCIFIXVM: Crucem autem. Crucem odit demon, per quam eiectus est. Non est quod hic nostro nomine solliciti sitis, uel nobis uel plebi, uidete aut quàm non careat periculosa abominatione, facere ex sacramento rem ipsam, & ex figura corpus. Etenim demon imitari deum nititur, ut etiam ipse operetur aliquid egregium: ueritatem enim in mendacium commutat & ex figura corpus facit.

48

SYN. Nunc redimus unde digressi sumus. Mariæ inquis dicitur de Ioanne. Ecce filius tuus, nimirum curam eius gestare &c. En tibi ipsi respondeas, filius enim in hac

IOANN. OECOLAM. AVTHORE

in hac locutione non in natiuo sed translaticio significato intelligitur, siquidem filius est natura, filius est cura, filius est adoptione, est & filius doctrina. At Ioannes cum non sit uerus & naturalis Mariæ filius, cura & obedientia filius eius erit. In hoc autem sermone, HOC EST CORPVS MEVM, non esse tale significatum translaticium, sequentia uerba indicant, cum dicitur, quod traditur pro uobis. Quemadmodum si & in hac locutione. Ecce filius tuus, adderetur, qui ex te natus est, proculdubio quod additur, ex te natus est, cogere filium iam non pro filio cura, sed pro naturali filio intelligi, tale nihil dici potest de uerbo cœnæ, quod probe per sequentia, monitum est, ne corpus metaphoricè aut translaticie adcipias.

ANTISYN. Bene est, quod non omnia exempla à uobis exploduntur, ut de clauibus & sceptro, ne omnino frustra laborim. Sed quod exemplū de Ioanne, non congruere putatis satis præmunitum, eò quod non sequatur, qui ex te genitus. At cōtentioso qui nullas circumstantias animaduerneret, nihil satis omissum uel additū foret. Quid autem si Christus pani dixisset, hic est filius qui ex te genitus? conuinceret ne adiecta particula, de naturali filio, quod sit ex pane genitus? quum manifestum sit filium non esse pane genitum, neq; filium esse qui alterius speciei sit, nisi & crabrones equorum filios dicendos putetis. Hebraico fortassis tropo.

En non minora absurda uos apprehendent, si

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

panem dicatis substantiale corpus, imò sexcenta inconuenientia hic dabitur, ubi in superiore exemplo uix unū & alterum.

Nec est per sequentia hic cautum, quo minus corpus figurate dicatur, imò sequentia docent ac cogunt, ut tropum admittamus. Nam dum dicitur, quod pro uobis datur uel frangitur, certum est, pani non posse conuenire, sed tantum corpori, proinde panis est figura corporis. Aut si residuus mansisset panis, illum crucifigi oportuisset, uerum hic non urgeo uos cum papistis. Non de ijs loquor qui propter hanc & similes causas, panis substantiam deesse dixerunt, sed de his qui hodie uobiscum consentiunt adesse panem, uolētes corpus esse domini, quamdiu materia panis manet, quibus tamen, bene spero, quod non subscribatis.

49

SYN Porro cū acutus sis in adferendis tropis, diligenter cauendū tibi fuisset, ne ibi tropum fingeres, ubi nequaquam licet. Nā tropū esse ais, in ijs locutionibus, qui minor est, maior est illo, & qui non habet, etiam id quod habet, auferetur ab illo. Vide ne dum tropum adferas, non solum in scripturam iniurius sis, sed etiam in Christum pecces, si enim dumtaxat minor adparuit, nec reuera minor fuit, mentitur Psal. 8. dicens: Diministi eum paulo minus ab angelis, mentitur ipse, Deus meus, ut quid me dereliquisti mentitur & Paulus Ephes. 4. Descendit in infimas partes terræ, quid ultra? Si Christus nō fuit reuera minor, sed minorem solum significauit, consecra

IOANN. OECOLAM. AVTHORE

confectaneum est, nec eum reuera maiorem esse, nec reuera ascendisse, sed maiorem dumtaxat significare, & ascensionem eius non rem ueram, sed umbram solū fuisse. Siquidem ideo ascendit, quia descendit, ideo exaltatus est, quia reuera humiliatus est, usq; ad crucis mortē, Philip. 2. & Ephe. 4. Qui descendit, idem ille est qui ascendit super omnes coelos ut omnia impleret, hoc illud est quod ante dicebamus, Satanam moliri, ut ex Christo phantasma, spectrum & signum faciat. Præterea si contenderis Christum eo loco, non de crucis humiliatione & patris derelictione loqui, sed de hominum opinione, qua maior Ioannes, Christus uero minor æstimabatur, recte pro nostra sententia dixeris. Nam in regno coelorum, hoc est, negotio Euangelico, duo tunc à uulgo cōmendabantur, Ioannes & Christus. Ioannes ob uite austeritatem maior putabatur, Christus uero minor ob familiaritatem, qua peccatoribus etiam conuiuabatur. Proinde si respexeris hominum opinionem, reuera minor fuit, in hominum scilicet cordibus, sin uero cum Ioanne contuleris, maximus fuit.

ANTISYN. Potuissetis & multa alia mitius interpretari, & succinctius rem proponere, nisi uel contendendo, uirium mearum gustum capere; uel ostendendo eloquentie & eruditionis specimen præstare uoluissetis. Quid urgebat blasphemiam innocenti mihi obtexere, dum latere tropū contestor in his uerbis. Qui minor est, maior est illo: ubi nam dixi ego, quod Christus,

ANTI SYNGRAMMA AD SVEVOS

dumtaxat minor apparuit, ut tot scripturis ad me conuincendū sit opus? Dixi enim breuiter minor apparuit, & exposui est minor, per apparet minor: & pergitis argumētando quasi dumtaxat apparuisse dixissem. Nec tamen interim negaui, quin summā abiectionem in se expertus sit per prophetam dicens. Ego autem uermis sum & opprobrium. Quo loco si tam honestum et sanctum est rixari, facite & uermem ex Christo.

Cæterum postquam Achillicos humeros uidimus, fatemini ipsi tropum, nisi non sit translaticia locutio, si à dicto ἀπὸ λέξεως ad dictum καὶ ὅτι quid deducatur, quale est iuxta hominum opinionem esse talem. In cordibus hominum reuera fuit minor arguitis, minor fuerit, collatione autem cum Ioanne maximus. O dialecticem, in pariete uere pictus est Leo, ergo Leo proprie dicitur, Leo est pictus, non dissimilis est & ista argumentatio, dicitur iuxta hominum existimationem apparuisse Christus minor, igitur. Satan imponet hominibus, ut credant Christum fuisse phantasticum. Actum esset de regno satane, nisi dolis subtilioribus esset instructus

50 SYN. Vides rursus nullū tropum hic admitti posse, & in Mattheo non habens, non dicitur quia figurā habeat, scilicet fidem. Est enim sensus, qui non habet (fidem) auferetur ab eo quod habet (hoc est, dona uel nature, uel alia) ei enim qui fidem non habuerit, nunquam bene cedent dona uel munera Dei. Munus est, & donum, Episcopatus, iam qui sine fide Episcopatū administrat

administrarit, auferetur ab eo, hoc est, non proderit ei, non promouebit ad salutem. Dona enim nihil profunt, magis autem obsunt, citra fidem possessa. An quia possidet carnis sapientiam, citra spiritum fidei, non uere sapiens erit carnaliter? Spiritu quidem non sapiens est, sapiens autem reuera carne est. Diuitias quis possidet citra fidem, an dumtaxat figuram possidentis habebit? Bene igitur cum furibus ageretur, qui hac excusatione possent se à crucis supplicio tueri, si iuxta tropos uestris iudici responderent, se non abstulisse nummos à uere possidentibus, sed ab ijs solum, qui uidebantur possidere: sed quis non sua facinora per hos tropos & coram mundo, & coram Deo excusaret? Finge enim ciuem, cui, latronis crimen obijcere, nonne si calumniator iudicio sistatur, facile per tropum se excusaturus est, & expositurus latronem pro figura latronis?

ANTIS. Et hanc obiectionē extorsit nimirū phylautia. Ita uerba mea sonant: Quomodo quis habet, quod non habet, nisi quod figuram gerit habentis? à nemo aliquid tollitur, nisi quod habeat, dum igitur est non habens, quia aliquid ab eo tollitur, dicitur esse habens. Certe Lucas capite octauo, quod habet ita exponit, quod non uidetur, ἡ ὅς μὴ ἔχει, καὶ ἀποκεῖ ἔχει, ἀποδέσσει αὐτὸν.

Ecce quod unus Euangelista dicit, quod habet, posterior exponit, quod uidetur habere. Neque consequentia textus

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

approbat uestram expositionem. Nam de diligentia attendendi uerbū dei loquitur, eò qd' præcedit, qui habet aures audiendi audiat. Sūt enim duplices auditores, primi qui diligenter & attente auscultant & discere non erubescunt, his audiendo scientia augetur, ut sapiens dicit. Audiens sapiens sapientior erit, & intelligens gubernacula possidebit. Sunt auditores alij negligentēs, quorum utilitas perit propter ipsorum incuriam, & tollunt ab eis semen uerbi, uolucres cœli.

Vidētis boni uiri, etiam hic non de fuisse, cuius candidum lectorem non oportebat pigere: ludere autem uos incipitis. Bene igitur cum furibus ageretur, qui hac excusatione possent se à crucis supplicio tueri, si iurent nō abstulisse se nummos à uere possidentibus, sed figuram possidentium gerentibus.

51 SYN. Et nos contra iudicio diuino peccatores aduersati tropū obuertemus, dicturi. Quid damnas nos? Non sumus peccatores, sed formam dumtaxat peccatorum habemus, igitur ò Christe, cur de cœlo descendisti? cur nos uel per Angelum quempiam nō docuisti tropū quo nos excusaremus? Certe tropus liberasset te à passione & morte tua, excusamus nos à peccatis, per mortem tuam amarissimā, sed dulcius certe tibi fuisset, si ita liceret, ut per tropum nos à iudicio dei uindicassemus. Non ludimus Oecolampadi ò noster, sed gustum præbemus qualemcumq; futurarum interpretationum in scriptura, si ex corpore figuram corporis fieri permittamus.

ANTI.

ANTISYN. Luditis profecto, & perniciosè luditis, dum Scematismo Rethorico, è cælo deuocatis Christum doctorem tropi, quo Christum à passione liberetis ut tropo saluemur. Age dixerunt & Prophete Christi in parabolis docturum, quod plus est, quàm tropum in uerbo admittere, quo difficile caret humanus sermo: si nullum tropum admittetis in scriptura, nihil sacris literis erit uel nugatius uel magis ridiculum. Sed admittitis ubi seruiunt: hic tergiuersamini & ridetis. Precor deũ toto animo, ne uobis hoc in peccatum statuatur.

SYNG. Sed inquis. Est non infrequens ut figura rerum, uocabulis rerum denotentur: Hoc an omnino uerum sit, non est huius loci enarrare. Certe quæ tu de linguis igneis & columba & halitu adfers, tuam thesin nõ probant. Neq; enim spiritus sanctus, uel lingua ignea, corporalis dicitur, uel columba, nisi forte cum adiecta similitudinis particula, quemadmodum apud Hier. uerbum domini quasi ignis dicitur, & quasi malleus conterens petras, sic enim legitur.

הלל כה דברי באש נאם יהוה ובפטיש
 על יפוצץ סלע & Matth. cap. 3. εἰς ἔρτο πνεῦμα
 τοῦ θεοῦ καταβαῖνον ὡς εἰ περιεραμ, scriptura dicit spiritum dei descendisse tanquam columbam, nõ ait, spiritum dei esse columbam, & Ioannis primo, τε δέα
 μαὶ τὸ πνεῦμα, καταβαῖνον ὡς εἰ περιεραμ ἐξ
 οὐρανοῦ &c. uides dici, ὡς εἰ περιεραμ, non autem, εἶνα περιεραμ. Quamq; tota hæc oratio iuxta fidei

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

rationem intelligenda est, longe alius est sensus in toto sermone, quam uerbis significatur: An spiritus ante non fuit in Christo? An Christus ante baptismum spiritu caruit? Absit ut hæc de Christo naturali dei filio adseueremus. Quid igitur est quod dicitis, uidi spiritum dei descendentem specie columbæ de cælo, & mansit super eum. Num spiritus descendit quod corporis est? Num columba mansit super Christum? Num eam humero, aut capite circumtulit quocunq; ierit? Itaq; cum dicitur spiritum dei descendisse, scriptura significat, spiritum non nouiter Christum adcessisse, aut de cælis in ipsum lapsum esse, sed suam præsentiam, qua semper Christo præsentissimus fuit, externa columbæ specie declarasse. Igitur additur ad columbam aduerbium *ὡς εἶ*, quod ad cœne uerbum non additur. Non dicitur, HOC EST TANQVAM CORPVS MEVM, neque dicitur. Corpus meum est tanquam panis, sed simpliciter. Hic panis est corpus meum. Legimus & Exo. 19. dominum descendisse, sed quid hoc aliud est, quam dominum qui ubiq; præsens est præsentiam suam tumultu, fumo, & igne declarasse? Idem Gene. undecimo. Descendit dominus ut uideret ciuitatem et turrum. Num ante non præsens erat? Nonne omnia implet? Ex illo inquit Paulus, per illum, & in illum fiunt omnia, quid igitur est, descendit? Præsens est dominus ubiq;, sed non ubiq; sua præsentia manifesta est. Proinde cum se externa aliqua specie præsentem declarat, dicitur pro nostro lo-

stro loquendi modo, de cœlo descendere. Iam cum linguas apud Babilonem confuderit, facto ipso hoc est, linguarum confusione, declarauit suam presentiam, at nondum dictum est, confusio linguarum est dominus.

ANTISYN. Non mea uerba, sed Augustini sunt, quod figuræ rerum uocabulis earundem rerum nominantur, sed quia uera sunt, libenter ut mea agnoscam. Idem, & exempla quæ impugnatis attulit, nempe quod spiritus sanctus dicitur tanquam columba descendisse.

Duram meam sortem, non licebit mihi, eorum patrū dicta quæ hætenus in obseruatione fuerunt, simpliciter citare, quum alijs non detur uitio, ethnicorum usos esse testimonijs. Non enim oppono ea, ut expugnent sacras literas, sed nondum mihi tantum arrogo, quin malim aliorum dicta, illorum, quàm meo nomine proponi. Iam quum totam illam orationem iuxta fidei rationem intelligendam dicitis, & longe alium sensum in toto sermone quàm uerbis significari, quid igitur me longa sermocinatione premitis?

Sed spectemus uerba, dū dicit, quasi columbā. Accipio quasi columbā pro una re, quæ non commode uno uerbo reddi poterat, & illa quasi columba, erat spiritus, & descendebat, uel etiam poteritis referre, aduersus bium ad uerbū descendere, sicut columba solet descendere. Et nihilominus quomodocumq; appellaueritis hoc corporeum siue columbam, siue quasi columbam. Hic dicitur spiritus dei: Inquit enim uidi spiritum dei, & quid uidit oculis? nimirum corporale aliquid: spiritus

ANTISYNGRAMMÁ AD SVEVOS

enim carnalibus oculis non uideatur. Quicquid igitur illud erat, indicium erat spiritus sancti, qui tamen sua natura, ut et uos satis diserte de patre docetis, corporeus non est. Quid igitur beati patris uerba uellicatis? Nonne et Act. 10. legimus. Adhuc loquente Petro uerba haec, cecidit spiritus sanctus super omnes qui audiebant uerbum? Vbi illic legitis uestrum ὄσσι? Nam exponit mox dicens quia et in gentes donum spiritus sancti effusum est.

Sed non quadrant dicitis ad uerba coenae? At non dum à nobis accommodata erant. Certe si dixero τὸ ὄσσι ἐγὼ εἰς δ' ἐστὶ πνεῦμα θεοῦ quasi columba est spiritus Dei, sicut implicant uerba Euangelistae, non ablueret. Ultra cogitate, quàm male quadraret, si diceret in coena, hoc est tanquam corpus, sensus .n. foret. Hoc est figura ὄσσι σῶματος .i. serè corporis, et proinde non esset uere figura. Neq; tam euidentis esset sermo, ut dum unico uerbo dicitur. Troporum .n. natura est, ut euidentiore reddant sermonem ac elegantiore, teste Plutarcho. Videtis boni uiri et haec iacula nullam uobis praedam refferre?

53 SYN. Et in actis uise sunt Apostolis dissecta linguae, uelut ignis, et sedit (ignis, uel lingua ignea) super singulos, nondum tamen dicitur, linguae igneae sunt spiritus sanctus. Similiter Ioan. 20. flauit in apostolos, et dicit eis: Accipite spiritum sanctum, non tamen dicit. Accipite, hic flatus est spiritus sanctus, quemadmodum in coena dicitur: Accipite (panē scilicet) HOC EST CORPVS

CORPVS MEVM. Iam uide ut constet disputatio uestra. Cum enim Christus inquit: Hoc facite in mei memoriam, colligere audetis, corpus Christi non esse præsens, propterea quod memoriam eius Christus fieri iusserit, memoria autem rerum est absentium, non presentium. Hec enim ratiocinatio uestra est. Sed quid fit ut nunc ad rationis confirmationem, signa non rerum absentium, ad presentem ueluti auxiliares copias aduocetis? An obliuiscitis signa esse absentium rerum signa, iuxta uestrum dogma, non presentium? Columba, flatus, lingua ignea, signa sunt spiritus, sed & spiritus præsens est, non absens. An & uos adfirmabitis in coena corpus Christi præsens esse, ut maxime pro uestra sententia, panis solum signum sit?

ANTISYN. Interrogo uos de linguis igneis, quid sint? signa uel non signa? Dicetis utiq; signa. Quid reliquum igitur, quam ut iuxta uestram Theologiam nouam & inauditam, sint spiritus sanctus? quia signa non minus annunciant quam uerba. Afferunt igitur alijs id quod annunciant, & quod annunciant habent, erunt ergo spiritus sanctus, uel saltem intra se habebunt. Verum absit in eternum, ut illis manifestarijs blasphemijs subscribam, sed candide interpretabor linguam igneam esse spiritum sanctum, hoc est figuram spiritus, nec propterea labar in sermone. Sequitur .n. apud Euangelistam, & impleti sunt omnes spiritu sancto, & loquebantur uarijs linguis. Annuntiationem scio non negatis, sed multis ut dicatur, hoc est spi-

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

ritus sanctus. Quasi uero & tunc nõ inueniretis latibula uestra, sicut de flatu statim elabendi uiam reperistis, eò quod dominus non dixerit inter afflandũ, accipite hic flatus est spiritus sanctus. Atq; certũ est spiritũ per afflatum esse designatũ. Nam dum Christus inter afflandum his uerbis utitur. Accipite spiritũ sanctũ, quid aliud aiebat, quàm, Accipite hic est spiritus sanctus? Et si ita dixisset in cœna: Accipite & edite Corpus meũ, quid aliud fuisset quàm dicere, Accipite & edite, hoc est Corpus meũ? Imò illud erat multo magis proprie ad uestram sententiam dictum. Videte nunc quomodo uestra constet conflictatio.

Porro, quod monetis ut dictorum simus memores, scitote, nos non fuisse immemores & adhuc fatemur, quod dũ dominus dixit HOC FACITE IN MEI MEMORIAM, reliquit satis manifestã dictorũ suorũ expositionẽ, quæ omnibus non contentiosis sufficiet, nempe corpus hoc, & quicquid in illo ritu actũ est, esse memoriale quidẽ abiturũ prædicens, nũc uero abiisse cõmone faciens. Signorũ sanẽ nomẽ generalius. Memoriale uero minus generale. Memoria .n. absentiuũ est, signũ uero tã presentia quàm absentia ostendit. In cœna autẽ Christo adhuc presente, quian nondum opus obedientiæ cõsummasset, panis sacramentum erat, & initiabatur ut posthac ubi abiisset dominus cum corpore, monumentũ foret. Nec ignoro & memoriã interdũ rerũ presentium esse, sed ita presentiuũ, quasi absentiuũ, sicut poëta dicit.

Nec

Nec talia passus Vlisses.

Oblitus ne sui est Ithacus discrimine tanto?

Quæ nimirum tropica loquutio est, quum absq; con-
trouersia absentis memoriã nobis Lucas & Paulus com-
mendent, ultra & in Columba, & flatu, & Anhelitu,
non ita præsentem fuisse spiritũ sanctũ, catholica senten-
tia, quasi natura spiritus conuertibilis, temperabilis &
cõmiscua sit, uel in unã hypostasim unita. Certũ est, spi-
ritum sanctũ ubiq;, & propterea nec à linguis & collu-
ba defuisse. At nõ corpus ita inditũ dicitis panem, sed sub-
stantialiter panem. Testabantur nimirum columba in
Christo & lingue in Apostolis, spiritum sanctũ opera-
turum & uerius in sancto habitaculo esse cordiũ, quã-
m in elementis, in quibus per operationẽ & dona esse in-
cipit citra omnium localem mutationem, ut ipsi nostis.

Iam & hunc sermonem faciamus missum, quid prop-
terea decedet tropo uerbi? de quo nunc tam proluxa
disputatio. Porro quomodo corpus Christi præsens uel
non præsens sit, audiuidis non semel, & si maxime ad-
esset, non predicaretur tamen de pane per substantiui
uerbi copulam, in substantiua significatione.

SYN. Non opinamur quemquã tã impie sentire, qui
neget fidẽ sanguinẽ bibere, & carnem Christi edere. Sic
enim ait Ioan. 6. Caro mea uere est cibus, & sanguis
meus uere est potus, Cuius? fidei, nam fides edit carnẽ
Christi, & bibit sanguinem eius dum credit. Iam si fides
edat carnem, & bibat sanguinem, consecraneum est,

ANTISYNGRAMMA AD SVEVO S

carnem & sanguinem fidei presentia esse, siquidem si non essent presentia, non possent edi, aut bibi, aut si ma uis, credi. Quandoquidem deum ipsum edere, hoc est credere, nemo potest nisi cui deus fuerit presentens. Impiis absens est & infidelibus, proinde nec illi deum edunt, hoc est, non in deum credunt. Breuiter, fides ut habet de um presentem si credat in deum, ita si credat, corpus & sanguinem bibat, hoc est, credat, habere oportet cor- pus & sanguinem presentia.

ANTISYN. Quia enauigastis, ex procelloso tro- porum pelago, nunc placidiori sermone benignius no- biscum agetis, spero. Verum ut gaudeo remitti feruo- rem, ita optarim sermonem magis perspicuum. Nam ut contentioni subtrahantur fomenta, nihil tam conducibi- le ut sermo non obscurus, qui & in hoc utilis erit, ne su- spicionem demus quod aliud dicamus, & aliud dixisse uideri uolumus. Ecce ego ipse partim inuenio uos tan- quam per omnia nobiscum sentientes, partim tanquam e diametro pugnantes. Nam si de fidei manducatione, hoc est, quo modo per fidem manducamus, loquimini, de qua manducatione apud Ioann. cap. 6. fit mentio: quid mihi iucundius? quid optatius? quid delicatius quam uobiscum conuiuari? Placet enim animae meae Chri- stus meus, & tanto magis, quanto grauius se peccasse cognoscit. Verum ad has delicias tam non est opus animae meae corporali presentia carnis et sanguinis, quibus re- dempta, quam non est ipsa caro & sanguis. PRAE- SENS

IOANN. OECOLAM. AVTHORE.

SENS ILLI EST QVEM CHARITATE
 SECTATVR, ubi ubi est, charitate cum, siue ma=
 uultis, fide etiam fugientem tenet. At dum mihi cor=
 pus & sanguinē in panē, in os et in uiscera sordida inge=
 ritis, nihil uobiscū habeo cōmune. Nō est .n. corporalis
 māducatio, quæ igitur corporalis præsentiā quæ non est
 nisi propter manducationē? Clarius itaq; de præsentiā
 corporis et sanguinis p̄ uerbū edisserere oportebat. Nū
 quid quoties credidero, illa etiam in loco alio erunt, q̄
 erant? Etenim ut ego absq; ambiguitate loquar, si talentū
 facitis præsentiā, qualem sua certitudine & ὕποσῶς et
 præsentiā omnium bonorum sibi pollicetur, habet ac
 gustat fidelis mens, nobis qui credimus præsentiā
 sunt corpus & sanguis. Præsentiā inquam cordibus
 nostris, nihil enim ad panem & uinum illa præsentiā.
 Verum hæc beatitudo nostra est, non in sola cœna. Ab
 sit, sed semper, siquidem uere fuerimus fideles sem=
 per.

SYNGRAM. Quis autem fidei deum præsens=
 tem facit (non enim de ea nunc præsentiā loquimur, 55
 qua deus omnia implet, sed qua pijs adest) nisi uerbum?
 Nam ut uerbo manifestatur, ita uerbo præsens exhibe=
 tur: Ioannis. 1. Deum nemo uidit unquam, filius unige=
 nitus (qui est uerbum) ipse enarrauit nobis. Et alibi.
 Qui me uidet, uidet & patrem meum, hoc est Qui uer=
 bum habet, accipit, credit, deum habet, accipit credit.
 Adeoq; sic comparatum est, ut fides in deum non dirigi

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS.

possit, nisi uerbo, quod est filius dei, neq; aliter deus si dei obuius est, quam per uerbum. Siquidem Dominus in nube in caligine habitat: Et ut ille ait, in luce in adcessibili, ad quam nemo intret, & cum nemo intrat, nemo etiam exit, excepto solo filio, qui est uerbum, qui exit & intrat, ascendit, & descendit, prætere a nullus. Ioannis .3. Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit è cœlo filius hominis, qui est in cœlo. Ascendunt & pij, sed in Christo, & per Christum, in uerbo & per uerbum. Porrò cum uerbum deum cum omnibus suis bonis, fidei præsentem offerat, cur uerbum non idem faceret in corpore & sanguine Christi? quando hæc nostra sunt dona, & his è mortis, peccati, inferni, adeoq; satanae faucibus erepti simus.

ANTISY: Sic oportebat in ecclesia Dei uersari, nunc uideor mihi pristinos uidere amicos. Ita placide loqui non offenderet infirmos, nec inflaret aduersarios. Hinc mihi & necessitas etiam conuiuendi, si quid uellere care possem. Vnicum hoc dissimulare non licet, quod cū de uerbo iucunda ac plausibilia multa in medium afferatis, non tamen acu, quod aiunt, causam tangitis. Relinquitur enim confusio inter uerbum, quod in aërem dicitur, & inter uerbum, quod deus pater cordibus reuelat. Vnde mentibus simplicioribus facile imponi poterit. Organum illud externum est inutile, nisi illud intus sese mani-

se se manifestet. Quibus enim enarrauit unigenitus Dei filius? Profecto ijs, qui à patre tracti ad eum uenerunt. Quando enarrauit? Numquid cum audirent docentem in templo, uel in litore, uel in synagoga? Non de eo sermone mentio est, sed quando aperuit se cordibus eorū, & quando aperuit sensum ut intelligerent. Mirabilem enim dei sapientiam animaduertere licet ac iustitiam, dum aliorum pedibus uerbum illud externum lucerna est, alijs interim ambulantijs in tenebris. Et hij quidem inexcusabiles sunt, quia redarguisse cognoscunt, illi uero mirabile donum recipiunt. Quippe tantum discrimen est inter externi & interni uerbi doctrinam, quantum inter legem & gratiam. Tam procul autem abest, ut externa Lex intra se uitam habeat, ut etiam occidat & operetur iram, & tantum, ut per se illustrare nequit ut etiam ridicula fiat infirmæ carni. Vbi autem affulserit gratia, & INTERNVS DOCTOR mollescerit petram cordis, hominiq; innouato intellectum dederit, tunc utiliter & literæ & uerba & externa quæuis signa admonent.

Diuersa dona sortiti sunt docti, & sapientes eandem legem, unde fit, ut maxime differere ualens de lege, minimus atque adeo nullus sit in regno cælorum.

Sapiens autem qui uix decalogi uerba secum recensere ualet, primatum puritate ac innocentia uitæ inter multos retinet, & cum externum

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

uerbum uel parcius, uel nullum receperit, inexpectatæ doctrinæ fluentia, tanquam fons uiuus eructat. Ex ore enim inquit infantium & lactentium perfecisti laudem tuam, ut destruas inimicum & ultorem. Et quæ stulta sunt confundunt ea quæ sapientia mundus iudicat, Scripsit deus inuisibilibus illis elementis, & dein literis commendauit magnificentiam & gloriam suam, misit prophetas suos quottidie, mane excitans illos. Et quid agebant illi? Quid proficiebant labore suo? Pleriq; auditorum deteriores & impudentiores euadebant. Non pauci latenti hypocrisis aliorum impudentiam pensabant. Quod si uerbum æternum externo iunctum fuisset, quem non attulisset fructum? Quod Paulus bene agnoscens inquit: Ego plantauit Apollo rigauit, incrementum autem dedit deus. Itaq; is qui plantat non est aliquid, neq; qui rigat, sed qui incrementum dat deus.

Non est, ut eludatis more solito, Lex qua Lex est, nõ habet uerbum, ut sic operetur, sancta interim & perfecta. Est tamen in lege uerbum uiuificans, & in litera spiritus occultus, sicut sub cortice medulla. Hac enim uia suspicor quosdam è uobis obuiaturos. Scio enim, quod non estis ex æquo omnes docti. Absit autem ut spiritum ociosum dicam, & carni iunctum non uiuificare. Operatur sanè ubi uult, et quando uult, & uel signi, uel characteris, uel uerbi, uel nullo utitur organo. Nutu enim Dei fiunt omnia, in sua sede manentis, & signis dantis, ut significant & quando ei uisum est, cordibus concedentis

dentis ut signa intelligant. Impium autem fuerit ponere
 ἰσως ἁσσεισ εἰσλωσεισ id quod planè faciemus, si re
 bus quæ significant, præter id quod natura sunt, et signi-
 ficationem, aliquid tribuimus.

Iam quod ascendunt pij in uerbo & per uerbū. Re-
 ste. Christus enim uia est, & corpus suum non derelin-
 quet in puluere. Verum non ea externi uerbi dignitas
 est, tametsi eius ministerio nos uocet ac admoneat. Ad
 hærendum dicitis uerbo. Mihi autem inquit propheta:
 adherere domino bonum est & in domino ponere spem
 meam. Ostendit mihi per uerbum externū, uoluntatem
 suam dominus, & magis admonet, quàm docet & fun-
 gitur officio suo uerbū externū breui momēto temporis.
 Dominus uero noua operatione pulsat cor & testatur
 in apertione cordis. Quem tactū cordis non tribuo uer-
 bo externo, sed si omnino id organo cuiusdam ascriben-
 dū, malle angelicis spiritibus, qui ministri sunt idonei
 in hac re, ad reuelandū, ad deterrendū, ad exhortandū
 adscribi. Sunt enī hij omnes administratorij spiritus. Ab-
 sit autem, ne reuelanti angelo hunc honorem tribuam,
 cū detrimento gloriæ dei, ut eū prædicem, externo uer-
 bo unitum. Nam si crederem, credendo idololatra fie-
 rem. Utinā intelligeremus quid sit quod Dominus dicit:
 VNICVS MAGISTER VESTER EST IN
 COELIS.

Porro ubi cor nouo dono dei uerbum intellexerit,
 hijs, qui filij sunt, Deus, qui ueritas est & lux se osten-

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

dit, & uenit sponsus, cuius laudes Paranympus cecine-
rat. Ipse se offert non uerbum, uel angelus hoc est, neq;
caro, neq; sanguis. Ipse annunciatus, non exhibitus per
uerbum. Quod refrigerium animæ, ut externis uerbis
credam, fiducia in ipsum est, qui uerbis suis uoluntatem
suā aperuit. Itaq; externū uerbū organum est Deus ubi
dederit intellectum signi & se concedit.

Iam cū subditis, quur uerbum, nō idem faceret in cor-
pore et sanguine Christi? Idem ager uerbum externum,
quod et antea, hoc est, significabit. Neq; enim illi aliud
à deo donatum Igitur externum uerbū, uel hominis, uel
angeli, corpus Christi ὄντως κῶς, nec in se recipiet,
nec altari dabit. Ultra si de uerbo ac imperio dei rem de
ducere uolueritis, necessarium erit uobis probare, quod
deus uoluerit, & iusserit, id quod nunquam poteritis.

56

SYN. Ioannes ait, Epistola .i. cap. .i. Sanguis Iesu
Christi mundat nos ab omni peccato. Si igitur sanguis
nos emundat, oportet sanguinem nobis presentem esse,
siquidem res absens non emundat. At sanguis Christi for-
te cōculcatus est, aut à terra imbibitus, neq; fieri potest,
ut usq; ad nos durarit. Nihilominus, si emudari interim
uoluerimus, per sanguinem emundari nos oportet.
Quid autem nobis sanguinem adferat nisi uerbum, non
uidemus. Fides, inquis, sanguinem offert nobis. Sed unde
fides sanguinem accipit, nisi à uerbo? Fides enim
non est fides, nisi in uerbum directa sit. Verbum fidei
obiectum est, uerbum fidei offert, quicquid accipit, aut
credit.

credit. Atq; adeo quæcunque dona dei, uel nobis adempta, uel oculis nostris abscondita & longe posita fuerint, uerbo restituantur, reuelantur, & ob oculos nostros ponuntur.

ANTISYN. Quid est quod Ioannes dicit: Sanguinem Christi emundasse nos ab omni peccato? An non doceri uoluit Euangelium illud iucundissimum, fœdus per sanguinem ad eò sancitum, ut credentibus plena contingat peccatorum remissio?

Et quia remissa mihi sunt iniquitates, nonne diuino munere sanguis Christi meus est? Et licet non corporaliter præsens, efficaciam tamen præsens est, eaq; præsentia purificator ac uiuificator. Emundauit enim me cum puer essem & nondum audiissem uerbum, neque cognouissem, & me puero meus erat sanguis, addo meus erat, cum nondum essem & futurus eram peccator. Meus, inquam, erat, quia patrem mihi reconciliarat, & meus non erat, quia meum esse nondum credebam, uel credere poteram: nunc meus est, quia meum esse, & pro me effusum esse (patri reuelanti sit gloria) firmissime credo.

Res absens, dicitis, non emundat. Ita ne de sanguine loquemur? Quid est precor emundare? Nomen peccata nostra non amplius reminisci patrem offensum? Annon in cruce reconciliatus est pater? Annon agnus dei tunc peccata mundi abstulit? quid igitur

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS.

Spiritua-
lis homo
nō carnē
& sangui-
nem adpe-
tere pōt.

mibi illa presentia oggeritur? Etenim quibus pater de-
dit fidem, illis dedit & sanguinem, illos & emundauit.
Neq; enim p̄nitet, quod fides adfert nobis sanguinem:
sed non diximus corporaliter presentem. Neq; enim si-
es hoc petit: imō si uera est, petere non poterit. Conten-
ta enim fiducia sua in deum patrem reconciliatum, scit
enim sanguinem suum.

Et unde obijcitis, sanguinem habet, quā à uerbo?
Neq; enim fides, nisi in uerbum directa sit, uerbum fidei
obiectum est. Respondeo. Verbi externi officium esse
annunciare et admonere. Fides autem, hoc est, fidelis nō
tam in uerbum respicit, quā in eum, quem annunciat
Veritas enim fidei obiectum est. Quæ enim fides, si cre-
dam uerbum esse uerbum? ueritatem contemplari gau-
det animus fidelis quam uerbum annunciat, & licet an-
nunciet, & annunciatiuo modo offerat, nondum tamen
apparet uerum esse uerbum, nisi ueritas ipsa se manife-
stet. Ministrat itaq; externum uerbum. Reuelat autem
PATER qui est in cœlis, atq; is dat per spiritum suū,
ut conspicua sit lux, cui adheremus, iam non à litera
pendentes, sed cum Samaritanis dicentes. Iam non prop-
ter tuam orationem credimus, ipsi enim audiuius, &
scimus quod hic est uere seruator mundi. At interim me-
mores humane fragilitatis, non renunciamus in uniuersum
externo uerbo, ne fortassis cadamus, dum uiuamur
nobis stare. Nondum enim ita nos firmauit deus ut labi
& dormire nequeamus & admonitionum stimulis nō
egeamus

egemus, quemadmodū & adulescentulis uirgūculis flo-
 racei ferti symbolo, castitas commendatur. Nunquid er-
 go ubi didicerint quanta uiginitatis Laus, fertū mox ab-
 ijcere iubentur: & non magis attenda parum fida memo-
 ria, in tentationibus in custodiē indicium seruandum cen-
 setur? Proinde sicut uerbo externo deus nos docet, ita
 conseruat, ita amissa restituit, ita & cetera quæ commo-
 moratis operatur, Est .n. organū quo admonemur, quæ
 laude uerbum externū abunde satis cohonestatum erit,
 & si quid ultra adieceritis, scitote ueritatis fore peris-
 culum.

Porro. Quoniam hic uideo multorum, & uestri er-
 roris, reor, stirpem radicatam, opere precium fuerit
 proferre uberius de uerbo externo internoq; quid apud
 ecclesiasticos doctores olim obseruari. Sed id primū
 adeo miror, quid tam crasse superstitioni dederit occa-
 sionem, ut in erroribus alijs indignam admirationem ar-
 bitrer. An quia lectum est apud Hieronymū, admirabi-
 lem quandam & latentem uiuē uocis energiam? Cele-
 breq; est dictum Aeschini de Demosthene. Quid si ip-
 sam audissetis bestiam sua uerba sonantem: ideo effica-
 tia uerbo in est? Scio uos non ita addictos Hieronymo,
 neq; illum quem non contemnit tam sinistre interpre-
 tari: scire tamen uelim ab his qui sic somniant, quam
 illam putent energiam, nūquid ut in animam operetur
 alio quā significandi modo? Minime, Rationalis .n.
 est, & τὸ πνεῦμα nobilitata, corporalem uim non patia-

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

tur, licet in ergasculo corporis humiliata, doctore opus habeat, & interpretibus sensibus, uerbis ac signis ad remoneatur. Sanè pro natiuo ingenio, in his quæ carnis sunt, minus est stupida, in his aut quæ dei planè mortua: & nisi regeneretur uel erudiatur per eternū uerbum INTVS DOCENS ac operans, frustra circū aures strepit uerbū foris significans: ad dei imaginem conditi sumus, sed in primo Adam statim torpescere incepimus, unde & calcariibus & stimulis opus habemus, ut quantæ nostræ sint uires experiamur, uerbum itaq; & crux pro stimulo cessantibus adhibentur.

Sicut igitur equi ignaui flagellis uel stimulis concitantur, ita & nos uerbis & aduersitatibus erudimur. Iam nemo est qui calcari uim curendi tribuat. Porrò uerbū domini etiam igni cōparatur, tanta uehementia urget, & si urgenti nō pareatur adurit. Vnde & prophetarū ignea uerba fuerunt, & spiritus sanctus propter hoc officium, in igneis linguis, demonstrari uoluit, & hæc uerbi externi laus est si recte introspectatur, quæ profecto magna & nō solū nobis nō cōtemnenda, sed necessaria, quandoquidem ita languescimus et somniculosi sumus. Verbis igitur & signis damus ut significant, & significando admoneant, ac præterea nihil, id quod commonstrabimus deo propitio, ne cui fortassis hyperbolici sermones imponant, quo minus expendat nobis unicum Magistrum esse in caelis, & plures Doctores externos prædicet.

Igitur

Igitur uerbum externum, licet significet, non est tamen doctoris loco, tantum abest ut fidei sit obiectum, ut sanguinem nobis offerat, ut pacem, ut remissionem peccatorum, ut uictum & amictum subministret.

Addo, licet significet, non tamen certo iudicare facit pronunciantium animos. In hoc autem data sunt nobis uerba & signa tantum, ad admonendum, ut res queramus & non ut cognoscamus, queramus, inquit, intra nos & ibi discamus.

Verbis etenim nihil discimus præter uerba. Imò sonitus & strepitus uerborum. Nam nisi antea res cognoscamus, quomodo uerba cognoscemus, quæ rerum signa sunt? Profecto nisi antea cognoscas, horas bonas audiendo male collocabis. Quid igitur adferet gloriosum illud externum uerbum? Quid docebit aut quomodo erit uerbum, quod nondum est signum? Nam quamuis audiam uerbum, & nesciero quid significet, nihil distabit à strepitu, atque propterea non erit uerbum.

Admirantur fortasse quidam quod dicam, sed dicant num uerba quæ discunt, noscant, uel non noscant? Si noscunt antea, non iam docentur nec discunt, quia cognoscunt, sed admonentur tantum: Sin non noscunt, quomodo noscere poterunt aliter quam uerborum significatione?

Iam quomodo uerborum significatio obuenit? Nunquid

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

quia uocis auditur pronuntiatio? Minime, sed quia res significata cognoscitur. Itaq; scientes nos commemorare rectius dixerimus, quam discere. Nescientes uero, non cōmemorabimus, quod ignorabatur, sed ut quæramus, admonemur ut com memoremus.

Ceterum hæc dicta sint, non solum de rebus, quæ sensu, sed & de ijs quæ mente percipiuntur. Nusquam. n. magisterij cathedram uerbo externo concedemus. Est autem insensibilibus & intelligibilibus uaria discendi ratio. Nam sensibus utimur, eosq; ut interpretes requirimus in ijs quæ per corpus sentimus, qualia sunt elementa huius mūdi, & corpora corporūq; affectiones. De coloribus uero lucem in cōsiliariam adhibemus, at in ijs quæ intelligimus, internam ueritatem cōsulimus. Christus autem ueritas est, & incommutabilis illa dei ac sempiterna sapientia, interiorem hominem inhabitans. Hanc omnis rationalis anima iure pro doctore habet, ac magistro. Porrò hac ratione fiunt homines prudentiores, ubi ergo uerbi externi gloria? non despiciamus illud, sed exhortamur ne quis sentiat id esse supra id quod est.

Igitur manifestum satis opinor, quod nemo nos docere dicitur, nisi ea quæ nos non cernimus uel non cognoscimus. Ecce tam in sensibilibus, frustra audimus loquentes, nisi et nos cernamus quam in intelligibilibus, nisi qd' utile est credere quamdiu ignorantur. Qui autē intus cernit, ille est ueritatis discipulus, foris iudex sermonū, & plerumq; melius sentit ijs qui magistrorum sibi titulos adrogant,

IOANN. OECOLAM. AVTHORE

adrogant, nam illi semetipsum se penumero non intelligunt. De sensibilibus facile rem probabimus, nam uel illa sensu apprehēdimus, uidemus, audimus, odoramus, gustamus uel palpamus, quid ad hæc docenda opus doctore extraneo, quum domesticum alamus? Sin apprehendere sensum nequeam, tandiu manebo indocilis, do nec mihi ipsi doctor ero. Opinari enim uel dubitare, uel sponte credere, uel negare, arguent nondum edoctum. Exempli gratia: Ostenditur coruus in arbore remotiuscula, quero. In qua parte arboris sedeat, & respondet monstrās: ad dexteram. Ego quum ipse nō uideam, credo fortassis uerbis uerum. Fieri potest non credam, sed ludi me dicam. Nequaquam igitur edoctus ero nisi & ipse uideam, & rebus atq; sensibus discam (& obseruate quò sermo tendat ut ne tribuatis uerbo, quod doceat nos credere) Eadem enim uerba sonant, siue uideam, siue non uideam. Quid autem de his quæ sensu apprehenduntur, & nunc non sunt presto sed ea olim sensimus? Hic iterum uincimus, nam qui de talibus loquitur, iam non de rebus ipsis sed de phantasmatis in memoria reconditis loquitur. At sic discendo, non discitur per uerba loquentis. Sed per imagines & phantasmata quæ intra se tenet homo, quod si nullus sensus adiuuisset olim, iterum non diceremur cognoscere, ac discere sed credere, uerum eadem essent uerba, quæ & si sensus adiuuisset. Quæ igitur uis in uerbis?

Deniq; in spiritualibus sic colliquefcit. Nam si de his

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

loquimur quæ mente contuemur, ea loquimur quæ in interna luce ueritatis, præsentanea conspiciamus. Iam si auditor & ipse tali simplici oculo uidet quod discit, nouit non uerbis meis sed sua contemplatione, atq; ita ueritati cognita, & doctori Christo adheret. Non ausim arrogare mihi, quod uera docendo, doceam alium eadem uera similiter intuentem. Habet enim auditor alium doctorem, nempe eum qui me docuit, deum scilicet rem intus manifestantē: falluntur hic homines non parū, dum eos qui nō sunt, magistros uocant, quia inter tempus loquutionis & cognitionis nulla mora interponitur, & quoniā admonitionē sermocinantis cito intus discunt, foris se ab eo qui admonuit, didicisse putant.

At dicitis. Fallimur autem nos non raro ab interna ueritate. Respondeo, id non fieri uitio consultæ ueritatis. Nam etiam si oculi corporei decipiantur, non id uicij luci externæ adscribitur. Quis fit autem, inquit quispiam, quod rogati, num sciamus, negemus nos scire, & postea alijs interrogationibus ad fatendum quod sciamus, compellimur? Nōne in istis interrogationibus uerbum externum docet? Nōne hoc habemus à uerbo? Quin nec hoc tribuimus uerbo, hæc est enim imbecillitas cernentis, qui de re tota illam lucem consulere non potest, admonetur igitur ut partibus faueat, ut quum de istis partibus interrogatur, quibus illa summa constat, quam totam cernere simul non ualebat. Porrò dum uerbis perducitur eius qui interrogat, nō tamen docentibus uerbis,

uerbis, sed admorētibus, & eo modo inquirentibus, quomodo ille à quo queritur intus est maxime idoneus ad discendū. Doceatur autē res accōmodo exemplo. Negabit quis uerbis nihil posse doceri, ut facile adducor etiam ex uobis quosdam negaturos, qui rem nō totam expendent. Quæro ergo per quæstiones supra positas de sensibilibus quæ adsunt, et quæ nō adsunt, & postea de intelligibilibus, & tunc proposita particulatim, nō poteritis negare. Et si subijcere dignaremini, quod à me didicissetis, & sic iterū stare uerbi externi gloriam. Urgebo si dicam hominē uolare tam certū, ac si dicere sapientes stultis meliores. Negaretis illud uos credituros, uel ignorare si credatis, sed hoc certissime scire. Et sic uestro sermone proderemini nō deesse domesticū doctore. Itaque ruet ille ter aneus murus uester, qd' ab externo uerbo sanguinē nobis offerri dicere audetis, & illud obiectū fidei ponatis. Nec me latet quantā farraginē scripturarū hic cōgerere possētis, at nihil præualebitis, nisi nō constet, qd' sit unicus magister noster in cœlis, huic in corde reuelanti si credamus, & adhaerimus, saluabimur.

SYN. Percurremus aliquot donorum genera, quæ 57 nobis uerbo adferuntur, & mox manifestum erit, quomodo pane ad quem uerbum adcedit, corpus & sanguinem Christi, eximia & nunquā satis laudata dona, adcipiamus. Victus & amictus, dona dei sunt, sed quis hæc dona nobis adfert? quis hæc dei dona nobis propria facit? Habes uerbum Matth. 6. Pater uestit, pater nutrit:

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

hoc uerbo effundit sese deus in sinum nostrum, hoc uerbo adfertur nobis cibus & amictus. Videntur quidem Coqui cibis nos farcire, et sarctores tunicis nos induere, sed fidei oculis in hoc uerbum aciem suam intendens, facile intelligit, unde & cibus & uestitus adlata sint. Habent & impij cibum & uestitum, sed non ut donum dei, propterea quod uerbo careant, aut si maxime uerbū habeant, fide tamen non adripiunt, habent enim beneficia dei hanc rationem, ut ex uerbo astimentur, non à specie externa, quemadmodū inter homines beneficia ab animo donantis, non à specie doni iudicantur. Nam & Artaxerxi Persarum regi haustus aquæ ab homine αὐτῶν γὰρ ἔδωκεν ἰδίῳ ἰσότη, ambabus manibus, cum aliud uas non haberet porrectus nectar fuit, τῆν προδουίαν τοῦ δίδόντος, οὐ τῆν ἰσότητα τοῦ δίδουμένου τῶν χείρων μετὰ τῆν αὐτῶν, ita & beneficia dei, tūc uere beneficia sunt, nobis commoda, tunc uere ingentia sunt, cum uerbū habent & fide adcipiantur, Vnde terra Chanaan regnū Israëlis præ omnibus alijs, & terris & regnis cōmendabatur, non quod Chanaan soli fertilitate uberior fuerit, aut quod regnum Israëlis quantum ad externam speciem adinet, alia regna maiestate, & potentia superauerit. Maius enim fuit, & Babilonicum, & Græcum, & Romanum, sed quia uerbum habuit. Proinde, si ad terram & regnum Israëlis alia conferas, specie sua longe omnium minima ferè sunt. Quanta enim portio terræ Chanaan? quanta amplitudo, si conferas cū Babylonis

aut

IOANN. OECOLAM. AVTHORĒ

aut Romanis, fuit regni Davidis? sed si conferas ad alia
 VERBO, longe omnium maxima sunt, VERBUM
 enim è cuius dono, & terram & regnum Iudæi adcepe-
 rant uoluntatem beneuolentem, & amicum animum
 donantis dei, declarauit. Ab animo autem pendet dono-
 rum æstimatio non à specie doni, quorsum hæc? ut ui-
 deas dona dei, nunc ferè dona nobis fieri, si uerbum
 adcesserit.

ANTISYN. Quàm uellem hæc exempla iuxta spi-
 ritum dei tractaret alius, ne inuidiam inuidie adderem,
 sed in medio cursu progrediendum. Dominus doceat lo-
 qui ad sui nominis gloriam, Amen.

Quantum ex opinione uestra de pane cœnæ licet con-
 iectare, neq; de donis illis sane sapitis. Includitis enim
 corpus Christi in pane, ut distribui possit tanquam do-
 num: Ita nimirum & externis illis uerbis largitionem
 uictus terræ, pacis, & remissionis. Profertis quidem
 testimonia scripturæ quod pater promiserit. Sed quod
 uerbis incluserit ullum donum, ne syllaba quidem com-
 probastis. Antea probauimus, quod nō poterint nos do-
 cere uerba externa, quomodo igitur tanta dona adfe-
 rent? Dicit enim Apostolus, qui indiget sapientia po-
 stulet à deo: Non dicit à uerbo externo; Luc. 11. Si uos
 quī sitis mali, nostis bona dona dare filiis uestris, quanto
 magis pater uester cœlestis dabit spiritum sanctum po-
 scentibus se? Dicit patrem daturum, & non uerbum
 illud externum. Si à uerbis tanta dona suscipimus, in-

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS.

grati sumus, si nō ea iustis laudibus prosequimur. Iubes ergo: dicet mihi quis: non credere? Annon hoc consiliū Satanæ? Imō hoc unum uolo, ut credamus interno doctōri, externo uerbo extimulati. Neque enim, literæ ac syllabæ eam dignitatem merentur, ut præter admonitiōē illis tribuatur sublimius quiddam. Quamuis enim scriptura multis in locis uerbū & alijs laudibus honestet, requirit tamen res ipsa & gloria interni doctōris, ut unicus ille sit magister. Erat Paulus Doctōr Gentiū in uerbo & ueritate. Sed de eo dicit Dominus Ananiæ, quod portet uerbum eius coram gentibus & regibus:

Ecce doctōr tantus organum est, sed ut ferat nomen prædicando & admonendo. Verum dominus erat, qui incrementū dabat. Ezechie. 44. legimus de sacerdotibus quod populū docturi sint, quid sit inter sanctum & pollutum, uerum mox subijcitur, & inter mundum & immundum ostendet eis. Deutero. 24. Facies quæcunq; docuerint te sacerdotes generis Leuitici. Verum uideamus quid de Domino ipso Esaias cap. 5. Dominator dominus dedit mihi linguā doctōrū, ut sciam tempestiue loqui cum lasso uerbū: excitabit mane, mane excitabit mihi aures. Et Malachie. 2. Excindet dominus uiro qui hoc fecit excitatorem & respondentem. i. magistrum ac discipulum. Vbi ꝛꝛ uocat Magistrum ab excitandi munere. Ecclesiastici. 12. Verba sapientum sicut stimuli: porrō quod alibi hincinde id quod interni uerbi est, externo tribuitur, candide interpretandum fuerit.

Nam

Nam si in libero arbitrio, quod uocant, reperimus sæpe organis tribui, quod solius dei est, ita confirmantibus scripturis, quæ non idem in eadem gloria dei uindictanda, similiter uerbo domini adiuti audebimus? Et ne iterum nouam instituiamus tragediam, quod si & in uerbis uestris eam expositionem admittitis, equidem uos non impugnarim. Nam uerbis extimulamur: ut dona dei cognoscamus, INTERNVS DOCTOR facit. Nam dum dominus dicit. Querite primum regnũ dei & iusticiam eius, & hæc omnia adiicientur uobis. Nunquid ita hunc uersum honestauit, ut per illum nobis dispenset, siquidem uerbis inclusa sint? Quid monstrosius diceretur? Sed admonet nos ut internam ueritatem consulamus, quam ubi consuluerimus, docebimur ab ea: Si non ipso eodem momento, quo uerba dicuntur, docebimur eam esse iusticiam dei optimi qui sibi seruientes, omnibus bonis prosequatur. Neque enim esset optimus, qui suos non tueretur & iuuaret. Cæterum ubi ille arcanus doctor id nobis reuelarit, ac ostenderit, cauendum modis omnibus ne ab ea luce in tenebras nos recipiamus, sed audiamus docentem, atque sic credamus ne dubitemus obuentura nobis, quæ sic promissa sunt.

Multis sæculis caruerunt patres libris. Et uerba hæc externa fortassis nõ audierunt, et nihilo minus eadem haberunt dona. Qui igitur ab interno uerbo edocti, cognoscunt quantis præ alijs à deo donis locupletati sint.

Quid autem est fide adripere uerbum quàm intra se cognoscere, ita se habere ut foris admonentur? Igitur dum foris extimulamur, & auris, ut aiunt, uellicatur, à do- mestico præceptore erudimur, dumq; ille erudit, uera si des oritur: ubi autem negligitur ille, mille modis falli- mur existimantes nos credere externo uerbo, quum ni- hil minus faciamus.

Postremo, De terra Chanaam non contendo, quo no- mine beatorum fuerit habita. Mihi adridet quod psaltes ait. Dilexit dominus montem sanctificationis suæ, & ier- rum: Notus in Iudæa Deus, quandoquidem illic unius dei cultus erat, toto mundo interim Idololatria presso, & inde lex spiritus proditura erat. Beatior erat Regio ubi quærebatur regnum dei ac iusticia eius, nam cate- ra omnia affatim administrabantur. Sicut et maledictio ni fuit obnoxia, ubi populus unius Dei cultum relinquit.

58

SYN. Iam & PAX dei donum est, per Christiū nobis impetratum, iustificati enim ex fide, pacem habemus ad deum, & per dominum nostrum Iesum Christiū. Sed quomodo nobis hoc donum ob oculos ponitur? quomodo præsens fit? nonne per uerbum? quod? PAX HVIC DOMVI, VEL PAX VOBIS, uel PACEM MEAM DO VOBIS, si quis hoc uerbum adripuerit fide, pacem adripit. Huc adcedit & aliud donum, Remissio peccatorum à patre per Iesum Christiū impetrata est. Sed quid est illud quod nobis hoc donum præsens faciat & fidei obijciat? nonne uerbum Aposto-
lorum

lorum. Sic enim est Matth. 16. Dabo tibi Claves regni
 cœlorum, quodcumq; solueris super terram, erit solus
 tum & in cœlis. Nam hæc non ad Petrum solum dicta
 sunt, sed ad uniuersam Apostolorum cohortem, quorū
 Petrus os confessionis erat. Est autem sensus, Cōmittam
 uobis, me Christum filium Dei confitentib. uerbum E=
 uangelij, quod spiritu confirmatum: regni cœlorum, cla=
 uis est, ut per uniuersum orbem peccatorum remissio=
 nem spargatis, quam promissionem post exequitur Io=
 an. 20. Accipite spiritum sanctum, quorum remisseritis
 peccata, remittuntur eis. Quod ante dixit, Dabo. Nūc
 ait: Accipite, quod ante dixit, Claves. Nunc ait: Spi=
 ritum sanctum. Nam spiritus sanctus, uerbi sigillum &
 arrabo est, quo uerbo & remittuntur, & retinentur
 peccata, quod enim hoc loco, remitti peccata dicitur
 in Luca est, prædicari sub nomine Christi, pœnitentiam
 & remissionem peccatorum. Et in Marco, prædicari
 Euangelion omni creaturæ. Itaq; Apostoli uerbo suo
 remissionem spargebant in populum, & uere creden=
 tibus peccata remittebant. Quo? nunquid sua pote=
 state? Absit: Christus enim solus peccata remittit: Sed
 uerbo Christi, id quod Christi erat, in populum uulga=
 bant, Christum interim relinquentes sedere ad dexterā
 patris, nec quicquam ei uel detrahentes uel auferentes.

ANTISYN. Si tam diligentes interni uerbi esse=
 tis Encomiaste, quàm impense externum ornatis, faci=
 lius inter nos conueniretur, uerum dum hoc supra mo=
 P iij

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

dum effertis, illi interim derogatis. Nam si ita intra me lo-
 quatur dominus, & audiam, non dubito quin pacem lo-
 quaturus sit. Caterū ut clandestinam promissionem nō au-
 diamus facit ignauia nostra, ut opus sit uerbis exteriori-
 bus excitari. Qui igitur nō uult admoneri, & admit-
 tere stimulos uerborū, ut à sordibus exurgat, quum na-
 tura sua ignauus sit, nonne dignus est qui sordescat ad-
 huc, et nec intus erudiatur? Neq; simpliciter qui hoc uer-
 bū. Pax uobis, arripit fide, pacē arripit, nam fides nō est
 in hoc uerbo, adcedat oportet etiam internus Doctor,
 & si illius uerbi fides arripiatur, neutiq; auolabit pax.
 Similiter de remissione peccatorum responderim. Nam
 quot Myriades animarum misere deceperunt seipsas, cō-
 tentæ quod externum uerbū audissent, nondū sublimiore
 oraculo audito, sicut serē nemo non in confessione: quam
 uocant clanculariam, docebatur? Qua nimirum doctri-
 na crescebat autoritas hominum, at Christi non item.

Spargebant dicitis, remissionem in populum. Crassa
 profecto loquutio est, nisi intelligatis remissionem, id est,
 prædicationē remissionis peccatorum. Vbi scriptura tā
 clare interpretatur, quid opus est huiusmodi tropo? quasi
 scilicet uerbis præter significationē diuinius quiddā in-
 sitū esset, receptaculaq; donorū forent. Caterū de clauis
 facile uobiscū sentio, etenim siquidē tam fortiter sti-
 muli uerborū nobis adacti fuerint, ut prioris Adæ pige-
 at, & Christus placere incipiat, quod potenter docent,
 etiā facere dicuntur, spiritus sanctus enim hostiarius est,

Et is qui soluit, Apostoli uero soluunt & ligant, sicut Hieremias euellabat, extirpabat, perdebat ac dissipabat regna, qui tamen solo uerbo ministrabat, calamitatem illam deo interim per uasa iræ procurante.

SYN. Quid igitur uetaret, cur idē nō fieret in corpore et sanguine Christi, qd' in remissione peccatorū? 59
 Nam ut remissio peccatorū solius Christi est, sedētis ad dextrā patris, sed tamē uerbo cōmendata est, ut in orbē per Apostolos uocali uoce, et externa spargeretur, ita corpus et sanguis solius Christi sunt ad dextrā patris sedentis, sed interi uerbo, HOC EST CORPVS MEVM, HIC EST SANGVIS MEVS cōmendata sunt, ut pane et uino rebus externis, distribuercntur. Nā si remissio peccatorū donū nostrū est, cur non et corpus & sanguis, per quæ remissio cōtingit, dona essent? Iā si dona sunt, cōsectaneū est, ut & pro ratione donorū distribuantur. Distribuantur autē uerbo, id quod ex præcedentibus manifestū est. Proin si uerbū corpus et sanguinem nobis præsens obserat, quid prohiberet, cur non ad panē ferret, quod in se cōtinet? quando uerbū, HOC EST CORPVS MEVM, ad panē dirigatur.

ANTIS. Quid uetaret dicitis? At ego, Quid tam absurde colligitis? Nihil solidi præicistis, & super tā nihili fundamentū edificantes, quod præscribitis uultis ut credamus? Que nam erit illa consequentia? Verbo externo admonemur remissionis promissæ, pacis & Gratie, Corporisque Christi, neque aliter sensus

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

sermonis uestri constat, igitur in pane cœnæ erit uerum corpus? Si nos ita argueremus, exhiberent pueri. Aut si in nostram sententiam conceditis corpus Christi ita esse in pane, sicut pax & remissio peccatorum in uerbo, quid adhuc dissidemus? quur nõ dextram dextræ iungimus? Quur non ea simplicitate docemus ut nemo dissidere suspicetur? fatemur enim & nos corpus & sanguinem Christi esse certissime nostra, licet interim in cœlo sint, atq; omnia que Christi sunt, distribuuntur nobis, quatenus uerbo interno ita docenti, per externum admoniti adheremus.

At nugis simile est, si uerbum nobis adfert corpus et sanguinem, quur non & panis? Que enim similitudo panis & fidelium? discant etiam panis & uinum credere, ut non uulgari modo præsens habeant uerbũ, incarnentur prius panis & calix, ut & ipsa diuine sapientis templa sint, nos credimus nobis, non panis.

Dicitis fortassis, ad potentiam uerbi, non ad conditionem panis spectandum. Verum hic non est controuersia, quid deus possit, sed quid faciat, & quid uerbum uelit, neq; enim ita ad panem dirigitur ut materiam aliam recipiat in se, sed ut significet. Iterum impingitis in solitũ scopulũ. Peto, quod primum, ut probetis, panem in hoc accipere uerbum ut sit uerum substantiale corpus.

60 SYN. Times forte ne duo corpora sint in uno eodemq; loco. Timere desine, & ab imaginatione carnali cessa. Da honorem uerbo, si enim non absurdum fuerit corpus

corpus uerbo gestari, quomodo absurdū esset, pane per uerbum gestari? Aristotelem hic non audimus, nec prædicationes logicas, disputet Aristoteles de duobus corporib. in sua harena, in uerbo domini aliū agnoscimus præceptorem. Nonne & Chrysostomus inquit, te citante, in Eucharistia sensui multa absurda esse, & quæ cogitationem nostram superent. Age meminervis, fidem nō in hoc sacramento solum, sed & in multis alijs rebus multa absurda, ferre. Quare? quod liceat, fidei pro sua libidine quoduis imaginari: nequaquam, sed quod uerbum habeat. Da enim fidei uerbum, & longe alia capiet, quàm tota rerum natura ferat. Nomen fert peccata nō esse peccata, ignominiam non esse ignominiam, mortem non esse mortem? Quare? quia sic imaginatur? Absit, sed quia uerbū habet. Ecce agnus dei qui tollit peccata. Item ego ero mors tua o mors. Prædica hoc Aristoteli, uide si persuaseris mortem non esse mortem, obuertet enim ille tibi sensum, obuertet rerum naturam, obuertet rationem, quid respondebis? An ideo nec tu credis quia Aristoteles nō credit? Sic & de sacramento coenæ sentiendum est.

ANTISYN. Non est quod à carnali imaginatione auocetis, ne timeam quod duo corpora in unum locum se recipiant, & ne sim Aristoteli tam addictus.

Aliud est quod ipse hic desidero si accedere ad sententiam uestram debeo, quod nondum uideo Christum illum ordinem uoluisse mutare, ut taceam prægnantes causas perpetuo abarcentes ne quid tale cogitem. Di-

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS.

sputantem Aristotelem non respicio, sed specto quem ordinem seruare uelit deus. Verbo dei portantur omnia. Expendo quid sit omnia portari, nempe, quod non nisi in summis causis, & unde humano generi magna proueniat utilitas (Nam propter hominem cōdita sunt omnia) naturæ ordo mutatur. Porrò uos habetis hic præter omnem causam innumera miracula quæ prima Ecclesia non nouit.

Cæterum quod de absurdis, à quibus sensus humanus abhorret non curandis, narratis, lubens adsentior in alijs, hic uero resilio, quoniam humani commenti ἄπιστα θάυματα sunt, quibus Lucianum in ueris narrationibus ueriora protulisse dixerim. Fides uera non ita abhorret à ceteris quæ caro nō sapit. Nam quæcunque INTERNVS ILLE MAGISTER docet, suauia creditu sunt. Etenim quantuscunq; sum peccator, uirginem parere deum, uerbum fieri hominem. Resurrecturos mortuos, mundum dei nutu ex nihilo cepisse, etiam ijs quæ oculis uideo credibilia mihi facta sunt, neq; ausim me iactare credere, si mens mea repugnaret. Non est enim hoc fidelium, sed mendacium hypocritarum. At nunc sunt multi qui iurant se credere ut præscribitur, & dicunt in aurem amiculis, si liceret per Ecclesiæ (nimirum suæ illius impiæ) consensum credere, secus credituros, & ut præscribitur credere se iurant. O fidem, ô hypocrisim, quàm male se tegunt stulti & mendaces Struthij, hij mihi loqui uidentur quasi fidē habere

habere liceret sicut hypocrisim, quæ ex nobis est. Videre hic possetis quàm nihil memoueat Aristotelis acumen. Neq; enim totum mundum cum Angelis & Archangelis, si quid præter pastoris uocem annuncietur, audiam, iuuante Domino. Nam & hoc omnis Ecclesia fidelium facit, cui crux gloria, sapientia stulticia & mors uita est. Nõ ita se sacramenti ratio habet, neq; enim uerbum hoc uoluit ut crederem. Iam quod Chrysostomi lectione mihi obtruditis, quur non et reijcitis quod ad lucem uerborum eius eruendam adnotaui? Adparebit tandem quis uos scrupulus urgeat.

SYN. Nam etiam si ratio nõ ferat panem esse corpus, 61
fert tamẽ fides, propterea q; uerbum habeat, HOC EST CORPVS MEVM, in quo nec tropum agnoscere fidem ex rationibus uestris superius collatis manifestum est. Nõne hoc uerbum, ego sum deus tuus, deum nobis adfert cum omnibus bonis suis? quod si ratio nõ capiat, quomodo in tam pusilla oratione, literis, syllabis & dictionibus comprehensa, tantus incomprehensibilis thesaurus feratur? Et si quis in hoc uerbum confusus fuerit, num feret argutatorem, & Sophistam dicentem: tu in literas syllabasq; confidis? Nos scimus & à Paulo didicimus, euangelion esse potentiam dei, ad salutem omni credenti: sophisticas nugas reijcimus, Euangelion scilicet literam esse mortuam, & syllabis constare, quomodo igitur potentia dei fuerit?

ANTI. Nihil minus quàm non admittendum tropum, ista uerbose docetis, neque adhuc uno uerbo euersa est

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

nostra sententia. Disparuerunt arietes uestri, Contritæ sunt machinæ, in ærem emissa iacula. Satis certus sum ex promissione, nostrum esse deum cum omnibus bonis suis. Certus sum & nostram esse carnem Christi. Nolim autem simili loquendi modo, carnem esse panem, uel quod infinitis nominibus minus est, carnem Christi esse panis. Meo & non panis nomine credo, quod deus, Deus meus sit, credat & panis si poterit, ut in mansuetudine suscipiat uerbum. Ridebitis fortassis ad hæc, sed tale responsum ridiculæ interrogationes extorquent.

Nam quem nobis thesaurum in syllabis & dictionibus subesse persuadere uultis, cõstat uero somnium esse. Nam si rex transmarinus sua beneuolentia regnum mihi promitteret per literas, admonerer quidem per literas de uoluntate regis. At ille propterea se literis non adixerit, sed mihi qui ei credo. Mirabor itaq; liberalitatem Regis, etiamsi pereant literæ incendio, quãuis magnitudo beneficij facit, ut qualescũq; testes, regie munificentie codicillos obseruem. Quod regnum, quem thesaurũ habent literæ? Aut si hoc modo corpus Christi in pane esse dicitis, quomodo regnũ in libello, frustra contenditur, sed nõ subsistitis in ea sententia, Euangeliũ autem potentia dei esse scitis, & nos scimus quod deus administratione tam iucundi uerbi, mundum subiugare uoluit, sed hæc non est gloria externi uerbi, sed interni, quod uere potentia dei est, Corda Deus mouet. Scitis uos Euangeliũ esse potentia dei, nos scimus unicũ esse magistrũ in cœlis

cælis, & non pugnabit scriptura. Est autem litera uere Caro & aqua, spiritus autem qui in nobis, igneus & uiuificator. Et quid opus carnali presentia, ut per sacramenta Dei uirtus nos admoneat? Nullam adhuc utilitatem audiuius, quæ firma sit.

SYN. Quid uero hæc? Si panis corpus est Christi, igitur rursus corpus Christi crucifigendū est. Bella profecto argumentatio: quasi uero rursus Christo resurgendum esset, qui a hoc uerbum: Ego sum resurrectio, ad nos resurrectionem Christi, quæ & nostra est, adferat, & hoc: Verbum caro factum est, Christi incarnationem nobis presentem facit. Nonne absurdum esset nunc contendere Christum, propterea rursus incarnandū esse? Christus, hoc uerbo, Pax uobis, pacem meam do uobis, reliquit post se pacem, an propterea rursus cogetur cū discipulis cœnare & colloqui, aut clausis foribus ad cōsternatos adcedere?

ANTIS. Iterum inculco, uerbum externum non adfert ad me resurrectionem, neq; illi uere creditur, sed internæ ueritati, quæ consulitur, huic quum credo Christum nostram resurrectionem esse, certus sum de Resurrectione, adduxit .n. me uerbum, uerbumq; uitæ æternæ, neq; indigna Christo mea sententia. Christus .n. non solum resurrectio, quia figura nostræ resurrectionis, sed uiuificator noster, quia uerbū in carne nostra resurrexit. At non contendo, oportebat enī argumenta à proposito non distrahere: sed quia uos decurtatius argumenta

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

tum meum citatis, & sine fronte non ueremini ludere? Paulò antea Aristotelem cum Dialectica fugabatis, nunc eandem à me neglectam, obijcitis: ita ne & uos iudicari pateremini? Ita me arguisse dicitis. Si panis corpus est Christi, ergo & crucifigendus iterum. At ego sic dixi: Siquidem exemplar tale foret corpus Christi, tale quidam oportere esse quod respondeat in ueritate exemplato. Quo nimirum ex Enthymemate Syllogismus confici facile potuisset. Omne exemplar, in eo quo exemplar, respondet suo exemplato (utar. n. semel dictis uerbis licet barbaris) Corpus Christi in pane est exemplar, & non nisi ueri corporis, quatenus crucifixi, eoq; frangitur pro nobis. In hoc igitur quod corpus Christi crucifixum habens exemplar, requirit ut aliud extra sit quod crucifigatur. Ecce aliam faciem habet hæc argumentatio. Aliud autem est quod Christus dicit: Ego sum resurrectio. Nam quomodo sit resurrectio, satis cõmonstrauì in libello. Et iterum testor, quod si adesse dicatis in pane corpus, sicut incarnationem in uerbis: **VERBUM CARO FACTVM EST**, nullum esse inter nos dissidium, modo uerbis non plus quàm oportet tribuatis.

63 SYN. Neq; enim dum fatemur panem esse corpus Christi, propter uerbum imaginandũ fuerit de aduentu quopiam, uel humiliationis, uel glorificationis. Nam humiliatus Christus in carne uenit, glorificatus autem ueniet in illo die, quem pater nouit, sed per uerbum doni Christi in pane & uino fit distributio. Quemadmodum

dum & remissio donum longe optimum maximum, uerbo nobis reuelatur & distribuitur, nemo interim, quamuis crasse Mineruæ aduentū aliquem, uel humiliationis uel glorificationis imaginatur. Ita dum uerbo corpus Christi, per quod remissio peccatorum facta est, in pane distribuitur, doni distributio, & dispensatio est, non nouus quispiam Christi aduentus, ut est 1. Cor. 10. Panis quem frangimus, nonne cōmunicatio corporis Christi est? Adtende hebraismum, quid est communicatio corporis nisi communicatum & distributum corpus? Ita & Roma. 1. Spiritus sanctificationis, hoc est, Spiritus sanctificans, quem nos spiritum sanctum dicimus. Panis itaq; quem frangimus corpus est Christi distributum, dispensatum, & cōmunicatum.

ANTIS. Nostis nunc tandem presentiam Christi, nec humilis, nec gloriosi, sed per uerbum. Atqui demonstratū est esse ultra dignitatem externi uerbi, si quid præter significationē habere dicamus. Quomodo hoc probabitur, ut adueniat per uerbū? ubi hoc pmissit? ubi iussit? Nā uerba illa: Hoc est Corpus meū, aliam postulant interpretationē. Præterea quam remissionem externis uerbis includi constanter negemus, & abominemur tanquā extra uerbū ab hominibus erectū Idolum, quomodo ea coniectura ostendetis & panem esse corpus? Quod si antecedens uel maxime uerum esset, ad tam diuersum inutilis foret illatio. Utilitatem tandem aperitis presentie, nempe, quod corpus sit distribubile, atque adeò donum. Quid audio? An non antea

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

donum nostrum erat totus Christus. & omnia quæ Christi: An non donum nostrum corpus Christi etiam in cælo manens? An non pascit etiam ad dexteram patris residens? An nõ si uere fideles sumus, in cælestibus & nos sedemus, tantumq; illi re tenent, quantum nos fide? Quid igitur restat distribuendum? Quid super est quod non antea accepimus? aut distribuitis quod non descendit? uel quod non habetis? Nihil dare poteritis quod non fidelis etiam signo non presente per fidem receperit. Igitur externum nihil præter sacra symbola panis & uini, intus panis uiuus se ipso pascit animam. Non negarim quin tunc propter magis exercitatum memoriam feruentius pascat, iudicium autem comedit ac bibat, qui ante non fuerit uere pastus.

Alienior autem omnino est locus. 1. Corinth. 10. quàm ut uestra confirmet. Vbi dicitur: Panis quem frangimus nonne communicatio corporis Christi est? Iam olim attendimus Hebraisnum non tam in uerbo quàm in toto sensu. Nihil enim aliud dicit quàm: Ecce pagani in hoc conueniunt in suis festis, quibus idolis seruiunt, epulanturq; & ludunt, ut omnes se unius idoli cultores testentur, quorum mores absit ut uos imitemini in conuentibus uestris. Quid enim uult panis qui ad institutionem inter nos frangitur? nõ sicut idololatræ cõuenimus, alteris serui sumus, Christi scilicet qui nos sanguine suo redemit, et corpus patri immolauit pro nobis. In illius nomine cõgredimur. An non, inquit, symbolum panis quem mysti
 coritu

IO ANN. OECOLAM. AVTHORE

eo ritu partimur, testatur comunitate nos ab uno eodem
que corpore Christi redemptos: in illo enim nobis est cō-
munio & societas, atq; tanta ut singuli singulis in eo-
dem corpore membra simus.

Videtur itaq; Paulus hoc exiguo uersu, quicquid ad
cœnæ panem pertinet, breuiter describere. Adest mate-
ria panis, deinde is frangitur, atq; hæc externa sunt.

Quorum admonere hæc debent: imprimis fidei in Chri-
stum cuius corpus pro nobis omnibus est mortuū, prop-
tereaq; dicit corporis Christi. Deinde charitatis, eò qd'
propter Christum cum omnibus charitatem habemus:
Nam duo illa mox dextre exponit subdens. Quoniam
unus panis & unum corpus multi sumus. Hic habes
quid cōmunicationem uocet, eò quod panis ex granis
multis conflatus, unum corporalem conficit cibum. Ita
nos multi ad eò confœderati & coniuncti sumus, ut si-
mus unus panis, & unum corpus. Nemo se meliorem
existimet. Nemo alium contemnat: Causam coniungit,
unitatem nempe fidei, quia omnes ex eodem pane par-
ticipamus, hoc est, eandem fidem amplectimur in Chri-
sto, qui est cœlestis panis per mysticum illum signatus.

Quare nō etiam hoc loco Tropū refutatis in sumus, uel
in corpore? Sed non licebit quia hoc sequenti uersu, su-
perior exponitur. Et deinde non cogit, ut intelligatis
corpus in pane, quia unius panis participes sumus: par-
ticipes enim sumus fide, et fluentem ex fide charitatem
symbolis testamur. Demum unde ille Hebraismus ue-

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

ster? Non cogitastis in uos uere posse regeri, quod in nos misistis priores? Potest alicubi talis tropus esse, igitur est talis Tropus. Mediocriter circumspectos, uel sequentia erudiunt. Nempe, mensæ demoniorum, consortes demoniorum, poculum demoniorum, qualis sit & hic Tropus cōmunicatio corporis. Est rusticana quædam simplicitas, imò impietas crediderit esse demonia in statuis, neutiquam tamē in mensis uel poculo suspecti sunt. Neq; hoc Pauli ad Rhoma. 1. cap. satis candidè tractatum: sed pergo.

64 SYN. Huc respicit Augustinus lib. 9. confessionū, ca. 13. Vbi de matre sua scribens ait. Non ista (ut corpus sumptuose condiatur) mandauit nobis, sed tantummodo memoriam sui ad altare tuum fieri, desiderauit, cui nullius diei prætermisione seruierat, unde sciret dispensari uictimam sanctam, qua deletum est Chyrographū quod erat contrariū nobis &c. Quid est dispensari uictimam sanctam, nisi distribui corpus Christi, pro nobis traditū? Distribuitur autem, sicut aliās pax & remissio peccatorū, ita corpus & sanguis per uerbū in pane & uino. Siquidem uerbū ad panem & uinū adcesserit.

ANTISYN. Obseruastis locum apud Augustinum de distributione, & nūc idoneus scriptor uidetur. Quis autem non animaduertistis nomen uictimæ? Non autem potestis ignorare, quid nomen uictimæ apud illum uelit, nisi missam sacrificium desisse esse doleatis. Quare nō sic exponitis, quid est dispensari uictimam? Est distribui memoriale

IO ANN. OECOLAM. AVTHORE

memoriale dominicæ mortis, & unici sacrificij, porrò quod repetitis de remissione peccatorum & pace in uerbo, iam dudum confutatum est.

SYNG. Exemplo res manifestior fit. Præceptor quisspiam, uel sexcentis discipulis uoluntatem & mens⁶⁵ tem suam communicaturus in docendo, nõnne uerbo doctrine communicat & distribuit? Nam uoluntatem suam uerbo, ut ita loquamur, includens, omnibus quot & quot uerbum recipiunt eam dispartitur, retinens interim sibi suam mentem, nihilominus tamen alijs per uerbum distribuens. Neque enim hic cum Aristotele uagabimur, uoces esse signa dumtaxat, harum rerum quæ in anima sunt. Sed ut uerius loquamur, uox uel uerbum, res animæ nobis obfert, adfert & proponit, ipsa nihil interim perdens, sed sua sibi retinens. Hinc communi more recitatis uerbis authoris alius, mox subijcere solemus. Hæc est mens illius authoris, hæc est sententia huius scriptoris, quis ferat illam expositionem, hoc est signum illius sententiæ? Quod si tantum homini licet, ut mentem suam & sententiam uerbo imponat, includatque, & inclusam auditori communit, nihil interim à sententia sua perdens. Cur idem non liceret Christo deo, ut corpus & sanguinem suum in uerbum inclusa, pane & uino distribueret, ac communicaret?

ANTI. Apd' aniculas & ignaros, quæ sit uis externi uerbi, putabitur aliqd ualere id exempli, apud me uero

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

nullius momenti est: ualeret tamen aliquantulū, si receptum foret esse uoces aliud quàm characteres ac signa rerum, non addo autē inanima, propter mendaces & eos qui lapsu lingue aliud quàm statuerant, loquuntur.

Satis autem ostendimus inutile fundamentum uestrū, uerba enim externa non docent, sed uel sensus, uel INTERNVS DOCTOR CHRISTVS. Aut dabitis nobis uoces, prodigiosa quedam animalia, aut fortassis etiam uoces inter deos recensebimus, & conferentur cum astris Platonis. Neq; hoc probabitur quod mentem suam inscribant Magistri uocibus, sunt uoces signa dumtaxat ad admonendum, uel cōmemorandum. Deniq; quamuis nunc abhorreatis ab hoc Tropo. Hęc est mens scriptoris, ferretis tamen dicentem uerbū probe exprimere, uel representare, uel declarare mētem Authoris, quod idem est ac si dicas, hoc est Signum mentis Authoris. Quid igitur struere poteritis super hoc fundamentū?

66

SYN. Porro, quod panis sit corpus Christi, non solum licite formidandum est, ne qua fiat ut idem accidat corpori, quod pani, panis enim pistus est, albus est, rotundus uel quadratus, traicitur in uentrem, digeritur, & in secessum exit. An propterea corpus Christi pistū erit, album, rotundum, uel quadratum, in uentrem traieciibile, digestibile, & id genus? Absit. Ut enim uerbū domini manet in æternum, nec loco, nec tempore, nec accidentibus circumscriptum, nec unquam digeri, aut perdi potest, ita est, & manet corpus uerbo cōmendatum.

Itam panem adseueramus corpus esse, non qua panis est, alioqui enim corpori addiderent, quæ & pani, sed qua uerbum habet. Proinde panis cœnæ qua corpus est per uerbum, nihil habet eiusmodi addidentium carnalium, neq; enim tunc, uel rotundus est, uel quadratus, uel albus uel niger, hæc autem habet & retinet qua panis est.

ANTIS. Vbi corpus in corpore continetur, utriq; accidisse non absurde dicitur, quod uni accidit, maxime si talis sit circuminceptio, ut nulla particula dari possit unius, in qua non & aliud, ut dicitis, in pane Cœnæ. Certe est cōmunicatio Idiomatum, ubi duæ diuersissimæ naturæ conueniunt in unâ hypostasin: quare non si & cōueniāt duo corpora in unâ hypostasin? Quin dū substantialem prædicationem adseritis, non uideo quomodo nō cœant tres naturæ, Panis, Caro, Deus, quarum duæ corporeæ. Sed nō urgeo. Videmini enī cedere nobis dicētes: Panem non esse corpus qua panis est, sed qua habet uerbum. Qua auctoritate glossema hoc adfertis, nostris tropis tam iniqui?

SYNG. Gratias agimus tibi optime Oecolampadi, quod tua ipsius similitudine, de clauis & sceptro regio 67 citata, nostram sententiam adiuues, ac mentem uerborum Christi illustres. Qui enim clauem largitur custodi, & cōmendat domus potestatem, nonne ex clauis instrumento, potestatem domus facit? maxime, non clauis, qua clauis instrumentum dumtaxat est, sed adde hoc uerbum DO TIBI POTESTATEM DO=

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS.

MVS, uel ENHABESHIC POTESTATEM
DOMVS, clavis iam non instrumentum solum manet,
sed & fit potestas domus, non qua clavis est, sed qua uer-
bū habet. Do tibi potestatem, uel adcipe potestatem &c.
Cur igitur per uos non idem licebit nobis, de pane & ui-
no coenae sentire? ut panis qua uerbum habet sit cor-
pus domini.

ANTIS. Si uere quidem putatis me sententiam ue-
stram inuissse, & mentem uerborum Christi illustrasse,
non mihi sed Christo gratias agite, & si uere egeritis,
haud ambigo quin amplius illustraturus sit. Non enim à
regno caelorum longe abestis. Etenim si corpus Christi in
pane ita esse uolueritis, ut donū uel potestatem domus in
clauī, quid tot scōmatis irridcor? quid tot cōuicijs dedo-
lor? quid tantū uerbis contenditur? Nō ignoratur enim,
quomodo domus uel potestas domus sit in clauē, nullā enī
aliam causam dicere possumus, quā quod sit symbolū
eius rei, cuius uoluerunt esse symbolū homines, qui uolū-
tatem suā uerbis inuunt alijs. Nihil aut per uerbū addis-
tur clauī, praeter relationē. Quomodo igitur nō permit-
teremus uobis liberū, sentire ita de pane, quē in hoc san-
ctum esse uoluit Christus, ut suorum beneficiorum memo-
riam uobis oggereret? Nō sumus tam uiolenti, ut à pietate
quēquā auellamus, sed nec tā imperiosi, ut ui ad nobis ad-
sentiendū cogamus. Scimus solū Christum esse cordium
Doctorem. Et ut mentē meā cognoscatis, si nō per uos pe-
riclitaretur plebs, malim uos in erroribus persistentes mi-
hi cons

hi cōtradocere in faciē, quantū deus permittit, quā h̄
pocrisi quæ natura sua pestilētissima est, uerba mihi da-
re: non quod infirmitas mea nō sentiat, si tangatur immi-
tius, sed quod non uere uos diligerem, si non precarer
uos minimo malo laborare, quum uideam non ex omni
parte perfectos esse posse.

Sit igitur panis corpus domini quæ uerbū habet, sicut
clauis est domus, uel sceptrū magistratus. Quod si uos
additis monstrosius quiddā, ignoratū scripturis, relin-
quo uos Christo, ille quum opportunū fuerit, illustrabit
neq; charitatem temere scindo. Videte autē uos qui ita
misere traducitis immeritos, nū à culpa sitis alieni. Est
enī Iudex Christus dominus, cuius omnes sumus, In sum-
ma, Si arridet uobis similitudo ista de sceptro, quod sit
Magistratus, nō poteritis dicere quod eodem genere lo-
quutionis dictum sit, sicut quum dominus dicit: Ego sum
Dominus Deus, & : Hic est dilectus filius.

SYN. Sed absit, inquis, ut spirituales qui sub lege fue-
runt, Mesiamq; expectabāt in fide pauperiores nobis 68
fuerint, quibus manifestatus est, tantū obscuriora illis,
manifestiora nobis sunt sacramēta &c. Miramur Oeco-
lampadi doctissime, quid ppetuo illā cōsequentiā nobis
obtrudatis. Patres fide saluati sunt, & caruerūt pane ac
uino cœnæ, proinde panis cœnæ nō erit corpus Christi,
nec uinum sanguis eius, hæc enim summa est argumen-
tationis uestre, à patriarchis, & à fide eorum ductæ.
Atqui si ita argumentari perrexeritis, ex Christo etiā

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

nū non Christus fiet? Quis enim impio os cohiberet, ne sic iuxta uestrum disputandi morem, rationes suas, Christum carnem habuisse negantes, colligeret? Patres fide saluati sunt, & caruerunt presentia Christi corporali, igitur Christus non fuit Petro, aut Ioanni, aut Iacobo corporaliter presentis, quid enim opus est Christi presentia, si fide saluemur, & patres ea saluati sunt, aut si presentis est, ociosus est: hæc impia quis ferret? Haberent tamen ad uestram argumentandi rationem analogiam. Age itaq; utcumq; uel crassa minerua, quantum intersit inter pios ueteris, & noui testamenti delineabimus. Longe alia ratio est in mūdo spiritali, atq; in hoc carnali mundo, & aliter uidet oculus dei, atque oculus carnis. Nam in mundo spiritali nihil est præteritum, nihil futurum, non sunt anni, horæ, tempus, sed omnia unum perpetuum, & presentissimum momentum sunt. In hunc sensum è Psal. 89. Versus à Petro citatur, Unus dies apud dominum perinde est ut mille anni, & mille anni, ut dies unus: oculus enim dei uidet omnia, ut unū momentum. Hinc prophete præterito pro futuro utentes, ut apud Esaiam: Cecidit cecidit Babilon, phrasi nō hominis, sed spiritu dei locuti sunt. Oculus uero carnis, uidet hoc ut futurum, illud ut presentis, istud ut præteritum. Iam cū uniuersa siue præterita, siue futura à deo uō no momento presentissimo aspiciuntur, consecutaneū erit incarnationē Christi, passionē, mortem & resurrectionem eius, tunc incepisse, perfecta & consummata fuisse, cum do=

cum dominus secum constituerat hæc mundo aliquando, pro ratione temporis huius mundi, declarare ac manifestare. Vnde Ioan. Apoc. 13. Agnus occisus est ab origine mundi, Quid? Occisus est agnus ab Origine mundi? an Christus tunc fuit? an Christus tunc erat incarnatus? maxime. Nisi enim in oculis dei Adami tempore & Abrahæ, Christus fuisset incarnatus, passus, glorificatus, patriarchæ nunquam uel à peccatis liberati essent, uel in iusticiâ uendicati. In oculis dei diximus, hæc præsentia erant, ac uerissime perfecta, cõsumataque, non in oculis mundi. Nam in mundi oculis incarnatio Christi non tum primum fiebat, sed ante perfecta, & in oculis dei cõsumata: reuelari autem & manifestari incipiebat sub Augusto Cæsare, sub Symeone sacerdote. Similiter passio Christi non tum primùm fiebat sub pontio Pilato, sed sub hoc præside. Id quod ante in oculis dei consumatum erat, reuelabatur, & mundo manifestabatur. Quod enim pendeat Christus in cruce sub Caypha pontifice, non nouum fuit in oculis dei, sic pependerit ab Origine mundi, sed nunc nouum erat in oculis mundi, qui multo crassius & carnaliter oculis dei uident.

ANTISY Credite, fratres, Argumentum hoc nõ tã leuiculũ est, quàm adparet fronte prima. Proinde nõ mirandum erat, si pluribus uerbis tractassem, neque temere obtrusi, sed forte incideram in memoriã patrum ueteris ac noue legis, ut obiectioni cuiquam satisfacere. Nec erat precipuũ argumentũ: uerũ quia instituto qua-

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

drabat, non tam multis id proposui, ut poscebat rei dignitas, nam si è medio tuleris quæ à patribus citata sunt, & mea dicerer protulisse somnia, si et uestra cõferam, manifestũ plures in hoc negotio à uobis chartas insumptas, et quamuis mea non parum inuertitis, non uideo tamen quid probetis, uel quid deijciatis ut ut gloriemini. Atqui præ modestia ueteris Adæ, nostra libenter magnificamus. Absurdũ dixi negatã patribus cœnã, quæ data hodie multis uilissimis, siquidem in illa corpus Christi Poterat mox cũ Abele nasci Christus, & pati, ut cœnã haberet posteritas: quod ideò dico, nõ quod nesciam quale tempus aduentui Christi cõgruerit, sed ut ostendã & hanc cœnã, si tanta est, quantã prædicatis, maturari potuisse. Non mox sequatur ideo nec Christum debuisse incarnari, & quia nõ fuit præsens patribus, nec debuisse Petro uel Paulo corporaliter esse præsentem: argumẽtatio. n. ista à ualde dissimilibus procedit.

Inter Cœnam & Christum hoc interest. Christus expectabatur, promissus erat, prædestinatus erat. Proinde necessarium, ut prodiret aliquando, & sicut quia nos fideliter dispensationẽ incarnationis cõmemoramus, necesse est, præcesserit aliquando res quã cõmemoramus. At patrũ nullus hanc cœnã expectauit, sicut nos nec paschalis agni ritum repetimus. Nulla igitur proportio quã obijcitis, oportebat utiq; fidelibus in rebus summis esse cõmunionẽ, sicut in omnibus alijs est societas. Remissio peccatorũ & pax conscientiarũ, lex & Euãgelium, fides

IOANN. OECOLAM. AVTHORE.

fides & charitas, donaq; alia fuerunt cōmunia. Et amicis-
 cissimis tanta foret negata fœlicitas? Longe enim mai-
 or fuerit, si quidem esset quod asseritis, quàm quod Apo-
 stoli in carne uiderint Christum.

Oportebat igitur uos Eximios scriptores absurditatē
 illam diluere, & infirmis mansuete & non cū tanto sus-
 percilio & roncho consulere. Scio si Christus cœnam sic
 (ut dicitis) instituisset, nihil esset absurdi: nūc autē quā
 negetur uestra adsertio, & in cōtrouersiam cecidit, nihil
 adserere uobis licebit, quod Christo fuerit indignū. De-
 negari diuitias, honores mundi, terras fertiliores, fauo-
 res hominū, non offendit. In hūc enim usum pij positi, ut
 persecutionem patiantur, & cum Christo crucem fe-
 rant. Denegari quibusdam dona reuelationū, miraculo-
 rū, linguarum & id genus, haud mirum est, nam ita ad
 ædificationem ecclesie conducit, non enim priuata do-
 na sunt. Verum quod ego carne pascor Christi, quod ad
 anime mee beatitudinem adtinet, & negatum est alijs,
 modis innumeris melioribus, quomō id num persuasum?
 Non est .n. caro illa nostra tantum, sed totius ecclesie,
 & proinde etiam patrum, neque ego aliter illa uescar
 quàm isti, utcunq; interim uariant symbolorum ceremo-
 nie.

Iam quod ad marginem adnotauit quispiam, res alte-
 rius & maioris disputationis erit, quomodo anime pat-
 rum quicuerint, & ante resurrectionem Christi in cœ-
 lum non emigrarint, & propterea quid si tanti boni

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

non fuerunt participes. Sed audiam ex illis quæ animæ præ patriarchis cœlestis gaudij fuerint participes. An iustum fuerit cœlum ingredi animam, antequam primo genitus mortuorū coronam gloriæ acciperet? Et de hac re nunc satis dictum. Adfertis autem uos multa, quæ parum huc pertinent, tametsi libenter legerim, quomodo à primordio mundi agnus occisus sit: prætereo igitur ea.

69

SYNG. Iam quando nec incarnatio, nec passio, nec mors, nec resurrectio Christi, tempore patriarcharum priorum reuelata fuerint, quanquam iam presentia erant diuino conspectui, noluit tamen spiritus tantum mysterion, mundo infirmo, & adhuc sub pædagogo existenti, aperta reuelatione obtrudere, donec uenit plenitudo temporis, tunc enim emisit deus filium suum, factū ex muliere, factum legi obnoxium, ut eos qui sub lege erant, redimeret. Proinde, in lege, & patriarcharū tempore claudabantur, reuelanda sub inuolucris uictimarum, aliarumq; umbrarum, ne si uel uerbo externo reuelaretur, quod nondū externo factō coram oculis mundi reuelatum erat, mundus non caperet, aut potius offenderetur. Itaq; umbris, signis & figuris tūc omnia Christi, coram mundo proposita sunt, in Christum enim intendunt & respiciunt omnia sacrificia, ut est Psal. 39. Sacrificium & oblationem noluisti, aures autem fodisti mihi, tunc dixi, ecce adsum, In capite libri scriptum est de me, ut faciam deus uoluntatē tuam. Neq; enim Christus agnus est paschalis, sed per agnum paschalem ad-
 umbra=

umbratus est, & agnus in solum CHRISTVM respexit. Nihilominus tamen, piorum fides ut est lynceo perspicatior, sub agno presentem CHRISTVM habuit, adcepit & credidit. Remotus quidem erat agni paschalis tempore Christus, & ab auribus, & ab oculis carnalibus, presentissimus tamen erat fidei, quæ motis alis suis ex hoc mundo in spiritualem transuolabat, ac pro natura uisus dei, ea quæ Christi sunt uidebat. Sic enim deus omnia etiam futura sibi presentia uidet, ita fides rem longissime pro mundi captu positam, sibi presentissimam facit, & uidet: an non & Euangelion patribus absconditum fuit, donec sub Christo & Apostolis reuelaretur? Nihilominus tamen fides patrum Euangelion habuit, licet adhuc occultissimum & alienis umbris obuelatum. Nobis autem qui post Christum uiuimus et re generamur, uelamen ab oculis ablatum est, & Euangelion manifeste propositum antea in uolucris tectum.

ANTISYN. Et hæc in medium obscurius sunt allata quàm ut citra offendiculum legantur. Quid quod uobis ipsis contradicere uidemini? fidem conceditis patribus. Reuelationem negatis. Nunquid & patres illos spirituales mundo connumeratis qui sub lege supra legem erant, qui in mundo peregrini erant et exules, quibus indignus erat mundus? Aut quia non in mundo toto Euangelium reuelatum erat, propterea ignoratum est & patribus? Absit ut omnes quas immolarint uictimas, quid præsignarent, ignorarint. Absit ut Moses & propheta

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

que ignorarint, prædixerint, & apostolis aliam uerborum mentem spiritus sanctus ostenderit quàm fuerit illis reuelata. Sic enim uerba sua ignorantes, Phytonicos rectius quàm prophetas quis diceret. Respiciebant in Christum sacrificia, & non deerant qui sacrificiorum tenebant mysteria. Aut quid legimus Christum tertia die secundum scripturas resurrexisse? Et apud Paulum Euangelium ante promissum per prophetas in scripturis sanctis: De agno paschali certum quod rudes commonefecerit beneficij in Aegypto, magis autem exercitatos, fidei oculos habentes, ad Christum transmiserit. Et quum antea dicere uisistis, non reuelata mysteria patribus, nunc subiungitis quod nihilominus fidei oculos lynceo perspicaciores habuerint. Nonne qui credunt per reuelationem credunt? Sicut etiam hoc die non credimus, neque discimus nisi que pater reuelauit. Quod Iesus Christus passus sit, nunquam uere crederemus uel cognosceremus nisi per in ternum doctorem: proinde multi ore fatentur, quod corde negant. Aut non habuerunt illi magistrum unicum qui in coelis? Neque hoc probatum, ut quomodo deus futura sibi prouidet presentia ita et fideles cognoscant. Nihil enim a deo occultum, nullo Deus opus habet reuelante: hi uero que cognoscunt per reuelantem cognoscant necesse est. Non possum enim mihi persuadere, patres omnes in eorum numero fuisse, qui crediderunt quod non cognouerunt, quum deus Mosi loquutus sit, ut amicus amico, intrauitque in caliginem nubis. Israelem uero quidam nomen accepit

pisc

piſſe putant, eò quod deũ uiderit. Palam eſt quanta Ab-
 rahæ cū deo familiaritas: ut de Dauide, Eſaia et alijs taſ-
 ceam, Et putarem euangeliũ illis abſconditũ nondũ ſcri-
 pturis, quæ tale quiddã in ſpeciem oſtendunt, ſed nobis-
 cū ſentiũt, credere cogentibus? Velamẽ quidem ſup o-
 los Moſe poſitum erat, ne eius faciẽ populus cerneret,
 Verũ ita nõ negatur Moſen ſpiritualiter cognouiſſe ea
 quæ in monte uidiffet, quo populus pertingere non po-
 terat. Non negantur eadem didiciſſe & ij, qui eodem
 ſpiritu fuerunt præditi. Verum eſt & patrum pleroſq;
 parum de myſterijs intellexiſſe. Sed quid hoc impedit?
 Nõne & hodie multis parum de rebus diuinis patefa-
 ctum eſt? Nihilominus & ſuperiora ſæcula uiros aliſ
 quantos habuerunt.

SYNG. Iam uide quã concinnam rationem col-
 ligeret, ſi quis contenderet Euangelion hoc, quod nobis-
 cum eſt, non fuiſſe aliter, quã ſub umbris tectum. Pro-
 inde nec nobiſcum uerum, adpertum & maniſteſtum eſ-
 ſe, quid hoc enthymemate abſurdus colligi poſſet? At
 nec aliter ſe habet ueſtrum, cum dicitis, Patribus cor-
 pus Chriſti non fuiſſe niſi adumbratum & ſignatum,
 ergo nec nobis aliter eſſe atque ſignatum. Quasi uero
 nihil diſtarent umbræ & res adumbratæ, ſigna & ſig-
 norum ueritas.

ANTIS. Non adſentior quod ueterib. Euangelium
 omnino fuerit obſectũ, ſicut nec noſtris temporibus om-
 nibus reuelatũ, quamuis hodie inuulgatum ſit, olim aut

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

inuulgatum non erat. Deinde non arguo. Patribus corpus Christi non fuit nisi adumbratum, ergo & nobis est signatum, & non apertum. Aliud est conferre ceremonias utriusq; legis, & aliud est de Christo loqui nondum incarnato & incarnato. Si dicerem Christum nondum uenisse in carne, merito sic redargueretis spiritum nostrum: nunc uero molestius est quod dicitis, hæc consuetanea esse, quasi præiudicet rei ueritati monumenta. Neq; enim memorialia dicerentur, nisi facta præcessissent. Quis unquam somnijs ac phantasmatis erexit statuas? Aut si quis erigeret, quæ tam stulta posteritas, ut cultum illi reciperet? Erat omnino tempus quo Christum uenire in carne decebat, & quo adnunciandum erat in mundo id Euangelij: at non propterea sequitur, quod id ignoratum fuerit patribus, & non habuerint in cordibus suis reuelantem spiritum sanctum, sed neq; sic belle arguitur, Christus uenit in carnem, ergo carnem dedit in coena. Absurda sunt opinor & illa Enthymemata.

71

SYN. Quod si nulla est patrum & nostra distantia, cur Christus ait, uestri beati sunt oculi qui uident, & aures uestre, quia audiunt, Amen dico uobis, multi Prophetæ & iusti desiderauerunt uidere quæ uidetis, & non uiderunt, & audire quæ uos auditis, & non audierunt? Nemo citius explicabit quantum à patribus priuilegijs differamus, quàm hoc Christi uerbum. Non enim inquit, Prophetæ desiderauerunt credere, & non crediderunt, sed uidere & audire desiderarunt, quæ non audierunt

IOANN. OECOLAM. AVTHORE.

audierunt & uiderunt. Patres nō fuerūt nobis fide in-
 inferiores, eadem enim & nostra & patrum fides est, fue-
 runt tamen multo inferiores uerbo ac factō, hoc est, re-
 uelatione Christi, & manifestatione uerbi. Exemplo ma-
 nifestior sit nostra sententia. Paulus uocatus fuit ad mu-
 nus Euangelij prædicandi, ab utero matris, ut est Gala. 1.
 Sed uocatio longe post, iam uiro factō de cœlo reuelata
 est. Actu. 9. An non Paulus initio latente adhuc uocatio-
 ne, inferior, post uero uocatione manifestata, superior
 seipso factus est? An quia ab utero matris segregatus
 est, negabis facta segregationis reuelatione maiora ad-
 cepisse? Huc adcedit & Apostolorum conditio. Nam &
 Apostoli ante mortem Christi, & resurrectionem spi-
 ritum sanctum habuerunt, quomodo enim nisi ē spiritu
 Christum confessi essent, Matth. 16. ubi & Christus tes-
 tatur patrem reuelasse, pater autem spiritu reuelat &
 trahit. Oportet igitur spiritum sanctum Apostolos ante
 Christi mortem habuisse, sed quomodo? an reuelatum?
 an manifestatum? non, sed adhuc latentem & occultum.
 Sic enim legitur Ioann. 7. Nondū erat spiritus sanctus
 quia Iesus nondum erat glorificatus. Posteaq̄ uero glori-
 ficatus est Christus, misit spiritum sanctū in corda eorū,
 ut prædicarent Euangelion remissionis peccatorū per
 orbem. Quid autē hoc mittere aliud est quàm reuelare,
 & manifestare eum qui ante occultatus erat? Nū igitur
 frustraneam dices missionem spiritus, quia ante habue-
 rint? Absit, quis enim hæc ferret? Nōne reuelatione spi-

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

ritus Apostoli foeliciores erant, quàm ante oculto adhuc spiritu? Foeliciores erant, non quidè spiritu, quem initio fide in Christum adceperant, sed presentia & reuelatione eius, quem ante tacitissime possederant. Sic patres non nobis inferiores sunt fide, sed reuelatione longe minores sunt. Quod enim ipsis fide quidem præsens erat, sed tamen uerbo aperto, & factò occultum, & ab oculis remotum, nobis & factò & uerbo propositum est. Eadem (hoc est) corporis traditio, et sanguinis effusio, coram oculis mundi sub Pontio Pilato præterijt. At quia in oculis dei ab Origine mundi, ut ita loquamur, durauerat, & iam manifestatum erat mundo.

ANTIS. Veram foelicitatem à fide metimur, quæ patribus non fuit de negata. Porro quod dominus discipulos beatificat, si de carnali presentia intellexeritis, fuerit hæc exultatio ad horam. Quis negat iucundissimam Christi præsentiam à cuius ore diffundebatur gratia? Quis non gauderet impletū, quod alij implendū sperarunt? Hoc nunquã iui infitias. Nonne in hoc solo nostros dixi beatiore, quia uiderunt Christum, quem utiq; & sancti expectarunt, & adesse tempore quodam oportebat. Etenim & nobis dicitur. Beati oculi qui nõ uiderunt & crediderunt. Et per Apostolū. Et si nouimus Christum secundum carnem, iam non nouimus secundum carnē. Atqui nobis est sermo de ceremonijs, in quibus non idco beatiore sumus, quod res mutatae sunt, sed quod

quod signa. Non ignoro qd' Augusti. contra Faustu, lib. 19. dicat nostra sacramenta uirtute maiora, utilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora, tanquam in iusticiam fidei reuelata, & in libertatem filijs dei uocatis, iugo seruitutis ablato, quod duro & carni dedito populo congruebat. Hæc ille pro uobis forsitan, uerū tamen fateri debemus multos fuisse sub lege, quos legis onus non premebat, eò quod reuelata illis esset iustitia fidei, & uere inter filios recensebantur.

At nihil hoc aduersus nos, quia paulo post dicit pro nobis, in hunc modum: Interim aduersus calumniosam imperitiam Fausti demonstrare suffecerit, quanto errore delirent, qui putant signis sacramentisq; mutatis, eandem res ipsas esse diuersas, quas ritus propheticus pronunciauit implendas, & quas ritus Euangelicus annunciauit impletas: aut qui censent quum res eadem sint, nō eas alijs Sacramentis annunciari debuisse completas, quàm his quibus adhuc complendæ prænucciabantur. & cete.

Ecce si aliquam fidem mereretur Augustinus, nollem alium Patronum. Nam in ceremonijs dicit easdem res esse. Sed & scripturam audire cupitis.

Legimus Esaie primo. Restituam iudices tuos, ut fuerunt prius, & consiliarios tuos sicut antiquitus: similitè & Malachias dicit: Erunt domino offerentes sacrificia in iustitia, & placebit domino sacrificium Iuda,

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

Et Ierusalem sicut dies seculi et anni antiqui. Iam quod de Paulo et apostolis exempla ponitis, eadem de Hieremia et Abrahamo et Mose liceret dicere, addo et de Choro prophetarum. Proinde, Apostolus ecclesiam dicit extructam super fundamentum prophetarum et apostolorum. Verum de dignitate illorum non contendimus, neque huius loci fuerit: hoc magis ad rem quod paulo post subnectitis de Sacramentis.

- 72 SYN. Ideo Christus ea etiam coram mundo presentia et manifestata conseruare uolens VERBO canne commisit dicens: accipite et manducate, hoc est corpus meum. Bibite, hic est sanguis meus. et c. Id quod ante Christum fieri non poterat, propterea quod nondum reuelatus erat Christus. At reuelatione facta, reuelatione et presentiam uerbi conseruandam tradidit. Sic enim remissio peccatorum, que sub Pontio Pilato impetrata est (hoc est reuelata, impetrata enim fuit in oculis dei a mundi constitutione) uerbo conseruatur. Cur idem non diceretur de corpore et sanguine Christi, per que remissio impetrata est, et sine quibus remissio non est? Patres sub agno paschali, sub manna, sub petra deserti Christum uiderunt, sed fide oculissima, et soli spiritui cognita, quando nihil harum rerum adhuc mundo erat reuelatum. Nos uero Christi corpus in pane, et sanguinem eius in calice per uerbum accipimus, non occulte, non absenter, sed manifeste. (Manifestum enim uerbum est, HOC EST CORPVS MEVM) sed presenter, quando

quando reuelatio facta sit & uerbo conseruetur. Proinde ruit quicquid est horum argumentorum, fide saluamur, & patres non inferiores nobis caruerunt corporali Christi corpore.

ANTIS. Quomodo Christus cōseruari uoluit corpus, & sanguinē? nonne in memoria nostra custodiri beneficium iussit? Quomodo seruabitur autem à strepitu dictionum? Quam sedem habebit in pane? Crasse .n. mihi loquendum, ne crassiores sicut hactenus, in errorem mittantur. Quid opus eo habet panis si hæc causa est? solo signo rem expedit. Sicut & remissionē peccatorū promissam & credentibus concessam uerbum ostendit, & admonet. Interioris autē hominis, inhabitator docet, nā externo uerbo conseruari nequaquā, cōmonstratū est. Quid igitur ab incerto tanquā certo arguitur, ut certum quid statuatur? Obscurius etiam dictum est, id: Occultissima fide, spiritui soli cognita, & inde nobis magis obscurum, unde manifestius esse sperandum erat, nempe exemplis positis de fide Pauli segregati in utero matris. Nam si ea fides fuisset in Abraham, addo si non maior reuelatio, quomodo Christus in se credentes familie Abrahami adscriptos dicit? Si prophetarū fides uel cognitio, non fuit maior fide pueri (ut de ea re nunc non controuertam) quare uidentes dicti fuerunt? Quod si dicatis occultam & spiritui soli cognitam, eò quod non fuerit ita manifestata, quamuis patres (de spirituali. loquor) apud se de tantis mysterijs sibi reuelatis

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

exultarint, non repugno, sed iterum nescio an inferiores dicere debeam apostolis. Apostoli profecto laudem maiorem patribus tribuerent, & se nihil esse testarentur, memores eius quod dominus dixit, Alij laborarunt, & uos in laborem eorum introistis.

Postremum. Dum de manifesto uerbo gloriamini, semper requirimus ut probetis ita de pane dictum, ut in eo conseruandæ memoriæ nostræ corpus, quum absq; corporali præsentia, ob institutionem Domini idipsum possit. Proinde iterum non uideo quod subuerteritis diui Augustini dictum: Nam si edere corpus Christi nemo potest quàm ij, qui illi credunt, et omnes qui uere credunt, uere edunt, siue adhibito symbolo, siue non adhibito. Consectaneum est, Patres non fuisse inferiores, nã quamuis Christus non fuerit reuelatus mundo, fuit tamen reuelatus cordibus eorum, & non solum corã deo reuelatus, sed etiam istorũ spiritualibus oculis ostensus, quod licet desiderio nõ satis faciebat, fœlicitatem tamen non minuebat, & concedebatur eis per quod & ipsi in fide exercerentur.

73 SYNG. Nec nos igitur, aut habemus præsens corpus, aut ociosum habemus. Nam & hac ratione ociosum erit Euangelion. Ociosus erit & ipse Christus, in Ierusalem prædicans, & in tota Iudæa miraculis se manifestans, quando nec Euangelion externum nec talent externum Christum, qualem sub præside Pilato uiderunt maiores nostri, patres habuerunt. An quia Abraham

ham non uidit Christum in cruce pendere oculis carnalibus (fide enim uidit diem Christi) ideo neq; Petrus, aut Ioannes uidit: Similes fuerunt omnino Ioannes Euangelista & Abraham fide, sed Christo dissimiles. Vidit enim Abraham Christum fide & spiritus cognitione: Ioannes autem non solum fide, sed & reuelatione aperta, carnaliq; uisione: Ita & patres ederunt corpus Christi, & biberunt sanguinem spiritu. Non solum spiritu, sed carne etiam edimus corpus & bibimus sanguinem eius. Siquidem panis quem frangimus, communicatio corporis Christi est. Et Christus ait, Edite, hoc est corpus meum, quod pro uobis frangitur.

ANTISYN. Hic arrigemus aures edocendi, quæ fructum adferat carnalis in pane presentia, sed quantum adparet, expectatio nostra deludetur, conuertitis enim uos ad arguendum. Nos uero fructum audire cupimus uel unum, corporis Christi in pane residentis, qui non æque per solam fidem & memoriam passionis offertur. Proinde iniquissima collatio est, Christi in carne & corporis eius in cœna. Millia millium utilitatum ex conuictu & passione Christi recepimus, at ne unam quidem hic portetis. Quis igitur sic arguentes probabit, rex pater reuclat filium præliantem pro patria & exercitum instruentem & uulnera recipientem & hostem prosternentem & triumphum cum spolijs reportantem, unde ostenditur utilis & honorificus populo, igitur eundem in dolium reperere faciet amicis inui-

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS.

sibiliter commendans, similiter honorificauerit coram populo? Tale est & nestrum argumentum, imò inuer- titis. Nunquid si memoria beneficij quod à regis filio exhibitum populo, æque commendata eo absente cor- poraliter, ac sic latente in dolio, & propterea non de- ceat adesse hoc modo, igitur similiter non decuerit pro patria belligerari, & in carne sua honestissima uulue- ra ferre? Quis offutias illas collaudaret, & non magis urgeat ut dicatur, quæ uel populo utilitas, uel regis glo- ria si in eas latebras filium mittat.

Nec multo acutiora Enthumemata sunt, Abraham non uidit Christū in cruce, ergo neq; Petrus, Si sic obie- ceritis, Abraham non expectauit Christum in cruce & fuit fidelis, ergo neq; Petrus uidit, tamquam rem credi- tu dignam, & in qua summa suæ salutis. Etenim si ille fidelis pater non expectasset, non opus erat aliquando euenire, & quia certa fide, reuelatione per spiritū ac- cepta desiderauit, igitur euenit. Non quadrabit autem τὸ σόφισμα in pane. Non dubito quin & symbolorū suorum finem ac ceremoniarū uariationem cognorint patres spirituales, sed res alias in symbolis posteritatē habituram utiq; præter fidem eorum fuerit. Accommo- datis autem in hunc modū. Patres ederunt corpus Chri- sti, nos uero carnem. Nonne iterum obscurando sic ser- monem, suspicionem ingenerare possētis, ut uos dicen- dos quis arbitretur σαρκοφάγος? supra autē exposui, num uobis suffragetur illud ad Corinthios.

SYN. Quemadmodum Euangelion non solum spiritu audimus, id quod & patres fecerunt, sed etiam carne, auribus carnalibus. An nunc dicemus Euangelion carnale ociosum esse apud nos, aut non saluare, propterea quod patres eo carnali caruerint, & sine ipso saluati sint? Nemo est qui neget, corpus Christi spiritu praesens fuisse patribus, nam per uerbum promissionum Christi totus ipsis praesens factus est, sed longe aliter nobiscum res agitur. Nobis enim non solum spiritu, sed & littera, non illa occidente, sed praesenti uerbi exhibitione, Corpus Christi et Sanguis praesentantur. Exemplo rem declarabimus. Verbum est Gene. 3. Ipsum conteret caput tuum. Gene. 22. Benedicentur in semine tuo omnes gentes terrae. 2. Re. 7. Suscitabo semen tuum post te, ego ero ei in patrem, & c. Hieremi. 23. Suscitabo Dauid germen iustum, & regnabit rex, & c. Spiritus uerbi harum promissionum praesentem Christum pijs patribus exhibuit: Littera autem uerbi non praesentem exhibet, sed in futurum (id quod clare patet cum dicitur, conteret, benedicentur, suscitabo, non conterit, suscito) respicit, siquidem spiritus, cui omnia futura praesentia, pro sua ratione, fidei obuiat, littera autem pro mundi captu sonat. Nam cum alias Esai. 9 inquit, Paruulus nobis est natus: induit littera, modum loquendi spiritui familiare, cui futura tam certa sunt, ac si praeteriissent. Nunc reuelato Christo non solum spiritus uerbi, sed & littera (absit uerbo maligna interpretatio) corpus Christi & sanguinem eius praesentantur.

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

sentia exhibet, adfert & demonstrat. Hoc, inquit, est corpus meum, hic est sanguis meus, &c.

ANTISYN. Nondum audimus quod respondere oportebat. Quis nam fructus carnalis presentie. Neque idoneum argumentum est de carnali Euangelio. Nam et externi uerbi innumeras utilitates quis recensuerit. At illo nec patres caruerunt, qui à prophetis, à parentibus, à creaturis dei admoniti, sicut & nos hodie.

Tantum illi de uenturo Christo admonebantur, nos uero commemoramus uenisse. Habebant & ipsi Euangelium externum. Non negabis enim quin dominus nubibus illis spiritualibus, ut pluuiam uerbi carnalis pluerent, hoc est, Venturum Christum annunciarent, mandarit. Neque tunc uerba corpus & sanguinem aliter in se receperunt quam nunc hodie, hoc est annuntiabant dumtaxat, & in solo modo annunciandi differabant, quod illis uenturus esse, nobis uenisse, dicerent, hoc etiam in ceremonijs uariatum est, & nihil pretere.

rea. Itaque probabitur quomodo litera presens corpus exhibeant. Nam si modo annunciatiuo contenti estis, non est quod urgeam, & uide mini quidem illuc tendere, sed in uolucro quodam iterum receditis. Caterum litera nisi nobis sit unicus Magister, tam nobis quam patribus occidens est. Neque spiritus ita litera implicitus, ut uobis fortasse uidetur, que preter significationem aliquid receperit. Quid autem quod uerba Christi spiritus &

uita?

uita: Nōne adferent uitam? Ita sunt spiritus & uita, ut spiritualiter intelligantur, sed spiritualiter nemo intelligit, nisi qui spiritū habet doctorem, huic enim præstat spiritus, ut uerba quibus admonetur, recte capiat.

SYN. Porro si pergas querere, ad quid profit carnalis corporis esus, cum patres eo caruerint, nihilominus saluati. Queremus & nos, ad quid carnalis Euangelij reuelati auditus profit, quo similiter patres caruerunt. An quia Euangelion literis, & syllabis constat, nō propterea dicemus, esse dei potentiam ad salutem omnium crendenti? Et cum Euangelion credamus, occinetisne nobis, creditis in deum inlitteratum, aut inuerbatum? Ut alios dure quosdā solitos adcepimus, credis ne & tu quoque in deum impanatum?

ANTIS. Hoc unum querimus & nō respondetur, ad quid profit carnalis manducatio, & simpliciter querimus, nō insidiosæ ut pharisæi, quibus questione questione dominus elusit. Questioni uestræ satis fiet facile. Testatur quidem apostolus Euangelion æternis temporibus tacitum mysterium, nūc uero manifestatum: sed nō est mens eius quod ignorauerint propheta illud mysteriū, sed quod non fuerit uulgo intellectū alioquin quomodo habiti essent sapientes, de quibus dicitur, sapiens intelligit quæ de ore eius procedūt, et in labijs portat in intellectu: nō igitur omnino fuit obuclatū: sed quid si populo Iudeorum cetera obscurius fuerunt ostensa, manifeste tamen ille doctus est, uenturum MESSIAM, &

75

Roma. 16.
Euangelion, dicitur
mysterion
æternis tē
poribus ta
citū, nunc
uero mani
festatum.

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

in solo deo spem ponendam, qui deus & adiutor est omnium sperantium in se. Quod certe Euangelion erat, & quantum ad Christum adinebat, carnale, licet non ita clare intellectum à uulgo. Negamus igitur patres eo caruisse?

Adtulit ergo paucis illis magnam utilitatem, adfert et hodie, & eò maiorem, quò pluribus comunicatur, neq; alia perniciosior iactura ecclesie quàm uerbi non adulterati raritas, & sic etiam Sacramentorù usus, ad fruendam charitatem & fidem pijs admonitionibus, ualde utilis est: sed uos semper plus aliquid requiritis.

76

SYN. Iam cū corpus Christi carne nos edere ad se ueremus, licebit interim ut à tua humanitate impetremus, ne aliter quàm candida interpretatione adcipias. Nā edimus corpus, & bibimus sanguinē carne, non ut corpus Christi atteramus & frangamus, ut est in reuocatione Berengarij, sed panē ipsum qua panis est tractamus, frangimus, edimus & dentibus atterimus. Corpus autē adcipimus, qua uerbū adcipimus, HOC EST CORPUS MEVM, ut pulcherrime quidā dixit, Quod edimus intrat uentrem, quod credimus intrat mentem.

ANTISY Bene capio mitigationem sententię uestrę, uellem & alios quosq; sic accipere. Quicquid est, fatemini ipsum uerum domini Corpus per manus hominum comunicari, & in pane à uobis accipi. Et nescio unde hoc glossema mutuati sitis, quod corpus accipitis in pane qua uerbum habet. Est hæc illa substantia
lis prædi-

lis prædicatio propter quam digladiatur? Et quid hoc est aliud dicere quàm fide manducare corpus, qui unicus manducationis modus à domino nobis cõmendatus? Nam ut uerbum externum uel panis gerat, uel sit corpus substantialiter, unde docebitis? Quod si in ea sententia estis, ut fidem habeatis in Crucifixum, & panem ut panem comedatis, nemo uos impungnat, præter Papistas. At nos hoc uolebamus audire, quem fructum carnalis præsentia adferat. Ibi eloquentiam & uerborum luxuriam uos exercuisse desideraremus. Hic transilitis ubi minime decet, & ubi neutiquam, urgetis. Sed ne & ego molestior sim, laudo uobiscum istius, quisquis est sententiã, qui dicit: Quod edimus intrat uentrem, & quod credimus intrat mentem. Itaq; panis pabulum est uentris. Sapientia autem dei & promissio cui fidem habemus, sagina est mentis. Id ut intelligam, satis docui. Sic quatenus uerbum adripio (de interno loquor) utiq; & me pauerit Christus. Atqui hoc non urget, ut in pane sit corpus, quando uere per fidem carnem, & sanguinem Christi habemus, citra illam carnalem præsentiam.

S Y N. Quãquam quid est, quod hic abhorreamus 77
 pro Christi uoce loqui & sentire? Is enim dixit: Edite, Hoc est corpus meum quod pro uobis frangitur, hoc est, diuiditur. Hoc enim uerbum frangi κλάειν οὐκ non corpori, sed pani conuenit. Esa. 55. Frange esurienti panem tuum. Nunc enim Christus dicit, corpus suum frangi, quia panis frangitur, quis inique seruat à nobis si dixit

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

rimus corpus Christi tractari, à manibus, & dentibus at-
 teri. Non quod hæc corpori Christi, sed quod pani qui
 est corpus Christi, conueniant? Nam quando panis sit
 per uerbū corpus Christi, cur nō pani, qua corpus Chri-
 sti est, conuenirent quæ corpori? Et cum corpus Christi
 uerbo ad panem adfertur, quid impedit, ut non corpori
 conueniant, quæ pani? Hinc est quod corpus frangitur,
 quia panis frangitur, manente interim integritate cor-
 poris, & panis uiuificus est, quia caro Christi, quæ iam
 per uerbū pani adcessit, uiuifica est, uitam præstans mū-
 do, manente interim pane in sua, quæ ante fuit, substantia.

ANTISYN. Equidem si in solis uerbis contentio
 foret, non ignorarem nihil contra exacerbabiles audens
 dum, Christum in sermone quis redargueret, reliquum ne
 nos sinistram inuehamus uerborum mentem, uerbū
 κλάσιν ad fractionem & distributionem pertinere in
 proprio significato, non displicet. Neq; enim ad solam
 panis distributionem pertinet: Sed sicut panis per se sen-
 sibilem panem significat, ita dum dicitur fregit, per fra-
 ctionē mox ad inuisibile quiddam contemplandū manu-
 ducimur. Familiare enim fuit prophetis, non solum uer-
 bis, sed & factis & signis quibusdam contestari quid-
 dam ardui. Iam etiam pseudoprophetae Ananias tulit
 catenam de collo Hieremie prophetae, & confregit
 eam, dicens: Hæc dicit dominus, sic confringam iugū Na-
 buchodonozor. Et Ahias scindens pallium suum nouum
 in duodecim partes, dixit Hieroboam: Tolle tibi decem
 scisuras

scissuras, hæc. n. dicit dominus: Ecce scindam regnum de manu Solomonis. &c. Agabus tollens cingulum Pauli alligabat illius pedes ac manus, ac dicebat: Hæc dicit spiritus sanctus, Virum cuius est cingulum, alligabunt Ierusalem Iudæi. Manifestum est uerba illa frangendi, scindendi, ligandi primū symbolis conuenire: sed nihil prohibet quin magna cum energia significato conueniant. Vnde fractio quidem corpus signat frangendum uel fractum, non autem inter edendum frangi, nisi ualde συμβολικῶς: insinuatur autem nobis passio Christi, qui corpus suum occidendum sic indicabat propheticæ, & memoriam mortis relinquebat nobis. Iam hebræum nomen **חֶבֶל** primario & proprio significato diuisionem unguularum dicit, ut est Leuit. 19. aliquando & excisionem, fortassis allusum fuit ad mundum sacrificium. At qui hoc esset coniectare, incertum enim quo uerbo usus sit Christus cum discipulis. Certum autem quod tam dari quàm frangi passionem commendant. Insuper quod dicit **διωξεν ὑμῶν**, rectius passioni quàm distributioni conuenit. Nam quis dicit, quod pro uobis distribuitur, & non magis inter uos, uel uobis? Vnde de poculo signanter dictum, diuidite inter uos: porro de sanguine dicitur quod effundatur pro multis, non multis.

Nonne pulchre manducit, ut discamus & dationem, et fractionem ad passionē pertinere, magisq; ad rationem corporis quàm panis manducandi, referendum?

SYNG. Neq; est quod timeas, optime Oecolampa=

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

di, ne quis cœnæ tempore uane sese occupet, in miraculo cōsyderando, qua ratione scilicet corpus pani uniatur, neq; enim nobis id probari posset, si fieret, sed dabimus, ut fiat à supersticiosulis, quid ergo? an ideo negabimus panem esse corpus? Hac certe ratione possemus cogere manducantes, ut dentes excuterent, & labia abscondentes proijcerēt, ne sapore panis occupati obliuiscerentur panis esus. Possemus & Christum hominem esse negare, siquidem Sophiste uanis, ne dicamus interim impijs disputationibus, adeoq; cōtentionibus, longos annos de unitate diuersarum naturarum, in Christo produxerūt. Quī autem conueniret, ut propter aliorum uanitatem, ueritatem nos negaremus? Igitur iuxta spiritus doctrinā qui ait, uerbum caro factum est, filium dei hominem esse fatemur, non hic gradum sistentes, sed ultra inquirentes, quid nobis profit incarnatio, quis sit usus eius hominis, qui est filius dei. Ita & iuxta uerbum Christi, HOC EST CORPVS MEVM, fatemur panem esse corpus, non hic gradum figentes, sed progredientes quærimus, & docemus. Quis sit usus eius panis, qui est corpus Christi.

ANTISYN. Quod monetis ne occuper hora cœnæ, cōsyderando miraculū. At ego non pronunciarim, quod quis possit se ab admiratione tanti miraculi abstrahere, qui uel mediocriter pius, non autem de superstiosis dico, A quo enim tanti regis præsentia nō extorqueret id officij? Itaq; siue excutiantur dentes, siue abscondantur

abscindantur labia, ea est humane nature imbecillitas, ut circa ea uersetur, que magis noua sunt. Vos autem belle nobis consulitis. Adigimur, ut credamus, dum credimus iubemur cogitatū alienare. Expectabamus fructus presentie carnis Christi, sed uacuis manibus dimittimur. Ab imaginatione carnis auocamur & uerba Christi ipsum commendant. Durius erit imperium ijs qui speciosum præ filijs hominum cognouerunt. Imaginationo enim ubi in rem gratam incidit, liberius sue uoluptati indulget, nisi per spiritū abducatur: facilius externis quam internis sensibus imperamus. Que foris obuia sunt præterimus, que autem introgressa & arriudent, non statim loco cedunt, rectius propterea in sola memoria mortis Christi moraremur.

SYNG. Sed uel tandem ad scripturas contrarias respondemus. Vnus est locus ex Ioann. 6. citatus, Caro nihil prodest, ad quem, uelut ad sacram anchoram, adcurritis omnes, quotquot panem esse corpus Christi negatis, & in quo aduersarios sudare iubetis. Iam quia sordent uobis, piorum qui nostri temporis sunt, in hunc locum interpretationes, in quo carnem exponunt generaliter, non pro Christi carne, sed pro ea, de qua Paulus loquitur, Caro & sanguis regnum dei nō possidebunt, & Christus. Omne quod ex carne est, caro est. Age annuemus in Augustini interpretationem qua carnem pro Christi carne intelligit, sed tantum abest, ut uestram sententiam confirmet, ut nusquā serè potentius subuer

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

lat: ita enim scribit in cap. 6. Ioann. Quid est quod adiungit, spiritus est qui uiuificat, caro non prodest quicquam? Dicamus ei, patitur enim nos non contradicentes, sed nosse cupientes. O domine magister bone, quomodo caro non prodest quicquam, cum tu dixeris, nisi quis manducauerit carnem meam, & biberit sanguinem meum, non habebit in se uitam? An uita non prodest quicquam? & propter quid sumus quod sumus, nisi ut habeamus uitam eternam, quam tua carne promittis? quid ergo est, non prodest quicquam? Caro non prodest quicquam, sed quomodo illi intellexerunt carnem? quippe sic intellexerunt quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello uenditur, non quomodo spiritu uegetatur. Proinde sic dictum est, caro non prodest quicquam, quomodo dictum est, scientia inflat sola sine charitate, igitur adiungitur, charitas uero edificat. Adde ergo scientiæ charitatem, & utilis erit scientia, non per se, sed per charitatem. Sic etiam nunc caro non prodest quicquam, sed sola caro. Adcedat spiritus ad carnem, quomodo adcedit charitas ad scientiam, & prodest plurimum. Nam si caro nihil prodesset, uerbum caro non fieret, ut habitaret in nobis. Hactenus Augustinus. Quas non debemus tibi, Augustine piissime, gratias, qui tam clare, tamque Christiane doces, quatenus non profit, idem enim & nobis licebit de corpore Christi, quod per uerbum pani adlatum est. Nam corpus Christi nihil prodest, solum, sine fide manducatum, & ut Paulus ait, indigne,
tunc

tunc enim magis oberit. Qui manducat inquit, & bibit indigne, iudiciū sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus domini. Itaq; adde fidem edentis ad corpus, & prodest plurimum. Nam si corpus nihil prodesset, cur esset pro nobis traditum? Cur morti adiudicatum? Item corpus Christi solum nihil prodest, sed quia pro nobis traditum est, sed quia uita mundi est. Ita sanguis Christi solus nihil prodest, sed prodest plurimum, quia pro emundatione nostri effusus sit. Adeoq; hæc unica causa est, quare edamus corpus & bibamus sanguinem eius in cœna, nisi enim corpus pro nobis traditum esset, & sanguis effusus, frustra ederemus & biberemus.

ANTISYN. Scripturæ contrarie pugnant, pugnantq; uobiscum, quamdiu stabunt cœlum ac terra & uos à sententia uestra non discedetis. Et quanto magis à uobis impetuntur, tanto nos magis defendunt. Totum euim sextum caput Ioannis à carnali manducatione abarceat, & nihilominus ad spiritualem blandissime inuitat. Verū nō erit opus eadē repetere, satis. n. in culcata essent. Tam quū nobis Augustini interpretationem conuiuendo, relinquitis, & gratias illi agitis, quasi per eum nostra maxime subuertantur. Verum si ad nos reuertet ille, mininas uobis uicissim habiturus esset. Nam uos illum minus sincere allegatis.

Non enim loquitur de carne in pane, quemadmodum uos, sed de carne quæ nobis seruiuit usque ad mortem, quam fatetur si hominis puri caro fuisset,

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS.

nullam ad reconciliandū patrem habuisse uirtutem, sed quia deo unita fuit, non potuit, non prodesse nobis. At propterea non licebit uobis ita de corpore Christi per uerbum pani oblatum loqui, nam & Euangelista et Augustinus uos praeuenit, nec patitur ut quadrent quae dicitis, dicit enim, Si ergo uideritis filium hominis ascendentem ubi prius erat. Quid est hoc? Hinc soluit illud quod non nouerant, hinc aperuit unde fuerant scandalizati, hinc plane si intelligerent: illi enim putabant eum erogaturum corpus suum. Ille autem dixit se ascensurum in caelum, utiq; integrum. Quum uideritis filium hominis ascendentem in caelum. Certe uel tunc uidebitis, quia nō eo modo quo putatis, erogat corpus suum, certe uel tūc intelligetis, quod gratia eius non consumitur morsibus. Haec Augusti. Illi remittunt ad caelum, uos ad mensam, & gratiam pollicentur, uos corpus. Sed quid moror? citauit supra locum ex libro de Doctrina christiana, qui ostendit quā procul à uobis dissideat. Quid si non dilanietur caro dentibus, quū nihilominus loco tanta sanctimonia & gloria, indigno colatur. Nonne ineffabilis humilitatis opus fuit Christum ex Maria uirgine nasci, etiamsi nunquam fuisset crucifixus? Erit igitur etiamsi non atteratur dentibus corpus Christi humiliatum, si uel in pane esse ceperit, & carnalis fuerit cibus, unde et carnaliter intelligentur sacramenta.

80

SYN. Porro quod fide manducandum sit corpus & bibendus sanguis nihil adimit pani, ut non sit corpus.

Vt enim

Vt enim non propterea Christus carne caruit, quod Petrus aut alius Apostolus ederit eam spiritualiter, ita non propterea Corpus Christi in pane esse negandum est, quod spiritualiter sit manducandum. Maria tangens Iesu pedes, tetigit pedes filij dei, qui est intangibilis, carnaliter. Quid igitur absurdum erit, si fateamur corpus Christi incomedibile, carnaliter nos edere, dum panem cœnæ edimus? Neq; enim negauerit quispiam, non esse spiritualiter edendum corpus, quod pane per uerbum edit. Quemadmodum nemo tam stupidus est, qui diffiteatur, uerbum Euangelij, spiritualiter, hoc est, fide recipiendum esse, ut maxime auribus carnalibus recipiat. Et ut fides uerbum, quod auribus capitur, pro sua ratione recipit, ita & corpus quod pane adcipitur, pro ratione fidei adsumitur. Quemadmodum uas sulphuratū, uinum sapidum recipiens, non pro uini ratione recipit, uinum enim sapidum est, sed pro ratione sui sulphuris, ita corpus Christi corporale non recipitur à corde, animo, fide, nisi pro ratione fidei, quæ est spiritualis, ut maxime ipsum sit corporale.

ANTIS. Imò præiudicat uestre sententiæ, manducari fide & esse corpus in pane. Dabitur enim præter manducationem illam, & alia manducatio quæ scripturis incognita. Nempe, ut non solum spiritualiter manducetur, sed & in pane, quæ manducatio non fuerit solum spiritualis. Non est autem simile quod Petrus spiritualiter Christum manducarit & Christus propterea carne

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

non caruerit. Non poterat enim spiritualiter carnē manducare, si carnem non habuisset, tempore inquam, illo quo Christum sequebatur. Videmini autem quia illa similitudo uobis adridet, hypostasim ex uarijs naturis facere, quam Ecclesia diu ignorauit.

In alio Enthymemate, sic arguendum erat. Maria tetigit pedes filij dei quod est intangibilis carnaliter. Quid igitur absurdū erit si fateamur corpus Christi comestibile panaliter, oro ignoscite uerbo: Vel quod commune est, mystice et sacramentaliter edere, et sic nihil absurdum, nam si more uestro loqui pergitis, absurda nō effugitis quæ diximus, fecit tunc corpus suū Christus palpabile, nō aliter quā quum conuiuere cum discipulis. Ita etiam panem fecit sacramentum corporis.

Ultra, quod Euangelium spiritualiter carnalibus auribus auditur, dissimilius est quā ut ostendat quomodo caro in pane sit. Semper enim negauimus tantam uim externo uerbo concessam, quia solum extimulat ac admonet mentem. Denique dum dicitis quod corpus Christi corporale non recipitur à corde, animo, fide, nisi pro ratione fidei quæ est spiritualis. Velim scire an etiam eadem ratione sit in pane sicut manducatur. Si non est sic in pane, quomodo à pane ad me uenit talis? Si autem ita est illic, cuius nam fide receptus in panem? neque enim nos credimus pani sed credimus nobis. In summa, quando omnino uultis carnem sua presentia prodesse in mādicatione, quæ per uos ex spiritali quodam modo carnalis

carnalis fit, ostendere debebatis, quanam illa utilitas, quam non sola memoria fideli cōsequimur? Hic cessatis.

SYNG. Hinc facile manifestum fit, quo candore
 81
 hic citaueris, eum locum qui est Ioann. 3. Omne quod ex carne est, caro est, quasi uero fides carnali ratione corpus Christi adciperet. Sed certius uideamus, quæ sit eius loci sententia, ut cognobile fiat, quàm coacte tuæ sententiæ inseruiat. Nicodemus cum Christo disputat de iustitia, existimabat enim legis iustitiã ueram esse, audiens interim à Christo iustitiam aliam, fidei scilicet & resipiscentiæ, aut regenerationis prædicari: proinde adit Christum, iustitiæ ueritatem percontaturus. Itaq; Nicodemo due natiuitates ob oculos ponuntur, sermone ab aliquot mūdi elementis mutuato. Altera est, è carne, hoc est, è terra (caro enim terrena est) crassiori elemento, ut Gene. 3. de terra sumptus es. 1. Corin. 15. Primus homo de terra, terrenus. Altera est, ex aqua, & aëre, & alibi, ex igne subtilioribus elementis. Hæc igitur germana eius loci expositio est, & Christi sententia. Antea quidem Adam de terra creatus, terrestris crassus, & carnalis factus est, & quotquot ex eo propagantur, terreni, crassi, & carnales generantur, ut ea generatio non usq; adeo in bonum cesserit. Omnes enim ex carnali & terreno Adamo caro & terra fiunt, nihil præter carnem & terram capientes, & sapientes. Detrussi namq; in carnis ergasculum, iustitiam ueram, altam, cœlestem & spiritualem apprehendere ne-

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

queunt, Nam non est hæc uera iustitia, quæ per legem, aut legis tumultum extorquetur, neque ea quæ hypocrisi carnis fingitur, si .n. uera esset, non in malum cessisset prima natiuitas carnalis & terrena. Iam cum uera iustitia de cælo oriatur, opus igitur erit, altera natiuitate, & regeneratione, sed ex subtilioribus & sublimioribus terra elementis, hoc est, ex aqua & aëre. Omnino enim eo loco Christus uocabulis carnalibus utitur, sub metaphora longe aliud intelligens. Nam quod inquit, oportet uos nasci è supernis, nondum prima facie ad regenerationem cœlestem respicit, sed ad regenerationem ex superioribus, ut uocant, elementis, quasi dicat, quod de terra natum est, & carne male cessit, igitur alia querenda est natiuitas, quæ è superioribus terra elementis fiat, nempe aqua & aëre. Sub hac autem loquutione carnali, quid aliter intelligeret quàm ueram regenerationem, quæ è supernis, è cælo fit, ex aqua, hoc est, mortificatione, & uento, spiritu, uel aëre, quia est uita spirantium, hoc est, uiuificatione spiritus, constantem: quod aliàs unico resipiscentie uocabulo exprimitur: Eat nunc aliquis & gloriatur Christianos carnales fieri, quod carnem Christi edant, non enim habebit ex hoc loco, quod ex carne est, caro est, suæ opinionis asylum. Nam aliud est ex carne Adami generari, aliud ex carne Christi. Qui ex carne Adami sunt, ij caro & terra sunt. Qui uero ex carne Christi sunt, hoc est, qui carnem Christi, non solum edunt pane cœnæ, sed & credunt, ij spiritus

Spiritus sunt. Edere namq; corpus domini, parum profuerit, imò potius obfuerit, nisi fide edas, quemadmodū audire Euangelion quid proderit, nisi & spiritu audieris? An autem Euangelion externum, non ideo Euangelion erit quod spiritu audiendum sit? Ita quis colligere auderet, panem cœnæ non esse propterea corpus, quod corpus Christi fide edendum sit?

ANTIS. Nondū poenitet, citasse ex Ioanne. Omne quod ex carne, caro est, simpliciter enim factum excusatione non eget. Quid ad me, si quis ex candido faciat atrū, modo id citra culpam meā? Generalis sententia est, sicut si dicamus, simile parere sibi simile. Adami autē caro nonne & in Christo fuit uere, et absq; peccatis, alioq; nos non redemisset, igitur si caro substantiue panis, & est hic etiam Adami primi caro sicut asseritur, dū panis comeditur, & caro quoq; editur, quod si in pane editur, & panis est corpus, carnale profecto quiddam agitur, quamuis uos recte dicitis, quod credimus intrat mentē & nō uentrē. Et quando fit illa panis & corporis mors, hoc est dissolutio? Mira res, panis substantialiter est caro, uel in se gerit carnem & non ingreditur caro in uentrem? honestior itaq; panis quàm carnis natura, si panis esset animatus, in promptu nimirum uobis esset, quod responderetis, panis est panis, sed anima panis Christi carnis capax est.

De Euangelio externo abunde satis dictū quod sententiam uestram non confirmet, sed si uultis externo uer

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

bo sacramentum cōferre, sicut catholica sentit ecclesia, sepe testatus sum nihil inter nos esse disidiij, modo non fiat ex uerbo externo idolum.

82

SYN. Iam qd' ex Matth. citatur. Quod intrat per os hominis, non coinquinat hominem, citius uestra demolitur, quàm nostra. Nam si panis pro uestra sententia, nō fuerit corpus Domini, non coinquinabit comestus. Quid igitur Paul. inquit: Quisquis ederit panem hunc, aut biberit de poculo Domini, indigne, reus erit Corporis & sanguinis Domini. Et postea, Qui edit & bibit, indigne, iudicium sibi edit & bibit, non dijudicans Corpus (non ait signum corporis) domini. Occines ne Paulo, quid de indigno esu clamitas, quando quod intrat in os hominis non coinquinat hominem? Vide Oecolampadi ò noster, ne uobis authoribus discamus interim quid sit τὸ σῶμα τοῦ κυρίου. sic autem intelligendus est esus panis cœne, qua enim panis est, ita nec contaminat, nec sanctificat, qua uero per uerbum est corpus Christi, ita & cōtaminat indigne edentem, & sanctificat digne & fideliter manducantem. Siquidem Christus ait. Iam uos mundi estis propter sermonem quem locutus sum uobis. Et postea, Sanctifica eos per ueritatem tuam, hoc est, sermonem qui ueritas est, Corpus autem propter uerbum pane cœne sumitur. Proinde ut uerbum sanctificat credentem, ita & corpus, & ut uerbum sordidat, contaminat impium, ita corpus inquinat impie manducantem.

ANTIS. Quid quaeso sophistices in uerbis meis
uspian

uspiam occurrit? Ego si Sophistam agerem, multo aliter
 copias meas instruerem. Qui sciunt quid sit Sophistice,
 Deprehendant utri σοφιστικωτέως insistent, utri ma-
 gis aliorum dicta eleuent & sua maioris faciant, utri
 plus simulent. Hoc modo Papista nos perpetuo eludent,
 ut populum moneant ne Sophistas audiant, quum ipsi
 prater Sophisticen nihil teneant, ueritas autem ipsa se
 manifestet. Est enim & hæc generalis sententia. Quod
 intrat in os non coinquinat hominem, unde ex dicto Hie-
 remie etiam non sanctificat. Atq; adeo uos qui panem
 substantialiter esse corpus asseritis, probatis panem in-
 trare in uentrem, sed id quod creditur, intrare in ani-
 mam. Annon hoc dicto ad nos acceditis? Iam sententia
 huius dicti non procul est ab eo, quod Io. 6. dicitur ca-
 ro nihil prodest. Ad Paulum supra respondimus, & be-
 ne ostendit exemplum sceptri confracti. Quæ enim dig-
 nitas sceptri per se, & quid mali si confringas? ubi au-
 tem symbolum cognoueris esse magistratus, quod ille
 uult non inhoneste tractari, nonne confringendo magi-
 stratum offenderis, & fortasse grauius punieris, quam
 si homicidium admisisses? Testamini & uos panem ut
 panem non habere à natura sua, ut hominem uel melio-
 rem, uel deteriolem reddat, sed ut uerbum habet, tam
 efficacem. Quod si recte intelligatur, non omnino
 intollerabiliter, imò pie dictum foret. In hoc enim
 sanctus Panis est, quia sanctæ memoriæ beneficio-
 rum Christi ac charitatis usui consecratus est ac seruit,

ANTI SYNGRAMMA AD SVEVOS

unde qui tanti symboli stimulo non excitantur ad diligē
dū proximum quem cognoscunt tam precioso tanti do
mini corpore liberatum, impudentia nec ipsis iudeis ce
derent. Proinde caute & apposite Paulus de symbolo et
esu loquens panem nominat, ubi autem de contemptu et
iniuria, corporis Domini meminit, quum antea signū
cōmemorasset. Ceterum quando de uerbo externo ite
rum monetis, quod mundet ac sanctificet, nihil ad pro
positum, non ignoramus. n. quis nos intus mundet: uer
bo externo uires ascribere tantas non licet. Alioquin &
Iudam sanctificasset.

83 SYN. Iam quod ad tuas auxiliares copias etiamnum
pertrahis, quod est Matth. 24. scriptum. Ecce hic Chri
stus, ecce illic, nihil iuuabit: confunderis pro cōmuni ex
ternorū auxiliorum iudicio ab hoc exercitu, longe enim
aliā hastam fert, quā tuę pugne ad cōmodam. Nā illic
de pseudopropheta sermo est, regnū Christi in cōscien
tia, alioqui liberū, nulli loco, nulli tempori, nulli perso
ne adiectū, captiuantibus, & ut Paulus inquit, conscien
tiam cauterio notantib. Alioqui, si de externo Christo
aut de corpore eius carnali intelligendū esset, nemo po
tuisset de Christo in cœna sedēti dicere. Ecce hic est Chri
stus, aut de corpore eius in cruce pendenti, ecce hoc est
corpus Christi. Neq; post glorificationem licuisset Ste
phano dicere: Video cœlos apertos, & Iesum statē à dex
tris dei. At bene est, Christus ipse ex hoc scrupo suos
exemit, dicens apud Luc. Regnum dei nō uenit cum ob
seruatione,

seruatione, Christi enim regnum libertatis regnum est, nos de corpore non de regno differimus. Aliud est regnum Christi, aliud corpus, de quo abunde satis Lutherus, magnus ille $\nu\epsilon\gamma\theta\alpha\upsilon\mu\alpha\varsigma\omicron\varsigma$ Christi Euāgelista in. 2. libello contra pseudopphetas.

ANTISY. Responsum est in libello meo, quare hæc uerba domini in medium tulerim, nonne quod monetis prior ipse testatus sum, & Lutherum magnum meo iudicio, & incomparabilem alioquin uirum: neglectum putatis? Nam post hæc uestra uerba subieci, hinc disci non expectandam corporalem præsentiam, usq; in illi diem, neq; plures quàm duos aduentus Christi in carne secundum scripturas notos. Nihil uidetur illis dictum, sicut fulgur ab Oriente usq; in Occidentem, ita erit aduentus filij hominis, hæc uerba sunt, quàm candide igitur mea citetis, omnes qui conferent, uidebunt.

SYN. Sed Christus ais, abiit & sedet ad dextram patris, & misit spiritum sanctum in corda discipulorū. Nam inquit, nisi abiero paraclētus non ueniet. Heus tu ita ne abiit, ut suarum rerum nihil nobis post se reliquerit? Abiit ergo & remissio peccatorum, abiit & sanctificatio, adeoq; omnis iustitia, abiit & spiritus sanctus. Siquidem hæc omnia Christi sunt. Adhuc igitur peccatores sumus, adhuc damnati: nos miseros, quis nos liberabit à Satane faucibus? Sed gratias agimus tibi Domine Iesu Christe, quod te non sic abstuleris, ut nihil tuarum rerum nobis reliqueris, Sedes tu quidem ad dexteram

ANTI SYNGRAMMA AD SVEVOS

patris, sed interim tamen nobis dona tua non denegas, non ut inuidulus quispiam, occultas. Nonne spiritus sanctus Christo agnatissimus, adeoq; ab ipso inseparabilis? inquit enim apud Prophetam: Spiritus domini super me, eo quod unxerit me, & alibi. Unxit te deus, deus tuus oleo leticie prae consortibus tuis. Communicat tamen Christus spiritum suum pijs, & mittit eum in corda ipsorum, manens interim ad dexteram patris sedens, nulla parte disiunctus. Sed quo communicat? Verbo, ita legis Act. 10. Adhuc loquente Petro uerba haec, cecidit spiritus sanctus super omnes qui audiebant sermonem, Quo cecidit, aut quo uehiculo aduectus est? Verbo Euangelij: Verbum enim spiritus uehiculum est. Cur igitur spiritus non omnibus uerbum audientibus datur? in promptu est ratio. Nam uerbum in omnes gentes spargitur, sed reuelationem spiritus uerbi, dominus sibi soli reseruauit aperiendam, cui & quando uoluerit, ait. Miserebor cui uolero. Iam si spiritus sanctus uehiculo uerbi nobis aduehitur, manens interim Christo in dextera patris sedenti coniunctissimus, cur eodem uerbi uehiculo non posset ad nos aduehi corpus & sanguis Christi? quando ut ita loquamur, spiritus sanctus Christo multo coniunctior sit corpore & sanguine eius.

ANTIS Y. Talibus argumentis si in scripta uerba irrumperē, quis me peius audiret? Dixi ego Christum nihil suarum post se rerum reliquisse? ut ita exclamare oporteat, abiit remissio peccatorum, abiit sanctificatio

ficatio, abiit iustitia, abiit & spiritus sanctus. Quis negat ecclesie datum spiritum sanctum, uel remissa peccata, uel sanctificatam ecclesiam? Quasi uero, ut hæc absint, presentem adesse carnem domini oporteat. Ascendit inquit in altum & dona dedit hominibus. Non erant enim ante ascensum eius expectanda hæc dona.

Quod ad gratiam attinet & protectionem, dominus manet cum suis semper: quod uero ad corpus, in caelis residet, qua sua gloria fidem atq; spem nostram multo maxime confirmat.

Quam dextre autem de spiritu sancto differatis, non est presentis temporis repetere, tandem intelligam quatenus profeceritis: supramodum adlubescit uobis spiritus sancti uehiculum esse uerbum, quod dictum & mihi arripit donec periculum feci, quam crasse de rebus diuinis loquantur homines. Iam quomodo coherent uerba illa, uerbum in omnes gentes spargitur, sed reuelationem spiritus uerbi, dominus sibi reseruauit aperiendam cui & quando uoluerit. Includitur & uehitur spiritus uerbo, & reseruatur à domino? Sane hoc recte quod dominus reuelationem sibi reseruet aperiendam, ammonet & spiritum apud se retinet eumque spirat ubi & quando uult? Nunquid spiritus uerbo externo inest? Nos templa spiritus sancti sumus, non uerbum, non sacramenta, non ullæ aliæ corporales creaturæ. Admonendo prodest uerbum & inter im si uoluerit donum suum communicat spiritus sanctus. Sane quod ex actis citatur, non illuc pertinet, loquente

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS.

enim Petro uerba hæc, cecidit spiritus sanctus. Quo con-
sequitur uerbis datum donum hoc, quamuis etiam hoc
loco donū est spiritus sancti, sicut mox exponetur, igitur
minoris allusionis coniectura est, corpus Christi in
cælo esse ac in terra, quid quod & in specie licet unū sit
donū spiritus, plura tamē numero fuerūt, sicut & actio-
nes numero distinguuntur. Hæc frustra opponitis, adhuc
in limine hærentes, ut uerbo probetur, corpus et sangui-
nē esse adducta in panē. Minimæ artis fuerit pluriā uer-
ba profundere, nos solidiora expectamus quæ coarguant.

85 SYN. An adhuc imaginariis de aduentu quopiam
humiliationis & glorificationis? quasi uero nouus Chri-
sti aduentus sit, si uerbo nobis mittatur uel spiritus san-
ctus uel remissio peccatorum, uel iustitia, uel corpus et
sanguis eius. Non enim quispiam aduentus est Christi,
quemadmodum initio carne uenit, nouissimo gloria uen-
turus, sed doni communicatio, & distributio est. Siqui-
dem uerbum, ea quæ in primo aduentu Christi nobis ab-
lata & impetrata sunt, ea conseruat & nobis distribu-
it. Impetrata est remissio, ea uerbo conseruatur. Allatum
est corpus, allatus est sanguis, nō talia, qualia Adam hæ-
bet, sed uiuificantia, & sanctificantia. Hæc uerbo con-
seruantur, manente interim Christo summo pontifice &
sacerdote à dextris patris, nec in multos Christos diui-
so, unus enim est Christus, sic & unū corpus Christi.

ANTIS. De spiritu sancto, de remissione peccato-
rū, de iusticia, aliter loquimur, quàm de præsentia cor-
poris,

poris, corpus enim ut uerum corpus sit, non nisi aduentu & abitu adest & abest, id quod & de angelis corpore carentibus dicimus. Ceterum quomodo dona conferuntur uerbo, manifestius dictum uelim. Tota enim disputatio uestra consistere uidetur in ui uerbi quam non satis à uobis cognitam superius demonstratum est.

SYNG. Et ut non multi sunt Christi ex creditum in Christum multitudine, ita non fiunt multa corpora ex manducantium numero. Nonne uerbum ab ore hominis auditum unum est, manente tamen apud loquentem, distribuitur interim, manente etiam eius unitate, in multos auditores. Sic & unum corpus Christi per uerbum in pane multis manducantibus distribuitur, manens interim cum Christo à dextris patris sedente, manente etiam corporis unitate.

ANTI. Si spirituales Christi carnem, sola spiritali manducatione dicerentur edere, seruiente in hoc pane dominico, non contradicerent, sed quia hypostasim quandam in pane ponitis duarum naturarum uel trium uel quatuor, ubi multis in locis hypostases ille numerantur, & multi Christi numerantur, fietque Christus $\mu\upsilon\pi\iota\omicron\sigma\omega\mu\alpha\tau\omicron\varsigma$, quid multis? si corpus dixero esse in uarijs locis, iam de ratione & ueritate corporis aliquid decedit. Neque eadem ratio est cum uerbo & re corpora, quamuis & nisi in aere sit continuum, non erit unum: nec unum uerbum est, quod alius audit trans alpes & alius cis alpes, si non unico flatu perficiatur: at non sic diffluit cor

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS.

pus, id enim plane esset contra corporis ueritatem.

87 SYN. Ceterū minutius & ab hac causa alienius est, quod ex. 2. Cor. 5. citatur. Nos neminem nouimus secundum carnē, porro etiam si cognouimus Christū secundū carnem, nunc tamen non amplius nouimus. Quid igitur? Ergone Christus non habet carnem, quod non amplius secundū carnem eum cognoscimus? absit: Nisi enim carnem haberet, non uere resurrexisset, non eadem specie qua ab oculis nostris sublatus est, ad iudicium uenturus esset. Proinde Paulina sententia est, nunc non licere nobis carnalia quærere, uetera præterierunt, noua sunt omnia, spiritalia quærenda sunt. Nam in hoc loco, Christum cognouisse secundum carnem, non est ipsum uidisse & facie agnouisse, sed in Christo carnalia quæsiuisse, ut sunt regnum mundi, gloriatio carnis, corporis sanitas, quod ante passum Christum Apostoli fecerunt, id quod ex contentione eorum Matth. 20. manifestum fit. Nonne Christus adhuc hodie homo est, sed non agnoscimus eum secundum hominem, hoc est, non licet in eo humana quærere? Ita panis cœnæ per uerbum corpus Christi est, sed in eo non quærimus corporalia, nec carnalia: non enim ut uentrem repleamus, edimus, sed ut mentem pascamus.

ANTI. Non recordor an ego hoc argumento usus sim, sed Augustinus sanè utitur eo, ut ad sublimiora ducat, sicut & Paulus ipse, certe & hoc esu nō carnali modo editur caro, sicut nec in carnali regno inuenitur Christus. Perpendite autē uerba uestra, dum dicitis, panis cœ

næ per uerbū corpus Christi est, sed in eo nō querimus corporalia, nō. n. ut uentrem repleamus edimus, sed ut mentem pascamus. Quid hoc est dicere, querimus fontem, & non querimus aquas? Ipsam carnem querere, est carnalia querere. Nam ad pascendam mentem, tam non est opus carnis Christi, quam mea presentia.

SYN. An adhuc audetis adseuerare, similes esse locutiones. Ego sum uitis uera, ego sum fons uitæ, ego sum panis uiuus, cum ea quæ in coena facta sunt, ACCIPI TE & EDITE, HOC EST CORPVS MEVM? An nondum imaginatio tropi excidit? Adpellamus, o Oecolampadi, tuam ipsius conscientiam, num constanter similes esse locutiones tecum senties? sed quid faciunt circumstantiæ in uerbis coenæ, quib. priores locutiones carent? Nam quod scribitur, Iesus accepit panem, fregit ac dixit. Accipite, edite, hæc uniuersa manifestissime probant, panem non tropicum intelligendū esse. Iam quod additur, quod pro uobis traditur, circumstantia est, quia non tropice, sed in sua natia significatione corpus accipi intelligitur, in alijs locutionibus harū circumstantiarum nihil reperies. Non. n. accepit uitem in manum, & dixit, ego sum illa uitis, nec fontem dicendo, ego sum ille fons, nec alibi panem, ego sum panis uiuus. Sed finge similes esse locutiones, Corpus ergo sumitur ut uitis, ut fons? At uitis & fons iam non significanc uitem naturalem, aut fontem aquæ, sed ab hac natia significatione dimota sunt. Proinde & corpus in

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

hac loquutione. Hoc est corpus meū, iam non accipietur iuxta uestram sententiam pro naturali corpore, sed pro spiritali, quemadmodum Christus spiritalis uitis, fons & petra dicitur, quid autem hoc absurdius excogitari posset? Corpus ne spirituale pro nobis traditum est non corporale? Quid noui audimus? quid ex corpore Christi tandem fiet?

ANTISYN. Audemus in domino, & bona conscientia etiā de his tropis loqui, ut quomodo alibi Christus se panem dixerit cognoscamus. Quomodo .n. panis esset figura corporis, si Christus se non dixisset panem quendam admirabilem? Neq; interim per omnia similes loquutiones esse dicimus, quamuis interim non ignorem, panem illum uerum panem fuisse, & hodie esse, sed huic usui adaptatum, quid significet per Christū docetur.

De corpore autem argumentum quomodo tropū admittat, partim supra, partim in Epistola ad Billicanum ostendi, & quod nihil impediat, quod scribitur, Hoc est corpus meum, quod pro uobis traditur. Nam si de imagine Hectoris dicam, uides Hectorem qui Patroclum occidit, quis non intelliget Hectorem figuram Hectoris dici, nec suspicatur figuram Hectoris occidisse Patroclum. Itaq; parum officiose obijcitis, quasi ex uero corpore faciamus spirituale, nobis uero uicissim cōqueri licet, idq; uerius. Quid tandem fiet ex corpore Christi? Quod nisi in pane recipiam, uerear ne minus sit meum. Verum esse

esse contenditis, sed eo loco & modo, ut à ueritate prorsus abscedat corporali, & nihil faciat, nihil ferat, nihil præstet, quod corpus, & absq; omni usu. Quid igitur tandem fiet ex corpore? Iterum est in manibus impiorum, iterum humiliatur, iterum ministrat. Et quid tandem fiet ex corpore? Nos uolumus corpus Christi esse in cælo loco decentissimo, eò quod uere humiliatum usq; ad mortem crucis, & audimus quid fiet tandem ex corpore?

SYN. Porro quando superna querenda sint, & nō 89 terrestria, præterea in sacris operationibus adclamatū est, *Sursum corda, non ad panem corda*, num ideo panis non erit corpus Christi? Mirabilis dialectica, nā hac ratione, neq; unquam audiendum esset Euāgelion, neq; que fratris sunt querenda essent. Siquidem que sursum queri oportet. An non querimus in cœna que sursum sunt? Corpus querimus quod pro peccatis nostris traditum est, sanguinem querimus, qui in emundationem nostri effusus est. An igitur peccatorum remissio & emundatio, ac sanctificatio nostri, non sunt cœlestia? Audimus hic auribus Euangelion, in quo est uita, salus & potentia dei, sed quia aduertimus quid dicatur, quid donorum nobis per uerbum adferatur, num terrestria querimus?

ANTIS. Nondum hic diluitur, quod obiectum est, Paulus enim hoc agit, ne internus homo humi repat, sed à mundo, clementisq; mundi peregrinetur. Corpus au-

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS.

tem Christi impanari, tam humile quiddam docet, quam religio angelorum. Angusta res mens est humana, & nequit uno oculo ea quæ in cælo, & in terra simul contueri. Si Christū querit in cælis ad dexteram patris, nō cum in pane querit. Et uicissim si in pane, non in cælo. Corpus autem etsi maxime in duobus locis esse queat, humana tamen mens simul & semel illud in uno tantum loco querit. Videtis igitur, quam non sit inepta δ' ἰσάλης § 10. Proinde cum dominus Ioan. 6. spiritualem manducationem cōmendaret, dicit: Hoc uos offendit? Quid igitur si uideritis filium hominis ascendentem eò ubi prius erat? Quibus nimirū uerbis à terra in cælos ducit. Aut dicite num panis uobis cælum? Num in pane delitescere, est sedere in gloria patris? At uos multo mirabiliore & inconcinniore dialectica dicitis. Igitur hac ratione non querendum Euangelium, neq; ea quæ fratris querenda. Vtrūq; contra mentē Christi infertis. Etenim iubens nos benefacere pauperibus ac fratribus, dixit, pauperes qui dē semper habetis uobiscū, me aut nō semper. Mentē qui dem corpus Christi in cælo requirendū, officijs autem membra eius in terra sunt fouenda. Sic & de externo Euangelio fas est loqui. Stimuli quibus mens nostra excitatur ferendi sunt, sed audiendus magister ille unicus, qui in cælis, qui ubiq; gratia, corpore tamen in cælo re fidet.

Remissionem peccatorum & emundationem ac sanctificationem non

Etificationem non nego esse dona cœlestia. Nam et cœlitus data, nō à pane, neq; à sonis uel syllabis uerborum, neq; data sunt elementis sed nobis. Certum est, si in externis uerbis quæratís uitam, salutem & potentiam dei, non querere uos cœlestia, neq; est uobis unicus magister in coelis. Non enim per uerbum externum dona illa afferuntur, sed per internum, quod cordibus nostris deus loquitur, ad quod audiendum externū uerbum nos extimulet. Quod si recipiendus sermo uester de uerbo externo, facile adducar ut & in sacramentis non sit absonus. Eodem enim officio funguntur uerba & sacramenta. Admonent uerba, admonent & sacramenta. Intus autem est, qui sua in nobis operatur opera. Proinde nihil est qui plantat uel rigat, siue hoc faciat uerbis, siue sacramentis, sed deus qui incrementum dat.

90

SYNG. Ita in pane cœne propter uerbum, audis ne? propter uerbum, quærimus pacem, gaudium, uitam remissionem peccatorum. Quis nunc calumniabitur nos carnalia, & non spiritualia querere?

ANTIS. Audio fratres, audio, audio nomen uerbi, sed doleo non meo, sed uestro nomine. Gratia Christo, nondum ita occalluerunt aures, sicut quibusdam. At uos non possum per omnia excusare, quin carnale quippiam requiratis. Quandoquidem omnia, quæ hic enumerantur, gaudium inquam, sanctificationem & remissionem peccatorum non ui uerborum exteriorum,

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

uel sacramentorum tribuimus. Etenim absq; illis haberi possunt, non tamen cum illorum contemptu. Corpus Christi in pane, neq; spem ingrediendi cœlum neq; nauis eam mundi neq; contemptum periculorum neq; fiduciam spiritus, neq; alia bona operatur, quæ nobis contingunt, dum illud eò ascendisse credimus quò nos aliquando sequuturi sumus.

91 SYN. Proinde abeat humana ratio, facebant carnales argutiæ, discedant αἰψυχτικοί uires, adeoq; tertergiuersationes, interim parum candidæ. Nos diligenter collatis rationibus, cogimur à spiritu uerbi fateri, panem cœnæ esse uerum Christi corpus, neq; tropicū, neq; hydropicum, sed illud ipsum, quod pro nobis traditum est, non detrahentes interim Christum à dextris patris, sed donum corporis & sanguinis uerbo commissum, & cōseruatum & per uerbum ad panem aduectum, summa animi gratitudine suscipientes.

ANTISYN. Hoc est apud uos α & ω ut renunciamus sensui, ubi Christus non iussit, ubi nullus articulus fidei monet, ubi nulla scriptura cogit. Breue profecto compendium ad statuendos quantoslibet errores. Quin hæc uobis ipsis rectius occini possunt. Nam tertergiuersationibus ualeatis plurimum, si qui unquam ualuerunt. Quid. n. in toto libro aliud, præter tertergiuersationes, & argutias, ut taccam Moabiticum illum fastum, qui se subinde prodit, congesistis? Hinc enim, quid solis di, quid sancti, quid candidi proferre quis poterit, ut appareat

IOANN. OECOLAM. AVTHORE

pareat religiosa & speciosa dictionis facies. Nihil minus colligitur, quàm quod iactatis. Contulimus & nos rationes trutina, ut in deo fidimus, multo iustiore, & comperimus frustra laborasse uos, tam in nostris refellendis, nisi quod nunc inuictiora stant, quàm in uestris excitandis. Fundamentum enim posuistis, quod non oportebat, nempe in externa uerbi tantam uim collocatam. Vnde haud mirum, si superuacaneus habeatur internus ille magister Christus, quod est reuera supra harenam edificare. Non uoco literam simpliciter harenam. Bona enim est ac sancta, sed si uis tanta ei tribuatur, uerissime harena est. Non est enim regnum dei in sermone, sed uirtute. Virtutem autem nobis, non uerbis tribuit præceptor domesticus, & quamuis illis ignauas mentes, idem potens & operans in uniuerso mundo, excitet & admoneat, sic tamen organis utitur, ne supra id quod sunt, eis tribui uelit. Si enim Paulus et Apollus illa electa dei uasa nihil sunt, quamuis incomparabiliter suis uerbis uel scriptis sanctiores, ueraq; spiritus sancti receptacula essent, ne tamen quis aliunde penderet, quàm doctore mentium, aeternaq; ueritate, se nihil esse testati sunt. Aut si hoc pium est asserere, acceptum ferat uinitor ligoni uindemiam uberem, & agricola uomeri messem diuitem. Adhortor igitur & ego, ut facessant argutie & tergiuersiones, magis callide quàm candidæ. Propellatur puerilis illa rixandi libido, nedum sobrie sapere uolumus, non contenti panem fateri

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

corpus tropicum, conuincamur mentem habere hydro-
picam, & dum simulamus gratitudinem animi summa,
per uerbum corpus ad panem aduectum, reuera pane
cœlesti destituamur. Etenim is qui in nobis fidem opera-
tur, ut sponte sequamur trahentem patrem, & audia-
mus loquentem, concedit ut omnia quæ Christi sunt, no-
stra dona esse confidamus.

92 SYN. Nam ut nec hoc prætereamus, quamuis pusillū
quod in Mar. 14. hæc uerba, HIC EST SANGVIS
MEVS noui testamenti, leguntur dicta, postquam ex ca-
lice biberant, figuram esse πρωβύς & πορ, alij Euangeli-
stæ testantur, id quod non infrequens est in scriptura.
Sic & Ioan. 18. Misit eum Annas uinctum ad Caypham,
quæ posterius dicta, mox sequi debuissent, post hæc uer-
ba. Adduxerunt eum ad Annam, primum sequitur, &
misit eum Annas ad Caypham uinctum, nam negatio-
nes Petri, inter has duas clausulas interiectæ, alijs Euan-
gelistis testibus, in domo Cayphæ factæ sunt. Ut ergo
clarius hic interpretes dixisset, miserat, ita alibi in Mar.
manifestius fuisset, dixerat, quàm dixit. Sunt enim Aori
sti εἰπερ & ἀπεῖσελερ, à quibus nõ est aliena ὡς πο-
ρω τελευτῆς significatio.

ANTISY. Querere apud Marcum figuram πρωβύ
& πορ coguntur hij, qui genuinam sententiam non reci-
piunt. Nullus enim nodus de Eucharistia sobrie sentien-
tes illic moratur, siue sit prothysteron, siue non sit. Nam
uerisiss

uerisimilius est contrarium. Verecunde hac re cum Bilicano uiro & pio & erudito affatim egimus.

SYN. Habes nūc Oecol. frater in Christo amicissime, quæ super hac Eucharistiæ causa, libello tuo ædito moti, contulimus, non diserta, sed fortia: non erudita, sed pia: quæ si pro charitate receperis, agemus Deo gratias: sin restueris, aut nos contempseris, id quod longe absit ut de te suspicemur, orabimus tamen Dominum, ut suo fauore adfulgeat, & quæ pacis sunt, tribuat. Quod enim incendium in Ecclesia Satan excitabit, si in hac diuersa collatione manu Domini destituti fuerimus? Itaq; si qua consolatio in Christo, si quod solatium dilectionis, si qua communio spiritus, rogamus ne nascenti Euangelio hac occasione offendiculum præbeas. Sanctior sit ueritas, sanctius sit tibi uerbum Domini, quàm ut carnali adinuentione sordidetur. Dominus tecum. Ora pro

nobis. Vale, ex congregatione nostrâ

Hale Sueuorum. 21. die Octobris.

Anno Domini. M. D.

XXV.

ANTISYN. Habeo fratres quod obtulistis, & uos ne utiquam contemno, etiam si minor esset uester in rebus pijs feruor. Sed ea quæ scribitis, minime probare possum: sunt .n. mea sententia uere magis diserta, hoc est, fucata, quàm fortia: & non tam sancta, quàm in speciem erudita. Nō .n. uere erudita possum dicere: Vestrum in inda-

ANTISYNGRAMMA AD SVEVOS

gando uero studium, nec uos damno, si non, quod oportebat statim assequimini. Verum non possum propterea negare, uel recantare, id quod uobis nondum reuelatū uideo. Neq; ego propterea noui incendij futurus sum author, sed si quod Satan excitarit, odio lucis excitabit, neq; hoc erit nascenti ecclesie offendiculum, sed gratissimum officiū. Profecto animus meus, neq; à fide in Christum, neq; à charitate alienus comprobabitur. Manebit inadulterata ueritas, quantum à me cognoscitur, eius autem cognoscendæ Gnomon perpetuus erit, Patris cælestis gloria. Demiq; oro, ut si qua duriora uerba in conflictu prouolarunt, ea non in uestri ignominiâ dicta, quibus optime ñelim, sed in ueritatis patrocinium assumpta interpretemini, id quod de benignitate uestra mihi polliceor, quandoquidem ut fratrem ad huc salutatis, quamuis parum fraterne exceptum, ita morbi, quo uobis laborare uisus, grauitate expostulante, & ego inuiolabilem seruabo charitatem. Fortassis benignus pater misericordiarum non diu hac molestia exercebit suos. Quem & uos precibus synceris interpellate, ut emittat ueritatem ac lucem suam, quibus ad sancta tabernacula introducatur, Amen.

ERRATA HVIVS LIBRI.

A

Pagina. 3. uersu. 19. lege, conuiueretur. Pag. 4. uersu. 5. lege, retinens. Eadem pagin. uersu. 21. lege, si qui,
Pag. 5. uersu. 25. lege, resurrectionis, Pag. 10. uersu. 13. lege, id genus. Pag. 13. uersu. 19. lege, communem. Pag. 14. uersu. 9. lege, gratiorem rem margarita quauis dederit. Pag. 15. uersu. 10. lege, autem &.

B

Pag. 1. uersu. 1. lege, sibi. Pag. 3. uersu. 7. lege, irroget. Eadem pag. uersu. 8. lege, deq;. Pagi. 5. uersu. 4. lege, procata. Pag. 7. uersu. 10. lege mysterijs. Pagi. 9. uersu. 4. lege, uel argenteis administrabantur, &c. Eadem pag. uersu. 6. lege, planeta. Pagi. 10. uersu. 15. lege. In summa, desijt. Pag. 11. uersu. 25. lege, quã &. Pag. 16. uersu. 8. lege, sanẽ.

C

Pag. 1. uersu. 11. lege, siue. Pag. 2. uersu. 1. lege, interprete. Versu. 18. lege, textat. Pag. 3. uersu. 12. lege, tu Lutheri. Versu. 23. lege, fuerat. Pag. 5. uersu. 9. lege, nondum reuelaretur, cogitans. Eodem uersu. lege, abiectus. Pag. 6. uersu. 5. lege, Atqui. Pag. 10. uersu. 1. lege utruq;. Versu. 4. lege, penetrent. Pag. 11. uersu. 19. lege coniungatur. pag. 15. uersu. 1. lege Azimorum.

D

pag. 1. uersu. 2. lege. Ad hoc. Eadem pag, uersu. 8. lege. palingenesia. eodem uersu. lege. in eo. pag. 3. uersu. 20. lege. & quomodo conspectus. pag. 4. uersu. 1. lege.

ad uos. pa. 5. uers. 24. lege, cibum parabiliorem.
pag. 6. uers. 23. lege, ἀλλόφυλον. pag. 7. uers. 8.
lege, innotescit. uers. 10. lege, opinor uers. 11. lege,
Accipit. pa. 9. uers. 22. lege, Aegyptiorum uers.
ulti. lege, ut liberaret, etiam occisum pag. 11. uers.
12. lege, habeatur uers. 15. lege, arbitrentur. Eadē
pag. uers. 22. lege, quod facere patres neutiquam de-
buerant. pa. 12. uers. 16. lege, oro autem discamus.
pa. 13. uers. 22. lege, nesciens quò uers. 23. lege, pla-
cere Deo studebant pa. 15. uers. 11. lege, intelligi-
mus operatione graui onerati sumus, sed eadem pag.
uers. 20. lege, temere pa. 16. uers. 14. lege ab exerci-
tatisimis.

E

pag. 3. uers. 17. lege Analogia pa. 8. uers. 3. lege,
saluo sensu uers. 10. lege, extuderat uers. 12. lege,
Troilus armis pa. 11. uers. 1. lege, nō bibit uinū nouū,
sed tale, uers. 20. lege, proprie corporalem. Eodem
uers. lege, ne post tam pa. 12. uers. 11. lege, appa-
randa pa. 16. uers. 15. lege, quā si absq; schemate.

F

pag. 1. uers. 9. lege, si pro eo quod. uers. 26. lege, ec-
ce agni usus pa. 4. uers. 4. lege, suo uerbo (quod est
unigenitus eius filius) habeat, uel charius. pa. 6. uers.
2. lege, quid igitur eucharistia non est. pa. 7. uers. 4.
lege, memor fiebat per illa pa. 8. uers. 13. lege, esto
autem tunc de testamento pa. 12. uers. 3. lege, absce-
dant uers. 24. lege, negenturq; aduenisse pa. 14. uers.
21. lege, Nempe si te tanti uers. ultimo lege, ut hodie
pleriq; qui nihil. pa. 15. uers. 2. lege, ficta mortis Chrē

sti. uer. 3. lege. in flore ecclesie uer. 16. lege, ser-
monem augustiorem. G

pag. 1. uer. 9. lege, Theoreticos medicos uer. 23. lege,
queat uer. 26. lege, per se non. pag. 4. uer. 11. lege,
quippiam excogitare? pag. 8. uer. 1. lege, sub illis
symbolis non edunt, audiunt, nisi uer. 12. lege, credi-
distis. pa. 10. uer. 9. lege, responderim rogantib. qui-
busdam. H

pag. 3. uer. 26. lege, in quotidianam conuiciorum.

I pa. 13. uer. 25. lege ueniam praefer-

K pa. 10. uer. 4. lege, suspecta. pa. 12. uer. 2.
lege, petentibus uer. 26. lege, Sic Elias Ioan. dicitur
uer. ulti. lege, & similia. Vocabulis quoq; pa. 16.
uer. 17. lege, in hac loquutione

L pag. 2. uer. 21. lege, collatio eorum nobis. uer.
ulti. lege, suggerat. Nec errant. pa. 10. uer. 12. lege.
esse expositione. pa. 13. uer. 23. lege, illa actio esse ne-
quit altera per qua. O pa. 5. uer. 2. lege, $\epsilon\iota\sigma\omega\lambda\omicron\delta\epsilon\varsigma$

Christo. Froschouer Cand. Lect.

Non potuimus, Candide lector, maiori in hoc sancto li-
bello excudendo, ut par fuisset, diligentia uti, ob instan-
te mercatu Franckfordiensem. Quo factu, ut forte quae-
dam offendi errata possint non castigata, ea tu, uel me-
diocriter eruditus, tua industria facile resarcire potes.
Autumamus .n. nemine, nisi ualde importunu censori,
nobis id male uertere, quu no lucri, sed Reipub. Christia-
nae gratia factu sit. Posthac castigatiora dabimus. Vale.

Tiguri ex Aedibus nostris, & laborem nostrum bo-
ni consule.

2796-E

והיה בעץ שתול על פלגי מים

κόκκος σινῆσεως, γίνεταί σου φοῖβος, ὥστε τὰ πένθη αὐτοῦ
τασκηνοῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.

Omnis plantatio quam non plantavit pater
meus coelestis, eradicabitur.

Omnis arbor quae non fert fructum
bonum, excinditur.